

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

IX. DÖNEM TBMM KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ VE SİYASİ
FAALİYETLERİ

Yücel ÖZDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. İsmet ÜZEN

Çankırı – 2014

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Bilimsel Etik Bildirimi	ii
Tez Kabul ve Onay	iii
Önsöz	iv
Özet	v
Summary	vi
Kısaltmalar	vii
Tablo Listesi	viii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE KASTAMONU VE 14 MAYIS 1950 VE 1951 ARA SEÇİMLERİ	18
1.1. Milli Mücadele Yıllarında Kastamonu ve I. Dönem TBMM Kastamonu Milletvekilleri.	18
1.2. 1923-1950 Yılları Arasında TBMM’de Kastamonu’yu Temsil Eden Milletvekilleri.....	21
1.3. Türkiye’de 14 Mayıs 1950 Seçimi Hazırlıkları	26
1.4. Kastamonu’da 14 Mayıs 1950 Seçimi Hazırlıkları	30
1.5. Kastamonu Milletvekili Adayları	33
1.5.1. CHP Milletvekili Adayları.....	34
1.5.2. DP Milletvekili Adayları	34
1.5.3. MP Milletvekili Adayları.....	35
1.6. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Seçim Sonuçları	36
1.6.1. Ülke Geneli Seçim Sonuçları	36
1.6.2. Kastamonu İli Seçim Sonuçları	38
1.7. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Seçimi Sonuçlarının Yankıları.....	40
1.7.1. Seçim Sonuçlarının Ülke Genelindeki Yankıları	40
1.7.2. Seçim Sonuçlarının Kastamonu İlindeki Yankıları	44
1.8. 1951 Ara Seçimleri	45
BÖLÜM 2: TBMM IX. DÖNEM KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİNİN BİYOGRAFİLERİ	49
2.1. Tahsin Coşkan	49
2.2. Sait Kantarel	50
2.3. Fahri Keçecioğlu.....	51

2.4. Galip Deniz.....	52
2.5. Şükrü Kerimzade	54
2.6. Ziya Termen	55
2.7. Rıfat Taşkın	57
2.8. Muzaffer Ali Mühto.....	58
2.9. Hayri Tosunoğlu	60
2.10. Ahmet Keskin	62
2.11. Hamdi Türe.....	62

BÖLÜM 3: TBMM IX. DÖNEM KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİNİN ÇALIŞMALARI

65	66
3.1. Kastamonu Milletvekillerinin IX. Dönem TBMM’de Aldıkları Görevler.....	66
3.1.1. Tahsin Coşkan	66
3.1.2. Sait Kantarel	67
3.1.3. Fahri Keçecioğlu.....	67
3.1.4. Galip Deniz.....	67
3.1.5. Şükrü Kerimzade	67
3.1.6. Ziya Termen	68
3.1.7. Rıfat Taşkın	68
3.1.8. Muzaffer Ali Mühto.....	68
3.1.9. Hayri Tosunoğlu	68
3.1.10. Ahmet Keskin	69
3.1.11. Hamdi Türe.....	69
3.2. Kastamonu Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri.....	69
3.2.1. Tahsin Coşkan	69
3.2.1.1. Meclis Konuşmaları.....	69
3.2.2. Sait Kantarel	70
3.2.2.1. Meclis Konuşmaları.....	70
3.2.3. Fahri Keçecioğlu.....	71
3.2.3.1. Meclis Konuşmaları.....	71
3.2.3.2. Kanun Teklifleri	73
3.2.4. Galip Deniz.....	73
3.2.4.1. Kanun Teklifleri	73
3.2.4.2. Takrirler	73

3.2.5. Şükrü Kerimzade	74
3.2.5.1. Meclis Konuşmaları.....	74
3.2.5.2. Kanun Teklifleri	81
3.2.5.3. Takrirler	81
3.2.5.4. Sözlü Soru Önergesi	81
3.2.6. Ziya Termen	82
3.2.6.1. Sorular ve Cevaplar	82
3.2.7. Rifat Taşkın	89
3.2.7.1. Meclis Konuşmaları.....	89
3.2.7.2. Kanun Teklifleri	96
3.2.7.3. Takrirler	96
3.2.8. Muzaffer Ali Mühto.....	97
3.2.8.1. Meclis Konuşmaları.....	97
3.2.8.2. Kanun Teklifleri	101
3.2.8.3. Takrirler	102
3.2.9. Hayri Tosunoğlu	103
3.2.9.1. Meclis Konuşmaları.....	103
3.2.9.2. Kanun Teklifleri	107
3.2.9.3. Takrirler	108
3.2.9.4. Sorular ve Cevaplar	108
3.2.10. Milletvekillerinin Meclis Bütçe, Güvenoyu ve Kanun Oylaması Bilgileri	113
BÖLÜM 4: TBMM IX. DÖNEM KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİNİN VİLAYETE YAPTIKLARI KATKILAR	119
4.1. Bayındırlık Alanında	121
4.2. Sağlık Alanında:	126
4.3. Ekonomik Alanda:	127
4.4. Sosyal ve Eğitim Alanda:	128
SONUÇ	133
KAYNAKÇA	135
EKLER	149
ÖZGEÇMİŞ	176

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım [*IX. dönem TBMM Kastamonu milletvekilleri ve siyasi faaliyetleri*] adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

26/08/2014

Yücel ÖZDEMİR

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[Yücel Özdemir] tarafından hazırlanan *[IX. dönem TBMM Kastamonu milletvekilleri ve siyasi faaliyetleri]* başlıklı bu çalışma, *[26/08/2014]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliğiyle]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *[Tarih]* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan	: Yrd. Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN	İmza:
Danışman	: Doç. Dr. İsmet ÜZEN	İmza:
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Aydın EFE	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 18/08/2014 tarih ve 2014/19-01 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç.Dr. Hasan AKÇA
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti, 14 Mayıs 1950 seçimleri ile yeni bir döneme girmiştir. Uzun dönem iktidarı elinde bulunduran CHP, bu seçimlerde iktidarı Demokrat Parti'ye bırakmıştır. 1950 yılında iktidarı eline alan DP, 1960 yılına kadar iktidarda kalmıştır. 1950'den sonraki dönemde Türkiye'de siyasi, sosyal, ekonomik ve demokrasi alanında önemli gelişmeler olmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin dokuzuncu döneminde, Kastamonu milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne katılan kişilerin faaliyetleriyle ilgili herhangi bir bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Bu milletvekillerinin hem Türkiye'nin geneli adına, hem de özel olarak Kastamonu için yaptığı çalışmalar büyük önem arz etmektedir. Böylece yaptığımız araştırma sonucunda, Kastamonu tarihine olduğu kadar, genel olarak da yerel tarihimize bir çalışma ile katkıda bulunmuş olacağız. Dokuzuncu dönem Kastamonu milletvekillerinin hayatları hakkında yazılı belgelerin çok az olması ve bu insanların vefat etmiş olması, hayatta olan aile üyelerinin çoğuna ulaşılammış olması çalışmamızı etkilemiştir.

Çalışmamızda başta Türkiye Büyük Millet Meclisi Arşivi ve Kütüphanesi olmak üzere, T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, 1950-1965 arasında yayımlanmış Kastamonu gazeteleri ile ulusal süreli yayınlar da incelenmiş ve yazılı eserler de tetkik edilerek gerekli bilgiler sağlanmıştır. Ayrıca TBMM'nin dokuzuncu dönemini kapsayan Meclis Tutanakları, Milletvekili Sicil Dosyaları, Dokuzuncu Dönem Meclis Albümlerinde yer alan bilgilerden yararlanılmıştır.

Yukarıda belirtilen arşiv ve kütüphane çalışanlarına ve çalışmam boyunca bana yol gösteren, bilgi ve deneyimleri ile yardımlarını esirgemeyen Sayın Hocam, Doç. Dr. İsmet ÜZEN'e, Yrd. Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN'e, Yrd. Doç. Dr. Aydın EFE'ye, Reca TERMEN'e ve özel arşivini bize açan Tekin MÜHTO'ya teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme şükranlarımı sunarım.

Ağustos 2014
Yücel ÖZDEMİR

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : IX. Dönem TBMM Kastamonu Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri
Tezin Yazarı : Yücel ÖZDEMİR
Danışman : Doç. Dr. İsmet ÜZEN
Anabilim Dalı: Tarih
Bilim Dalı :
Kabul Tarihi : 26/08/2014
Sayfa Sayısı : 8 (ön kısım) + 148 (tez) + 27 (ekler)
<p>14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimleri DP'nin kazanması sonucunda, CHP, iktidarı DP'ye devretmiştir. Anadolu'nun her yerinden halkın seçtiği milletvekillerinden meydana gelen Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, Kastamonu da on milletvekili ile temsil edilmişti. Kastamonu'dan dokuz milletvekilliğini DP kazanırken, bir milletvekilliğini ise CHP kazanmıştı.</p> <p>1950-1954 yılları arasında görev yapan IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Kastamonu ili milletvekilleri; Galip Deniz, Ahmet Keskin, Sait Kanterel, Rıfat Taşkın, Fahri Keçecioğlu, Şükrü Kerimzade, Hayri Tosunoğlu, Hamdi Türe, Muzaffer Ali Mühto, Tahsin Coşkan idi. Ancak, Tahsin Coşkan'ın TBMM'de 14.02.1951 tarihli 43. birleşimde seçim tutanağı reddedildi. 16 Eylül 1951 tarihinde yapılan ara seçimlerde, Kastamonu'da Tahsin Coşkan (CHP) ile Ziya Termen (DP) arasındaki yapılan seçim yarışını Ziya Termen kazandı.</p> <p>Türkiye Büyük Millet Meclisi, geri kalmış bir toplumun kalkınmasını sağlamak için uğraşmıştır. Bu uğraş içerisinde, ülkenin birçok bölgesinden gelen milletvekillerinin ortaya koyduğu fedakârlık ve çabalara, Kastamonu ilini temsil eden milletvekilleri de ellerinden gelen katkıyı yapmışlardır.</p> <p>IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yer alan Kastamonu milletvekilleri, Meclis'te çeşitli konular üzerine yaptıkları konuşmalarla, verdikleri kanun teklifleri ve önergelerle görüşlerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca Kastamonu'nun kalkınması için bayındırlık alanında, sağlık alanında, sosyal alanda ve ekonomik alanda katkılar sağlamışlardır.</p>
Anahtar Kelimeler: Kastamonu, 1950 Seçimleri, Kastamonu Milletvekilleri, Biyografiler, Faaliyetler.

Title of the Thesis: Kastamonu MPs and Their Political Lives in the 9th Turkey Grand National Assembly Period.

Author : Yücel ÖZDEMİR

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. İsmet ÜZEN

Department : History

Sub-field :

Date : 26/08/2014

As a result of the DP won the elections held on 14 May 1950, the CHP transferred the power to the DP. In the Grand National Assembly of Turkey, which was composed of representatives elected by the people from all over Anatolia, Kastamonu was also represented by ten deputies. DP won 9 Kastamonu deputyship and CHP won one Kastamonu deputyship.

In 9th period of Turkish Grand National Assembly, served between 1950-1954, Kastamonu deputies were Galip Deniz, Ahmet Keskin, Sait Kanterel, Rifat Taşkın, Fahri Keçecioğlu, Şükrü Kerimzade, Hayri Tosunoğlu, Hamdi Türe, Muzaffer Ali Mühto. However, Tahsin Coşkan's election record was denied in 43rd session dated 14.02.1951 in Turkish Grand National Assembly. In midterm elections held on 16 September 1951, in Kastamonu Ziya Termen (DP) won the election race with Tahsin Coşkan (CHP).

Turkish Grand National Assembly made efforts to ensure the development of an underdeveloped society. In these struggles, Kastamonu deputies helped for these sacrifice and efforts put forward by the deputies from several regions of the country.

Kastamonu representatives took part in the 9th period of Turkish Grand National Assembly, put forward their opinions by giving speeches on various issues and giving proposals and notice of motions. In addition to this, they helped for the development of Kastamonu in the field of transport, health, social and economic areas.

Keywords: Kastamonu, 1950 elections, Kastamonu representatives, biographies, activities.

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geen eser
a.g.m.	Adı geen makale
BCA	Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C.	Cilt
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
MP	Millet Partisi
nr.	Numara
NSD	Numaralı Sicil Dosyası
s.	Sayfa
SCF	Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TKP	Türkiye Köylü Partisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
Yay.	Yayımları

TABLO LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 1: 1950 Milletvekili Seçimleri Ülke Geneli Sonuçları	36
Tablo 2:1950 Milletvekili Seçimleri Kastamonu İli Sonuçları	40
Tablo 3: IX. Dönem TBMM'nin Yasama Yılları	65
Tablo 4: Kastamonu Milletvekillerinin Meclisteki Oylama İstatistik Bilgileri	114

GİRİŞ

Demokrasi, en basit ve klasik tarifiyle: “*Halkın kendi kendisini idare etmesi, halk idaresidir. Devlet idaresine, halkın iradesi ve kararlarının hakim olmasıdır.*”¹ Türkiye’de günümüz anlamındaki demokrasi mücadelesi, Osmanlı Devleti’nin 19. yüzyılda Avrupa’dan etkilenmesi sonucu ortaya çıktı. Klasik Osmanlı düzeninin bozulmaya başlamasının yanında, Avrupa’nın Rönesans ve Reform hareketleriyle bilim, sanat, teknik ve sosyal değerler alanında atılım yaparak gelişmesinin, Osmanlı tarafından takip edilememesi ve klasik düzenin çağın icaplarına göre modernizeye tabi edilememesi, Osmanlı yöneticileri ve aydınlarını giderek, “*Avrupa’nın Osmanlı’dan üstünlüğü*” düşüncesine sevk etmiştir. Sultan III. Selim zamanında, önce Avrupa’nın Osmanlı’dan askeri yönden üstünlüğü düşüncesi, Sultan II. Mahmut zamanına gelindiğinde her alanda üstün olduğu düşüncesine dönüşmüştür. Devlet ve ülkeyi kurtarmak uğrunda Avrupa’nın askeri yapısı yanında ekonomik, siyasi, hukuki ve kültürel yönlerini de taklit etme yoluna gidilmiş, 1826’da Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra Osmanlı’da Avrupai anlamda ıslahat çalışmaları başlamıştır.²

II. Mahmut döneminde, Anadolu ve Rumeli’de meydana gelen isyanlar ve cephelerdeki savaşlardan istifade ederek, müstakil birer mahalli otorite haline gelen ayanlar, devlete yardımcı olmak ve merkezi otoriteye itaat etmelerini sağlamak amacıyla İstanbul’a davet edildiler. Davete icabet eden ayanlarla, devlet ricali ve ulema arasında varılan mutabakat “*Sened-i İttifak*” (29 Eylül 1808) adıyla anıldı. Daha da önemlisi artık her biri birer mahalli otorite olan ayanların hak ve imtiyazları, devlete karşı vazifeleri ve devletin kendilerine karşı takınacağı tavır, bu resmi belgede yerini buldu. Genç hükümdarın da tasdik etmek zorunda kaldığı bu “*sened*”, Osmanlı tarihinde örneği olmayan bir belgedir. Bununla Anadolu ve Rumeli’de ortaya çıkan ayanların varlıkları meşru bir hale getirilmekte ve kendilerine tanınan bir takım haklarla, hükümdarın hükümlerine gölge düşürülmekteydi.³

“*Sened-i İttifak*” adlı bu belge, devletin otoritesini takviye etmek arayışı içinde olan merkezi iktidarın yerel güçlerin bir kısmıyla vardığı bir geçici uzlaşma olarak görülebilir. Bu belgenin devlet iktidarının sınırlanabileceği düşüncesini

¹ Süleyman Kocabaş, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Yol(1950-1960)*, Bayrak Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 11.

² Kocabaş, *a.g.e.*, s. 14.

³ Ekmeleddin İhsanoğlu, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C.1, Yıldız Yayıncılık, İstanbul 1994, s. 81.

içerdiği, dolayısıyla padişahın kendi iktidarının sınırlanabilirliğini kabul ettiği söylenebilir. “*Sened-i İttifak*” Türkiye’de anayasacılığın gelişmesinde bir merhale olarak değerlendirilmiş ve İngilizlerin 1215 yılında ilan ettikleri Magna Carta’ya benzetilmiştir. Bu iki belgenin politik anlam ve yansımalarında kısmi benzerlikler bulunmaktadır.⁴

Sultan Abdülmecid döneminde, Mustafa Reşit Paşa tarafından 3 Kasım 1839 tarihinde Tanzimat Fermanı ilan edildi. Tanzimat Fermanı’yla (Gülhane Hatt-ı Hümayunu), tebanın can, namus ve mülkiyet haklarının güvence altına alınması sağlanmıştır. İltizam ve iltizama bağlı her tür sömürünün kaldırılması, düzenli ve kuralına uygun biçimde orduya asker alınması, sanık sandalyesine oturanların kamuya açık bir biçimde adil olarak yargılanması ve bu kanunların uygulanması sırasında mensubu oldukları dine bakılmaksızın kişilerin eşitliği gibi ilkeler resmen kabul edilmiş oldu.⁵

Tanzimat Fermanı’yla hükümdar, kendi iradesinin sınırlanmasını kabul ediyor, ülkede yaşayan halkın can, mal ve namus özgürlüğünü iradesinin dışında kanunların yargılarına bırakıyordu. Hükümet yönetiminin, kendi iradesine göre değil, temel ilkeler olarak nitelendirilen ölçülerle yapılacak kanunlara göre olmasını bildiriyordu.⁶

Paris Antlaşması’nın (1856) ön şartlarından biri olarak 18 Şubat 1856 tarihinde, Sultan Abdülmecid tarafından Islahat Fermanı ilan edildi. Bu ferman, İngiliz, Fransız ve Avusturya büyükelçilerinin şiddetli baskısı altında hazırlanmıştı ve 1839 Tanzimat Fermanı’nda belirtilen ilkeleri tekrar teyit ediyordu. Islahat Fermanı ile iltizam sistemi ve ona bağlı suistimallere son veriliyor, bir öncekinden daha ayrıntılı ve kesin bir dille, din farkı gözetmeksizin Osmanlı tebasının tam eşitliği özelliğini gösteriyordu.⁷ Islahat Fermanı, Hıristiyanlar için yayımlanmış bir belge özelliğini gösteriyordu. Bunun yanı sıra, genel anlamda Hıristiyan milletlerin anayasal gelişmesinin başlangıcı olmuş, onların ulusal bağımsızlık isteklerinin bir bildirisi olmuştur.⁸

⁴ Mustafa Erdoğan, *Türkiye’de Anayasalar ve Siyaset*, Liberte Yayınları, Ankara 2012, s. 24-25.

⁵ Bernard Lewis, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2010, s. 149.

⁶ Niyazi Berkes, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013, s. 214.

⁷ Lewis, *a.g.e.* s. 162.

⁸ Berkes, *a.g.e.*, s. 218.

1876 I. Meşrutiyet hareketi ile Osmanlı İmparatorluğuna ilk defa anayasalı bir rejim girmiştir. Padişahlığın mutlak otoritesini bir dereceye kadar törpüleyerek ve Osmanlı vatandaşları için de bazı esas hak ve hürriyetler getirmek suretiyle, monarşiye dayanan bir anayasalı rejim kuran ve bundan dolayı da adına Meşrutiyet denen 1876 düzeni, esasında Yeni Osmanlılar denen bir avuç Osmanlı aydınının teşebbüsü ile ortaya çıkmıştır. Bu bir avuç aydın, Osmanlı Devleti'nin gittikçe artan çöküntüsüne karşı çare ararlarken, bu çareyi anayasalı bir rejimde bulmuşlar ve bu rejimi, padişah II. Abdulhamit'i tahta çıkarırlarken, onunla yaptıkları pazarlık sonucu gerçekleştirmişlerdir.⁹

Çok genç yaşlarından beri Babıali bürokrasisinin havasında yetişen memurların Meşrutiyet gibi bir ideal etrafında toplanarak muhalefet yapmalarının nedenlerini, imparatorluğun o günkü coğrafyasının ve siyasal havasının renkliliğinde aramak, 18. yüzyıldan beri Balkanlar'da görülen gelişmelerin etkisini unutmamak gerekir. Türkiye tarihinde ortaya atılan ilk anayasa tasarısı da Balkanlar'daki ulusçu hareketin eseridir. Fakat I. Meşrutiyet hareketi fazla yaşamamış, II. Abdulhamit 1876 Anayasasını, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşının doğurduğu şartları bahane ederek, Anayasanın kendisine verdiği yetkiye dayanarak yürürlükten kaldırmıştır.¹⁰

1889 yılında beş askeri tıbbiye öğrencisi arasında gizli olarak İttihat ve Terakki Cemiyeti kurulmuştur. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin 20. yüzyılın başında Rumeli'de Selanik ve Manastır'daki subaylar arasında da hızla yayılması, bir bakıma bu harekete askeri bir güç kazandırmış ve II. Meşrutiyet hareketinin gerçekleşmesinde büyük rol oynamıştır. Bu gelişmenin sonucu olarak da, Osmanlı İmparatorluğu'nda ikinci defa Meşrutiyet rejiminin ilan edilmesi askerler tarafından gerçekleştirilmiştir. 1908 Temmuz'unda Manastır'daki subaylar kendiliklerinden anayasalı rejimi ilan etmişler ve padişah II. Abdulhamit, subayların bu hareketine kısa bir süre karşı koyduktan sonra, çaresiz kalarak II. Meşrutiyet'i ilan etmiştir. Aralık 1908'de yapılan seçimlerde İttihat ve Terakki Cemiyeti, Mecliste çoğunluğu elde ederken, diğer yandan Osmanlı siyasi hayatında, Meşrutiyete karşı olanlar İttihat ve Terakki Cemiyeti karşıtı partilere katılarak ve halkın dini duygularından da faydalanarak halkı isyana teşvik etmişlerdir. İstanbul'da ortaya çıkan 31 Mart Olayı'nı Selanik'ten gelen Hareket Ordusu bastırmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti

⁹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 57.

¹⁰ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014, s. 304.

mensupları II. Abdulhamit'i tahtan indirerek, V. Mehmet Reşad'ı tahta geçirmişlerdir. II. Meşrutiyet'in ilanından altı yıl sonra, I. Dünya Savaşı patlak vermiş ve bu savaş sonucunda Osmanlı İmparatorluğu tarih içindeki ömrünü tamamlamıştır. Bu savaştan sonra ise Anadolu coğrafyasında Milli Mücadele hareketi (Kurtuluş Savaşı) başlamıştır.¹¹

Kentli orta sınıf, aydınlar, ordu, devlet görevlileri ve Anadolu'nun önde gelenlerinin oluşturduğu koalisyon Milli Mücadele'yi başarıya ulaştırdı. Milli Mücadele devam ederken yeni bir Türk devletinin temelleri de atıldı. Yeni Türk devletini yöneten Büyük Millet Meclisi, koşulsuz ve şartsız olarak hakimiyeti padişahтан alarak milleti temsil etmeye başladı.

Devrin şartlarına ayak uydurmak için Türk siyasi sistemi de zamanla değişti. Eylül 1919'da Sivas Kongresi'nde kurulan Anadolu ve Rumeli Müdafa-i Hukuk Cemiyeti, Ekim 1923'te, sonradan Kasım 1924'te Cumhuriyet Halk Partisi adını alan Halk Fırkası'na dönüştürüldü. Milli Mücadele sırasında ortaya çıkmakta olan Kemalist devletin biçim ve yapısını tanımlamak için alınan çeşitli kararlar, 20 Nisan 1924 Anayasası'nda birleştirildi.¹²

29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla, TBMM'nin "*milletin seçtiği milletvekillerinden oluşacağı*" ve "*22 yaşını dolduran her Türk erkek ve kadın, milletvekili seçiminde oy kullanma hakkına sahip olacağı*" kabul edildi. Bu sistem, 1876-78 I. Meşrutiyet ve 1908-18 II. Meşrutiyet dönemlerinin bir uzantısıydı. Bu sistem ülkede oy veren halkın, kendisini temsil edecek vekillerini meclise gönderdiği dolaylı bir sistemdi. Bu sistem 1946'ya kadar yürürlükte kaldı. Bu sisteme göre, bir yerin ileri gelenleri bütün tek parti dönemi boyunca kendi güçlerini ve nüfuzlarını mecliste koruyabilmelerini sağladı. Bu durum CHP iktidarının kırsal alanlardaki yerel eşrafın otoritesini sarsacak ve toplumsal yapıyı değiştirecek politikaları uygulama imkânını kısıtlayan sebeplerden biriydi. Seçim kanunu Cumhuriyetçi hükümet ile bu güçler arasında var olan ittifakın ana unsurlarından biri oldu.

İlk etapta Milli Mücadeleciler, tek partili bir devlet kurma niyeti taşımamış olabilirler fakat 1925'te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Milli Mücadele'ye karşı olanların etkisiyle kapatılmıştır. Ağustos 1930'da kurulan Serbest

¹¹ Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 58.

¹² Feroz Ahmad, *Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)*, Hil Yay., İstanbul 2010, s.16.

Cumhuriyet Fırkası, 17 Kasım 1930'da kendini feshetti. Çünkü bir muhalefet partisinin ortaya çıkması, rejime karşı olanları cesaretlendirmişti. Bu sebeple sonraki 15 yıllık süre zarfında CHP tek siyasi parti olarak kaldı.

Türkiye'de tek partili rejimin güçlenmesine sebep olan faktörlerden biri de 1929 Dünya Ekonomik Krizi'dir. Bu krizin Türk ekonomisi üzerindeki olumsuzlukları, hükümeti ciddi önlemler almaya zorlamıştır. 1929 Dünya Ekonomik Krizi, 1930'larda Türkiye'nin ekonomide devletçiliğe geçmesini sağlamıştır. Kriz, Batı kapitalizmiyle özdeşleşen serbest girişimin başarısızlığı olarak görülmeye başlandı. Devletçi ekonomik model uygulayan Sovyetler Birliği, krizden az etkilenmişti. Bu sebeple Kemalistler, bunu ekonominin belli alanlarında yararlı bir şekilde örnek alınabilecek bir model olarak gördüler.¹³

Cumhuriyet kurulduktan sonra devlette tek partili rejim ön plana çıkmıştı. İlerleyen yıllarda yani 1935 Kongresinde parti ile devlet bütünleşti. Kongre sırasında CHP Genel Sekreteri olan Recep Peker, "*Yeni parti programı kabul edildikten sonra, partinin temel ilkeleri, yeni Türk devletinin ilkeleri*" olacağını belirtti. CHP'nin il başkanları kendi illerinin valileri olurken, partinin genel sekreteri de kabinedeki İçişleri Bakanlığı görevini üstlendi. O yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi'nin faaliyetleri, "*O dönemde Avrupa'da tek partili devlette partinin rolü konusunda model olan –İtalya'da Faşist Parti, Rusya'da Komünist Parti ve Almanya'da Nazi Partisi- örneklere belki de içerikten çok biçim itibariyle oldukça uygundu.*"¹⁴

Haziran 1936'da CHP Genel Sekreterliği'ne getirilen İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, İnönü karşıtlığı ile tanınmıştı. Bu tarihte, henüz İnönü görevden alınmamıştı ve CHP örgütü, İnönü karşıtı Kaya'nın eline verilmişti. Kaya, İnönü'nün yanı sıra Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'a da karşıydı. Şükrü Kaya ve diğer İnönü karşıtlarının tüm çabalarına rağmen, İnönü, Bayar ve Çakmak'ın desteğini alarak Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatından sonra Cumhurbaşkanı seçildi. Böylece, "*Ebedi Şef*" dönemi sona ererken, "*Milli Şef*" dönemi başladı. İnönü'nün ilk işi önce Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras ve İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri Şükrü Kaya'yı yeni kurulan Hükümet'e aldirmaması oldu; İnönü daha sonra, kendisine Cumhurbaşkanlığı'na seçilmesinde destek olan Bayar'ı başbakanlıktan

¹³ Ahmad, *a.g.e.*, s.17.

¹⁴ Ahmad, *a.g.e.*, s.21.

uzaklaştırarak, kendisinin yakın adamı olan Refik Saydam'ı başbakanlığa getirdi. Atatürk'ün yakın çevresindeki Şükrü Kaya, Tevfik Rüştü Aras gibi kişiler milletvekilliğine, yeni dönemde (1939 seçimleri) aday gösterilmezken, “Atatürk'ün muhalifleri” arasında yer alan Kâzım Karabekir, Faik Ahmet Barutçu gibi kişiler milletvekili seçildiler.¹⁵

İnönü'nün cumhurbaşkanı olmasından 6 ay kadar sonra, İçişleri Bakanı'nın CHP Genel Sekreteri, valilerin parti il başkanı olması uygulamasına Mayıs 1939'daki CHP Büyük Kurultayı'nda (5. Kurultay) son verildi.

İnönü döneminin uygulamalarından biri de “*Müstakil Grup*” uygulamasıdır. Aslında bu uygulama, Atatürk döneminden beri (1931 sonrasında) uygulanmakta olan “*müstakil mebusluk*” uygulamasının bir devamı ve geliştirilmiş şeklidir. Bunun amacı, TBMM'de eleştiri ortamı oluşturmak ve tek parti yönetiminin kontrolsüzlüğünü gidermekti. Ancak, bu uygulama pek başarılı olmadı ve bir muhalif partinin eksikliğini dolduramadı.¹⁶

İkinci Dünya Savaşı'nın hemen başında kurulan (1940) Köy Enstitüleri ve bunun arkasından yapılmak istenen Toprak Reformu, CHP'nin homojen bir yapıda olmadığını açık bir şekilde gösterdi. Köy Enstitüleri Kanunu'nun oylaması sırasında milletvekilleri tepkilerini “örtülü” bir şekilde gösterdi, birçok milletvekili oylamaya katılmadı. Milletvekillerinin tepkilerini “açık” bir şekilde göstermeleri Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu sırasında da oldu. Bu kanun Demokrat Parti'nin kuruluşuna giden süreci başlattı.¹⁷

Köy Enstitüleri Kanunu görüşülürken Kâzım Karabekir en büyük tepkiyi gösteren kişilerin başında geliyordu; yine Karabekir, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un tasfiyesinde ve Köy Enstitüleri için sonun başlangıcında önemli rol oynadı. Ondan başka, Köy Enstitüleri'ne ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'na tepki gösterenlerin başında geniş arazi sahipleri, yani toprak ağaları geliyordu. Büyük arazi sahiplerinin muhalefeti, büyük burjuvazinin muhalefeti ile birleşerek, iktidar değişikliği ve doğrudan iktidar talebinde bulundu. Bürokrasi-burjuvazi'nin iktidar ortaklığını temsil

¹⁵ Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yay., İstanbul 2012, s. 87.

¹⁶ Uyar, *a.g.e.*, s. 88.

¹⁷ Uyar, *a.g.e.*, s. 89.

eden iktidarı “*dolaylı olarak*”, CHP ile birlikte elinde tutan burjuvazi; “*Varlık Vergisi*” gibi bir nedenden ötürü “*sakıncalı*” bir geçmişe sahip ve kendisi için de ileride tehlikeli olabilecek CHP iktidarından kurtulmak istedi. İktidarı “*doğrudan*” eline almaya yöneldi ve bu doğrultuda, 27 yıllık uzun CHP iktidarının sebep olduğu “*bıkkınlık*” ve İkinci Dünya Savaşı’nın meydana getirdiği ekonomik sıkıntılar içinde bunalan geniş kitlelerin desteğini sağladı.

Böylece, 1923 sonrasında iktidarı elinde tutan ilerici asker-sivil bürokrat ve aydınların, ticaret burjuvazisinin ve geleneksel güçleri temsil eden toprak sahiplerinin iktidar ortaklığı parçalandı. Bu ortaklığın parçalanmasına rağmen, 1945 sonrasında da CHP, “*homojen*” bir kimlik kazanamadı.¹⁸

II. Dünya Savaşı’nın bitimiyle devletlerarası güç dengeleri değişmiş, Amerika-Rusya yeni dünyanın yükselen devletleri olmuştu. Amerika, demokratik ülkeleri kendi etrafında toplamak için Milletler Cemiyeti’ne yeni bir çehre kazandırma çabasına girmiş ve bunun için Türkiye’nin de arasında bulunduğu birçok devleti San Francisco’da yapılacak olan toplantıya davet etmişti. Türkiye ise Sovyet tehdidinden korunabilmek için, Amerika-İngiltere merkezli oluşumda yer almayı tercih etti ve bu amaçla konferansa katılma kararı almıştı.¹⁹ Ayrıca, San Francisco’da toplanacak konferansa giden Türk delegesi, Reuters Ajansı muhabirine, Türkiye’de Cumhuriyet rejiminin siyasi bakımından kesinlikle modern demokrasi yolunda ilerlediğini, Türk Anayasası’nın en ileri ülkelerin anayasalarıyla karşılaştırılabileceğini, hatta bazılarında üstün bile olduğunu belirtmiş ve savaştan sonra, Türkiye’de her türlü demokratik akımların gelişmesine izin verileceğini söylemiştir.²⁰

Türkiye’de yeniden çok partili hayata geçişin işaretleri San Francisco’da verildiği gibi, Milli Şef İsmet İnönü’nün 19 Mayıs 1945 tarihli nutkunda da buna vurgu yapılmıştır. Bu konuşmasında Milli Şef İsmet İnönü: “*Memleketin siyaset ve*

¹⁸ Uyar, *a.g.e.*, s. 90.

¹⁹ Fatih Öztürk, *Hasan Saka(1885-1960)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006, s.48.

²⁰ Mustafa Oral, “Türkiye’de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Koşulları”, *İleri Dergisi*, Sayı:24, İstanbul 2005, s. 267.

fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir.” diyerek yeni dönemi açmıştır.²¹

15 Haziran 1945'te, 4919 sayılı yasa ile Türkiye'de parti kurmayı hükümetin iznine bağlayan Dernekler Yasası'nda değişiklik yapılmasının ardından ilk muhalefet partisi İstanbullu işadamı Nuri Demirağ tarafından, “*Milli Kalkınma Partisi*” adıyla, 7 Temmuz 1945'te kurulmuştur. Ancak Cumhurbaşkanı İnönü'yü, bu muhalefet partisinden çok,²² CHP'den ayrılmak zorunda bırakılan “*Dörtler*” ilgilendirmiştir.²³

1945 yılı bütçe tartışmaları sırasında başta Celal Bayar olmak üzere, Feridun Fikri Düşünsel, Adnan Menderes, Hikmet Bayur, Emin Sazak bu görüşmeler sırasında hükümetin –başta ekonomi politikası olmak üzere- birçok kararını eleştirdiler. Özellikle Celal Bayar'ın bütçe eleştirisi, basında da geniş yankılar uyandırdı. Bütçeye ilk defa red oyu verenler oldu. Meclis'te ortaya çıkmaya başlayan muhalefetin bir başka çıkışını da Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun 17. ve 21. maddelerinin tartışılması sırasında görmekteyiz. 17. maddenin tartışılması sırasında yine Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Emin Sazak'tan oluşan muhalefet, teklif edilen yasayı faşist bir uygulama olarak niteleyecek kadar sert hücumlarda bulunmuşlardır. Bu iki yasanın tartışılması sırasında, gelecekteki ana muhalefet partisinin de kimlerden oluşacağı iyice belli oluyordu.

Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun kabul edilmesinden önce Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü (sonraları “*dörtlü tahrir*” olarak ün salacak) bir önergeyi CHP grubuna verdiler. Bu önergede dört milletvekili “*Milli*

²¹ Tefrik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, İmge Kitabevi Yay., Ankara 2008, s.454.

²² Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1 Kasım 1945 tarihinde TBMM'yi açış konuşmasında, Milli Kalkınma Partisi'ni yokmuş gibi konuşması, O'nun bu partiyi ciddi bir muhalif parti olarak görmediğini göstermektedir. İnönü konuşmasında, “*Demokratik karakter bütüün cumhuriyet devrinde prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük, prensip olarak, hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka, zararlı ve Türk milletine yakışmaz olarak daima itham edilmiştir. Büyük Meclisin her deneti yanında milletin vergileri ve harcadıkları üzerindeki deneti, en ileri demokratik milletlerin hiçbirinden eksik kalmayacak kadar kesin ve kavrayışlıdır. Bizim tek eksiğimiz, Hükümet Partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda, memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hattâ iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girişilmiştir. İki defa memlekette çıkan tepkiler karşısında teşebbüsün muvaffak olmaması bir talihsizliktir. Fakat memleketin ihtiyaçları şevkiyle, hürriyet ve demokrasi havasını tabii işlemesi sayesinde, başka siyasi partinin de kurulması mümkün olacaktır.*” Demekteydi. Bkz. Kaynak:TBMM Tutanak Dergisi, c.20, 1 Kasım 1945, Toplantı:3, Birleşim:1, TBMM Basımevi, s.7.

²³ Mustafa Albayrak, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946-1960)*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2004, s.32.

hakimiyetin tek tecelli yeri olan Büyük Millet Meclisi'nde, hakiki bir mürakabenin sağlanmasına, demokratik müesseselerin serbestçe doğup yaşamasına engel olan ve Anayasa'nın halkçı ruhunu takyid eden bazı kanunlarda değişiklik yapılmasını ve parti tüzüğünde de yine bu maksatların icap ettirdiği tadillerin hemen icrasını” istiyorlardı. Gruptaki sert tartışmalardan sonra önerge verenlerin dışındaki milletvekillerce reddedildi.

Önergenin reddedilmesinden sonra, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü, Vatan gazetesinde, ölçüsü o günlere göre çok sert olan bir muhalefet çizgisini izleyen yazılar yazmaya başladılar. Bu yazılardan ötürü parti divanı 21 Eylül 1945'te bu iki milletvekilini partiden ihraç etti. Refik Koraltan da bu arkadaşlarını savunan bir yazı yazdığı için aynı akıbete uğradı. Celal Bayar ise önce milletvekilliğinden, sonra da partiden istifa etti. Böylece Demokrat Parti'nin dört kurucusunun CHP ile ilişkisi kalmamış oluyordu. Celal Bayar 1 Aralık 1945'te basına verdiği demeçte, arkadaşlarıyla yeni bir parti kurma girişiminde bulunacaklarını resmen açıkladı. Bu açıklamayı izleyen birkaç gün içerisinde ise, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Celal Bayar'ı Çankaya Köşkü'ne çağırarak birlikte yemek yedi. İki lider politikacının bu yemekte önemli noktalarda anlaşıklarını kabul etmek gerekir. Bu noktaları temel hatlarıyla şöyle sıralayabiliriz.²⁴

Savaş sonrası dünyada Türkiye'nin yalnız kalmaması için çok partili bir yaşama geçmesi kaçınılmazdır. Ne var ki, daha önceki olumsuz deneyimler bu konuda dikkatli olmayı gerektirmektedir. Dikkat edilecek noktalardan birincisi, Atatürk'ün koyduğu cumhuriyet ilkelerinden taviz vermemek, ünlü deyiimiyle irticaya kaçmamaktır.

Dış politika açısından polemiklere girilmemelidir.

CHP iktidarı, yeni kurulacak partiye engeller çıkartmamalıdır.

Böylece, İsmet İnönü Türkiye açısından çok önemli sonuçlar vermesi beklenen bir demokrasi devresine kontrollü bir muhalefetle girmeyi planladığını sergilemiş oluyordu. Kuşkusuz, burada kullandığımız kontrol sözü, doğrudan CHP'nin güdümünde bir denetim anlamında olmayıp belirli ilkelerin sınırladığı bir alanda oynama biçiminde algılanması gereken bir denetimdir. Nitekim bu

²⁴ Çavdar, a.g.e.,s.455.

konuşmanın hemen arkasından, 7 Ocak 1946'da Demokrat Parti resmen kuruldu. O günlerde Serbest Cumhuriyet Fırkası deneyiminden dolayı kamuoyu tarafından hem tereddütle hem de iştiyakla karşılanan²⁵ bu partinin asıl maddi desteğini kent burjuvazisi ile büyük toprak sahiplerinden alacağı da daha ilk basın konuşmalarından ortaya çıktı. Zaten partinin kurucuları arasında, özel sektörün sonsuz güvenine sahip olan Celal Bayar ile büyük toprak sahiplerinin temsilcisi Adnan Menderes bulunmaktaydı.

Demokrat Parti programını simgeleyen iki ilke ise liberalizm ve demokrasidir. Zaten bu iki kavram iç içe, birbirinden ayrılmayan kavramlardır. Liberalizm derken hem toplumsal yaşam açısından hem de ekonomi açısından bu ilke savunuluyordu. Devletçiliğe karşı mülkiyetin temel alındığı bir özel girişimcilik ruhunun sonuna kadar destekleneceği program maddelerinden anlaşılmaktaydı. Öte yandan, ekonomi açısından ilgi çeken bir nokta da ülke kalkınmasının tarıma dayanacağı yaklaşımıdır.²⁶

Belediye Seçimleri, 26 Mayıs 1946 günü yapıldı. Demokrat Parti, antidemokratik kanunların kaldırılmadığı ve iktidarın, gerçek bir muhalefetin gelişmesini önlemek niyetinde olduğu düşüncesiyle seçimlere girmemeye karar verdi. Diğer bir muhalefet partisi Milli Kalkınma Partisi ise önce belediye seçimlerine katılmaya karar veriyse de, seçim günü sabah on birde hükümeti taraf tutmakla suçlayarak seçimlerden çekildi. Halkın bu karışık ortamda gerçekleşen seçimlere katılım oranı muhaliflere göre çok düşüktü. İçişleri Bakanı'na göre ise, ortalama katılım oranı %50-60 civarındaydı. Resmen seçimlere katılmamakla beraber çok sayıda Demokrat Partili, Halk Partisi'nden olmayan adaylara oy verdi. Birkaç yerde de Milli Kalkınma Partisi'ni destekleyerek partiye birkaç üyelik kazandırdılar; Milli Kalkınma Partisi böylece Kırıkkale Belediye Meclisi'nde altı üyelik elde etmiş oldu.

²⁵ 12 Ağustos 1930 tarihinde kurulan SCF'nin sağladığı halk desteği belirginleştikçe ve CHP iktidarının tehlikeye düşme olasılığı arttıkça, SCF aleyhine CHP yöneticilerince yürütülen kampanya hız kazandı. Eşit koşullarda yapılacak bir yarışmacı seçimde SCF'nin kazanabileceğini gören M. Kemal Paşa dengeyi sağlamak için ağırlığını CHP'den yana koydu. SCF'nin kuruluş çalışmaları sırasında Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığı konusunda yapılan anlaşmadan vazgeçilmesi üzerine, Mustafa Kemal Paşa ile karşı karşıya kalmak istemeyen Fethi Bey ve SCF yöneticileri partiyi kapattı. Uyar, *a.g.e.*, s.122-123.

²⁶ Çavdar, *a.g.e.*, s. 456.

Belediye seçimleri, adayların eskisi gibi Halk Partisi tarafından gösterilmek yerine, ilk defa serbestçe halk tarafından gösterilmesini ve seçilmesini sağladı. Ayrıca seçimler, Halk Partisi saflarındaki birçok kişisel çatışmayı açığa vurduğu gibi, Demokrat Parti'nin gerçek gücü hakkında da fikir verebildi. Oy verme usulünde genel seçimlerden önce düzeltilmesi gereken birtakım aksaklıklar olduğu da meydana çıktı.²⁷

Demokrat Partinin bütün itirazlarına rağmen genel seçimler 21 Temmuz 1946'ya alınınca, Demokrat Parti idarecileri seçimleri boykot edip etmemek hususunda bir tereddüt geçirdiler. Bu meseleyi konuşmak için 15 Haziran'da Ankara'da, bir nevi gayri resmi küçük bir kongre toplandı. Toplantı sonucunda, seçimlere girmeye karar verildi. Bunun üzerine, seçim kampanyası bütün şiddetiyle açıldı. Demokratlar özellikle mitinglere önem verdiler. Binlerce insanın katıldığı bu toplantılar, ilk anda Halk Partilileri paniğe uğrattı. Bunun sonucu olarak baskıyı artırdılar. İktidar ve onun sözcüleri böyle bir mücadele tarzını anarşiden farksız görüyordu. Örneğin Ulus gazetesinde, Falih Rıfkı Atay: "*Demokrat Parti... bir siyasi parti olmaktan çıkmıştır, bu bir yıkıcılar ve intikamcılar hareketidir.*" diye yazmak gereğini duydu. Oysa Demokratlar, kanun yolundan çıkmamaya çok dikkat ediyorlardı. Büyük mitingler yapıyorlar, fakat bunların sükûnet içinde geçmesi için de büyük gayret sarfediyorlardı. Kendilerine baskıda bulunan idareciler olunca, bunları mahkemeye vermekle yetiniyorlardı. Yine de bazı olayları önlemek mümkün olmadı. İzmir'in bir köyünde bir DP ocağı yönetim kurulu üyesi yaralandı. Ondan daha vahim olmak üzere Aydın'da seçimden 48 saat önce bir DP ocak başkanı, bir öğretmen ve Adnan Menderes'in çiftlik kâhyası öldürüldü.²⁸

1924 yılından 1944 yılına kadar Genelkurmay Başkanlığı görevini başarıyla sürdüren Fevzi Çakmak, bu görevden 12 Ocak 1944 tarihinde yaş haddini tamamlayarak emekli edilmişti.²⁹ Demokrat Parti, Mareşal Fevzi Çakmak'ın da desteğini sağlamıştı. Haziran sonunda siyasal mücadeleye katılmaya karar veren Mareşal Çakmak, Demokrat Parti listesinde bağımsız aday olmayı kabul etmişti. Bu katılma CHP'yi ürküttü. Zira Mareşal, Atatürk'ün yakın arkadaşı olması, İstiklal Savaşı'nda oynadığı önemli rol, dindarlığı, vs. gibi sebeplerle memlekette büyük bir

²⁷ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yay., İstanbul 2010, s. 243.

²⁸ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitabevi Yay., Ankara 2003, s. 36.

²⁹ Nusret Baycan, "Fevzi Çakmak", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 6, Sayı:16, Ankara 1989, s. 180.

saygınlığa sahipti. Onu da yanına katan Demokrat Parti, halkın da desteğini arkasında hissettikçe, kanuni yolları terketmemekle beraber, mücadelesini iyice sertleştirdi. Böylece seçim kampanyası, Türk siyasal hayatının hiç alışık olmadığı bir demokrasi fırtınasına döndü.³⁰

21 Temmuz'da seçim için aniden durulan fırtına, seçimlerin ertesinde daha da şiddetlendi. Sebebi, seçimin muhalefette büyük bir hayal kırıklığı yaşatmış olmasıydı. Demokrat Parti, 465 milletvekilliği için 273 aday göstermişti. Bunların sadece 62'si seçilebildi. Oysa Demokratların bundan çok daha büyük bir desteğe sahip oldukları aşikârdı. Zaten seçimlerin hemen ardından yapılan usulsüzlükler ve baskılar hakkında raporlar yağmaya başladı. Demokrat Parti, daha sonuçlar belli olmadan İnönü'ye bir telgraf çekerek haksızlığın düzeltilmesi yolunda müdahale etmesini istedi. Bu itirazlar fayda etmedi ve seçim sonuçları ilan edildi. Bunun üzerine Demokratlar, bir dizi seçimi protesto mitingi düzenlediler. İlki, kırk bin kişinin katılımıyla İzmir'de yapıldı. İki gün sonra on bin kişi Bursa'da toplandı. Seçimi kazanıp Ankara'ya gelen Mareşal ise kırk bin kişi tarafından karşılandı. Arkasından Konya'da, Adana'da ve Ankara'da peş peşe büyük mitingler yapıldı. Halk Partisi bunları sinirli bir sessizlik içinde izlemekle yetindi. Ancak İstanbul'da sıkıyönetimin kendisine verdiği imkânları kullandı. Celal Bayar'ın şiddetli bir protestosunu yayınlayan Yeni Sabah ve Gerçek gazeteleri sıkıyönetim kararıyla kapatıldı.

5 Ağustos'ta, yeni TBMM toplandı. CHP'liler cumhurbaşkanlığına İnönü'yü, meclis başkanlığına ise General Kâzım Karabekir'i aday gösterdiler. Karabekir'in, Çakmak'ın ağırlığına denge olmak üzere sahneye çıkarıldığı ortadaydı. Demokratların adayları ise cumhurbaşkanlığına Fevzi Çakmak, meclis başkanlığına Yusuf Kemal Tengirşenk'ti. İki parti de kendi adaylarına oy verdiler. Yeniden cumhurbaşkanlığına seçilen İnönü, Recep Peker'i yeni kabineyi kurmakla görevlendirdi. Otoriter iktidar anlayışıyla tanınmış Peker'in seçilmesi Halk Partisi'nin niyetleri hakkında endişe uyandırıcıydı.³¹

Meclis, 12 Ağustos'ta çalışmaya başlar başlamaz, sayısız seçim itirazıyla karşılaştı. 36 ile ait seçimlere toptan itiraz edildi. Ayrıca şahısları itibariyle 27

³⁰ Eroğul, *a.g.e.*, s. 36.

³¹ Eroğul, *a.g.e.*, s. 37.

milletvekili hakkında itirazlar ileri sürüldü. Bunları incelemek üzere otuz kişilik bir komisyon kuruldu. Fakat on iki gün içinde çalışmasını tamamlayan bu komisyon hiçbir itirazı geçerli görmedi.

Demokrat Parti, seçim sonuçlarını sessizce kabul etmeyeceğini göstermek için daha ilk günlerde sert bir muhalefet politikası izlemeye başladı. Artık demokrasiye girildiğine göre, hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını göstermek azmindeydi. İnönü'nün cumhurbaşkanı seçildiği gün Demokratlar bütün meclisin aksine, onu alkışlamak için ayağa kalkmadılar. Arkasından meclis komisyonlarının seçiminde oy kullanmadılar. Bu hareketleriyle meclisin meşruluğundan şüphe ettiklerini göstermek istiyorlardı. Hükümet, programını okuyup güvenoyu isteyince programı incelemek için görüşmelerin iki gün geri bırakılmasını istediler. Bu istekleri kabul edilmeyince de salonu terk ettiler. Ancak oylama sırasında gelip aleyhte oy kullandılar.

Genel seçimlerin meydana getirdiği kargaşalık daha dinmeden, 1 Eylül'de, il genel meclisleri seçimi yapıldı. Bu seçim de büyük tartışmalara yol açtı. Demokrat Parti, usulsüzlük yapıyor gerekçesiyle 56 ilçede seçimden çekildi. Sonra da itirazların ardı arkası kesilmedi. Üç ay sonra dahi mecliste bir sözlü soru dolayısıyla hâlâ bu seçimin tartışması yapılıyordu. En önemli şikâyetler köylerde jandarma baskısı altında yapılan oylamalardan geldi.³²

Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresi, partinin birinci kuruluş yıldönümü olan 7 Ocak 1947 tarihinde, Ankara'da Yeni Sinema salonunda, 906 delegenin katılımı ile toplandı.³³ Bu kongre sonucunda Parti Genel Başkanlığı için tek aday olan Celal Bayar, oylamaya katılan 548 delegeden 541'inin oyunu alarak, Genel Başkan seçilirken, geriye kalan 7 oydan 2'si Köprülü'ye, 2'si Menderes'e verilmiş ve 3 oy da boş çıkmıştır.

Demokrat Parti Birinci Büyük Kongresi, sonuçları bakımından 3 ana maddede toplanabilir:

1- İktidar ile demokratik yöntemlerle mücadele edilmesini öngören grup, bu kongrede üstünlüğünü kabul ettirmiştir. Bu grubun öncüleri DP'nin kurucularından oluşuyordu.

³² Eroğul, *a.g.e.*, s. 38.

³³ Albayrak, *a.g.e.*, s. 100.

2- İktidar ile gerektiğinde daha sert ve kanun yollarının da zorlanmasını isteyen “*müfritler grubu*”, DP içinde ayrılıklar olduğunun açık bir kanıtı olarak belirtmiştir.

3- Bayar’ın Büyük Kongreyi açış konuşmasında dile getirdiği üç önemli isteği içeren ve “*Hürriyet Misakı*” adı verilen bildiri, kongre tarafından kabul edilmiştir.

Büyük Kongre, demokratik görünümüyle basın ve kamuoyunu DP’ye biraz daha yaklaştırırken, DP’nin iktidar ile olan ilişkilerinde önemli bir aşama olmuş ve DP’nin parçalanmasının ilk işaretlerini de vermiştir.³⁴

Birinci Büyük Kongreden bir ay sonra yapılan muhtar seçimleri, CHP ile DP arasındaki gerginliğin artmasına sebep oldu. Çünkü oylamaya seçim demek imkânı yoktu.

Seçim güvenliği, kanun güvencesi altına alınmadıkça partiler arası ilişkilerin yumuşaması mümkün görünmüyordu. Bu sebeple Demokrat Partililer 6 Nisan 1947 günü yapılan milletvekili ara seçimlerine katılmadılar. Ancak ülkeyi baştan başa dolaşarak iktidarı halka “*şikâyet*” ettiler. Her gittikleri yerde –İzmir, Balıkesir, Bandırma, Gönen, Kütahya- başta olmak üzere muazzam mitingler yaptılar. Bu mitinglerde her tabakadan insan, sırtlarında bayramlık elbiseleri ile Demokrat Parti liderlerini karşılamaya geliyor, onların peşi sıra geziyor ve her konakladıkları yerde kurbanlar kesiyordu.³⁵

1947 yılının Haziran ve Temmuz aylarında, DP Genel Başkanı Celal Bayar ile Başbakan Recep Peker arasında şiddetli bir polemik yaşandı. Bayar demokraside, Peker ise otoriter rejimde ısrar ediyordu. Tarafların birbirini suçlama dozu aşırıya kaçmaya başlayınca, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 12 Temmuz 1947 günü bir bildiri yayınlayarak, iktidarla muhalefet arasında diyalog kurmayı, uzlaşma sağlamayı hedeflediğini açıkladı. 12 Temmuz Beyannamesi³⁶ olarak adlandırılan bu bildiri ile İnönü, üstü kapalı da olsa DP’ye hak verdiğini açıklıyordu. Bu bildirin önemi, İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanı sıfatını partiler üstü bir konuma taşımasıydı. İnönü, muhalefete, hükümetin baskı yaptığını kabul ediyordu. Dolayısıyla DP’nin Birinci

³⁴ Albayrak, *a.g.e.*, s.104.

³⁵ Mustafa Serhan Yücel, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul 2001, s. 66.

³⁶ Bu bildiri, 12 Temmuz tarihli gazetede yer aldığı için 12 Temmuz Beyannamesi olarak anılmıştı.

Büyük Kongrede ortaya attığı “devlet başkanlığı ile parti başkanlığının birbirinden ayrılması” ilkesinin gerçekleşmesi yönünde önemli bir adım atılmıştı.

12 Temmuz bildirisi önce CHP’de, sonra DP’de ikilik çıkarmış, her iki partide de ciddi sıkıntılara yol açmıştır. CHP içindeki sarsıntı, Recep Peker’in Başbakanlıktan istifasına sebep olmuş, DP içinde de, önce Müstakil Demokratlar Grubu’nun, sonra da Millet Partisi’nin doğmasıyla sonuçlanacak parçalanma süreci başlamıştır. Bu süreçte Emekli General Afyon Milletvekili Sadık Aldoğan, İstanbul Milletvekilleri Kemal Silivrili ile Osman Nuri Köni ve Muğla Milletvekilleri Necati Erdem ile Dr. Mithat Sakaroğlu DP’den ihraç edilmiştir. Bunun üzerine 14 kişilik Genel İdare Kurulu’ndan altı kişi bu ihraçlara karşı olduklarını açıkladılar ve Genel İdare Kurulu Üyeliği’nden de istifa ettiler. Parti Genel Merkezi ise bu altı Genel İdare Kurulu Üyesinin istifa dilekçelerini yayınladıkları gerekçesiyle ihraç kurumunu yeniden çalıştırdı. Altı Genel İdare Kurulu üyesi partiden ihraç edildi. Bu ihraç edilen milletvekilleri ise: Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop Milletvekili), Enis Akaygen (İstanbul Milletvekili), Emin Sazak (Eskişehir Milletvekili), Ahmet Oğuz (Eskişehir Milletvekili), Ahmet Tahtakılıç (Kütahya Milletvekili), Hasan Dinçer (Afyon Milletvekili) idi.³⁷

17 Ekim 1948 tarihinde 13 ilde yapılan ara seçimlere yalnızca CHP katıldı. Bazı illerde bağımsız adaylar da vardı. Katılma oranının CHP’ye göre %40, muhalefet partilerine göre %7 olduğu bu seçimlerde yine hileler ve jandarma baskıları (bağımsız ve boş oy atanlara karşı) oldu.

Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi, 20 Haziran 1949 günü Ankara’da, şimdiki Opera binası, o zamanki Sergievi’nde açıldı. 1500’e yakın delege, partinin kaderi bakımından önem taşıyordu. Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi’nde yapılan seçimde, Genel Başkanlığa rakipsiz aday olan Celal Bayar yeniden seçildi.³⁸

Demokrat Parti İkinci Büyük Kongresi’nde Ana Davalar Komisyonu Raporu ile öngörülen isteklerin iktidar ve basın tarafından büyük bir ilgiyle karşılandığını, iktidar yanlısı gazetelerin bu bildiri nedeniyle, muhalefeti yeniden ihtilâlcilikle suçladıkları görülmektedir. Bildiri, Demokratlar tarafından “*Milli Teminat Misakı*

³⁷ Yücel, *a.g.e.*, s. 69.

³⁸ Yücel, *a.g.e.*, s. 70.

(*Ulusal Güvence Andı*)” olarak adlandırıldığı halde, iktidar tarafından “*Milli Husumet Misakı (Ulusal Düşmanlık Andı)*” şeklinde anılmıştır.

Demokrat Parti’nin yayınladığı Milli Teminat Misakı, Hürriyet Misakı’nın bir devamı olmakla beraber, daha tehditkâr bir nitelik taşıdığı için, iktidar tarafından büyük bir tepkiyle karşılanacaktı. Milli Teminat Misakı’nda, öncelikle seçim yasası üzerinde durularak, “*Seçim Kanunu’nun ve seçimlerle alakalı hükümlerin Vaz’ından maksat millet iradesinin serbestçe tecellisini teminden ibarettir... Mevcut kanunlara ve müesses nizama aykırı hareket bir nevi kuvvet darbesi, millet ve vatandaş haklarının iptali neticesine varacağından, buna meydan verilmemek üzere muhalefet için büyük zarar ve tehlikeleri mucip olacaktır.*

Bu hale müsaade edilmemek ve bu mevzuda haklarına tecavüz olunan bütün vatandaşların meşru müdafaa halinde kalmalarının ve haklarını Anayasa ve Türk Ceza Kanunu’nun müeyyidelerine dayanarak hareket etmeleri kaçınılmaz bir zaruret olacaktır. Bu hususların rey sahibi bütün partililere Türk Umumi efkârına bildirilmesi ayrıca bu yolları hükümet ve vazifelerin keyfiyetten haberdar edilmelerinin temini zaruri görülmüştür.”³⁹

Demokratlar Milli Ant’ın yalnızca “*manevi müeyyide*” ortaya koyduğunu belirtiyorlardı. Bunun etkisi hemen görülmeye başladı. Hükümet arka arkaya aldığı kararlarla demokratik adımlar atmaya başladı: İstiklal Mahkemeleri resmen kaldırıldı, muhalefetin radyodan yararlanabilmesi hükümet tarafından uygun görüldü.

Bu arada Demokrat Parti, kuruluşunun dördüncü yılına denk gelen 7 Ocak 1950 günü Küçük Kongresini topladı. Üç gün süren Küçük Kongre, Ankara Gar Gazinosu’nun Alt Salonu’nda yapıldı ve kongreye 153 delege katıldı. Kongrede üç gün boyunca sadece “*seçim güvenliği*” konuşuldu.

CHP en önemli demokratik adımı Seçim Kanunu ile attı: 7 Şubat 1950’de yeni seçim kanunu tasarısı Meclis’te görüşülmeye başlandı. Tasarı temel ilkeler bakımından demokratikti. Seçim kurulları başkanlığına hakimler getirilmiş ve ayrıca Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşan bir Yüksek Seçim Kurulu öngörülmüştü. DP’nin yıllardır istediği temel güvence şimdi sağlanmış oluyordu. Seçim Kanunu’nun ayrıntıları TBMM’de görüşülürken, DP ve CHP arasında sert

³⁹ Albayrak, *a.g.e.*, s. 146.

tartışmalar çıktı. Ancak 16 Şubat 1950’de yapılan son oylamada Demokrat Partililer, CHP’lilerle beraber lehte oy kullandılar. Seçimlerin tarihi de 14 Mayıs 1950 olarak belirlendi.⁴⁰

TBMM’nin IX. dönemine denk gelen 14 Mayıs 1950 seçimleri, Türk halkı için yıllardır süren bir iktidarın el değiştirmesi ile sonuçlanmıştır. Tüm yurt genelinde 487 milletvekilliğinden 416’sını Demokrat Parti almış, 69 tanesini de CHP alabilmiştir.

Çalışmamızın ana konusu olan Kastamonu ilinde ise, 10 milletvekilliğinden 9 tanesini Demokrat Parti alırken, 1 milletvekilliğini ise Cumhuriyet Halk Partisi almıştır.

14 Mayıs 1950 seçimlerinde, Kastamonu milletvekilleri olarak, Tahsin Coşkan, Sait Kantarel, Fahri Keçecioglu, Galip Deniz, Şükrü Kerimzade, Rıfat Taşkın, Muzaffer Ali Mühto, Hayri Tosunoğlu, Ahmet Keskin, Hamdi Türe, seçilmiştir. Ancak Tahsin Coşkan’ın TBMM’de 14.02.1951 tarihli 43. birleşimde seçim tutanağı reddedilmiştir. 16 Eylül 1951 tarihinde yapılan ara seçimlerde Kastamonu’da Tahsin Coşkan (CHP) ile Ziya Termen (DP) arasındaki seçim yarışını Ziya Termen kazanmıştır.

Çalışmamız sırasında, IX. Dönem Kastamonu milletvekillerinin hayatta olan aile efradı veya akrabalarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak bu konuda Ziya Termen’in kızı Reza Termen’e ve Muzaffer Ali Mühto’nun oğlu Tekin Mühto’ya ulaşılabilmektedir. Tekin Mühto’nun özel arşivinden de yararlanılmıştır. Diğer milletvekillerinin hayatta olan aile efradı veya akrabalarına tüm gayretlerimize rağmen ne yazık ki ulaşılamamıştır. Bunun da çalışmamızın eksikliklerinden birini oluşturduğunu ifade etmek isteriz.

⁴⁰ Yücel, *a.g.e.*, s. 74.

BÖLÜM 1:

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ SÜRECİNDE KASTAMONU VE 14 MAYIS 1950 VE 1951 ARA SEÇİMLERİ

1.1. Milli Mücadele Yıllarında Kastamonu ve I. Dönem TBMM Kastamonu

Milletvekilleri

30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmış, Anadolu karadan ve denizden çok yoğun bir düşman kuşatması ve taarruzuyla karşı karşıya kalmış idi. Türk milleti, büyük insan kaybına uğramış, üretim ve ekonomisi durmuştu. Devlet teşkilatının merkezi İstanbul işgal edilerek kontrol altında tutulurken, Türk ordusu terhis edilmişti. Bütün bunlara rağmen 1919 yılı baharından itibaren tarihi bir faaliyete girişen Mustafa Kemal Paşa, Amasya, Erzurum ve Sivas'taki çalışmaların sonucunu Ankara'ya taşıdı. Burada kalıcı bir organizasyona geçerek, siyasi, askeri ve sosyal nitelikli hayati kararlar alarak, Türk milletinin daha ölmediğini, yaşaması gerektiğini, yaşantısını da mutlak surette “*İstiklâl*” kavramıyla bütünleştireceğini savundu.

Düşmana silahla karşılık verme hareketleriyle başlayan kurtuluş mücadelesi, arka arkaya yapılan teşebbüslerle hayati müesseselerini de oluşturmaya başladı. Ankara'da bir milli meclis açılıp bir hükümet oluşturuldu. Arkasından Anadolu'daki kanun düzeninin, Ankara'ya göre düzenlenmesine geçildi. Bütün bunlar gerçekleşirken başta İstanbul olmak üzere Marmara bölgesi tüm İtilaf kuvvetlerinin kontrolündeydi. Ege bölgesi ise İngiliz destekli Yunan kuvvetlerinin işgali altındaydı. Güney'de Akdeniz sahillerinde İngiliz-İtalyan-Fransız kuvvetleri geçit vermiyordu. Güneydoğu'da ise bölgedeki Türk halkı kıyasıya bir sıcak mücadele yaşıyordu. Bütün bu kötü şartlar karşısında Türk Milli Mücadelesinin cephede zafer kazanması için mutlaka cephaneye ve lojistik ikmale ihtiyacı vardı. Besinsiz bir vücudun nasıl yaşama şansı yoksa cephanesiz bir savaşın ve mücadelenin kazanılması da imkânsızdı.

Anadolu coğrafyasının işgalden nasibini almayan tek yöresi Karadeniz bölgesiydi. Bu bölgenin de doğu kesiminde yerli Rum çeteleri huzur ve güvenliği yok etmişti. Anadolu'nun ortasının dışarıya açılabileceği tek güvenli bölge Batı

Karadeniz olarak görünüyordu. Bu bölgedeki Kastamonu-İnebolu limanı, söz konusu bölgenin denize açılan, dolayısıyla dışarıya bakan tek pencereydi. Türk toplumunun “Ankara” adıyla atmaya başlayan yeni kalbinin hayatiyetini devam ettirmesi İnebolu kapısından girdi yapacak, Kastamonu-Çankırı yoluyla ulaşacak mühimmata bağlıydı. Bu arada İstanbul-Ankara bağlantısını sağlayan yol da İtilaf kuvvetleri ve bazı isyancı kesimlerin kontrolünde bulunuyordu. Böylece İnebolu-Kastamonu-Ankara hattı Milli Mücadele’nin en hayati yolu haline geliyordu. Bu ehemmiyet Milli Mücadele boyunca hiç eksilmedi.⁴¹

Kastamonu, İstiklal Yolu çevresindeki köyler, yol güzergâhındaki durumlarına göre ve İnebolu-Küre-Seydiler, Kastamonu ile Ilgaz gibi büyük yerleşim ve konaklama yerleri de dikkate alınarak, bir takım bölgelere ayrıldı. Her bölgedeki köylerde de kağnı arabaları sayıları düşünülerek gruplar oluşturuldu. Cephane taşıma nöbeti sırası gelen bir grupta bulunan köylerdeki çiftçiler, toplu halde kağnılarıyla, kendilerine yakın büyük konaklama yerine gidecekler, cephane yükleyip, komşu büyük konaklama yerine taşıyacaklar, oradan da köylerine geri döneceklerdi. Bu düzenlemeler kısa sürede yapıldı.⁴²

Cephane taşıma işine gelince: Seydiler bölgesinde, cephane taşıma nöbeti sırası gelen gruptaki köy ya da köylülerin kağnılarıyla topluca Seydiler’e gelmeleri, cephane yükleyip, kağnı kolları halinde Kastamonu’ya taşınmaları, oradan da köylerine geri dönmeleri, yazın ortalama dört-beş gün, kışın ise hava ve yol durumuna göre daha fazla sürüyordu. Diğer bölgelerdeki süreler de buna yakındı. Yazın kağnılarla cephane taşımak, önemli bir sorun oluşturmuyordu. Cephane taşıyan kadınların, sabahın erken saatlerinden, akşamın geç saatlerine kadar, sırtlarında bebekleri ile kağnıların yanında yürümeleri, bir su başında mola verip, soğan ekmekle karınlarını doyurmaları yadırganmıyordu. İnebolu, Küre, Kastamonu ve Ilgaz Dağları’ndan geçen, çok engebeli, inişli yokuşlu İstiklal Yolu’nda, karlı buzlu günlerde, kağnılarla cephane taşımak kolay bir iş değildi. Yürümek bile beceri istiyordu. Yokuşlarda ve inişlerde, hayvanların ayakları kayıyor, kağnılar ileri geri gidiyor, sık sık kazalar oluyordu. Daha da önemlisi, acımasız sabah ve akşam ayazları çekilir cinsten değildi.

⁴¹ Refik Turan, “Milli Mücadele’de İnebolu-Kastamonu-Ankara Hattı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 15, Sayı: 44, Ankara 1999, s. 695.

⁴² Hüseyin Ünal, *Ulusal Kurtuluş Savaşı’nda Kastamonulular ve Atatürk ile İlgili Anılarım*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 4.

Kağnılarıyla cephaneye taşıyanların en korkulu rüyası, yolların kardan kapanması, kendilerinin de dağ başlarında ya da küçük bir han da, kardan mahsur kalmalarıydı. İstiklal Yolu'nun birçok kesimlerinin, kış aylarında kardan sık sık kapanması, pek çok zorluğu da beraberinde getiriyordu. Yolları açmak ve mahsur kalanları kurtarmak için büyük yerleşim birimlerine ekipler çıkarılıyordu. Ekiplerin, küreklerle yoldaki karları sağa sola atarak, yolu açmaları uzun sürmekteydi. Kağnılarla cephaneye taşıyanlardan birçoğunun elleri, ayakları, yüzleri dondu. Bakımsızlık nedeniyle sakat kalanlar, yaşamlarını yitirenler oldu. Ne var ki bu insanlar canlarını evlerinde hasta yataklarında verdikleri için ölümleri normal sayılıp şehit olarak düşünülmedi. Sadece cephaneye taşırken kağnısının önünde ayakta donarak can veren Seydilerli Şerife Gelin'e şehit ünvanı verildi.⁴³

Şerife Bacı, 1921 yılının Aralık ayında, İnebolu'dan kağnısına yüklediği cephaneye ile yola çıkmıştır. Yanında kundağa sarılı henüz birkaç aylık kızı da vardır. Şerife Bacı kafiledeki diğer arabalarla soğuk, kar ve tipi altında yoluna devam etmiş ve ancak Kastamonu Kışlası önlerine kadar gelebilmiştir. Yetkililer kafileden ayrılan bir arabanın yolun kenarında beklediğini görerek yanına varmışlardır. Şerife Bacı, kundaktaki çocuğunu mermilerin arasına yatırmış ve üstündeki yorgan parçasını da onların üstüne örtmüştür. Genç kadın belki yorgunluktan, uykusuzluktan ve belki de açlıktan, cephanelerin üzerine doğru abanmıştır. Şerife Bacı hava şartları ile beraber üzerindeki giyeceklerin de yetersiz olması nedeni ile soğuktan donarak şehit olmuştur.⁴⁴

Milli Mücadele yıllarında Kastamonu'da dikkat çeken bir başka gelişme ise Mehmet Akif'in şehre gelmesi ve halkın kurtuluş mücadelesine verdiği desteği artırmaya çalışmasıdır. Mehmet Akif, Kastamonu ve kazalarında vaazlarıyla, sohbetleriyle ve bilhassa şiirleriyle halkın maneviyatını yükseltmiş, azmini kuvvetlendirmiş, Milli Mücadele'ye el birliği ile katılmanın dini, milli ve insani bir görev olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca vatani, milleti, dini ve hilafeti kurtarmak için milletçe birleşmenin şart, Millet Meclisi'nin ve kumandanların emirlerine itaatin farz olduğu yolundaki görüşlerini tekrarlamıştır. Mehmet Akif, Kastamonu'da, II. Bayezid döneminde Nasrullah Kadı tarafından yaptırılan Nasrullah Camii'nde

⁴³ Ünal, *a.g.e.*, s. 19-20.

⁴⁴ Mustafa Eski, *Kastamonu Basınında Milli Mücadelenin Yankıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995, s. 77-78.

verdiği vaaz, büyük önem taşımaktadır. Buradaki vaazının, İstiklal Marşı'mızın nesir halinde genişletilmiş ifadesi şeklinde olduğu bilinmektedir.⁴⁵

TBMM'nin açılışından günümüze kadar Kastamonu, her dönem TBMM'de temsil edilmekle birlikte, milletvekili sayısı dönemlere göre değişiklik göstermektedir. Bunun nedeni ise, değişen seçim kanunları ve nüfus artışı veya Kastamonu'dan diğer illere yapılan göçler nedeniyle nüfusun azalması olmuştur.

İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgali ve Osmanlı Mebusan Meclisi'nin dağıtılmasından sonra, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Ankara'da yeni bir meclisin toplanması çağrısı yapıldığında Kastamonu şehri de bu çağrıya uymuştur. 23 Nisan 1920'de toplanan I. TBMM'de yer alan Kastamonu milletvekilleri şunlardır: Adliye Vekâleti Müsteşarı ve Pozantı İstiklal Mahkemesi Üyesi ve Başkanı Abdulkadir Kemal Bey (Öğütçü), eski mebuslardan ve Köroğlu Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Besim Bey (Mehmet Rasim), İstanbul'da Hoca Piri Camii İmamlığı yapmış ve Kastamonu İl Daimi Encümen Üyesi Hulusi Efendi (Mehmet Hulusi Erdemir), Dava Vekili ve Müdafaa ve Hukuk Teşkilatı Üyesi Murat Bey (Mehmet Murat Pala), eski mebuslardan ve Nafia Encümeni Reisi Rüştü Bey (Ahmet Rüştü Çolakoğlu), serbest ticaretle uğraşmış ve Müdafa-i Hukuk Cemiyeti üyesi Sabri Bey (Hüseyin Sabri Dura), eski mebuslardan ve Doktor Suat Bey (Suat Soyer), eski mebuslardan ve Adliye Nezareti Müsteşarı, Dava Vekili Yusuf Kemal Bey (Yusuf Kemal Tengirşenk) dir.⁴⁶ 16.4.1923 tarihine kadar görev yapan I. Dönem TBMM Kastamonu milletvekilleri, seçim yapıldığı tarihte ülke işgal altında olduğundan ve seçimlere parti kimliği ile katılım olmadığından herhangi bir partiyi temsil etmemiş ve ülkenin istiklalini kazanması için çalışmışlardır.

1.2. 1923-1950 Yılları Arasında TBMM'de Kastamonu'yu Temsil Eden Milletvekilleri

23 Nisan 1920'de açılan I. TBMM çok zor koşullar altında vatanın kurtarılması için çalışmıştı. İcra Vekilleri Heyeti'nin oluşumu, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu, Saltanatın Kaldırılması, Lozan Konferansı gibi önemli konularda

⁴⁵ Fazıl Çiftçi, *Mahalli Basın Işığında Milli Mücadele'de Kastamonu ve Çevresi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Kastamonu 2006, C. 1, s. 350-351.

⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız *TBMM Albümü*, C. 1., s. 41-42.

milletvekilleri arasında görüş ayrılıkları olmuştur. Bunun sonucunda Mustafa Kemal Paşa ve bazı milletvekilleri Meclis'in yenilenmesi gerektiği düşüncesine girmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa, milletin ve memleketin sorumluluk gerektiren işlerinin TBMM'nin bu haliyle yapamayacağını, Meclis'in yenilenmesinin gerekli olduğunu belirtmişti. Bu tartışmalar devam ederken, Aydın Mebusu Esat Efendi ile 120 arkadaşının Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun ek maddesinin kaldırılmasına ve seçimlerin yenilenmesine dair kanun teklifi, TBMM'nin 1923 tarihindeki oturumunda yapılan görüşmeler sonunda kabul edilerek seçim kararı alınmıştır.⁴⁷

1923 yılı Haziran-Temmuz aylarında yapılan II. Dönem TBMM milletvekili seçimleri sonunda Kastamonu'yu Ankara'da sekiz milletvekilli temsil etmiştir. Bunlardan Ahmet Mahir Efendi (Ballık), Osmanlı Meclis-i Mebusan I, II, ve III. Dönem Kastamonu Mebusluğu yapmış olup, Umur-ı Tasarrufiye ve Umur-ı Diyanîye Encümeni Reisliği görevlerinde bulunmuştur. Ali Nazmi Bey (Özügür), Adliye Vekâleti Müsteşarlığı yapmış, Memurun Muhakemat Heyeti Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Ali Rıza Bey, Sultan Mehmet Reşat'ın yaverliğini yapmış, Deniz Müsteşarlığı, İstanbul Liman Reisliği görevlerinde bulunup, çeşitli nişan ve madalyalar sahibidir. Halit Bey (Akmansu), 6. Ordu Kurmay Başkanı, Anadolu ve Bağdat Demiryolları Umum Müdürlüğü görevlerinde bulunup İstiklal Madalyası sahibidir. Hasan Fehmi Bey (Tümerkan), İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi olup, Osmanlı Meclis-i Mebusan I. ve III. Dönem Sinop Mebusluğu yapmıştır. Mehmet Fuat Bey (Mehmet Mühto), Mahalli Belediye Reisliği yapmış, İzmir İktisat Kongresi Kastamonu Çiftçiler Temsilciliği görevlerinde bulunmuştur. Necmettin Molla Bey (Mehmet Necmettin Kocataş), İstanbul İstinaf Ticaret Mahkemesi Başkanlığı, Bağdat Valiliği, Adliye Nazırlığı, Osmanlı Meclis-i Mebusan I, II, III. Dönem Kastamonu Mebusluğu yapmıştır. Velet Çelebi Efendi (İzbudak), İstanbul Rüştîyesi ve Sultanisi ve Darü'l- Fünun'da öğretmenlik yapmış, Türk Derneği kurucusu, Şair ve Türkolog'tur. II. Dönem milletvekillerin faaliyetleri 27.11.1927 tarihine kadar devam etmiştir. II. Dönem TBMM milletvekillerinin tamamı Halk Fırkası listesinden seçilmişlerdir. 1923-1946 yılları arasında Türkiye'de tek parti devri uygulandığı için, 1946 yılına kadar Kastamonu'dan seçilen bütün milletvekilleri CHP üyesidir.⁴⁸

⁴⁷ *Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, c. 28, 1 Nisan 1923, Toplantı:1, Birleşim:15, s. 283-295.

⁴⁸ Ayrıntılı bilgi için bakınız *TBMM Albümü*, C. 1., s. 105-106.

Ayrıca bu II. TBMM döneminde, Mustafa Kemal Atatürk'ün 1925 Ağustos'unda, Kastamonu ve İnebolu'yu ziyaret ettiği ve fesin yerine şapka giyilmesini sağlayan Şapka İnkılabı'nı ilan etmiş olması da önemlidir.⁴⁹

02.09.1927 tarihinde yapılan III. Dönem TBMM milletvekili seçimleri sonunda Kastamonu'yu Ankara'da altı milletvekilli temsil etmiştir. Bunlardan Ali Rıza Bey, Hasan Fehmi Bey (Tümerkan), Mehmet Fuat Bey (Mehmet Mühto), Velet Çelebi Efendi (İzbudak) II. Dönem TBMM'de vekillik yapmış olan milletvekilleridir. Cemal Bey (Dolunay), Çankırı Adliye Zabıt Kâtipliği, Genel Meclis ve İl Komisyon Üyeliği, Çankırı Belediye Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Refik Bey (Ilgaz), Ziraat Bankası Kastamonu Şubesi Müdürlüğü görevinde bulunmuştur. III. Dönem milletvekillerin faaliyetleri 04.05.1931 tarihine kadar devam etmiştir.⁵⁰

25.04.1931 tarihinde yapılan IV. Dönem TBMM milletvekili seçimleri sonunda Kastamonu'yu Ankara'da sekiz milletvekilli temsil etmiştir. Bunlardan Ali Rıza Bey, Hasan Fehmi Bey (Tümerkan), Velet Çelebi Efendi (İzbudak) II. ve III. Dönem TBMM'de milletvekilliği yapmış, Refik Bey (Ilgaz), III. Dönem TBMM'de milletvekilliği yapmış, Dr. Suat Soyer ise I. Dönem TBMM'de milletvekilliği yapmıştır. Halil Bey (Tekşen), Başçavuşluk görevinde bulunmuştur. Muhtar Bey (Ahmet Muhtar Mollaoğlu), I. Dönem Hariciye Encümeni Reisliği, II. Dönem Washington Büyükelçiliği, Osmanlı Meclis-i Mebusan IV. Dönem İstanbul Mebusluğu yapmış, I. ve II. Dönem TBMM İstanbul milletvekilliği görevlerinde bulunmuştur.⁵¹ Tahsin Coşkan, Ziraat Mühendisi olup, Ankara'nın ağaçlandırılmasında ve orman çiftliğinin kurulmasında büyük emeği geçti. III. Dönem Yozgat, IV. Dönemden VIII. Dönemin sonuna kadar Kastamonu milletvekili olarak TBMM'de bulundu. TBMM'de Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Tarım Bakanlığı görevlerini yerine getirdi. Milli Eğitim Komisyon üyeliği ve bütçe komisyon üyeliğine seçildi. 1950 seçimlerinde milletvekili seçilmesine rağmen seçim tutanağı

⁴⁹ Necdet Aysal, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Giyim ve Kuşamda Çağdaşlaşma Hareketleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C. 10, Sayı:22, İzmir 2011, s. 14.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bakınız *TBMM Albümü*, C. 1., s. 156.

⁵¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız *TBMM Albümü*, C. 1., s. 207-208.

14 Şubat 1951 tarihinde reddedildi.⁵² IV. Dönem milletvekillerinin faaliyetleri 01.03.1935 tarihine kadar devam etmiştir.

08.02.1935 tarihinde yapılan V. Dönem TBMM milletvekili seçimleri sonunda Kastamonu'yu Ankara'da dokuz milletvekilli temsil etmiştir. Bunlardan, Velet İzbudak, II, III ve IV. Dönem TBMM'de milletvekilliği yapmış, Tahsin Coşkan, IV. Dönem TBMM'de milletvekilliği yapmıştır. Tefik Aslan, İmar-İskân Mıntika Başhekimliği, Belediye Meclis Üyeliği, Türk Ocağı ve Himaye-i Eftal Cemiyeti ve Halk Evi Başkanlığı görevinde bulunmuştur. Ahmet Sıtkı Şerifeken, Ziraat Odası Başkanlığı, Belediye Meclisi ve Encümen üyeliği yapmıştır. Sami Erkman, 6. Ordu Menzil Müfettişliği Kurmay Başkanlığı, 1. Ordu Komutanlığı Sağlık Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. İbrahim Grantay, Hariciye Vekâleti Şube Müdürlüğü, Dil Encümen Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. Mustafa Şerif İlden, Hamburg Konsolosluğu, İstihbarat Müdürlüğü, Hariciye Vekâleti 2. Daire 1. Şube Şefliği görevlerinde bulunmuştur. Ahmet Şükrü Şenozan, Aydın Sıhhiye Müdürlüğü, İzmir Sıhhat Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Nuri Tamaç, Kastamonu Memleket Hastanesi Eczacısı olup, Kastamonu Lisesi'nde de Kimya öğretmenliği yapmıştır. V. Dönem milletvekillerinin faaliyetleri 03.04.1939 tarihine kadar devam etmiştir.⁵³

26.03.1939 tarihinde yapılan VI. Dönem TBMM milletvekili seçimleri sonunda Kastamonu'yu Ankara'da on bir milletvekilli temsil etmiştir. Bunlardan Tefik Aslan, V. Dönemde TBMM'de milletvekilliği yapmış, Tahsin Coşkan, IV. ve V. Dönemde TBMM'de milletvekilliği yapmış, Nuri Tamaç, V. Dönemde TBMM'de milletvekilliği yapmıştır. Hüsnü Açıksöz, Kastamonu İmam Hatip Okulu ve Erkek Sanat Enstitüsü'nde Türkçe Öğretmenliği yapmış, Açıksöz ve Doğrusöz gazetelerinin sahibi olup, burada yazarlık da yapmıştır. Muharrem Celal Bayar, Kastamonu Muallim Mektebi'nde Tarih ve Coğrafya Öğretmenliği yapmış, Kastamonu Umumi Meclis ve Encümen Azalığı yapmış olup, Ticaret Odası üyesiydi. Abidin Binkaya, Adliye Müfettişliği görevinde bulunup, Beyoğlu 1. Noterliği yapmıştır. Hilmi Çoruk, Kastamonu Muallim Mektebi'nde Tarih ve Coğrafya Öğretmenliği yapmış, Belediye Başkanlığı görevinde bulunmuş, 5. Dönem Mardin

⁵² Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM VIII. Dönem (1946-1950), C. 3, Ankara 2012, s. 641.

⁵³ Ayrıntılı bilgi için bakınız *TBMM Albümü*, C.1, s. 268-269.

milletvekilliği yapmıştır. Hacer Dicle, Gazipaşa İlk Mektebi'nde Başmuallimlik yapmış, Kastamonu Vilayeti Umumi Meclis ve Daimi Encümen Azalığı görevinde bulunmuştur. Ord. Prof. Dr. Hayrullah Diker, Adliye Vekâleti Müşahedehane Mütahassis Doktorluğu görevinde bulunmuştur. Hüseyin Rauf Orbay, Hamidiye Gemisi Komutanı, Bahriye Nezareti 1. Daire Başkanı, Amasya Genelgesini imzalayanlar arasında yer alıp, Erzurum ve Sivas Kongresi üyesidir. Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kurucu üyesidir. Rıza Saltuğ, Serbest Eczacılıkla uğraşmış olup, Kastamonu Ticaret Odası Başkanlığı yapmıştır. VI. Dönem milletvekillerinin faaliyetleri 08.03.1943 tarihine kadar devam etmiştir.⁵⁴

28.02.1943 tarihinde yapılan VII. Dönem TBMM milletvekili seçimleri sonunda Kastamonu'yu Ankara'da dokuz milletvekilli temsil etmiştir. Bunlardan, Abidin Binkaya, Hilmi Çoruk ve Rıza Saltuğ VI. Dönemde TBMM'de milletvekilliği yapmış, Nuri Tamaç, V. ve VI. Dönemde TBMM'de milletvekilliği yapmış, Tahsin Coşkan, IV, V ve VI. Dönemlerde TBMM'de milletvekilliği yapmıştır. Hamdi Çelen, Kastamonu Tayyare Cemiyeti Başkanlığı yapmış, Açığsöz Gazetesi'nin sahibi olup Kastamonu Lisesi'nde Tarih Öğretmenliği görevinde bulunmuştur. Fahri Ecevit, Ankara Hukuk Fakültesi Adli Tıp Profösörlüğü, Jandarma Subay Okulu ve Polis Enstitüsü'nde Adli Tıp Öğretmenliği yapmıştır. Ziya Orbay, Maliye Müfettişliği, Müstakil Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Tezer Taşkiran, İstanbul Kız Öğretmen Okulu'nda Felsefe Öğretmenliği ve Müdürlük yapmış, Ankara Kız Lisesi Müdürlüğü Orta Öğretim Şube Müdürlüğü, Yardımseverler Derneği Kurucu Üyeliği, Üniversiteli Kadınlar Derneği Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. VII. Dönem milletvekillerinin faaliyetleri 05.08.1946 tarihine kadar devam etmiştir.⁵⁵

21.07.1946 tarihinde yapılan VIII. Dönem TBMM milletvekili seçimleri sonunda Kastamonu'yu Ankara'da on bir milletvekilli temsil etmiştir. Bunlardan, Tahsin Coşkan, IV, V, VI ve VII. Dönemlerde TBMM'de milletvekilliği yapmış, Hilmi Çoruk, VI ve VII. Dönemlerde TBMM'de milletvekilliği yapmış, Hamdi Çelen, Fahri Ecevit ve Ziya Orbay VII. Dönemde TBMM'de milletvekilliği yapmıştır. Muzaffer Akalın, Mülkiye Müfettişliği, İstanbul Vali Muavinliği, İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Çorum Valiliği ve Dâhiliye Vekâleti Mahalli İdareler Genel

⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız *TBMM Albümü*, C. 1., s. 335-336.

⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için bakınız *TBMM Albümü*, C. 1., s. 405-406.

Müdürlüğü görevlerinde bulunmuştur. Abdullah Alpdoğan, Tunceli Valiliği ve Komutanlığı görevinde bulunup, VII. Dönem Bolu milletvekilliği yapmış olup, harp madalyası ve takdirname sahibidir. Cemil Atay, Sinop Sorgu Hakimliği, Safranbolu Hakim Muavinliği, Ankara Yargıçlığı görevlerinde bulunup, VI ve VII. Dönemde Sinop milletvekilliği yapmıştır. Fethi Mağara, İnebolu Asliye Mahkemesi Başkanlığı, Kastamonu Meclisi Umumi Azalığı ve 2. Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Adil Toközlü, Jandarma Genel Komutanlığı Muhasebe Müdürlüğü, Isparta Defterdarlığı, Hava Kurumu Başkanlığı görevlerinde bulunmuş, istiklal madalyası sahibidir. Baki Tümtürk, serbest ticaretle uğraşmış, Türk Hava Kurumu ve Kızılay Derneği 2. Başkanlığı yapmış olup, harp ve istiklal madalyası sahibidir. VIII. Dönem milletvekillerinin faaliyetleri 22.05.1950 tarihine kadar devam etmiştir.⁵⁶

1.3. Türkiye’de 14 Mayıs 1950 Seçimi Hazırlıkları

Türkiye’de hukukçulardan oluşan 11 kişilik bir bilim kurulunca hazırlanan seçim yasası 17 Aralık 1949’da TBMM’ye sunulmuştu. Kurul, “*yalnızca bilimsel, tamamıyla bağımsız, kesinlikle yansız ve sorumluluğuyla orantılı yetkilere sahip olarak*” partilerden de görüşlerini bildirmelerini istemişti. Amaçlarının “*vatandaşlara kesin güven verecek, bilimin ve demokrasinin verilerine ve ülkenin gerçeklerine uygun bir seçim yasası yapmak olduğunu*”da belirtmişti. Ancak Millet Partisi, 1946 seçimlerinde yolsuzluk yapanlar cezalandırılmadıkça yeni bir tasarının yararlı olamayacağını öne sürerek görüş bildirmemişti. Partiler dışında kimi yabancı uzmanlardan da görüş alınmıştı.

Tasarıda “*gizli oy, açık tasnif*” ve yargı denetimi ilkeleri kabul edilmişti. İl ve ilçe seçim kurulu başkanlıklarının yargıçlarca üstlenilmesi, merkezde de Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşan bir Yüksek Seçim Mahkemesi öngörülmüştü. Tasarı Demokrat Parti (DP) tarafından olumlu karşılanmış fakat Millet Partisi buna karşı çıkmıştı. DP Genel Başkanı Celal Bayar, bu tasarı ile yıllardan beri ıstırapı çekilen “*siyasal güven bunalımı*”nın ortadan kalkacağını belirtmişti. Tasarı, Mecliste 28 üyeden oluşan bir geçici komisyonda görüşülürken kimi değişikliklere uğramıştı. Bunlardan en önemlisi, DP’nin de desteklediği merkezdeki yüksek mahkemenin

⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız *TBMM Albümü*, C. 1., s. 480-481.

kurula dönüştürülmesiydi. Böylece seçimleri yönetecek olan organın adı Yüksek Seçim Kurulu olmuştu. Komisyon görüşmelerinde CHP'li Atıf Tüzün'ün *“henüz memlekette uygulanabilir olmadığı”* öne sürerek tasarının tümüne muhalif kalması da dikkatleri çekmişti.

Meclis Genel Kurulu'ndaki görüşmelerde ise DP'lilerin isteğine uyularak, bir kişinin iki ayrı seçim bölgesinden milletvekili adayı gösterilmesi benimsenmişti. DP adına konuşan Fuat Hulusi Demirelli, tasarımı *“seçmenin oy hakkına ve bu oy hakkını kullanarak verdiği oya hürmet ettirecek, yolsuzluklara, baskılara meydan vermeyecek ya da hiç olmazsa o gibi hareketlerde bulunmak ihtimalini en alt düzeye indirecek bir yasa”* olarak övmüştü. Millet Partisi adına konuşan Osman Nuri Köni ise, ordu mensuplarına seçme hakkı tanınmamasının Anayasaya aykırı olduğunu savunmuştu. Aynı partiden Ahmet Tahtakılıç da seçim tutanaklarının TBMM'ye gelmeden yargıçlarca onanmasını, seçimlerde nispi (orantılı) temsil ya da dar bölge sisteminin uygulanmasını Cumhurbaşkanlığı ile parti başkanlığının birbirinden ayrılmasını ve Halkevlerinin bağımsız kuruluşlar haline getirilmesini dilemişti. Sonunda oya sunulan tasarı MP'li 11 üyenin olumsuz oyuna karşın 342 oyla kabul edilmişti. DP'liler de olumlu oy kullandıklarından, seçimlere giderken demokratik içerikli seçim yasası iktidar-ana muhalefet işbirliği ile gerçekleştirilmişti.⁵⁷

TBMM'nin 24 Mart 1950 günkü oturumunda, milletvekili genel seçimlerinin yenilenmesine karar verilmiştir. 23 ret oyuna karşılık 299 oyla kabul edilen bu karara göre, seçimler 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılacaktır.

Seçim kararının alınmasının ardından, CHP, DP ve MP seçim beyannamelerini yayınlamışlardır.

CHP, 27 Nisan'da Seçim Beyannamesi'ni açıklamış, beyanname 28 Nisan 1950 günlü Ulus Gazetesi'nde yayımlanmıştır. *“Partimizin programı; bütün bir kalkınma devrinin prensiplerini ihtiva etmektedir. Millettin güvenini yeniden sağladığımız takdirde 1950-1954 Meclis döneminde ilk plana alarak gerçekleştirmeye çalışacağımız işler ele alacağımız davalar şunlardır”* denilerek sunulan programdaki 22 konu başlığı şöyle sıralanmaktadır: Rejimin takviyesi, en başta köylü ve çiftçi, orman davamız, yakacak meselesinin önemi, şehir ve

⁵⁷ Ömer Tokat, *IX. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s. 8-9.

kasabalarımız için, mesken meselesi, sıtma ve veremle mücadele, özel idareler, ortaokullar, teknik okullar, suların tanzimi, İller Bankası, yol daima yol, doğunun kalkınması, petrol işletmesinin kurulması, limanlar ve küçük iskeleler, adalet işlerimiz, sosyal dayanışmayı kuvvetlendirme, bizim devletçiliğimiz ve özel teşebbüs, küçük sanat kredisi, işletmeler ve tekel, bütçe siyasetimiz şeklindedir.⁵⁸

DP'nin Seçim Beyannamesi 8 Mayıs'ta yayımlandı. 9 Mayıs 1950 günlü Vatan Gazetesi'nde beyannamenin radyoda da okunduğu belirtilmiştir. Beyanname, bir yandan iktidarın seçim beyannamesini cevaplandırmakta, bir yandan da Demokrat Parti'nin ülke sorunları hakkında görüşlerini ve vaatlerini içermektedir. Beyannamenin girişinde yer alan ifadeler şöyledir: İktidara gelmek veya onu muhafaza etmek arzu ve hırsı da bir takım cazip vaatlerle ortaya çıkmayı teşvik edebilir. Ancak Türk milletinin vakar ve ciddiyetine layık bir parti olabilmek endişesi tahakkuk ettirilmesi imkânsız ve hatta şüpheli vaatlerde bulunmaktan bizi alıkoymaktadır. Halk Partisi'nin seçim beyannamesi olarak yayınladığı vesikayı bir kere bu bakımdan, sonra da muhtevası ve açıklamakta olduğu zihniyet itibarıyla tenkide şayan görmekteyiz. Bildirinin ara başlıkları ise şunlardır: CHP beyannamesinin tenkit edilmesi, tasarruf meselesi, ziraat konusu, hayat pahalılığı, alınacak tedbirler, iktisadi imkânlar, iktidarın mücadelesi, seçimlerde sükûn, kincilerle mücadele, DP'nin faaliyeti, dış siyaset, sözün milletin olması şeklindedir.

Millet Partisi'nin 8 Nisan 1950 tarihli Seçim Beyannamesi, Kudret Gazetesi'nin 9 Nisan günlü sayısında yayınlanmıştır. Beyannamenin giriş bölümünde, 1946 seçimlerine ilişkin gözlem ve eleştirilere yer verilmiş ve 1946-1950 yılları arasındaki dönemin değerlendirilmesi yapılmıştır: “*Geçen dört yıla bir göz atarak görürüz ki, demokrasiye doğru değil tahakkümün ve şahsi nüfuzun artmasına doğru gidilmiştir*” denildikten sonra Cumhuriyet Halk Partisinin seçimi kazanması halinde doğacak sıkıntılara değinilmekte ve memleketimiz için kurtuluş çaresinin seçimleri kaybetmesi olacağı vurgulanmaktadır. Beynamede ele alınan başlıca konular şunlardır: İki meclis usulü, insanlar için hürriyet ve saadetin birer hak olması, vicdan, söz, yazı, toplanma, çalışma özgürlükleri, hür ve namuslu bir seçim, devlet müdahaleciliği ve devlet sermayeciliğinden kurtulma hürriyeti, işçinin grev

⁵⁸ Erol Tuncer, *1950 Seçimleri*, Tesav Yayınları, Ankara 2010, s. 82.

yapma hürriyetine sahip olması, maddi ve manevi güven ihtiyacı, halk tarafından kurulmuş halkın malı olan ve halk için çalışan bir yönetimin olması şeklindedir.⁵⁹

Seçimler yaklaşırken en önemli olay, Mareşal Fevzi Çakmak'ın vefatı ve bunun Nisan 1950'de sebep olduğu olayların Demokratlar ile iktidar partisi arasında artmakta olan gerginliği yeniden makul sınıra indirmesidir. Cenaze töreninde mezarlığa kadar yol üzerinde tekbir getiren kalabalık duruma hakim olmuştur. Bu grup oluşturacağı tepkiyi önceden hesaplamış olsaydı şehrin denetimini kolayca eline geçirebilirdi. Bu başkaldırma hareketinden Millet Partisi sorumlu tutuldu.⁶⁰

Cumhuriyet Halk Partisi, parti tüzüğüne uygun olarak, %70'ini parti örgütünün, geri kalan %30'unu da Genel Merkez'in belirlediği milletvekili aday listesini, 23 Nisan 1950 tarihinde ilan etmiştir. Milletvekili adaylarının 457'sinin meslek dağılımları şöyle sıralanıyordu: 54 Avukat, 51 Yönetici, 46 İktisatçı, 44 Doktor, 40 Öğretmen, 39 Çiftçi, 36 Hukukçu (Yargıç), 25 Gazeteci, 18 Belediyeci, 16 Yüksek Mühendis, 14 Tüccar, 14 General, 14 Ziraat Uzmanı, 13 Subay, 13 Eczacı, 6 Fabrikatör, 4 Diş Hekimi, 4 İlahiyatçı, 3 Diplomat, 3 İşçi. Bu adaylar arasında yalnızca 5 tane kadına yer verilmişti.⁶¹

Demokrat parti, milletvekili aday listesini 24 Nisan 1950 günü açıkladı. Buna göre DP; 88 Avukat, 69 İdareci ve Memur, 56 Çiftçi, 55 Tüccar, 52 Doktor, 37 Milletvekili, 23 Subay, 20 Mühendis, 19 Öğretmen, 18 Gazeteci, 12 İktisatçı, 12 Eski Milletvekili, 5 Eczacı, 4 Sanayici, 3 İşçi, 1 Vaiz, 1 Müftü, 1 Kimyager, 1 Veteriner ve 1 Şair olmak üzere toplam 478 aday göstermişti.

Millet Partisi ise 22 ilde seçimlere katılma kararı aldı. İki ilden adaylık koyan 25 kişi vardı. Ayrıca MP listelerinde 20 bağımsız aday bulunuyordu. Dolayısıyla MP'nin seçimlerde iddiası yoktu. MP'nin en iddialı olduğu il İstanbul idi. Mareşal Fevzi Çakmak'ın eşi Fitnat Çakmak, Millet Partisi'nin İstanbul adayı olmuştu.

Diğer partiler ise seçimlere biraz da göstermelik katılıyorlardı. Çok partili siyasi hayatımızın ilk partisi olan Milli Kalkınma Partisi, Çanakkale, İstanbul ve Tekirdağ'da seçimlere girerken, sadece İstanbul ilinde seçimlere katılan üç parti

⁵⁹ Tuncer, *a.g.e.*, s. 83.

⁶⁰ Karpat, *a.g.e.*, s. 324.

⁶¹ Albayrak, *a.g.e.* s. 166.

vardı: Toprak Emlak ve Serbest Teşebbüs Partisi, Türk Sosyal Demokrat Partisi ve İşçi Çiftçi Partisi idi.⁶²

DP, seçim yaklaştıkça sahte oy pusulaları ve hatalı tanzim edilmiş seçmen kartları gibi usulsüz uygulamaların mevcut olduğundan yakınmaya başlamıştır. Bu arada İstanbul'da bazı DP adaylarının isimlerini içeren sahte oy pusulaları hazırlandığı tespit edilmiştir. DP, bu hataların kasıtlı olarak yapıldığını iddia etmiştir.⁶³ DP, ülkede oluşacak iktidar değişikliğinin yurttan hiç bir sarsıntıya sebep olmayacağını temin edildiğini belirtti. DP'nin iktidara geçtiği takdirde, tatbik edeceği siyasi, idari, iktisadi politikaların olacağını ifade etmiştir.⁶⁴

Bu beyanatlar Celal Bayar'ın başkanlığını yaptığı DP'nin, 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerine ne kadar çok önem verdiğini ve ülkenin içinde bulunduğu seçim atmosferini gözler önüne sermektedir.

1.4. Kastamonu'da 14 Mayıs 1950 Seçimi Hazırlıkları

Kastamonu merkezdeki seçim kütüklerinin ilanı için mahalle muhtarları nüfus sayımı işlerini bitirerek defterlerini Belediyeye teslim etmişlerdir. Seçim kanunu gereğince il-ilçe seçim kurulları da teşekkül etmiştir. İl Seçim Kurulu Ağır Ceza Reisi Saffet Ağabeyoğlu'nun başkanlığında toplanarak yapılan seçimde DP'den İhsan Kaner, Mustafa Tanel asil, Sami Topaç yedek, MP'den Baha Ataoğuz, Şevki Egemen asil, Tevfik Calay yedek, CHP'den Kazım Altıoğlu, Ali Güteryüz asil, Mehmet Muhsiroğlu yedek, İl Genel Meclisi Mustafa Akpınar, Muzaffer Mühto asil, Tevfik Pınar yedek, Belediyeden Ahmet Kıral, İhsan Nazlı asil, Mahir Çırakoğlu yedek üyeliklere seçilmişlerdir.

Merkez İlçe Kurulu Asliye Ceza Yargıçısı Adil Güneşoğlu'nun başkanlığında toplanarak yapılan seçimde DP'den Emin Özkendirci, MP'den İhsan Kavuklu, Sabri Tümkor, CHP'den Refik Akman, Belediyeden Muharrem Celal Bayar, Genel Meclisten Rıza Keskin asil, DP'den Selahattin Alıç, CHP Refik Akman, İl Genel Meclisten Hayri Tosunoğlu, Belediyeden İzzet Okay yedek üyeliklere seçilmişlerdir.

⁶² Yücel, *a.g.e.*, s. 78.

⁶³ *Milliyet*, 4 Mayıs 1950, s. 1,7.

⁶⁴ *Milliyet*, 9 Mayıs 1950, s. 1.

İlçe Seçim Kurulunun ilk toplantısını 15 Mart 1950 Çarşamba günü yapacağı belirtilmiştir.⁶⁵

Partiler milletvekili adaylarını 1 Mayıs 1950 tarihi itibarıyla ilan etmiş olup, Kastamonu halkının aday listeleri üzerinde hassasiyetle durdukları ve üç partinin adayları hakkında derin tetkikat yaptıkları görülmektedir. CHP'nin milletvekili adaylarını belirlerken, umumi listesi üzerinde 200'e yakın bir tasfiye yapması, bu partinin geçmişteki hatalarını affettirmek yolunda azimle hareket etmek kararında olduğu kanaatini uyandırmaktadır.⁶⁶

14 Mayıs 1950 seçimleri öncesi, Türkiye'nin her yerinde olduğu gibi Kastamonu da seçim atmosferine girmişti. Kastamonu'da bir canlılık göze çarpmış ve partililer faaliyetlerini artırmışlardı. Adaylıklarını koyanlar, ilçe ilçe dolaşıp propaganda yaparak, vatandaşlara vaatlerde bulunuyorlardı.⁶⁷

Seçim öncesinde, Başbakan Şemsettin Günaltay, 10 Nisan 1950 Pazartesi günü saat 11.30'da Kastamonu'yu ziyaret etmiştir. Beraberinde İşletme Bakanı Münir Birsal, Eti ve Sümerbank Genel Müdürleri de vardı. Kastamonu Valisi ve milletvekilleri, CHP Bölge Müfettişi ve şehrin ileri gelenleri tarafından karşılanmışlardır. Başbakan saat 12.00'de Halkevi balkonundan halka hitap etmiştir. Başbakanın konuşmasında: "Yapılacak seçimlerle Türk milletinin iradesinin tecelli edeceğini ve seçimin huzur içinde ceryan etmesini istediğini belirtmiştir. Seçimler sonucunda TBMM'ye girecek olan milletvekillerinin buradaki vazifelerinin çok büyük olduğunu söyleyip, memleketin işlerinin iyi bir şekilde yürümesi için halkın, meclise ahlâklı, faziletli, dürüst ve bilgili vekiller göndermeleri gerektiğini ifade etmiştir. Toplumumuzun bir taraftan ahlâken iyi konumda olması gerekirken, diğer taraftan da iktisaden yükselmesi gerektiğini" söylemiştir.

Ek olarak, asırlardır ihmale uğramış olan toplum kesiminin köylü vatandaşları olduğunu belirtip, seçimlerin kazanılmasının ardından köylü vatandaşlara tarım vasıtaları temin edileceği, tohum ıslahı müesseselerinden faydalanma imkânı sağlanacağı, köyde medeni bir hayatın olmasının hedeflendiğini belirtmiştir. Köylerin, okulunun, suyunun, yolunun ve sıhhi hayat şartlarının iyi olacağını ifade

⁶⁵ *Mücadele*, 9 Mart 1950, nr. 116, s. 3.

⁶⁶ *Mücadele*, 1 Mayıs 1950, nr. 131, s. 1.

⁶⁷ *Doğrusöz*, 8 Nisan 1950, nr. 1288, s.1.

etmiştir. Bir memleketin geleceğinin herkese, rastgele insanlara bırakılamayacağını, bunun için oyları kullanırken çok dikkat edilmesi gerektiğini yoksa memleketin felakete sürüklenebileceği uyarısında bulunmuştur.⁶⁸

Seçimden önce, DP Genel Başkanı Celal Bayar da, 30 Nisan 1950 Pazar günü Kastamonu'yu ziyaret etmiş Cumhuriyet Meydanı'nda bir miting gerçekleştirmiştir. DP Mitingi Pazar sabahı saat 06.00'da şehre gelen Celal Bayar tarafından saat 14.00'te yapılmıştır. İlk önce kürsüye, Hamdi Balaban gelmiş ve “*Yarım saat kadar Türkiye’de siyasetin tarihçesi hakkında bilgi vererek CHP’yi eleştirmiştir.*” 14.30'da kürsüye gelen Celal Bayar, Cumhuriyet Meydanı'nda toplanan bine yakın halk kitlesi önünde yaklaşık bir saat süren bir konuşma yapmıştır: “Bayar, Kastamonu'nun tarihi öneminden bahsetmiş ve Kastamonu'ya her gelişinde yağmur yağdığını ve bunun bereket ve uğura işaret olduğunu söylemiştir. Seçim Kanunu üzerinde durmuş, Seçim Kanunu'nun ufak tefek noksanlıklarına rağmen, vatandaşların gönüllerinin rahat olması gerektiğini söyleyerek, 1950 seçimlerinde baskı ve zorlamanın olmayacağını belirtmiştir. Ülkeyi yönetirken haksızlık etmeyeceklerini ve haksızlık edenlere karşı ise sessiz kalmayacaklarını ifade etmiştir. Atatürk'ün bu memlekette yaptığı inkılapları muhafaza edeceklerini, dini, siyasete ve şahsi ihtiraslara alet etmeyeceklerini söylemiştir. Hükümetin mali olarak iflasın eşiğinde olduğunu, eğer Marshall Yardımı gelmemiş olsaydı, bu iflasın gerçekleşmiş olabileceğini belirtmiştir. Ayrıca Orman Kanunu ve el sanayisinin gelişimi ile ilgili de eleştirilerde bulunmuş, ülke halkının kendine layık olan hükümeti seçmekte zorlanmayacağını ifade etmiştir.”⁶⁹

Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar'ın 30 Nisan 1950 tarihinde yaptığı mitingde, CHP'ye yönelik eleştirilerine karşı, CHP milletvekilleri de ertesi gün Cumhuriyet Meydanı'nda bir miting yapmışlardır. 1 Mayıs günü saat 14.00'te Cumhuriyet Meydanı'nda toplanan kalabalık halk kitlesi önünde CHP milletvekillerinden Adil Toközlü, Ali Rıza Eren ve CHP Parti müfettişi Bursa milletvekili Doktor Talat Simerözlü birer konuşma yapmıştır. Demokrat Parti Başkanı Celal Bayar'ın CHP hakkındaki eleştirilerini cevaplandırmışlardı. Konuşmalarında: “*Çok partili hayata girilen bu devirde her milli davada olduğu gibi demokrasi anlayışında Kastamonuluların milli birlik örneklerinin timsali*

⁶⁸ Doğrusöz, 13 Nisan 1950, nr. 1289, s. 1.

⁶⁹ Doğrusöz, 1 Mayıs 1950, nr. 1293, s.1.

olacaklarını bildirmişler ve halk tarafından sık sık alkışlanmışlardır. Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar'ın, mali ve iktisadi politikamızın yolunda gitmediği ve bilhassa milli servet olan orman davasının (kanununun) esaslı olarak halledilmesi gerektiği yolundaki eleştirilere cevap verilmiş, Türk parasının, Türk milletinin itibarına dayandığını ve istikrarını muhafaza etmekte olduğunu, mütevazı ve denk bütçeyle bugüne kadar yapılan çeşitli hizmetleri kapsamlı olarak açıklamışlardır. CHP'nin seçim beyannamesiyle içtimai, iktisadi ve sosyal davaları için programlaştırdığı hizmetleri belirtip, halkın bu vaatlerin gerçekleşeceğine inanmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.”⁷⁰

Millet Partisi Genel Başkanı Hikmet Bayur da, 4 Mayıs 1950 tarihinde Cumhuriyet Meydanı'nda miting gerçekleştirdi. 4 Mayıs 1950 tarihli Kastamonu Gazetesinin haberine göre; Kastamonu'ya gelen Millet Partisi Genel Başkanı Hikmet Bayur ve Millet Partisi milletvekili adaylarından Osman Nuri Koni, Şefik Çakmak, Ali Rıza Kırsever aynı gün Cumhuriyet Alanı'nda konuşma yapacaklardı. Gazete ayrıca okuyucularına saat 13.00'ten itibaren Cumhuriyet Meydanı'nda toplanıp konuşmaları dinlemelerini tavsiye etmiştir.⁷¹

8 Mayıs 1950 tarihli Doğrusöz gazetesi de, Millet Partisi'nin 4 Mayıs 1950 tarihinde yaptığı mitinge yer vermiştir. Mitingte ilk olarak Hikmet Bayur'un konuştuğunu ve Kastamonuluların Milli Mücadelede gösterdikleri kahramanlıklarını ve hizmetlerini övmüş, seçim konusuna geçerek şunları söylemiştir: “Eğer seçimler hile ve fesat karıştırılmadan namuslu bir şekilde yapılırsa, millet dört yıl için gerçek vekillerini seçmiş olur. Konuşmasının devamında, Şef sistemine, CHP'ye ve DP'ye sert eleştirilerde bulunmuştur.” Bayur'dan sonra konuşan Osman Nuri Köni “Çeşitli tenkitlerde bulunduktan sonra, yapılacak olan seçimde askerlerin oy vermeleri gerektiğini” söylemiştir. Daha sonra Ali Rıza Kırsever ve General Şefik Çakmak konuşmuşlardır.⁷²

1.5. Kastamonu Milletvekili Adayları

Kastamonu 14 Mayıs 1950 seçimlerinde on milletvekili çıkaracaktı. Partiler onar tane aday çıkarmışlardır.

⁷⁰ Doğrusöz, 1 Mayıs 1950, nr.1293, s.1.

⁷¹ Kastamonu, 4 Mayıs 1950, nr.384, s.1.

⁷² Doğrusöz, 8 Mayıs 1950, nr.1294, s.1.

1.5.1. CHP Milletvekili Adayları⁷³

1. Muzaffer Akalın: Dâhiliye Vekâleti Mahalli İdareler Genel Müdürü, Çorum Valiliği ve İstanbul Vali Muavinliği yapmış, 8. dönem Kastamonu Milletvekili.

2. Abdullah Alpdoğan: Korgeneral, 8. dönem Kastamonu Milletvekili.

3. Fahrettin Altay: Orgeneral, 8. dönem Burdur Milletvekili.

4. Cemil Atay: Hukukçu, 8. dönem Kastamonu Milletvekili.

5. Tahsin Coşkan: Ziraat Mühendisi, 8. dönem Kastamonu Milletvekili.

6. Hamdi Çelen: Hukukçu, 8. dönem Kastamonu Milletvekili.

7. Ali Rıza Erem: Kaymakamlık ve Devlet Demir Yolları Umum Müdürlüğü yapmış, 8. dönem Çoruh Milletvekili.

8. Şerafettin Karacan: 4. Tümen Kurmay subayı, 8. dönem Kars Milletvekili.

9. Y. Halit Taşçıoğlu: Ziraat Bankası Ziraat Krediler Şubesi Müdürü.

10. Adil Toközlü: Jandarma Genel Komutanlığı Muhasebe Müdürlüğü ve Isparta Defterdarlığı yapmış, 8. dönem Kastamonu Milletvekili.

Görüldüğü üzere, CHP adaylarının 6'sı 8. Dönemde Kastamonu milletvekilliği yapmıştır. 3'ü yine 8. Dönemde Burdur, Çoruh ve Kars milletvekilliği yapmıştır. 1'i ise Ziraat Bankası Ziraat Krediler Şubesi Müdürü'dür.

1.5.2. DP Milletvekili Adayları⁷⁴

1. Rıfat Taşkın: Askeri Yargıtay eski Başsavcısı (General).

2. Sait Kanterel: Yüksek Orman Mühendisi, Müteahhit.

3. Galip Deniz: Emekli Korgeneral, Milli Savunma Bakanlığı Eski Başmüsteşarı.

4. Hamdi Türe: Yargıtay üyesi.

5. Fahri Keçecioğlu: Serbest Hekim.

⁷³ Doğrusöz, 27 Nisan1950, nr. 1292, s.2.

⁷⁴ Doğrusöz, 27 Nisan1950, nr. 1292, s.2.

6. Hayri Tosunoğlu: Avukat.
7. Őukrú Kerimzade: Tüccar.
8. Muzaffer Mühto: Avukat, Devrekâni Demokrat Parti İlçe Başkanı.
9. Hilmi Ayrancı: Dava Vekili.
10. Ahmet Keskin: Çiftçi.

Görüldüğü üzere, DP adaylarının 2'si general, 4 hukukçu, 1 müteahhit, 1 hekim, 1 tüccar, 1 çiftçi olduğu görülmektedir.

1.5.3. MP Milletvekili Adayları⁷⁵

1. Hikmet Bayur: Millet Partisi Genel Başkanı, Türk siyaset ve bilim adamı, IV. Dönem (Ara seçim istifa 09.07.1934), V, VI, VII ve X. Dönem Manisa milletvekili.

2. Osman Nuri Köni: Hukukçu, 8. dönem İstanbul Milletvekili.

3. Şefik Çakmak: Emekli Hava Generali.

4. Ali Rıza Kırsever: Çiftçi, 8. dönem Çanakkale Milletvekili.

5. Hakkı Kamil Beşe: Vakıflar Genel Müdürü (Müstakil).

6. Tefvik Calay: Emekli Topçu Tuğgeneral.

7. Servet Akdağ: Din adamı ve Hatay müftülüğü yapmış, 1. Dönem Bursa Milletvekili.

8. Hakkı Tekşan: Avukat.

9. Hüseyin Avni Bayer: İmalatçı.

10. Ahmet Köseoğlu: Avukat.

MP Genel Başkanı Hikmet Bayur'un adaylığını Kastamonu'dan koyması ilginç bir ayrıntı olarak göze çarpmaktadır. MP adaylarından, Bayur'la beraber, 3 vekil, 1 general, 1 tuğgeneral, 1 genel müdür, 2 avukat, 1 imalatçı olduğu görülmektedir.

⁷⁵ Doğrusöz, 27 Nisan 1950, nr. 1292, s.2.

1.6. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Seçim Sonuçları

1.6.1. Ülke Geneli Seçim Sonuçları

14 Mayıs 1950 seçimleri şu şekilde sonuçlanmıştı: Seçimlere %89,3 katılım oranıyla Türkiye rekoru kırılmış ve 40 bin sandıkta oy kullanılmıştı. Oyların %55,2'sini DP alarak 416 milletvekili, %39,6'sını CHP alarak 69 milletvekili, %4,6'sını MP alarak 1 milletvekili, %0,6'sını alan bağımsızlar 1 milletvekili çıkarmış, Meclise giren milletvekili sayısı 487 olmuştu. Ancak Meclisteki sandalye dağılımına bakıldığında bu oranın, %85'i Demokrat Parti'ye ait olmuştu. CHP'nin sandalyeleri ise %14'ten ibaretti. Demokrat Parti'nin içinden doğan Millet Partisi ise, ancak bir milletvekili çıkarabilmişti.

Seçime katılan tüm partilerin aldıkları oy ve kazandıkları milletvekili sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. 1950 Milletvekili Seçimleri Ülke Geneli Sonuçları⁷⁶

1950 GENEL SEÇİM SONUÇLARI			
Seçmen Sayısı:		8.905.743	
Kullanılan Oy Sayısı:		7.953.085	
Katılma Oranı:		%89.3	
Parti	Oyu	%	Milletvekili
DP	4.391.694	55.2	416
CHP	3.148.626	39.6	69
MP	368.537	4.6	1
Bağımsızlar	44.537	0.6	1
TOPLAM	7.953.394	100	487

⁷⁶ Türkiye İstatistik Kurumu, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara 2012, s. 25.

Demokrat Parti 22 Mayıs 1950’de iktidarı resmen devralmıştı. O gün Celal Bayar cumhurbaşkanlığına, Refik Koraltan meclis başkanlığına, Sıtkı Yırcalı, Hulusi Köymen, Fuat Hulusi Demirelli meclis başkan vekilliklerine seçilmişlerdi. Hemen ardından ise Adnan Menderes, yeni hükümeti kurmakla görevlendirilmişti. Yeni hükümet 29 Mayıs 1950’de programını meclise sundu. Program, o zamana kadarki geleneğe bir yenilik getiriyordu. Gerçekten de, ilk kısmı CHP iktidarının son yıllardaki icraatının eleştirisine ayrılmıştı. Bu hareketiyle Demokrat Parti, devlet idaresine, eskisiyle ilgisi olmayan yepyeni bir zihniyet getirdiğini göstermek istiyordu. Programın ikinci kısmı ise partinin temel görüşlerinin geliştirilmiş bir tekrarıydı. Bu kısımda Menderes Hükümeti, hedeflerini şöyle sıralıyordu: Hayatın ucuzlatılması, üretim hacminin ve istihdamın artırılması, maliyetlerin düşürülmesi, vergi adaletinin sağlanması, gümrük tarifelerinin toptan gözden geçirilmesi, özel girişim alanının mümkün olduğu kadar genişletilmesi ve bu çerçevede, “*amme hizmeti gören ve ana sanayiye taalluk edenler hariç*” olmak üzere devlet işletmelerinin “*elverişli şartlarla*” özel girişime devredilmesi, yabancı sermayenin teşvik edilmesi, grev hakkının “*içtimai nizamı ve iktisadi ahengi bozmayacak surette*” kanunlaştırılması, antidemokratik kanun hükümlerinin kaldırılması ve aşırı solun ezilmesi.⁷⁷

14 Mayıs 1950 seçimlerinin ardından, Menderes Hükümeti, 22 Mayıs 1950’de şu isimlerle kuruldu: Başbakan: Adnan Menderes (İstanbul), Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı: Samet Ağaoğlu (Manisa), Devlet Bakanı: Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu (Manisa), Adalet Bakanı: Halil Özyörük (İzmir), Milli Savunma Bakanı: Refik Şevket İnce (Manisa), İçişleri Bakanı: Rüknettin Nasuhioğlu (Edirne), Dışişleri Bakanı: Fuat Köprülü (İstanbul), Maliye Bakanı: Halil Aygan (Bursa), Milli Eğitim Bakanı: Avni Başman (İzmir), Bayındırlık Bakanı: Fahri Belen (Bolu), Ekonomi ve Ticaret Bakanı: Zühtü Velibeşe (Ankara), Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı: Nihat Reşat Belger (İstanbul), Gümrük ve Tekel Bakanı: Nuri Özsan (Muğla), Tarım Bakanı: Nihat İyriboz (Çanakkale), Ulaştırma Bakanı: Tevfik İleri (Samsun), Çalışma Bakanı: Hasan Polatkan (Eskişehir), İşletmeler Bakanı: Muhlis Ete (Ankara).⁷⁸

⁷⁷ Eroğul, *a.g.e.*, s. 98-99.

⁷⁸ *Doğrusöz*, 25 Mayıs 1950, nr.1299, s.1.

Cumhuriyet Halk Partisi, 27 yıl süren iktidarından sonra 1950’de ana muhalefet partisi olmuştu. 1950’li yıllar, CHP’nin toplumu temsil etme kaygısında olan halk partisi ile devlet partisi geleneği arasında bir “*bocalama*” yaşadığı dönemi oldu. Ancak, geniş örgütü ile diğer muhalif partilere göre iktidara tek alternatif olarak görülmekteydi.

14 Mayıs 1950 seçimlerinde, CHP için beklenmedik bir sonuç çıkmıştı. Aldığı %40 genel oyla TBMM’deki milletvekili sayısı %14’tü. Seçim sonucuna ilk tepki, büyük bir şaşkınlıktı. Seçim yenilgisinin kabul edilmesinden sonra yeni hükümete gerekli yardımın yapılacağı sözü verildi. Özellikle “*irtica*” ve “*komünizme*” karşı olmada hükümetle birlikte hareket etmeye hazır olduğu beyan edildi.⁷⁹

1.6.2. Kastamonu İli Seçim Sonuçları

14 Mayıs 1950 seçimleri sonucunda, Kastamonu’da kullanılan oy sayısı 171.501 iken, Demokrat Parti 70.422 oy, CHP 63.809 oy ve Millet Partisi ise 26.307 oy almıştır. Buna göre Kastamonu’da Demokrat Parti %43,9 oy alırken, CHP %39,7 oy almış, Millet Partisi ise %16,4 oy aldığını görüyoruz.

Ülke geneli ile Kastamonu’yu bir karşılaştırma yapmamız gerekirse, ülke genelinde seçimlere katılım oranı %89,3 iken, Kastamonu’da seçimlere katılım oranı %90,4’tür. Demokrat Parti’nin ülke genelinde aldığı oy oranı %55,2’dir. Demokrat Parti’nin Kastamonu’da aldığı oy oranı %43,9 olduğuna göre, Demokrat Parti bu oy oranı ile Kastamonu’da, ülke genelinin %11,3 altında kalmıştır. CHP’nin ülke genelinde aldığı oy oranı %39,6’dır. Kastamonu’da CHP’nin aldığı oy oranı %39,7 olduğuna göre, CHP bu oy oranı ile Kastamonu’da, ülke genelinin %0,1 üstüne çıkmıştır. Millet Partisi’nin ülke genelinde aldığı oy oranı %4,6’dır. Kastamonu’da Millet Partisi’nin aldığı oy oranı %16,4 olduğuna göre, bu oy oranı, ülke genelinin %11,8 üzerinde yer almıştır.⁸⁰

⁷⁹ Süleyman İnan, “Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. 2, s. 126.

⁸⁰ TÜİK, *a.g.e.*, s. 62.

Kastamonu ilinde, on milletvekilliğinden dokuzunu Demokrat Parti alırken, bir tanesini ise CHP almıştır. Kastamonu'dan seçilen milletvekillerinin ad ve soyadlarıyla, doğum yeri ve tarihleri şu şekildedir:⁸¹

Adı-Soyadı		Doğum Yeri	Doğum Tarihi
Galip Deniz	DP	İnebolu	1881
Sait Kanterel	DP	Erzurum	1912
Hamdi Türe	DP	Küre	1894
Rıfat Taşkın	DP	Ürgüp	1883
Hayri Tosunoğlu	DP	Ziştov	1904
Muzaffer Mühto	DP	Devrekâni	1914
Şükrü Kerimzade	DP	Bursa	1902
Fahri Keçecioglu	DP	İnebolu	1920
Ahmet Keskin	DP	Kastamonu	1909
Tahsin Coşkan	CHP	Çemişgezek	1890

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerinin Kastamonu ili sonuçları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

⁸¹ *Doğrusöz*, 19 Mayıs 1950, nr. 1298, s. 1.

Tablo 2. 1950 Milletvekili Seçimleri Kastamonu İli Sonuçları⁸²

KASTAMONU	1950 Milletvekili Seçimleri
Kayıtlı seçmen sayısı	189.724
Oy kullanan seçmen sayısı	171.501
Katılım oranı	%90,4
Milletvekili sayısı	10
Demokrat Parti oy sayısı	70.422
Cumhuriyet Halk Partisi oy sayısı	63.809
Millet Partisi oy sayısı	26.307
Demokrat Parti'nin oy oranı	43,9
Cumhuriyet Halk Partisi'nin oy oranı	39,7
Millet Partisi'nin oy oranı	16,4
Demokrat Parti'nin milletvekili sayısı	9
Cumhuriyet Halk Partisi'nin milletvekili sayısı	1
Millet Partisi'nin milletvekili sayısı	---

1.7. 14 Mayıs 1950 Milletvekili Seçimi Sonuçlarının Yankıları

1.7.1. Seçim Sonuçlarının Ülke Genelindeki Yankıları

Seçim günü olan, 14 Mayıs 1950 tarihinde yurttaşlar, büyük bir ağırbaşlık içinde oylarını kullanırken katılım oranının çok yüksek olduğu gözden kaçmamıştı. Seçimler sırasında Trabzon'da baskı ve hile yapıldığı iddia edildi. Konya'da da bir kaymakam aynı gerekçe ile tutuklandı. Diyarbakır'da ise iki kaymakam mahkemeye verilecekti. Seçim günü bu olayların dışında önemli bir olay yaşanmadı. Ancak

⁸² TÜİK, *a.g.e.*, s. 62.

seçimlerden iki gün sonra Birecik ve Kilis'te; CHP'lilerle DP'liler arasında çıkan çatışmalarda üç kişi öldü, yedi kişi yaralandı.

Demokrat Parti'nin TBMM'de ezici çoğunluğu aldığı bu seçimlerde Demokratlar 45 ilde tam liste halinde kazanmışlardır. Demokratlar, feodal ilişkilerin geçerli olduğu sosyal ve ekonomik yaşam düzeyinin düşük olduğu Doğu illerinde seçimi kaybederlerken, bu illerde seçimi CHP kazanmıştı. Seçim sonuçları her iki büyük parti tarafından da büyük bir şaşkınlıkla karşılanmıştır. Demokrat Partililer seçim öncesinde kazanacaklarına inanmalarına karşın, seçimi bu kadar büyük çoğunlukla alacaklarını tahmin etmemişlerdi. Örneğin; DP lideri Bayar, daha sonraki yıllarda bu seçimlere ilişkin görüşlerini açıklarken; *"İktidarı düşünüyorduk, ancak bu kadar büyük bir çoğunluk beklemiyorduk. Zaferin böyle büyük olacağını hayal etmemiştim doğrusu..."* diyordu.⁸³

17 Mayıs'ta DP'nin seçimleri kazandığını ilan eden gazeteler, resmi olmayan sonuçlara göre meclisteki toplam 487 sandalyenin 434'ünü DP'nin, 52'sini CHP'nin, 1'ini MP'nin kazandığını duyurmuştur. DP Merkezi 435, CHP Merkezi 69 milletvekili kazandığını bildirmiştir.⁸⁴ Resmi sonuçların açıklanmasıyla birlikte DP 416, CHP 69, MP 1, Bağımsızlar 1 milletvekili kazanmışlardı.⁸⁵

Cumhuriyet dönemi Türk siyasi tarihi açısından bu denli büyük anlam ve öneme sahip olan 1950 genel seçimlerinin sonuçları, herkes de olduğu gibi, seçimin galibi Demokrat Partililer ve seçimin mağlubu CHP'liler de de büyük şaşkınlıkla karşılanmıştır. DP'liler, seçimi kazanacaklarına inanmış olmakla birlikte, seçimlerde böylesi büyük bir başarı elde edeceklerini beklemiyorlardı. Bu durumu, Cumhuriyet Gazetesi sahibi ve başyazarı Nadir Nadi Abalıoğlu'nun, seçim ile ilgili şu değerlendirmesi daha çarpıcı bir şekilde ortaya koyar: *"14 Mayıs seçimleri ile DP umulmadık bir zafer kazanıyordu. Kampanya boyunca hem aday, hem de gazeteci olarak yurdun çeşitli bölgelerini gezerken, bu partiye daha büyük bir başarı şansı vermek gerektiğini adım başında gerçi kabul ediyordum, fakat 487 milletvekilliğinden 408'ini Demokratların elde edebileceklerine değil ben, en iyimser gözlemciler bile ihtimal vermezlerdi."*⁸⁶

⁸³ Albayrak, *a.g.e.* s. 169.

⁸⁴ *Milliyet*, 17 Mayıs 1950, s.1.

⁸⁵ TÜİK, *a.g.e.*, s.9.

⁸⁶ Ali Arslan, "1950'den 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesine, Genel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye'nin Siyasi Yapısı", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.4, Sayı: 1, Sakarya 2007, s. 7.

Türkiye’de çok partili yaşam 1946 yılında başlamış olmakla birlikte, gerçek anlamda çok partili sisteme geçiş, 14 Mayıs 1950’de, cumhuriyet tarihinin ilk serbest-demokratik seçimleri ile gerçekleştirilmiştir. Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi, Türk siyasi ve toplum hayatı açısından çok büyük bir önem taşır. Çünkü bu, Cumhuriyet Türkiye’sinde, Cumhuriyet’in kuruluşundan 27 yıl sonra, demokratik ve barışçıl yollarla gerçekleştirilmiş olan ilk iktidar değişikliğidir.⁸⁷

14 Mayıs 1950 seçimleri, büyük bir sükûn ve intizam içinde yapılmış, halkın büyük nispette iştirakiyle Demokratlar birçok merkezde seçimi kazanmışlardır. 14 Mayıs 1950 seçimlerinin ilk neticelerinin manası oldukça açıktır. Halk, Halk Partisi’ne sözün kıyası: “*Seni istemiyorum.*” demiştir.⁸⁸ 14 Mayıs 1950 günü Türkiye siyasi tarihinde bir devrin kapanarak başka bir devrin açıldığı bile söylenebilir. İster Demokratlar muhalefette, Halk Particiler iktidarda, isterse Demokratlar iktidarda, Halk Partisi muhalefette olsun, ana dava memleketin iyiliği ve bu iyiliğin el ve gönül birliğiyle hakikatleştirilmesidir.⁸⁹

Millet Partisi ise 1950 seçimlerinde, verilen 8 milyon kadar oyun ancak 240.209’unu aldı ve sadece bir milletvekili olarak Kırşehir’den Osman Bölükbaşı’nı çıkarabildi. 1950 seçimlerindeki başarısızlıktan sonra Millet Partisi yöntemlerini değiştirdi. 1950, 1951 ve 1952 Kongrelerinde delegeler anayasanın değiştirilmesini, demokratik rejimi daha istikrarlı kılacak, halkın temsili fikrini daha iyi gerçekleştirecek nispi temsil sisteminin kabulünü istediler.⁹⁰

Türk milleti, 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinde kendi siyasi, ekonomik ve toplumsal beklentilerine çözüm öneren bu denememiş yeni muhalefeti seçti. Bu seçim, halkın “*siyasal bilinçsizliğinin değil*”, tam tersine “*siyasal olgunluğunun ve bilinçliliğinin bir ifadesi*” şeklinde yorumlanabilir. Pek çok yerli ve yabancı bilim adamı ve devlet adamının belirttiği gibi, genel seçimlerin sonucunda iktidarın kansız, kavgasız tam anlamı ile demokratik bir seçim sonucunda el değiştirebilmiş olması, demokratik ihtilâlin ta kendisidir. Bu ihtilâlde her iki partinin payı, birbirlerine göre daha az değildir ve böyle bir demokratik iktidar değişimi, Türkiye’nin kendi

⁸⁷ Arslan, *a.g.m.*, s. 7.

⁸⁸ *Milliyet*, 15 Mayıs 1950, s.1.

⁸⁹ *Milliyet*, 16 Mayıs 1950, s.1.

⁹⁰ Karpat, *a.g.e.*, s. 508.

bölgesinde ilk defa gerçekleştirilmiştir. Bu nedenlerle, 1950 genel seçimlerinin Türk siyasi tarihinde özel bir değeri ve önemi vardır.⁹¹

Menderes, seçim sonuçlarını, Başbakan olarak hükümetinin programını okuduğu 29 Mayıs 1950 günü TBMM’de şöyle değerlendirmiştir: “*Demokrat Partinin gayri tabii siyasi şartlar içinde devam eden beş yıllık çetin mücadeleleri 14 Mayıs seçimleriyle en muvaffakiyetli surette sona ermiş ve artık memleketimizde normal siyasi hayat başlamıştır. Şüphesiz ki, 14 Mayıs, bir devre son veren ve yeni bir devir açan müstesna ehemmiyette tarihi bir gün olarak daima anılacaktır. Bu tarihi günün hatırasını yalnız partimizin değil, Türk demokrasisinin bir zafer günü olarak yâd ediyoruz.*” Menderes, bu sözleriyle, 14 Mayıs seçimlerini yeni bir çağ açan tarihi bir gün olarak nitelendirmektedir. Menderes, bu seçimlerde, aday gösterildiği her iki seçim çevresinden de (Aydın ve İstanbul) seçimleri kazanmıştır. Menderes, seçimlerden sonra, seçim kanunu gereğince, seçildiği iki seçim çevresinden birini tercih etmek durumunda kalmış ve bu hakkını, İstanbul’dan yana kullanmıştır.⁹²

1950 yılında iktidara gelen DP, CHP iktidarına karşı olan karar alma mekanizmasından dışlandığını düşünen, tüm kesimleri bünyesinde toplamaya çalıştı. Büyük toprak sahiplerinin önemli bir kısmı ve ticaret burjuvazisi yanında esnaf ve sanatkârlar ve nüfusun önemli bir kesimini oluşturan küçük toprak sahipleri de DP’yi desteklediler. DP daha fazla özgürlük isteyen liberal eğilimli çevreler tarafından da desteklendi. 27 yıl süren Tek Parti yönetimine muhalif olmak, farklı ve birbiriyle çelişen çıkar ve siyasi görüşlere sahip bu kesimlerin kendi aralarındaki çıkar çatışmalarının üzerine bir süre için de olsa sünger çekilmesini mümkün kılabilmişti. DP kendisini liberal bir parti olarak tanımlamamış ancak gerçekleştirmek istediği toplum düzeni liberal ideallerden esintiler taşımaktadır. Parti temel hak ve özgürlüklerin korunması ve genişletilmesi talebiyle ortaya çıkmış, “*yeter söz milletindir*” diyerek, siyasi iktidarın belirlenmesinde söz hakkına sahip olmayan kitleyi temsil etmeye soyunmuştur. DP, seçimleri kazanır kazanmaz ilk iş olarak

⁹¹ Albayrak, *a.g.e.*, s. 180.

⁹² Süleyman İnan, *Muhalefette Adnan Menderes (1945-1950)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Isparta 2002, s. 306.

kapatılmış olan türbeleri yeniden açmış ve ezanın Türkçe okunması uygulamasına son verip, yeniden Arapça okunmasına izin veren yasayı çıkartmıştır.⁹³

1.7.2. Seçim Sonuçlarının Kastamonu İlindeki Yankıları

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerin, diğer seçimlerden farklı bir şekilde ceryan ettiği, bütün seçmenlerin huzur içinde oylarını kullandıkları göze çarpıyordu. Bilhassa, halk tarafından seçimlere iştirakın daha fazla olduğu, seçimin Kastamonu ilinde sükûnet içinde geçtiği görülmektedir.⁹⁴

Kastamonu'daki seçim yarışını da DP kazanmıştır. 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerin tasnifi 17 Mayıs 1950 tarihinde sona ermiş, DP'den 9 milletvekili, CHP'den de eski milletvekili olan Tahsin Coşkan seçimi kazanmıştır.⁹⁵

1950 genel seçimlerinin sonuçları, Kastamonu basınında da olumlu yankı bulmuştu. 17 Mayıs 1950 tarihli Doğrusöz gazetesinde yer alan aşağıdaki yazı uzun olmakla birlikte yer verilmeye değer görülmüştür. *“Türk milleti 14 Mayıs 1950 seçimleri ile bütün dünyaya, demokratik hayata intibak ettiğini pek asil bir olgunlukla ispat etmiştir. Yeni seçim kanununun hiçbir vatandaşın kalbinde şüphe bırakmayacak şekilde tatbik edileceğini temin eden Şemseddin Günaltay'ın bu teminatının, memleketin mukadderatındaki rolü, bugün bütün vuzuhuyla gözlerimizin önündedir.*

Şemseddin Günaltay'ı Türk demokrasi tarihi daima şerefle yadedecektir. 14 Mayıs seçimlerini büyük ve parlak bir ekseriyetle DP'nin kazanması bütün dünyaya sürpriz tesiri yapmıştır. Vakıta bu seçimi DP kazanma şansı kuvvetli görülmekle beraber bu kadar ezici bir ekseriyet sağlayacağını DP'nin ileri gelenleri dahi tahmin etmiyorlardı.

Demokratik bir seçim kanunu ve bunun tesir ve baskılardan azade bir tatbikatı memlekette muhalefetin ne büyük bir kudret halini aldığını göstermesi bakımından uzun uzun düşünülmesi icap eden bir mevzudur. Zira 1946 seçimleri sonunda DP'nin seçimlere hile ve fesat karıştırıldığı, baskı yapıldığı yolundaki

⁹³ Tanel Demirel, “Demokrat Parti”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul 2005, s. 494.

⁹⁴ *Mücadele*, 15 Mayıs 1950, nr. 135, s.1.

⁹⁵ *Mücadele*, 18 Mayıs 1950, nr. 136, s.1.

ithamları, bugünkü neticelerden sonra düşünülürse, kuru bir iftiradan ibaret olmadığını göstermesi bakımından da dikkate değer.

Bugün artık muhalefet, iktidar partisi ile yerlerini değiştirmişlerdir. Ve bu değişiklik, halkın büyük bir çoğunluğunun arzusuyla olmuştur. İktidara geçen DP, büyük müşkülâtlarla karşı karşıyadır. Ve bunları yenmek için de, azami mesai sarf etmek mecburiyetindedir. Yeni muhalefet partisi CHP ise, memleketin muhtaç olduğu ve demokratik hayatın icabı olan şuurlu ve yapıcı muhalefetin vazifesini hakkıyla yapmak mecburiyetindedir.”⁹⁶

1.8. 1951 Ara Seçimleri

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlerin sonucunda, Kastamonu’da dokuz milletvekilliğini Demokrat Partili adaylar büyük farkla kazanmışlardır. Ancak sonuncu Demokrat Parti adayı olan Hilmi Ayrancı ile Cumhuriyet Halk Partisi adayı olan Tahsin Coşkan’ın aldıkları oy miktarları birbirine yakın olduğu görülmüş, seçimi Hilmi Ayrancı’nın kazanması gerekirken, onun yerine Tahsin Coşkan kazandırılmıştır. Bunun üzerine Tahsin Coşkan’ın Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde, 14.02.1951 tarihli 43. birleşimde, IX. Dönem milletvekili seçim tutanağı reddedilmiş, Kastamonu’da da 1 milletvekilliği için 16 Eylül 1951 ara seçimi yapılmıştır. Tahsin Coşkan’ın, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde, IX. Dönem milletvekili seçim tutanağının reddedilmesinin sebebine baktığımızda;

Kastamonu’da Yukarı ve Aşağı Şehirviran köylerinde, İlçe Seçim Kurulu Başkanı’nın emri ve jandarmanın da devreye girmesiyle, Hilmi Ayrancı’nın adaylıktan çıkarılması emredilmiştir. Hatta aynı şekilde bazı köylerde de, Hilmi Ayrancı’nın adaylığının çizilmesi telkin edilmiştir. Yukarı ve Aşağı Şehirviran köylerinde 69+52 =121 oy Tahsin Coşkan’ın hanesine haksız olarak yazılmıştır.

Seçime itiraz olmasına neden olan diğer bir konu, Avşar köyü hadisesidir. Avşar köyünde sandık kurulu başkanının “*zabıtları yaktık*” ifadesi vardır. Bu köyde bütün oy pusulaları yakılmış, hatta bu durumu kaymakama ve hakime telefonla bildirmişlerdir. Avşar köyüne ait 199 oy pusulasının tamamının Cumhuriyet Halk Partisi oy pusulası olması, sadece beş adedinin üzerine Cemil Atay’ın yerine kalemlerle

⁹⁶ *Doğrusöz*, 17 Mayıs 1950, nr. 1297, s. 1.

çizgi yapılarak Galip Deniz'in adının yazılması manidardır. Bu köyde seçimi, Demokrat Partinin kazanmış olmasının görülmesi üzerine, seçim neticesi tutanağı hazırlanmadan önce böyle bir yola başvurulmuştur.

Çetmi, Aşağı Şehirviran, Yukarı Şehirviran ve Avşar köylerinde Tahsin Coşkan namına haksız ilave edilmiş olan 500 oy, umumi toplamdan düşüldüğünde onun oyu 65.826 olmaktadır. Hilmi Ayrancı'nın ise bu köylerde haksız olarak, iptali gereken 176 oy olup, bu da onun oyundan düşüldüğünde 65.844 oy aldığı ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra Tosya'da İlçe Seçim Kurulu, Kilkuyu'dan gelen 36 oyu, bu oya katmamıştır. Eğer bu oy da katılmış olsa, 54 oy fazlasıyla Demokrat Parti adayı Hilmi Ayrancı'nın seçimi kazandığı ortaya çıkmaktadır.

Seçimde bazı zarflar yakılmış ve pusulalar yok edilmiştir. Tutanakların ispat edilmesi gereklidir. Bu suretle haksız olarak İl Seçim Kurulunca, Tahsin Coşkan namına tanzim edilen tutanağın iptaline karar verilmesi gerekmektedir.⁹⁷

Bunun sonucunda, TBMM'de, 14 Şubat 1951 tarihli 43. Birleşimde kullanılan 275 oyda, 197 kabul, 67 ret, 11 çekimser oy ile Tahsin Coşkan'ın milletvekili seçim tutanağı reddedilmiştir.⁹⁸

Demokrat Parti'nin on yıllık iktidarı döneminde, tek ara seçim 16 Eylül 1951 tarihinde yapıldı. Ara seçimlerin yapılması konusunun görüşüldüğü 26 Haziran 1951 DP Grup Toplantısında seçimlerin 2.5 milyon lira masrafa yol açacağı bu sebeple ertelenmesi görüşünü savunanlarla, ara seçimlerin anayasa emri olması sebebiyle yapılması gerektiğini düşünenler, yaptıkları konuşmalarla görüşlerini gruba aktardılar. Grupta yapılan oylama neticesinde seçimlerin ertelenmesi hakkındaki önerge 120'ye karşı 139 oyla reddedildi.

Seçimler, 17 ilde boş bulunan 20 milletvekili için yapılacaktı. Aydın'dan 3, İstanbul'dan 2, Balıkesir, Bilecik, Bitlis, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Gümüşhane, İzmir, Kastamonu, Kırşehir, Muğla, Sinop, Sivas ve Zonguldak'tan da 1 milletvekili seçilecekti.

CHP ara seçimlere çok iyi hazırlandı. Bitlis hariç 16 ilde seçime katılan CHP, aday listelerine de ülke çapında tanınmış kişileri aldı. 17 ilin tamamında seçime

⁹⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 12 Şubat 1951, Toplantı:2, Birleşim:42, TBMM Basımevi, s.125-126.

⁹⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 14 Şubat 1951, Toplantı:1, Birleşim:43, TBMM Basımevi, s.155.

katılan Demokrat Parti, daha çok yerel politikacıları aday gösterdi. Millet Partisi ise 10 ilde seçimlere girdi.⁹⁹

Ara seçimler için yapılan propaganda sırasında göze en çok çarpan husus, dinsel temaların işlenme yoğunluğu oldu. Her iki parti de din konusunda yaptıklarıyla övünmeye özellikle dikkat ettiler. Halk Partililer “*türbeleri biz açtık*” derken, DP adayları Arapça ezanın, din derslerinin ve radyoda Kuran’ın, kendi partilerinin eseri olduğunu hatırlatıyordu. İki taraf da bu konuyu bol bol sömürdü. Ancak öncülüğün DP’nin elinde olduğu aşikârdı. Seçimleri, Demokrat Parti büyük farkla kazandı. On yedi ilden ancak ikisinde CHP çoğunluğu aldı. On yedi ilin on beşi ise Demokratlara oy verdi. 20 milletvekilliğinden 18 tanesini DP kazanırken, 2 milletvekilliği ise CHP kazandı. 16 Eylül 1951 tarihinde yapılan ara seçimlerde Kastamonu’da Tahsin Coşkan (CHP) ile Ziya Termen (DP) arasındaki seçim yarışını Ziya Termen kazanmıştır.

Ara seçimler, aynı zamanda, Demokrat Parti’nin ilk icraat dönemini de kapıyordu. Bu ilk sene sadece yeni iktidarın yerleşme dönemi olmakla kalmamış, gelecek on yılda gürleşecek olan belli başlı bütün akımların ilk rüzgârlarını estirmişti. Bir demokrasi halesi ile iktidara gelen Demokrat Parti’nin gerçek çizgileri teker teker ortaya çıkmıştı. Had safhada Amerikancılık ve yabancı sermayecilik, aşırı özel girişimcilik, eleştiriye tahammülsüzlük, siyasi baskı, sınırlı olmak şartıyla gericiliğe hoşgörü. Demokrat Parti demokrasininin altından su yüzüne çıkmaya başlayan kaba gerçekler işte bunlardı.¹⁰⁰

Kısaca özetlemek gerekirse; 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimleri sonucunda, Demokrat Parti %85’lik oranla Mecliste 416 milletvekiline sahip olurken, Cumhuriyet Halk Partisi %14’lük oranla 69 milletvekili, Millet Partisi 1 milletvekili, bağımsızlar ise 1 milletvekili çıkarmıştı.

Türk milleti, 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimleri sonucunda siyasi, ekonomik ve toplumsal beklentilerine çözüm öneren denenmemiş muhalefeti seçmiş oluyordu. Demokrat Parti, 22 Mayıs 1950 tarihinde resmen iktidarı devralırken Celal Bayar cumhurbaşkanlığa, Refik Koraltan meclis başkanlığına, Adnan Menderes ise başbakanlığa seçiliyordu.

⁹⁹ Yücel, *a.g.e.*,s.93.

¹⁰⁰ Eroğul, *a.g.e.*, s.111-112.

Kastamonu'da 14 Mayıs 1950 milletvekili seçim sonuçları, ülke genelinde ortaya çıkan sonuçlardan farksızdı. Kastamonu'da dokuz milletvekilliğini Demokrat Parti kazanırken, bir milletvekilliğini ise Cumhuriyet Halk Partisi kazanmıştı. 1951 yılında, Cumhuriyet Halk Partisi'nden seçilen Tahsin Coşkan'ın milletvekili tutanağının reddedilmesi sonucunda, 1951 ara seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi adayı Tahsin Coşkan ile Demokrat Parti adayı Ziya Termen arasındaki seçim yarışını, Ziya Termen kazandı. Böylelikle Demokrat Parti on milletvekilliğinin tamamına sahip oluyordu.

16 Eylül 1951 tarihinde, Türkiye'de 17 ilde boş bulunan 20 milletvekilliği için ara seçimler yapıldı. 17 ilin 15'inde seçimleri Demokrat Parti kazanırken, 2 ilde Cumhuriyet Halk Partisi kazandı. Bu yapılan ara seçimlerde Demokrat Parti, 1950 seçimlerindeki başarısını devam ettirdi.

BÖLÜM 2:

TBMM IX. DÖNEM KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİNİN BİYOGRAFİLERİ

2.1. Tahsin Coşkan

1890 yılında Çemişgezek'de¹⁰¹ doğdu.¹⁰² Babasının adı Mehmet, annesinin adı Esme'dir. Halkalı Yüksek Ziraat Okulundan mezun oldu. Fransızca biliyordu. Kastamonu Ziraat Okulu Müdür Yardımcılığı, Urfa Ziraat Fen Memurluğu, Adana Ziraat Ameliyat Okulu Öğretmenliği, Kastamonu Çiftlik Okulu Müdürlüğü, Kastamonu İli Ziraat Müdürlüğü, Kastamonu Tekâlifî Milliye Komisyonu Üyeliği, Ankara İl Ziraat Müdürlüğü, Ankara Ziraat ve Makinist Mektepleri Müdür Yardımcılığı, Ankara Numune Çiftliği Genel Müdürlüğü, Ziraat Genel Müfettişliği görevlerinde bulundu.¹⁰³

Tahsin Coşkan, III. dönemde Yozgat, IV. dönemden VIII. dönemin sonuna kadar Kastamonu Milletvekili olarak TBMM'de bulundu. 1946 seçimlerinde CHP adayı olarak Meclis'e girdi. Tahsin Coşkan, Peker Hükümetinde (7 Ağustos 1946-9 Eylül 1947) Gümrük ve Tekel Bakanı, I. Saka Hükümeti'nde (10 Eylül 1947-8 Haziran 1948) Tarım Bakanı olarak görev yaptı. 23 Haziran 1948 tarihinde Milli Eğitim Komisyonu üyeliğine, 5 Kasım 1948 ve 7 Kasım 1949 tarihlerinde ise Bütçe Komisyonu üyeliğine seçildi.

Tahsin Coşkan, Ankara'nın ağaçlandırılmasında ve orman çiftliğinin kurulmasında büyük emeği geçti.¹⁰⁴ IX. Dönem seçimlerinde 66326 oy alarak CHP'den Kastamonu milletvekili seçildi. Seçim tutanağını 17 Mayıs 1950'de aldı. 22 Mayıs 1950'de Meclise geldi. Tutanağı, seçimde; *“Oy verilen yerde kapalı bir hücre yapılmamış olması ve bu sebeple seçmenlerin oylarını açık olarak kullanmak mecburiyetinde kalmaları, ayrıca, ilçe seçim kurulu başkanlığından çıkan emir neticesinde jandarma erlerinin seçim günü iki köye giderek Demokrat Parti'nin milletvekili adayı olarak ilan edilen ve oy pusulalarına isimleri geçen Hilmi Ayrancı*

¹⁰¹ Çemişgezek, şu anda Tunceli'nin ilçesidir.

¹⁰² TBMM Arşivi, 762 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

¹⁰³ TBMM Albümü (1920-2010),s. 573.

¹⁰⁴ Çufalı, a.g.e.,s. 641.

ile Fahri Keçeci'yi adaylıktan çıkardıklarını söylemeleri üzerine sandık kurulunun bu emri seçmenlere tebliğ ettiği ve seçmenlerin oy pusulalarında yazılı bu iki kişinin isimlerini sildikleri, Avşar köyünde ise, sandıktan çıkan oy pusulalarına ait zarfların yakıldığı” gerekçesiyle, Genel Kurulun 14 Şubat 1951 tarihli 43. Birleşiminde reddedildi. Genel Kurulda kendi seçim tutanağı üzerinde konuştu.¹⁰⁵ Evli ve 3 çocuk sahibiydi. 13 Mart 1952 tarihinde vefat etti.¹⁰⁶

2.2. Sait Kantarel

1912 yılında Erzurum'da doğdu. Babasının adı Fehim, annesinin adı Kamile'dir. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi mezunudur. Sarıkamış, Oltu ve İnegöl'de orman mühendisliği, Orman Genel Müdürlüğü Müfettişliği yaptı.¹⁰⁷

3 Şubat 1946'da Kamil-Saide kızı Muammer hanımla (1926) evlendi. Sabri Oğuz (1946) ve Deniz (1948) adında iki oğlu olmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzurum'da tamamlayarak İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'ne girdi. 1935'te orman yüksek mühendisi diploması aldı.

4 Kasım 1935'te Yedek Subay Okuluna girerek 30 Nisan 1936'da asteğmen rütbesiyle mezun oldu. Kıta hizmetini tamamlayıp 30 Ekim 1936'da terhis oldu. 23 Kasım 1936'da Sarıkamış orman mühendis adayı olarak atandı. 27 Temmuz 1937'de asaleti onaylanarak bu görevde 9 Nisan 1938'e kadar çalıştı.

16 Nisan 1938'de Oltu, 14 Nisan 1943'te İnegöl orman mühendisliklerinde bulunduktan sonra 12 Nisan 1945'te Orman Genel Müdürlüğü Üçüncü Sınıf Müfettişliğine terfi etti. 31 Ocak 1946'da Araç İşletmesi Başmüfettişliğine geçti. Bu görevden 14 Mayıs 1947'de istifa edip serbest müteahhitliğe başladı. Demokrat Partide siyasi çalışmalara katılıp, 1948'de Kastamonu İl Başkanlığına seçildi.

IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde DP'den Kastamonu milletvekili seçildi. Seçim tutanağını 17.5.1950'de aldı. 22.5.1950'de Meclise geldi, tutanağı 5.6.1950'de onaylandı. Genel Kurulda değişik beş konuda on konuşma yaptı.

¹⁰⁵ Kazım Öztürk, *Türk Parlamento Tarihi IX. Dönem*, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 621-622.

¹⁰⁶ *TBMM Albümü (1920-2010)*, s. 573.

¹⁰⁷ *TBMM Arşivi, 1738 NSD*, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

IX. Dönem sonunda yasama etkinliğine ara veren Mehmet Sait Kantarel (Kantaroğlu), 25 Aralık 1954'te T.C. Devlet Demiryolları İşletmesi İdare Meclisi Üyeliğine atandı. Bu görevinden 16 Eylül 1957'de istifa ederek ayrıldı. XI. Dönemde de Erzurum'dan milletvekili seçildi. Yassıada Yüksek Adalet Divanınca Anayasayı çiğneme suçlamasıyla 4 yıl 2 ay ağır hapis cezası verildi.

1 Mayıs 1963'ten 10 Haziran 1967'ye kadar Ankara Mühendis Odasına kayıtlı olarak kaldı. 10 Ağustos 1968'de Odanın teknik hizmetlerine verildi. 31 Ocak 1969'da Orman Genel Müdürlüğü Teknik Müşavirliğine getirildi. Merkez Teşkilatında değişik görevlerde bulundu. 26 Eylül 1973'te isteği ile (12-956-78) sicil numarasıyla emekliye ayrıldı. Parlamento dışında resmi görevi olmadığı sürelerde müteahhitlik yaptı. 18 Mart 1985'te öldü. İstanbul Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verildi.¹⁰⁸

2.3. Fahri Keçecioglu

7 Mayıs 1920'da İnebolu'nun Camikebir Mahallesinde doğdu. Babası İstanbul Bayazıt Camii Dersiamlığından emekli müderris (Mehmet) Akif, annesi Şahver hanımdır. 14 Kasım 1947'de Ahmet-Kadriye kızı Hatice Nevin (1927) hanımla evlendi. Mehmet Akif (1949-1983), Ahmet Deniz (1953) ve Fahri Can (1962) adında üç oğlu olmuştur. İlköğrenimini (1927-1932) İnebolu'da, orta ve lise öğrenimini (1932-1938), İstanbul Pertevniyal Lisesinde tamamladı.¹⁰⁹

1944 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olup, aynı yıl 22. dönem Yedek Askeri tatbikat okulu ve 23 Nisan 1945'te Kıta hizmetine girerek 1947 senesi Mart ayı iptidasında terhis oldu. 1947 yılı Temmuz ayından Ekim ayına kadar beş ay Taşköprü Belediye tabipliğinde çalışarak kendi isteğiyle istifa ederek ayrıldı. Aynı yıl DP İnebolu İlçesi Camii Kebir Ocağı'na üye olarak kaydoldu. Aynı yıl DP kongresinde İlçe İdare Kurulu Üyeliği'ne ve ertesi yıl İlçe İdare Kurulu Başkanlığı'na seçildi.¹¹⁰ Partide etkin hizmet gördüğü sırada IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde DP'den Kastamonu milletvekilliğine seçildi. Seçim

¹⁰⁸ Öztürk, *a.g.e.*, s. 625-626.

¹⁰⁹ Öztürk, *a.g.e.*, s. 627.

¹¹⁰ *TBMM Arşivi, 1739 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı.*

tutanağını 17.5.1950'de aldı. 22.5.1950'de Meclise geldi, tutanağı 21.6.1950'de onaylandı.

Ortaöğretimde uygulanan müfredat programı konusunda sözlü sorusu; Emekli Sandığı Kanununda değişiklik teklifi, Genel Kurulda 8 değişik konuda 19 konuşması vardır. Atatürk'ü 6 yaşında İnebolu'da şapka devrimi konuşmalarında tanımış, devrimlere yürekten bağlı bulunan Mehmet Fahri Keçecioğlu'nun yasama etkinliği IX. Dönemde noktalandı.

Parlamento sonrasında mesleğine döndü. 1954'te Hürriyet Partisinin İnebolu Teşkilatını kurdu. Bu partinin kapanmasıyla siyasi yaşamı sona erdi. 1961 yılında ailesiyle Almanya'ya gidip Frankfurt'ta bir hastanede çalışmaya başladı. Değişik kuruluşlarda hekim ve başhekim olarak çalıştı. 1991'de yurda dönerek Marmaris'e yerleşti.¹¹¹ Ölüm tarihi ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

2.4. Galip Deniz

1881 yılında İnebolu'da doğdu. Babasının adı Mehmet Arif, annesinin adı Huriye'dir. Harp Akademisi mezunu olup Fransızca ve Almanca biliyordu.¹¹²

1 Mart 1899'da Harp Okuluna girerek 27 Aralık 1901'de teğmen rütbesiyle okulu bitirip, aday sınıfına ayrıldı ve okulda kaldı. Harp Akademisi birinci sınıfını tamamlayarak 23 Kasım 1902'de üsteğmenliğe yükseldi. 29 Aralık 1904'te mümtaz yüzbaşı rütbesiyle 2. Ordu açığına atandı ve 2. Ordunun Nizamiye 12. Alay 4. Tabur, 1. Bölük Komutanı olarak hizmet verdikten sonra, 17 Ocak 1907'de Manastır Askeri Harp Okulu matematik öğretmenliğine, 18 Kasım 1909'da Mühendishane-i Berri Hümayun'da (Kara Mühendishanesi) topografya öğretmenliğine verildi. Öğretmen bulunduğu sırada 1 Mart 1911'de önyüzbaşılığa terfi etti. Balkan Savaşı'nda 18 Eylül 1912'de Selimiye'de kurulan depo taburunda görevlendirildi. Ordunun Çatalca'ya çekilmesi üzerine taburu kaldırıldı ve Kasım 1912'de İstanbul Birinci Tahkim Bölgesi Komutanlığı emrine verildi.

23 Ocak 1912'de İkinci İş Taburu ile Sancaktepe'deki Çatalca Ordu Menzil Müfettişliği emrine girerek Çorlu-Alpullu Bölgesi'nde görev yaptı. Ordunun terhisi

¹¹¹ Öztürk, *a.g.e.*, s. 627-628.

¹¹² *TBMM Arşivi, 1737 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.*

üzerine eski görevi öğretmenliğe döndü. 29 Ocak 1913'te binbaşı rütbesine terfi edip, 5 Mart 1914'te Hudeyde'ye vardı ve 40. Tümen Kurmay Başkanlığı ile görevlendirildi. Temmuz 1914'te genel seferberlik ilan edilince tümenin seferi işlerinin ve eksikliklerinin tamamlanmasında hizmet verdi ardından 40. Tümen Komutanlığı emrine verildi. Bu sırada Arap kabileleriyle iyi ilişkiler içinde kalarak ve Mütarekeye kadar onlardan yararlanarak birliklerinin etkinliğini sağladı. Yemen Cephesindeki yararlılıkları nedeniyle 2 Eylül 1916'da Harp Madalyası, 30 Kasım 1917'de Muharebe Gümüş Liyakat Madalyası ile ödüllendirildi. 1 Şubat 1917'de yarbaylığa yükseldi. 23 Şubat 1918'de Mütareke hükümleri gereği aldığı emir üzerine İngilizlere teslim oldu. İnebolu'da açıkta iken 12 Ocak 1924'te İmar Bakanlığı emrine verildi. 29 Mayıs 1924'te 8. Tümen Tugay Komutanlığı Vekâletine, 22 Eylül 1924'te asaleten Tugayın Komutanlığına atandı. 6 Ocak 1925'te Milli Savunma Bakanlığı İnşaat Dairesi Müdürlüğüne, 18 Nisan 1925'te I. Kolordu Kurmay Başkanlığına atandı. 1 Mayıs 1925'te albaylığa yükselip 9. Tümen Komutanlığına atandı. 17 Aralık 1929'da Genelkurmay Talim, Terbiye Başkan Muavinliğine verildi. 30 Ağustos 1930'da mirliya oldu. Birinci Tümen Komutanlığına verildi. 30 Ağustos 1935'te korgeneralliğe terfi edip VII. Kolordu Komutan Vekâletine atandı. 25 Kasım 1941'de Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarlığına getirildi. 14 Temmuz 1946'dan itibaren görevine emekli olarak devam etmesi Bakanlıkça onaylandı. 13 Kasım 1946'da memurluktan ayrıldı.

IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde DP'den Kastamonu milletvekili seçildi. Seçim tutanağını 17 Mayıs 1950'de aldı. 22 Mayıs 1950'de Meclise geldi, tutanağı 5 Haziran 1950'de onaylandı. Köy Kanununun değiştirilmesine dair (geri aldığı), kanun teklifi vardır.

Dönem içerisinde milletvekili bulunduğu sırada 6 Ekim 1953'te Ankara Tıp Fakültesinde diyabetten öldü. Ankara Asri Mezarlıkta toprağa verildi. Ölüm tezkeresi 11 Kasım 1953'te 3. Birleşimde Genel Kurulun bilgisine sunuldu. “*Yemen’de Tehamede İdrisi ile 1334 (1918) Senesi Muharebeleri*” adlı 1935'te basılmış bir yapıtı vardır.¹¹³

¹¹³ Öztürk, *a.g.e.*, s. 624.

2.5. Şükrü Kerimzade

1902'de Bursa'da doğdu. İstanbul Eminönü ilçesinin Demirtaş mahallesinde nüfusa kayıtlıdır. Babası ipek fabrikatörü Ahmet Efendi, annesi Selime hanımdır. Hasan-Emine Seher kızı Müşerref Nefise (1909-1991) hanımla evli olup, Candan adında bir kızdünyaya gelmiştir.¹¹⁴ İlk tahsilini Bursa'da Orhangazi Mektebinde yaptı. Bursa Sultanisinde orta tahsilini yaparken ailece İstanbul'a göç etti. İstanbul'da Aşiyân İdadisinde tahsiline devam etti. Lisan bilgisini takviye için bir sene Fransız (St. Joseph) Mektebine devamdan sonra Fransa'ya giderek Marsilya Yüksek Ticaret Mektebine girdi. Fakat sıhhi sebeplerden dolayı eğitimini tamamlamadan yurda döndü ve İstanbul'da Ticaret Mektebi Alisi kısmı evveline girerek 1927'de mezun oldu.

Önce babasıyla birlikte ithalat ticareti yaparken onun vefatı üzerine müstakiller dahili ticaret ve tesis ettiği anonim şirketinin başında olarak ithalat ve hassaten ihracat ticareti ile iştigale başladı ve bu işe devam etti.¹¹⁵ Toprak ve hayvan mahsulleri ticareti ve devlet taahhüt işleri yapmak üzere, 16 Eylül 1942'de 28614 sicil numarası ile Ahmet Şükrü Kerimzade firmasını kurdu. Sicilinde belirtilen konularda ticari etkinliğini sürdürdüğü sırada siyasete girerek IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde DP'den Kastamonu milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını 17.5.1950'de aldı. 22.5.1950'de Meclise geldi, tutanağı 5.6.1950'de onaylandı.

İktisadi kalkınmamız, ihracat ve ithalat, ihraç edilemeyen 2000 ton ceviz, ithalatta menşe şahadetnamesi, kaplıca ve kuru fasulye ihracının serbest bırakılması, İngiltere'ye ihraç edilen üzümler, petrol ve toprak ofisi kuruluşu, yeni şartlarda ihracat ve ithalat rejimi ve 14 Mayıs Hatıra Pulları çıkarılması, Halı Transitinin ihyası konularında sözlü soruları; Tütün ve Müskirattan alınan Müdafaa Vergisi kanununun değiştirilmesine dair kanun teklifi ve bu teklifin geri verilmesi önergesi; Genel Kurulda değişik 26 konuda 38 konuşması vardır. Yasama etkinliği IX. Dönemle noktalanın Ahmet Şükrü Kerimzade parlamento sonrasında ticaret

¹¹⁴ Öztürk, *a.g.e.*, s. 629.

¹¹⁵ *TBMM Arşivi, 1740 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.*

mesleğine döndü. 9 Eylül 1957’de öldü. İstanbul Zincirlikuyu’da Asri Mezarlıkta toprağa verildi.¹¹⁶

2.6. Ziya Termen

16 Ekim 1917’de Çankırı’da doğdu. Kastamonu ili Araç ilçesi Alakaya köyü nüfusuna kayıtlıdır. Babası öğretmen Hüseyin Efendi, annesi Fatma hanımdır. 1938’de Hüseyin-Rabia kızı Zehra (Pakize) (1918) hanımla evlendi. Ayla (1939), Feza (1949) ve Reca (1945) adında üç kızı dünyaya gelmiştir.

İlköğrenimini Çankırı’da tamamladı. 1937’de Balıkesir Öğretmen Okulunu bitirip, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsüne girdi. 1943’te Enstitünün Edebiyat Bölümünü bitirerek öğretmenlik diploması aldı. 2 Ekim 1937’de Kastamonu İsfendiyar Bey Okulu öğretmenliğine atandı. Burada öğretmen bulunduğu sırada 21 Eylül 1938’de Yedek Subay Okulu’na girerek 20 Nisan 1939’da asteğmen rütbesiyle mezun oldu. 25 Nisan 1939’da 131. ve 139. Piyade alaylarında eylemli askerlik hizmetini yaparak 18 Aralık 1939’da terhis edildi. 25 Temmuz 1942’de yeniden askere çağrılıp 10. Piyade alayına verildi. 17 Ocak 1944’te, 62. Tümen 264. Piyade alayından terhis edildi.¹¹⁷ 1 Kasım 1938’de Tosya Aşağıkapı Okulu öğretmenliğine, 1 Kasım 1939’da Daday Merkez Okulu öğretmenliğine, 16 Ocak 1940’ta Kastamonu Merkez Cumhuriyet Okulu öğretmenliğine, 25 Temmuz 1942-17 Şubat 1944 tarihleri arasında Ankara Gazi Terbiye Enstitüsünde okudu. 29 Şubat 1944’te Tarsus Ortaokulu Türkçe öğretmenliğine atandı.¹¹⁸

Demokrat Parti’nin kurulması, memleketinin geleceğini düşünen her Türk çocuğu gibi onun da medarı istinat ve iftiharı oldu. Parti’nin Kastamonu’da müteşebbis kurul halinde tutunması için fiilen hizmete ve mücadeleye atıldı. 1946 seçimlerinde, o devir için pek ileri bir cesaretin şahidi mevkiinde bulunan Demokrat Parti seçim beyannamelerini kaleme aldı. “*Rüşvet, hırsızlık, iltimas ve angarya deryalarında memleketimizi yıllardan beri boğan: CHP denilen siyasi çetenin yıkılmasını istiyorsan...*” cümleleriyle başlayan bu beyannamelerinden ötürü, (Halkı isyana teşvik ve Hükümeti devirmeye teşebbüs suçlarından), Kastamonu Ağır Ceza

¹¹⁶ Öztürk, *a.g.e.*, s. 630.

¹¹⁷ Öztürk, *a.g.e.*, s. 636.

¹¹⁸ Öztürk, *a.g.e.*, s. 637.

Mahkemesine ve ayrıca, CHP Genel Sekreterliği tarafından da, yüz bin liralık bir manevi tazminat davasına muhatap tutuldu.¹¹⁹

1946 seçimleri Kastamonu Demokrat Parti listesine, yaşının küçük olmasından dolayı giremedi. 1950 seçimlerinde DP lehine bütün kuvvetiyle çalıştığı bir sırada (14 Mayıs seçimlerinden bir ay önce), Halk Partisi milletvekillerinden dört kişilik bir grubun, Milli Eğitim Bakanına yaptıkları çeşitli ziyaretlerin neticesi olarak, Kastamonu Lisesindeki öğretmenlik görevinden Rize'nin Pazar kazası Ortaokul müdürlüğüne sürgün edildi. 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Müdür Muaviniği görevine, 27.10.1950 tarihinde, Başbakan Yardımcısı Sayın Samet Ağaoğlu tarafından atandı. Bu görevde on bir ay kaldı.¹²⁰

16 Eylül 1951 IX. Dönem ara seçimlerine, bütün Kastamonu hemşehrilerinin ısrarı üzerine, son gün telgraf ile adaylığını koyarak katıldı. Parti teşkilatı candan bir vefa göstererek dokuz ilçede ismini desteklemek suretiyle onu aday seçti. İçte ve dışta düşmanı çok olan bir adamdı. 30 gün süren sıkı ve şuurlu bir çalışma sonunda, 14 belediyeden 13'ünü elde eden, 1300 muhtarlıktan 800 küsurunu elinde bulunduran ve genel meclis ekseriyetine sahip bulunan CHP teşkilatını ve muhitçe çok tutulan adayı Tahsin Coşkan'ı, 25 bin 800 farkla yıkmağa muvaffak oldu. Giriştiği mücadele, ara seçimlerinin en parlak neticesini verdi. Hayatını ve bütün istikbalini ilk günden beri DP'ye hasretmiş bir kişiydi.¹²¹

DP milletvekili seçilince, seçim tutanağını 21.9.1951'de aldı. 1.11.1951'de Meclise geldi. Tutanağı 14.11.1951'de onaylandı. Kastamonu'nun kalkındırılması, kimsesiz kalmış kız ve kadınların korunması konularında sözlü sorusu; Genel Kurulda değişik 29 konuda 62 konuşması vardır. X. Dönemde de Kastamonu'dan milletvekili seçilen Ziya Termen, Milletvekilliği sonrasında 28 Ekim 1957'de Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Müdür Yardımcılığına atandı. Buradaki görevi 31 Aralık 1957'ye kadar sürdürdü. Bu tarihte Niğde Turizm Bürosu Müdürlüğü Şefliğine gönderildi. Bu görevinden 23 Ekim 1963'te istifa ederek ayrıldı. Hürriyet Partisi kurucuları arasında yer aldı. 7 Haziran 1964'te Çanakkale'den Cumhuriyet Senatosu Üyeliğine seçildi. Senatörlüğü 14 Ekim 1973'te sona erdi.

¹¹⁹ TBMM Arşivi, 1934 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

¹²⁰ TBMM Arşivi, 1934 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

¹²¹ TBMM Arşivi, 1934 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

11 Haziran 1971’de (17-333-070) sicil numarasıyla emekliye ayrıldı. Turizm alanında yararlı girişimlerde bulundu. Emekli yaşamını Yalova’da inşaat girişimleri ile geçirdi. 22 Aralık 1979’da öldü. İstanbul Karacaahmet Mezarlığında toprağa verildi.¹²²

Ziya Termen’in kızı Reza Termen ile bir görüşme yaptık. Bu görüşmemizde, Reza Termen, babasının Kastamonu’dan DP milletvekili seçildiği 1951 ara seçimlerinde, kendisinin çok küçük olup ilkokula bile daha başlamadığını, onun Çanakkale Senatörü olduğu zamanları daha iyi hatırladığını belirtti. Babasının milletvekili olduğu dönemde, Abana ile Bozkurt arasında ilçe olmak için çekişme olduğunu, babası Ziya Termen’in Bozkurt’u tercih ettiğini ve Bozkurt’un ilçe olması sonucunda, Bozkurt’ta caddenin bir tanesinin ismine onun adının verildiğini ifade etti.¹²³ Babasının turizm alanında da cesaretli ve ileri görüşlülüğüyle bir dahi olduğunu, Marmaris’in (Muğla) daha adı bile bilinmezken, oradan bir arsa satın alıp, 1959 veya 1960 yılında “*Lidya*” adını verdikleri bir otel inşaatına başladıklarını belirtti. Ziya Termen’in iyi bir hatip olup, edebiyat yönünün de kuvvetli olduğunu belirtip, “*Gürültülü Şehirler*” adında bir kitabının da olduğunu ifade etti.¹²⁴

2.7. Rıfat Taşkın

1883’te İstanbul Fatih ilçesi Keçihatun (Şehremini) Mahallesinde doğdu. Babası Müderris Şerif Efendi, annesi Ayşe Sıdika hanımdır. 15 Ağustos 1916’da Ayşe Sabahat hanımla evlendi. Ahmet Halidun (1918/1920) ve Mehmet Ferruh (1923) adında iki oğlu dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini İstanbul’da tamamladı. İstanbul Hukuk Mektebinden 1907 senesinde mezun oldu.¹²⁵

1908 senesi Nisan’ında Duyun-ı Umumiye İdaresi Umur-ı Hukukiye Şubesine memur oldu. Adım adım yükselerek bu şubenin müdür muavinliğine tayin oldu. Meşrutiyetin ilanının ardından Harbiye Nezaretinin teklifi üzerine Harbiye Nezareti Hukuk Müşavirliği’ne tayin edildi. Birinci Cihan Harbi’nin ardından Askeri temyiz mahkemesi azalığına ve Cumhuriyet’in ilanından sonra 1925 senesinde Askeri Yargıtay başsavcılığına tayin edildi. Bu vazifede 18 sene kalarak Kolordu

¹²² Öztürk, *a.g.e.*, s. 637.

¹²³ Bkz. Ek-26

¹²⁴ Reza Termen ile yapılan mülakat (Görüşme tarihi 3 Ağustos 2014 saat 18.30).

¹²⁵ Öztürk, *a.g.e.*, s. 634.

komutanı muavini askeri hakim rütbesine kadar yükseldi. 1943 senesinde yaş haddi ile emekliye ayrıldı ve bu tarihten itibaren Ankara’da avukatlık yaptı. Memuriyet hayatıyla birlikte, 1926 senesinden itibaren yüksek levazım gibi yedek subay ve harp okullarında 24 sene hukuk dersi öğretmenliğinde bulundu ve 1950 yılı başlarında öğretmenlikten ayrıldı. 1936 senesinde Almanya’ya giderek Alman Harbiye ve Adliye bakanlıklarında ve askeri mahkemelerinde bir sene staj yaptı.¹²⁶ Türk Hukuk Kurumunun oluşumundan itibaren bu kurumun bilim kurulu üyeliğini sürdürdü. Türk Hukuk Lügatının askerlikle ilgili bölümlerini yazdı. Dr. Otto SCHWAIG’in Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu Şerhi’ni tercüme etti.

IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde DP listesinden Kastamonu milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını 17 Mayıs 1950’de aldı. 22 Mayıs 1950’de Meclise geldi, tutanağı 5 Haziran 1950’de onaylandı. Bir teklifin geri verilmesine, Askeri Yargıtay üyelerinin yaş sınırının yorumuna dair (geri almıştır) önergesi; Askeri Muhakeme Usulü Kanununun değiştirilmesine dair kanun teklifi; (geri aldı) Genel Kurulda değişik 22 konuda 35 konuşması vardır. Yasama etkinliği IX. Dönemde noktalanın Rıfat Taşkın 20 Mart 1960’da İstanbul’da kalp yetmezliğinden öldü. Zincirlikuyu Mezarlığında toprağa verildi.¹²⁷

2.8. Muzaffer Ali Mühto

9 Kasım 1914’te Kastamonu’nun Devrekâni ilçesinin Bozkocatepe Köyü’nde doğdu. Devrekâni’nin Ahiçelebi Mahallesiinde nüfusa kayıtlıdır. Babası eski milletvekili Mehmet Fuat Bey, annesi Nebiye hanımdır. Önce Hacı Mehmet Hasibe kızı Hatice (1916) hanımla daha sonra Fehmi Nahide kızı Asiye (1919) hanımla evlendi. Gülen (1938) ve Günhan (1940) adında iki kızı, Tekin Mühto (1936) adında bir oğlu doğmuştur.¹²⁸

İlk tahsilini Ankara Gazi Paşa İlkokulu’nda bitirdi. Bir sene Kadıköy Ortaokulunda okuduktan sonra Erenköy Göztepe Amerikan Kolejine nakletti. Bu kolejin kapanması üzerine Tarsus Amerikan Kolejinde eğitime devam etti. 18.6.1934 yılında Tarsus Amerikan Kolejinden mezun oldu. 1935 yılında Kastamonu Lisesinde

¹²⁶ TBMM Arşivi, 1743 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

¹²⁷ Öztürk, a.g.e, s. 635.

¹²⁸ Öztürk, a.g.e, s. 632.

olgunluk imtihanını vererek Ankara Hukuk Fakültesine kayıt oldu ve 6.11.1938 senesinde Hukuk Fakültesinden mezun oldu.

23.1.1936 tarihinde imtihanla Sayıştay'a girdi. 10.3.1939 tarihinde 2. Sınıf murakıp muavinliğine yüksek mektep mezunu olarak imtihan ile terfi etti. 30.4.1942 tarihinde yine imtihanla Birinci Sınıf Murakıp Muavinliğine terfi etti. 03.10.1942 gününde serbest hayata atılmaya karar verdiği için Sayıştay'dan istifa ederek ayrıldı.¹²⁹

22.4.1940 yedek subay okulundan levazım asteğmeni olarak mezun oldu. Görevi 241. Piyade alayında (Edirne ve havalisi) yaptı. Aynı alaydan Teğmen olarak 31.10.1941 tarihinde terhis edildi. İkinci Yedek Subaylığına Milli Savunma Bakanlığı Harbiye Dairesi 8. Şubeye tayinle başladı. Hastalanınca Gülhane Askeri Hastanesinde yattı. Ankara 1. Sınıf erzak deposuna verildi. 30.11.1945 tarihinde bu birlikten terhis edildi.

1945 senesinde Devrekâni'de bulunan Kurukavak Çamlıca Çiftliğinde çiftçilikle meşgul oldu. Bilahere Ankara Barosuna müracaat ederek avukatlık stajına başladı. 1947 senesi Mayıs ayında Ankara Numune hastanesinde midesinden ameliyat oldu. 23.12.1948 tarih ve 4039/5919 numaralı avukatlık ruhsatnamesini aldı. Ankara Barosunun 550 sicil nolu sırasına kaydolarak avukatlık etmeğe başladı.¹³⁰

Demokrat Parti kurulduktan sonra, 1946 yılı Nisan ayında Devrekâni İlçesi Demokrat Parti müteşebbis heyeti başkanı olarak ilk defa siyasi hayata girdi. 1946 seçimlerinde Demokrat Parti adayı olarak Devrekâni ilçesinden meclis umumi azası seçildi. Dört sene İlçe İdare Kurulu Başkanlığı vazifesinde bulundu. Demokrat Partinin ilk büyük kongresine Kastamonu delegesi olarak iştirak etti. 1950 yılı il kongresinde il idare heyetine seçildi.¹³¹

IX. Dönem seçimlerine girdi. Yapılan seçimde DP'den Kastamonu milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını 17.5.1950'de aldı. 22.5.1950'de Meclise geldi, tutanağı 5.6.1950'de onaylandı. Dilekçe Komisyonu kararının Genel Kurulda görüşülmesi ve Borçlar Kanununun 226. Maddesinin yorumu konularında 4

¹²⁹ TBMM Arşivi, 1742 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

¹³⁰ TBMM Arşivi, 1742 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

¹³¹ TBMM Arşivi, 1742 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

önergesi; Köy kanununun 44. Maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi; Genel Kurulda değişik 12 konuda 28 konuşması vardır. X. Dönemde de Kastamonu milletvekili seçilen Muzaffer Ali Mühto, milletvekili bulunduğu sırada 15/16 Eylül 1955'te Ankara'da evinde öldü. Devrekâni Kurukavak köyünde toprağa verildi.¹³²

Muzaffer Ali Mühto'nun oğlu Tekin Mühto ile Kastamonu'nun Devrekâni ilçesi Kurukavak köyü Çamlıca Mühto çiftliğinde bir görüşme yaptık. Bu görüşmemizde, Tekin Mühto, dedesi Mehmet Fuat Bey'in de eski milletvekili olduğunu ayrıca Kurtuluş Savaşı yıllarında Kuvayı Milliyeci olup, Müdafa-yı Hukuk Başkanlığı da yaptığını belirtti. Atatürk'ün, 23-31 Ağustos 1925 tarihlerinde Şapka İnkılabı için Kastamonu'ya geldiğinde Devrekâni'yi de 28 Ağustos 1925 tarihinde ziyaret ettiğini ifade etti. Tekin Mühto, o dönemin Kastamonu milletvekili olan dedesi Mehmet Fuat Bey'in, Atatürk'ü, Devrekâni Kurukavak köyü Çamlıca Mühto Çiftliği'nde bir gün misafir ettiğini belirtti.

Tekin Mühto, babası Muzaffer Ali Mühto'nun çocukluğundan beri çok dürüst bir insan olduğunu, çocukları çok sevdiğini, halk ile diyalogunun çok iyi olduğunu belirtti. Babasının, ailesine çok düşkün, her zaman paylaşmayı seven bir insan olduğunu ifade ederken, babası vefat ettiği zaman, cenaze merasiminde halkın büyük bir katılımının olduğunu ifade etti.¹³³

2.9. Hayri Tosunoğlu

1904'de Bulgaristan'ın Zıştovi Kasabasında doğdu. Kastamonu'nun Araç ilçesi Çay mahallesi nüfusuna kayıtlıdır. Babası Hakkı Efendi, annesi Azize Hatice hanımdır. Önce Meliha hanımla, 1943'te Ahmet-Adeviye kızı İsmihan Saniye (1922) hanımla evlendi. Özcan (1934-1986) ve Hakkı Kayhan (1943) adında iki oğlu, Azime Nurhayat (1958) adında bir kızı doğmuştur.¹³⁴

İlk, orta, lise tahsilini Kastamonu'da, hukuk tahsilini İstanbul Hukuk Fakültesinde yaptı. 28.3.1930'da Yalvaç Müdde-i Umumiliğine (savcılık görevine) atandı. Sırasıyla Şarkikaraağaç münferit Hakim selahiyetinde, Araç Ceza

¹³² Öztürk, *a.g.e.*, s. 633.

¹³³ Tekin Mühto ile yapılan mülakat (Görüşme tarihi 13 Şubat 2014 saat 14.30 Kastamonu-Devrekâni Kurukavak Köyü).

¹³⁴ Öztürk, *a.g.e.*, s. 638.

Hakimliğinde, Akşehir Aza Vekaletinde ve Tosya münferit Hakim yetkilerinde ve Bergama Hukuk Hakimliğinde bulundu. Eylül 1938’de istifa ederek o tarihten itibaren Kastamonu’da serbest avukatlık yaptı.¹³⁵ Hayri Tosunoğlu’na Eylül 1950’de Kastamonu DP Müfettişliği görevi verildi.¹³⁶ Temmuz 1954’de MKE Yönetim Kurulu İşletmeler Vekâleti Üyeliğine tayin edildi.¹³⁷ 27 Aralık 1938’de Kastamonu P.T.T. avukatlığı görevi verildi. 21 Eylül 1940’da ikinci kez talim için silah altına alınıp 18 Kasım 1941’de terhis edildi. Zonguldak Belediyesinin avukatlığına atandı. 28 Nisan 1944’te üçüncü kez silah altına alındı. 12 Eylül 1944’te yedek üsteğmenliğe yükseltilerek 29 Eylül 1945’te terhis edildi. Avukatlığı sırasında Demokrat Parti’de siyasete girdi.

IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde DP listesinden Kastamonu milletvekilline seçildi. Seçim tutanağını 17.5.1950’de aldı. 22.5.1950’de Meclise geldi, tutanağı 5.6.1950’de onaylandı. Dilekçe Komisyonunun bir kararının Genel Kurulda görüşülmesine, TBMM IX. Döneminde çıkacak kanun ve kararlar hakkında ve bu teklifin geri verilmesine dair önerileri; sicil almış jandarma albaylarının terfileri ile İstanbul Üniversitesi’ne yapılan harcama konularında sözlü sorusu; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 429. Maddesinin uygulanma biçimi ile eczacılar ve eczaneler konularında yazılı sorusu; emniyet teşkilatı, Makine ve Kimya Endüstrisi, subaylar heyetinin terfileri, Emekli Sandığı ile Abana Kaza merkezinin Bozkurt Pazaryeri’ne nakli konularında 5 kanun teklifi; Genel Kurulda 12 değişik konuda 27 konuşması vardır.

Yasama etkinliği IX. Dönemle sınırlı kalan Hayri Tosunoğlu, 30 Kasım 1938’de başladığı avukatlığına döndü. Serbest avukatlık yaptığı sırada 18 Ocak 1956’da Ankara İkinci Noterliğine atandı. Noterlik görevinden 10 Ekim 1965’te istifa ederek ayrıldı. Yaşamını sürdürdüğü sırada 8 Nisan 1979’da öldü. İstanbul

¹³⁵ *TBMM Arşivi, 1744 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.*

¹³⁶ Tosunoğlu bu yüzden Başbakan Adnan Menderes’e bir teşekkür yazısı yazmıştır. Bu yazıda: “Kastamonu Demokrat Parti Müfettişliği yetkilerinin lütfen tevcihi suretiyle şahsım hakkında gösterilen itimada layık şekilde partimiz için azami gayretle çalışacağımı arz eder tevccühlerinize teşekkürlerimi saygılarımla sunarım.” ifadesini kullanmıştır. *BCA, 30..1.0.0,10.60..6.*

¹³⁷ Tosunoğlu’nun Cumhurbaşkanı onaylı atama kararnameşi şu şekildedir: “Münhal bulunan Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu İdare Meclisi İşletmeler Vekaleti Azalığına Kastamonu eski Mebusu Hayri Tosunoğlu’nun 875 lira aylık ücretle tayini; adı geçen Vekaletin 8/7/1954 tarihli ve 5501-3 sayılı yazısı üzerine, 3659 sayılı kanunun 3. ve 5591 sayılı kanunun 14. maddelerine göre, İcra Vekilleri Heyeti’nce 15/7/1954 tarihinde kararlaştırılmıştır.” *BCA,30..18.1.2, 136.65..1.*

Kozlu Mezarlığında toprağa verildi. “*Yargıtay’da Tashihi Kararlar*” adlı bir yapıtı vardır.¹³⁸

2.10. Ahmet Keskin

1909 yılında Daday’da doğdu. Babasının adı Yusuf Nabi, annesinin adı Hafize Hacer’dir. Ortaokul mezunu olup çiftçidir.¹³⁹ Tevfik-Nebiye kızı Aliye Keskin’le (1912) evlendi; Tevfik (1929-1985) ve Şükrü (1930-1984) adında iki oğlu doğmuştur. IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimlerde DP’den Kastamonu milletvekili seçildi. Seçim tutanağını 17.5.1950’de aldı. 22.5.1950 Meclise geldi. Tutanağı 5.6.1950’de onaylandı. 2/3 Aralık 1952’de öldürüldü. Kastamonu’nun Hacı Muharrem Köyü’nde toprağa verildi.¹⁴⁰

2.11. Hamdi Türe

1894’te İstanbul Eminönü ilçesi Cankurtaran mahallesinde doğdu. Babası Mustafa Efendi, annesi Hanife hanımdır. 1925’te Ahmet-Havva kızı Saliha (1907-1972) hanımla evlendi. Asuman (1926) ve Alev (1940) adında iki kızı, Rıza Doğan (1930) adında bir oğlu doğmuştur.¹⁴¹

Orta tahsilini Kabataş İdadisinde yaptı. 1911 yılında Mekteb-i Hukuk’a girerek 1919 yılında Pekiyi derece ile mezun oldu. Harbi Umumi’de ihtiyat zabiti olarak muhtelif kıtalarda bulundu. İlk adli memuriyeti, Ağustos 1920’de işe başladığı Taşköprü Bidayet Mahkemesi Müdde-i Umumisi’dir. Bundan sonra tayin edildiği Kastamonu Bidayet Mahkemesinde aza iken Ağustos 1921’de silah altına alınarak Garp Cephesi emrine sevk edildi. Cephe karargâhındaki Divani Harpteki Birinci Ordu Adli Müşavirliği’nde hizmet ettikten sonra, 1923 yılının yine Ağustos ayında terhis edildi.

1923’ten itibaren sırasıyla Küre hakimliğinde, İnebolu savcılığında, Gerze asliye mahkemesi başkanlığında, Daday Hukuk yargıçlığında, Vezirköprü savcılığında, Adalet Bakanlığı ceza işleri müdür muaviniğinde, İzmir ihtisas

¹³⁸ Öztürk, *a.g.e.*, s. 639.

¹³⁹ *TBMM Arşivi, 1741 NSD*, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

¹⁴⁰ Öztürk, *a.g.e.*, s. 631.

¹⁴¹ Öztürk, *a.g.e.*, s. 640.

mahkemesi yargıçlığında, adalet müfettişliğinde, İstanbul icra reisliğinde bulundu. Eylül 1945 yılında Yargıtay üyeliğine seçildi.¹⁴² IX. Dönem seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde DP listesinden Kastamonu milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını 17.5.1950'de aldı. 22.5.1950'de Meclise geldi, tutanağı 5.6.1950'de onaylandı. Yasama etkinliği IX. Dönemle sınırlı kalan Ahmet Hamdi Türe 24 Mayıs 1950'de emekliye ayrıldı. 10 Haziran 1958'de Ankara'da öldü. İstanbul Büyükkada Mezarlığında toprağa verildi.¹⁴³

Kısaca özetlemek gerekirse; Türkiye Büyük Millet Meclisinde IX. Dönem Kastamonu milletvekillerinden Tahsin Coşkan, Tunceli Çemişgezek doğumlu olup ziraat mühendisidir. III. Dönem Yozgat milletvekilliği, IV, V, VI, VII, VIII. Dönem CHP Kastamonu milletvekilliği yapmıştır. 16. Hükümet döneminde Tarım Bakanlığı görevinde bulunmuştur. IX. Dönemde CHP'den Kastamonu milletvekili seçilmiş, ancak 1951 yılında milletvekilliği tutanağı reddedilmiştir. Tahsin Coşkan, Eylül 1951 ara seçimlerinde, DP adayı Ziya Termen ile girdiği seçim yarışını kaybetmiştir. Sait Kantarel, Erzurum doğumlu olup orman mühendisidir. Serbest müteahhitlik de yapmıştır. Fahri Keçecioğlu, İnebolu doğumlu olup tıp doktorudur. Taşköprü Belediye Tabipliği görevinde bulunmuştur. Galip Deniz, Kastamonu-İnebolu doğumlu olup Korgeneral'dir. Galip Deniz, 1954 seçimlerinden önce, 1953 yılında vefat etmiştir. Şükrü Kerimzade, Bursa doğumlu olup ticaretle uğraşmıştır.

Ziya Termen, Çankırı doğumlu olup, Edebiyat Öğretmeni'dir. 1946 seçimlerinde Demokrat Parti'nin seçim beyannamelerini kaleme almış ve buradaki sözlerinden ötürü CHP tarafından kendisine dava açılmıştır. 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerinden sonra Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü muavinliği görevine atanmıştır. Ziya Termen, 16 Eylül 1951 ara seçimlerinde Demokrat Parti adayı olarak seçimi kazanıp meclise girmiştir. Rıfat Taşkın, İstanbul doğumlu olup hukukçudur. Muzaffer Ali Mühto, Kastamonu-Devrekâni doğumlu olup hukukçudur. Sayıştay'da görev almıştır. Hayri Tosunoğlu, Zıştovi doğumlu olup hukukçudur. Kastamonu'da serbest avukatlık yapmıştır. Hayri Tosunoğlu, Eylül 1950'de Kastamonu DP Müfettişliği görevi almış ve Temmuz 1954'de MKE Yönetim Kurulu İşletmeler Vekâleti üyeliğine tayin edilmiştir. Ahmet Keskin, Kastamonu-Daday doğumlu olup, çiftçilikle uğraşmıştır. Ahmet Keskin, 1954

¹⁴² TBMM Arşivi, 1745 NSD, Tercüme-i Hal Kâğıdı.

¹⁴³ Öztürk, a.g.e, s. 641.

seçimlerinden 6nce, 1952 yılında vefat etmiştir. Hamdi Türe, Kastamonu-Küre doğumlu olup hukukçudur. Eylül 1945'te Yargıtay üyeliğine seçilmesi önemlidir.

IX. D6nem (1950-1954) Kastamonu milletvekillerinden Ziya Termen ve Muzaffer Ali Mühto, X. D6nemde de (1954-1957) Demokrat Parti'den Kastamonu milletvekili seçilmişlerdir. IX. D6nem (1950-1954) Kastamonu milletvekillerinden Sait Kantarel XI. D6nemde (1957-1960) Erzurum milletvekili seçilmiştir.

BÖLÜM 3:

TBMM IX. DÖNEM KASTAMONU

MİLLETVEKİLLERİNİN ÇALIŞMALARI

22 Mayıs 1950 tarihinde çalışmalarına başlayan IX. Dönem TBMM, beş yasama yılı görev yapmıştır.

Tablo 3. IX. Dönem TBMM'nin Yasama Yılları¹⁴⁴

Yasama Yılı	Başlangıç Tarihi	Bitiş Tarihi
1. Yasama Yılı	22/05/1950	14/07/1950
2. Yasama Yılı	01/11/1950	10/08/1951
3. Yasama Yılı	01/11/1951	20/06/1952
4. Yasama Yılı	01/11/1952	23/07/1953
5. Yasama Yılı	01/11/1953	12/03/1954

Meclis başkanlığına Refik Koraltan seçilmiş ve IX. Dönem TBMM'nin görev süresi sona erinceye kadar bu görevini sürdürmüştür. Bu dönem TBMM, en yaşlı milletvekili 75, en genç milletvekili 30 olmak üzere, deneyim ve dinamizmin kesiştiği 47 yaş ortalamasına sahip bir meclistir. Bir önceki dönem Meclis 77 asker, 50 doktor, 108 hukukçu, 68 çiftçi ve diğer mesleklerden gelen milletvekillerinden oluşurken, IX. Dönem TBMM'de hukukçu milletvekillerinin sayısı artmış, asker kökenlilerin sayısı azalmış ve Meclis, 134'ü hukukçu, 62 hekim, 58 çiftçi ve 30'u asker olmak üzere, değişik mesleklerden gelen üyelerden oluşmuştur.

IX. Dönem TBMM'de yasama dönemleri içerisinde partilerin üye dağılımında değişimler olmuştur. Birinci yasama yılında Meclis 470 üye ile açılmışken, ikinci yasama yılında ara seçimlerle üye sayısı 484'e yükselmiştir. Bilindiği gibi milletvekillerinin 411'i DP'li, 60'ı CHP'li, 1'i MP'liydi. Yeni kurulan Türkiye Köylü Partisi 4 ve Bağımsızlar da 12 üyeye sahipti. IX. Dönem üçüncü

¹⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. *TBMM Tutanak Dergisi IX. Dönem Meclis Tutanakları*.

yasama yılı başında, vefat edenler ve milletvekilliğini bırakanlardan dolayı Meclisin üye sayısı 477'ye düşmüştür. Bu üyelerin 407'si DP, 53'ü CHP'ye, 4'ü TKP'ye mensuptur. Başlangıçta 1 bağımsız milletvekili varken, 1953 yılına gelindiğinde bağımsız milletvekillerinin sayısı 9'a çıkmıştır. Ayrıca, 10 milletvekilliği de boştaydı. Dördüncü yasama dönemi DP 385, CHP 52 üye ile kapanırken, bu dönemde MP yargı kararı ile kapanmış, 10 Şubat 1954'te kurulan Cumhuriyetçi Millet Partisinde 6 milletvekiliyle Meclis'te yer aldığı gibi, Bağımsızlar 22'ye, boş sandalye sayısı ise 22'ye çıkmıştır. Böylece IX. Dönem TBMM'nin açılışında 416 milletvekiline sahip olan DP'nin milletvekili sayısı dönemin sonunda 385'e düşerken, 69 milletvekiline sahip olan CHP'nin milletvekili sayısı 52'ye düşmüştür.¹⁴⁵

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra yeni bir döneme girmiştir. Bu dönem ülkedeki insanların yeni oluşan meclisten çok şey beklediği bir dönem olmuştur. Meclis çıkardığı kanunlarla ülkedeki sorunlara çözüm getirme yoluna gitmiştir. Kastamonu milletvekilleri de, gerek eğitim seviyeleri gerek tecrübeleriyle çeşitli çalışmalarda bulunmuşlardır.

3.1. Kastamonu Milletvekillerinin IX. Dönem TBMM'de Aldıkları Görevler

IX. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Kastamonu'dan seçilen milletvekilleri, 22 Mayıs 1950 Pazartesi günü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde and içerek milletvekilliği görevine başlamışlar¹⁴⁶ ve milletvekili seçim tutanakları 5 Haziran 1950 Pazartesi günü TBMM'de onaylanmıştır.¹⁴⁷ Meclis içtüzüğüne göre çeşitli görevler üstlenerek, hizmetlerini yerine getirmeye çalışmışlardır.

3.1.1. Tahsin Coşkan

29 Mayıs 1950'den, seçim tutanağının reddedildiği 14 Şubat 1951 tarihine kadar IX. Dönem TBMM'de herhangi bir görev almamıştır.

¹⁴⁵ Recep Büyüktolu, *IX. Dönem TBMM Çankırı Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2013, s. 73-74.

¹⁴⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, c. 1, 22 Mayıs 1950, Toplantı:1, Birleşim:1, s. 3.

¹⁴⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, c. 1, 5 Haziran 1950, Toplantı:1, Birleşim:6, s. 155.

3.1.2. Sait Kantarel

Sait Kantarel, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM’de Bayındırlık ve Tarım komisyonlarında çalıştı. Tarım komisyonunun kâtipliğini yaptı. Orman Kanunu tasarısını görüşen geçici komisyonda çalıştı.¹⁴⁸

3.1.3. Fahri Keçecioğlu

Fahri Keçecioğlu, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM’de Çalışma ve İçişleri komisyonlarında çalıştı. Şeker, istihlak ve muamele vergileri, Kastamonu Verem Hastanesi, turizm endüstrisi ve Orman Genel Müdürlüğü teşkilatı konularında kurulan geçici komisyonlarda görev aldı.¹⁴⁹

3.1.4. Galip Deniz

Galip Deniz, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM’de Milli Savunma Komisyonunda çalıştı. Memur ve subayların karşılama törenlerine katılmaması konusunda kurulan geçici komisyonda görev aldı.¹⁵⁰

3.1.5. Şükrü Kerimzade

Şükrü Kerimzade, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM’de Ticaret komisyonunda çalıştı. Bu komisyonun sözcülüğünü yaptı. Akaryakıt ve harçlar, turizm endüstrisi, gelir, kurumlar ve vergi usul konularında kurulan geçici komisyonlarda görev aldı.¹⁵¹

¹⁴⁸ Öztürk, *a.g.e.*, s. 626.

¹⁴⁹ Öztürk, *a.g.e.*, s. 628.

¹⁵⁰ Öztürk, *a.g.e.*, s. 624.

¹⁵¹ Öztürk, *a.g.e.*, s. 630.

3.1.6. Ziya Termen

16 Eylül 1951'de IX. Dönem ara seçimlerine katıldı. Yapılan seçimde DP listesinden Kastamonu milletvekilliğine seçildi. Seçim tutanağını 21.09.1951'de aldı. 01.11.1951'de meclise girdi. Tutanağı 14.11.1951'de onaylandı. Milli Eğitim komisyonunda görev yaptı.¹⁵²

3.1.7. Rıfat Taşkın

Rıfat Taşkın, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'de Milli Savunma ve Adalet komisyonlarında çalıştı. Konsolosluk Kanun Tasarısı için kurulan geçici komisyon ile geçici Adalet Komisyonunda görev yaptı.¹⁵³

3.1.8. Muzaffer Ali Mühto

Muzaffer Ali Mühto, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'de Tarım ve Dilekçe komisyonlarında görev yaptı.¹⁵⁴

3.1.9. Hayri Tosunoğlu

Hayri Tosunoğlu, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM'de Bayındırlık komisyonunda çalışıp, bu komisyonun kâtipliğinde bulundu. Belediye Gelirleri Kanununun 21. Maddesinin yorumu için kurulan geçici komisyonun başkanlığını, askerlerin özlük işlerine ilişkin geçici komisyon ile Milli Mücadeleye er olarak katılan memurlar konusunda kurulan geçici komisyonun sözcülüğünü yaptı.¹⁵⁵

¹⁵² Öztürk, *a.g.e.*, s. 637.

¹⁵³ Öztürk, *a.g.e.*, s. 635.

¹⁵⁴ Öztürk, *a.g.e.*, s. 633.

¹⁵⁵ Öztürk, *a.g.e.*, s.639.

3.1.10. Ahmet Keskin

Ahmet Keskin, 2 Aralık 1952’de öldüğü için, IX. Dönem TBMM’nin tamamında görev alamadı. Ahmet Keskin, Gümrük ve Tekel Komisyonunda çalıştı. Turizm endüstrisini teşvik konusunda kurulan geçici komisyonda görev yaptı.¹⁵⁶

3.1.11. Hamdi Türe

Hamdi Türe, 29 Mayıs 1950-12 Mart 1954 tarihleri arasında faaliyet gösteren IX. Dönem TBMM’de Bütçe komisyonunda çalıştı. Vergi Usul Kanunu tasarısını görüşen geçici komisyonda görev yaptı.¹⁵⁷

3.2. Kastamonu Milletvekillerinin Yasama Faaliyetleri

3.2.1. Tahsin Coşkan

3.2.1.1. Meclis Konuşmaları

1950 yılında, kendisinin seçim tutanağı hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporunun görüşmeleri sırasında söz alan Tahsin Coşkan, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde CHP adayı olarak 66 bin küsur oy aldığını, yine partilerinin adayı olan Adil Toközlü’nün de 66 bin küsur oy aldığını ifade etmiştir. DP adayı olan ve itirazın olmasına neden olan Hilmi Ayrancı’nın aldığı oyun, kendi aldıkları oydan noksan olduğunu belirtmiştir. Hilmi Ayrancı’nın Yüksek Seçim Kurulu’na yaptığı müracaatın, hele bir itiraz edeyim, bozulursa ben de kazanabilirim anlayışından kaynaklandığını belirtmiştir. Halbuki Tahsin Coşkan, kendisi ile Hilmi Ayrancı’nın arasında bir arkadaşın daha olduğunu ve bu adayla Tahsin Coşkan’ın arasında 306 oy farkının olduğunu belirtmiştir. Eğer bir haksızlık olsaydı o arkadaşın da hakkını arayıp itirazda bulunabileceğini, Hilmi Ayrancı’nın itiraz etmeye hakkının olmadığını, bunun rakamlarla sabit olduğunu ifade etmiştir.¹⁵⁸

¹⁵⁶ Öztürk, *a.g.e.*, s. 631.

¹⁵⁷ Öztürk, *a.g.e.*, s. 641.

¹⁵⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.2, 29 Kasım 1950, Toplantı:1, Birleşim:12, TBMM Basımevi, s. 247.

3.2.2. Sait Kantarel

3.2.2.1. Meclis Konuşmaları

Kastamonu Milletvekilliğine seçilen Tahsin Coşkan'ın seçim tutanağı hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporunun görüşmeleri sırasında söz alan Sait Kantarel, seçimde oy pusulalarının ebatlarının, mevcut zarfların içerisine katlanmadan sığabilecek durumda olup olmadığını, bu hususta gerekli tahkikatın yapılıp yapılmadığını dile getirmiştir.¹⁵⁹

1953 yılında Köy Kanunu Layihası görüşmeleri sırasında söz alarak yaptığı konuşmasında, 3116 sayılı kanunda ve diğer eklerinde, baltalık diye bir tabirin olmadığını, Orman Kanunu'nda baltalık tabirinin kaldırılarak yerine orman tabirinin konulmasının daha yerinde olacağını belirtmiştir.¹⁶⁰

1953 yılında Kastamonu vilayetine bağlı Kargı kazasının Çorum vilayetine Bağlanması Hakkındaki Kanunun görüşmeleri sırasında söz alarak yaptığı konuşmasında, Kargı'nın 58 köyünden 42 tanesi, mahallinde tetkikat yapılmadan bir karara varılmaması gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca 42 köy, doğrudan doğruya Kastamonu vilayetine bağlanmak istek ve arzusundadır. Bu kanun teklifinin İç İşleri Komisyonu'na verilmesi ve mahallinde gerekli tahkikattan sonra eğer gerçekten böyle bir ihtiyaç varsa, Çorum'a bağlanması konusunda mutabık olduğunu vurgulamıştır.¹⁶¹

1953 yılında Orman Kanunu Layihası görüşmeleri sırasında söz alarak yaptığı konuşmasında, Orman Kanunu'nun üzerinde yapılan gerekli incelemelerden sonra maddelerinde yapılacak birçok değişikliklerle yeni bir hüviyet kazanıp, halkın ihtiyacını karşılayacak konuma gelmesini temenni etmiştir. Hazırlanmış olan Orman Kanunu'nun, kanun tekniği bakımından belki eskilerine benzeyebileceğini ancak zihniyet ve prensip bakımından hiçbir zaman eskisinin aynı olmadığını ortaya koymuştur.¹⁶²

1954 yılında, Bazı Orman Suçlarının Affına ve Bazı Suçlardan Mütevellit Tazminatın Terkinine Dair Kanunun görüşmeleri sırasında söz alarak yaptığı

¹⁵⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5,12 Şubat 1951,Toplantı:2, Birleşim:42, TBMM Basımevi, s.131.

¹⁶⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.22, 22 Mayıs 1953, Toplantı:1, Birleşim:86, TBMM Basımevi, s.349.

¹⁶¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.24, 15 Temmuz 1953, Toplantı:1, Birleşim:109,TBMMBasımevi, s.691.

¹⁶² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.26, 11 Aralık 1953, Toplantı:1, Birleşim:16, TBMM Basımevi, s.145.

konusmasında, 15 Mayıs 1950 tarihinden 1 Mart 1954 tarihine kadar işlenmiş olup, konusu on kental (100 kg'lık ağırlık ölçüsü) odun, kömür veya iki metre küp gayri menkul keresteyi geçmeyen orman suçlarıyla; 3116 sayılı kanunun 122, 123 ve 124. ve 3116 sayılı kanunun 5653 sayılı kanunla değiştirilmiş olan 114, 115 ve 116. maddelerinde yazılı bulunan suçlardan dolayı takibat yapılmaz ve verilen cezalar infaz edilmez şeklinde taktir veren Sait Kantarel, daha sonra bu taktirinden vazgeçmiştir.¹⁶³

3.2.3. Fahri Keçecioğlu

3.2.3.1. Meclis Konuşmaları

Ortaöğretimde uygulanan müfredat programı ve öğretmenlerin aylıklarından kesilen yapı ve yardım paraları ile ortaokulların durumu ve öğretmenlerin nakilleri hakkında Hükümet görüşünün açıklanmasına dair olan sorusu görüşülürken söz alarak yaptığı konuşmasında, bu soruyu Meclis yaz tatiline girmeden önce verdiğini, o zamandan bugüne çeşitli meselelerle Milli Eğitim Bakanlığı'nın beyanatında ve Cumhurbaşkanı'nın açış nutkunda bu meselelerin etraflıca ele alınmasından mutlu olduğunu ve verilen bilgilerin kendisini tatmin ettiğini ifade etmiştir.¹⁶⁴

Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri görüşülürken söz alarak yaptığı konuşmasında, Amasra ve İnebolu limanları için ayrılan 1.325.000 liranın az olduğu görüşünü belirtmiştir. Bu limanlar için daha fazla paranın tahsis edilmesi gerektiğini dile getirmiştir.¹⁶⁵

Kastamonu Verem Hastanesinin kifayetsiz olan kadrosunun ikmal edilmemesi sebebine dair sorusu ile ilgili olarak söz alarak yaptığı konuşmasında, Kastamonu'daki 135 yataklı Verem Hastanesinin iki tabip kadrosunun olup, bunun çok yetersiz olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, bu hastaneye ikinci doktor tayin edildiğinde, önceki doktorun istifa ettiğini, eğer bu hastane Kastamonu'da değil de, İstanbul ya da başka güzel bir yerde olsaydı kadrosu iki de kalmayıp sekize, dokuza çıkacağını söylemiştir.¹⁶⁶

¹⁶³ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.29, 1 Mart 1954, Toplantı:1, Birleşim:15, TBMM Basımevi, s.800.

¹⁶⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.2, 13 Kasım 1950, Toplantı:2, Birleşim:5, TBMM Basımevi, s.72.

¹⁶⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 25 Şubat 1951, Toplantı:5, Birleşim:51, TBMM Basımevi, s.864.

¹⁶⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.8, 25 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:94, TBMM Basımevi, s.357.

Tarım Bakanlığı Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü ile Orman Genel Müdürlüğü 1952 yılı bütçeleri ile ilgili olarak konuşmuş, DP iktidarının ikinci senesinde, Meclisimizin, milletin arzu ettiği Orman Kanununa kavuşturacağını belirtmiştir. Ayrıca adı geçen müdürlük teşkilatındaki zihniyet ve işleyiş tarzının, köylüyü karınca gibi tepeden görme zihniyetinin yıkılması ve bunlar için bir şeyler yapılması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁶⁷

Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu Layihasının görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmasında, 13. maddenin Türkiye’de çalışmakta olan yerli müzisyen ve çalgıcıların çalışma haklarını ortadan kaldırdığını, yurt dışından yabancı müzisyen ve artist getirmenin bu yerli müzisyen ve çalgıcıların çalışma imkânlarını büsbütün ortadan kaldırdığını Türk sanatkârlarının yetişip olgunlaşabilmesi için hiç olmazsa eleman adedinin %50’sini yerli sanatkârlardan temin yoluna gidilmesinin gerektiğini söylemiştir.¹⁶⁸

Eczacılar ve Eczaneler Hakkındaki Kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, hastanelerde, sağlık merkezlerinde, dispanserlerde yazılan reçetelerde hususi tabiplerin, diploma numaralarını ve muayene adreslerini mecburi olarak yazmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu bilgiler yazılmadığında iyi olmayan neticelerin ortaya çıktığı üzerinde durmuştur.¹⁶⁹

Deniz İş Kanunu görüşülürken yaptığı konuşmasında, Deniz İş Kanunu’nun 22. maddesinin A fıkrasında deniz işçilerinin çalışma süresinin haftada 70 saat olmasının yüksek bir çalışma saati olduğunu belirtmiştir. 22. maddenin B fıkrasında, Çalışma Vekâletine bağlı Bölge Müdürlükleri’nin hazırlayacağı bir nizamnameden bahsetmekte olup, bu nizamname ile bu çalışma süresinin haftada 84 saate çıkarılabileceğini göstermektedir. 84 saat demek, tatil günü olan Pazar da dahil olmak üzere her gün 12 saat çalışmak demektir. Haftada 84 saat azami çalışma süresinin haftada 70 saat olarak düzenlenmesini, A fıkrasında da haftada 70 saat olarak gösterilen çalışma süresinin haftada 60 saat olarak değiştirilmesini teklif etmiştir. Bu hususta hazırladığı takriri TBMM’ye sunmuş ve mecliste yapılan oylama sonucunda bu takriri reddedilmiştir.¹⁷⁰

¹⁶⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.13, 1 Şubat 1952, Toplantı:2, Birleşim:34, TBMM Basımevi, s.1153.

¹⁶⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.21, 30 Nisan 1953, Toplantı:1, Birleşim:75, TBMM Basımevi, s.586.

¹⁶⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.26, 16 Aralık 1953, Toplantı:1, Birleşim:18, TBMM Basımevi, s.260.

¹⁷⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.29, 1 Mart 1954, Toplantı:1, Birleşim:54, TBMM Basımevi, s.624.

Ziraat Vekâleti Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü ve Orman Umum Müdürlüğü 1954 yılı bütçeleri görüşülürken söz alarak yaptığı konuşmasında, Tarım Vekâletinin yaptığı çalışmalarla yurdun her köşesinde iyi sonuçlar aldığını ve takdir edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Kendisinin bir orman bölgesinin milletvekili olması nedeniyle, yüz bine yakın orman köylüsünün acilen beklediği, meclise de intikal etmiş olan orman kanununun bir an evvel çıkarılması gerektiğini ifade etmiştir.¹⁷¹

3.2.3.2. Kanun Teklifleri

Kastamonu Milletvekili Fahri Keçecioğlu'nun, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 40. ve geçici 15. maddelerine birer fıkra eklenmesi hakkında kanun teklifi¹⁷² Maliye ve Bütçe Komisyonlarına görüşülmek üzere gönderilmiş ama bir sonuç alınamamıştır.

3.2.4. Galip Deniz

3.2.4.1. Kanun Teklifleri

Kastamonu Milletvekili Galip Deniz ve üç arkadaşının (Hayri Tosunoğlu, Hamdi Türe ve Muzaffer Ali Mühtö), Köy Kanununun 44. Maddesinin 2 Sayılı Bendinin¹⁷³ Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi¹⁷⁴ TBMM'ye sunulmuş ancak daha sonra bu kanun teklifini 6.7.1953 tarihinde geri almıştır.

3.2.4.2. Takrirler

Kastamonu Mebusu Galip Deniz ve 4 arkadaşı, Köy Kanununun 44. maddesinin 2 sayılı bendinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair takrir vermişlerdir. Bu takrir aşağıdaki gibi kabul edilmiştir.

¹⁷¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.28, 1 Şubat 1954, Toplantı:1, Birleşim:36, TBMM Basımevi, s.1034.

¹⁷² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.6, 25 Nisan 1951, Toplantı:1, Birleşim:68, TBMM Basımevi, s.252.

¹⁷³ Köy Kanununun 44. Maddesinin 2 sayılı bendi: İhtiyar Meclisi; mektep, cami, hamam gibi köylüye faydalı olan işleri yapmak için istediği yeri değer parası ile satın alır.

¹⁷⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.6, 2 Nisan 1951, Toplantı:1, Birleşim:59, TBMM Basımevi, s.76.

“Köy Kanunu’nun 44. Maddesinin 2 Sayılı Bendinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun teklifimizin halen Yüksek Meclisçe müzakere halinde bulunan Köy Kanunu Layihası metninde ve mezkûr maddenin müzakeresi esnasında halli mümkün bulunmuş olduğundan dolayı tekliflerinin geri çekilmesini istemişler ve bu istek TBMM tarafından kabul edilmiştir.”¹⁷⁵

3.2.5. Şükrü Kerimzade

3.2.5.1. Meclis Konuşmaları

İhraç edilmeyen 2000 ton kabuklu ceviz hakkında bir tedbir düşünülüp düşünülmediğine dair olan sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, sadece Bursa şehrinde 1000 ton, Kocaeli mıntıkasında bir o kadar kabuklu ceviz bulunmaktadır. Toplamda 2000 ton ceviz 1,5 milyon Türk lirası değerindedir. Bugün bizden bol miktarda ceviz alabilecek memleketler, Güney Amerika ülkeleri olan Arjantin ve Uruguay’dır. Ancak onlarda bunun parasını serbest dövizle ödemek istemiyorlar. Hiç olmazsa elde kalmış olan cevizi, orta derecede bir maddeye karşılık olarak verilmesi yerinde olur. Bu madde çürümeden Ticaret Bakanlığının gerekli tedbiri almasını temenni etmiştir.¹⁷⁶

Milli Savunma Bakanlığı 1951 yılı Bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmasında, Milli Savunma Bakanlığı kapsamı içinde bulunan Askerlik Şubelerinin ıslah edilmesi ve bilhassa burada çalışacak olan subay arkadaşlarımızın bu işi bir ihtisas şubesi haline getirmeleri ve meslek halinde buraya ayrılmaları gerektiğini, ikinci olarak, ordumuzun yağ ihtiyacını karşılayabilmek için Milli Savunma Bakanlığımızın levazım kısmının Marshall Yardımından da istifade ederek bir yağ fabrikası kurulabileceğini, bu yağ fabrikasının kurulmasıyla daimi bir stok oluşturulup, ordunun yağ ihtiyacının giderilebileceğini söylemiştir.¹⁷⁷

Maliye Bakanlığı ve Devlet Borçları 1951 yılı bütçeleri görüşülürken yaptığı konuşmasında, Maliye Bakanlığı tarafından hesap uzmanlarının terfileri ve

¹⁷⁵ TBMM Tutanak Dergisi, c.24, 6 Temmuz 1953, Toplantı:1, Birleşim:102, TBMM Basımevi, s.241.

¹⁷⁶ TBMM Tutanak Dergisi, c.4, 24Ocak 1951, Toplantı:1, Birleşim:34, TBMM Basımevi, s. 340.

¹⁷⁷ TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 23 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:49, TBMM Basımevi, s.559.

korunmaları hususunda, acaba bir şeyler düşünülüp düşünülmediğini merak ettiğini belirtmiştir.¹⁷⁸

Bayındırlık Bakanlığı ve Karayolları Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri ile ilgi olarak yaptığı konuşmasında, Hopa'dan başlayan devlet karayolu Sinop'a kadar gelip, Ayancık kazasında sona erdiğini, bu sahil yolunun Ayancık'tan Zonguldak'a kadar uzatılmasını Bayındırlık Bakanlığı'ndan temenni etmiştir. Yine sahil yöresinde, sahile doğru akan dereler ve çayların sahile 10-15 km kala büyük taşkınlıklar yapıp, etrafındaki bulunan köy ve kasabalara zarar verdiğini, büyük zararları önlemek için bu derelerin etrafına düşük masraflarla mahmuzlar yapılabileceğini söylemiştir.¹⁷⁹

Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri görüşülürken yaptığı konuşmasında, Yeterlik Önergesi müzakeresinin sonuçlanması gerektiğini, hükümetin sorulmuş olan sorulara sorumlu bir makam olarak cevap vermesi gerektiğini dile getirmiştir.¹⁸⁰

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı 1951 yılı bütçesi görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmasında, 1948 senesinde Türkiye'nin dış ticaretinin 219 milyon lira açık verdiğini, ihracatın 650-700 milyon, ithalatın ise 900 milyon iken, 200 milyon gibi muazzam bir dış ticaret açığı ortaya çıktığını, 1949 senesinde bu açığın 119 milyona düştüğünü, 1950 senesinde, fındık mahsulünün, 1949'da 85 bin ton iken, 1950 yıllık üretiminin 22-25 bin ton olduğunu, yağlı tohum bakliyalarda 188 bin ton yerine, 125 bin ton gibi düşük miktarda üretim gerçekleştiğini, 1950 senesinin sonunda dış ticaret açığının 60 milyona indiğini vurgulamıştır.¹⁸¹

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri görüşülürken yaptığı konuşmasında, yabancı müstahzarat (eczanelerde hazır olarak bulundurulmuş ilaçlar) hakkında vekâletin bir kararına göre, bunlar A, B, C diye üç kategoriye ayrıldığını, bunlardan birinci kategoriye dahil müstahzaratın, Ticaret Bakanlığı'nın bir kararı ile memlekete girmesi mümkün olduğunu, fakat doktor arkadaşlardan öğrendiğime göre, hayati

¹⁷⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 24 Şubat 1951, Toplantı:3, Birleşim:50, TBMM Basımevi, s.713.

¹⁷⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 23 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:51, TBMM Basımevi, s.853.

¹⁸⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 25 Şubat 1951, Toplantı:3, Birleşim:51, TBMM Basımevi, s.790.

¹⁸¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 26 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:52, TBMM Basımevi, s.906.

öneme haiz müstahzaratın maalesef gelmediğini, bu ilaçlara memleketin büyük ihtiyacı olduğunu söylemiştir.¹⁸²

Yeni şartlar karşısında dış ticaret rejimi ile ithalat ve ihracatı hakkında yeni tedbirler alınmasının düşünülp düşünülmediğine dair olan sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, takririni bundan evvelki hükümet zamanında verdiğini ancak gündeme daha yeni geldiğini, yeni hükümetin yeni bakanının konuyu daha etraflıca etüt edebilmesi için takririni şimdilik geri almayı uygun bulduğunu söylemiştir.¹⁸³

İthalatta menşe şahadetnamelerinin konsolosluklarımıza tasdik ettirilmesi mecburiyetinin ne gibi bir sebebe istinat ettiğine ve bu usulün devam ettirilmeyeceğine dair olan sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, yurt dışından ithal edilen mallar için, ülkemizde menşe şahadetnameleri (çıkış bildirim belgesi) için gidip Türk Konsoloslugu'na altına imza ve tasdik ettirilmesi gerektiğini, bu durumun da Türkiye'nin ticari hayatını geriletliğini, menşe şahadetnamelerinin Türk konsoloslukları tarafından tasdik mecburiyetinin lüzumsuz bir uygulama olduğunu söylemiştir.¹⁸⁴

Petrol ve Toprak Mahsulleri ofislerinin bugünkü teşkilat ve faaliyetlerine, teşkilat ve kadrolarının ıslahı hakkında yaptığı konuşmasında, Petrol Ofisi'nin başında olan müdür, petrol ve muhasebe işlerinde ehil olmayan bir kişi olduğunu, Petrol Ofisi'nin bütün şubeleri ve muhasebe teşkilatı iyi bir konumda olmadığını, dolayısıyla Bakanımızdan bu teşkilatın iyi bir konuma gelmesi için gayret göstermesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁸⁵

5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanununun İkinci Maddesinin Değiştirilmesi hakkındaki Kanun görüşülürken yaptığı konuşmasında, bu kanun teklifi için Ticaret Encümeni ile Çalışma Bakanlığı'nın birlikte bir rapor hazırladıklarını, bu kanun teklifinin Çalışma Komisyonu'na geldiğini ancak bu komisyonda 4 kabule karşılık, 5 ret oyuyla reddedildiğini dile getirmiştir.¹⁸⁶

Halı transitinin ihyası imkânlarının düşünülp düşünülmediğine tek el mamûlatı ve bilhassa tütün ve sigara için verilen beyiyenin (satma payı, kâr payı)

¹⁸² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 26 Şubat 1951, Toplantı:3, Birleşim:52, TBMM Basımevi, s.949.

¹⁸³ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.6, 18 Nisan 1951, Toplantı:1, Birleşim:66, TBMM Basımevi, s.225.

¹⁸⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.7, 25 Mayıs 1951, Toplantı:1, Birleşim:81, TBMM Basımevi, s.466.

¹⁸⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.7, 25 Mayıs 1951, Toplantı:1, Birleşim:81, TBMM Basımevi, s.460.

¹⁸⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.8, 1 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:84, TBMM Basımevi, s.14.

makul hadde yükseltilmesinin mümkün olup olmadığına dair sorusu görüşülürken yaptığı konuşmasında, ülkemizde 50 bin balyaya kadar halının girip çıktığını, aşağı yukarı bir halı balyası 7-8 bin lira olup, 50 bin balyanın 350 milyon lira ettiğini, bugün 350 milyon liralık bir giriş ve çıkıştan senelik asgari %10 bir gelir sağlansa, memlekete senede 35 milyon lira gireceğini, diğer yandan, 100 liralık Yenice sigarası satan yani 250 paket Yenice sigarası satan bir bayının eline de 250 kuruş beyiye parası (satma payı, kâr payı) geçtiğini, 100 paket Yenice sigarasının kâr payı 250 kuruş olup, bir sigara 40 kuruşa satıldığını, bunun 15 kuruşu Müdafaa Vergisi, geriye kalanı da hazineye ait olduğunu, kibrit satanlar için ise, 2000 kutu kibrit sattığında eline ancak 160 kuruş gibi bir para geçtiğini, devletin tütünden sigara imaline müsaade edip, bayilere biraz daha kâr payı bırakabileceğini söylemiştir.¹⁸⁷

Tütün ve müskirattan¹⁸⁸ alınacak Müdafaa Vergisi hakkındaki 2460 sayılı Kanunda değişiklik yapılması ve bu kanunu tadil eden bazı hükümlerin kaldırılmasına dair kanun ile ilgili yaptığı konuşmasında, bu tasarı Bakanlar Kurulu'ndan Büyük Millet Meclisi'ne 1950 senesinin 7. ayında sevk edildiğini ve esaslı hususları içeren bu tasarının niçin böyle gecikmiş olduğunu öğrenmek istemiştir.¹⁸⁹

Altın ve Meskûkât ile zinet altınları hakkındaki Anayasa Komisyonu raporu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, Cumhuriyet altınlarının üzerinde, Türkiye Cumhuriyeti ibaresinin altına Cumhuriyet'in ilan tarihi olan 1923, diğer tarafına ise hakimiyet milletindir kelimesi, onun altına da hangi senede basıldığı ve kaçınıcı seneyi devriyeyi ifade ettiğinin belirtilmesinin gerektiğini söylemiştir.¹⁹⁰

Muzır (zararlı) ve yabancı maddeleri muhtevi olarak İngiltere'ye ihraç edilmiş olduğu söylenen kuru üzüm hakkındaki havadisın ciddiyet ve sıhhati derecesine, bu hususta ne muamele yapıldığına, ihraç mallarımız üzerinde bu gibi teşebbüslere meydan verilmemesi için ne gibi tedbirler alındığına, ithal malların da ithalatçının maruz kaldığı ve kalabileceği ahvalde koruyucu mevzuat olup olmadığına dair sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, Ticaret Bakanlığımız İngiltere'ye yapılan üzüm ihracatı üzerinde hassasiyetle durup, hadiseyi ısrarla takip

¹⁸⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.8, 6 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:86, TBMM Basımevi, s.63.

¹⁸⁸ Müskirat: Alkol gibi sarhoşluk veren şeyler.

¹⁸⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.9, 27 Temmuz 1951, Toplantı:2, Birleşim:105, TBMM Basımevi, s.378.

¹⁹⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.9, 1 Ağustos 1951, Toplantı:1, Birleşim:107, TBMM Basımevi, s.472.

ettiğini, İzmir üzüm ihracatçısının kutular içerisine üzüm dışında başka maddeler koymasının mümkün olmadığını, yalnız kontrol esnasında gözden kaçmak suretiyle 9 numaralı üzüm yerine 8, 8 numaralı üzüm yerine de 9 numaralı üzüm koymak gibi bir takım ufak tefek hadiseler olmuş olabileceğini, Türkiye'nin de hem İngiltere'den hem de diğer memleketlerden ithal ettiği mallarda bir takım sorunlarla karşılaştığını, Türk ihracatçısı da şikâyet gelmemesi için elinden geleni yapıp, azami özen gösterdiğini belirtmiştir.¹⁹¹

Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu görüşülürken yaptığı konuşmasında, Denizbank kurulduktan sonra Türkiye'de eşya ve yolcu nakliyatı serbest bir duruma gelecektir. Türk ticaret malları milli vasıtalarımızla iç pazarlara götürülecektir. Armatörler, bütün denizciler Türkiye limanları arasındaki yolcuları istedikleri gibi nakledeceklerdir. Ayrıca devlet deniz işletmeciliği ile ilgili bütün vasıta, tesis ve teşekküllerin bir idare altında toplanmasının da sağlanacağını söylemiştir.¹⁹²

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmasında, Devlet Demiryolları personeli bugün büyük sıkıntılar içinde çalışmakta olup, mahrumiyet içinde hayatlarını geçirdiğini, bu meşakkatli hizmetleri yapanların yorgun bedenleriyle emekliye ayrıldığını, Devlet Demiryolları personelinin durumlarının iyileştirilmesi gerektiğini gündeme getirmiştir.¹⁹³

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'nın 1952 yılı bütçesi ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, hükümetin geçen sene 115 bin ton hububat ithal ederken, bir sene sonra yani bu sene 800 bin ton ihracat yapma imkânına ulaştığını, bunun yanı sıra 2-3 sene zarfında pamuk üretiminin büyük ilerleme göstererek 160 bin tona ulaştığını, hububat ve pamuk ihracatının, üretici ve köylüye bu sene 250 milyon lira kazandırdığını, bu durumun üreticilerin refah ve saadetine hizmet ettiğini ve aynı zamanda hazineye de döviz girdisini sağladığını belirtmiştir.¹⁹⁴

İstanbul Üniversitesi 1954 yılı Bütçesinin 459. faslına konan tahsisatın artırılmasına dair yaptığı konuşmasında, sadece İstanbul Üniversitesi'nde değil,

¹⁹¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.9, 3 Ağustos 1951, Toplantı:1, Birleşim:108, TBMM Basımevi, s.552.

¹⁹² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.9, 10 Ağustos 1951, Toplantı:1, Birleşim:113, TBMM Basımevi, s.844.

¹⁹³ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 2 Şubat 1951, Toplantı:1, Birleşim:38, TBMM Basımevi, s.1062.

¹⁹⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.13, 1 Şubat 1952, Toplantı:5, Birleşim:34, TBMM Basımevi, s.1048.

liselerde, ilk mekteplerde dahi sporun gelişmesi için atılacak adımların desteklenmesi gerektiğini, 1950 senesinde, iki bin lira olan ödeneğin, on bin liraya çıkarıldığını, bugün yapılan teklifin ise 20-30 bin lira olduğunu söylemiştir.¹⁹⁵

Münakalat Vekâleti (Ulaştırma Bakanlığı) ve Devlet Havayolları Umum Müdürlüğü 1954 yılı bütçeleri görüşülürken yaptığı konuşmasında, bundan 3-4 sene evveline kadar hasat zamanında bütün bölgelerden hububatın ve şahsi eşyaların düzgün bir şekilde nakledilememesi yüzünden doğan şikâyetlerin gazetelere konu olduğunu, Ulaştırma Bakanlığı personel sayısında değişiklik olmamasına rağmen, mevcut personelin büyük fedakârlık içinde çalıştığını, ayrıca PTT elemanlarının da özveriyle çalıştıklarını, hava meydanı meselesine gelince ise, Kastamonu'da bugünkü hava meydanları gibi bir hava alanı haline gelebilecek düz sahaların mevcut olduğunu belirtmiştir.¹⁹⁶

Ziraat Vekâleti, Devlet Üretim Çiftlikleri Umum Müdürlüğü ve Orman Umum Müdürlüğü 1954 yılı bütçeleri görüşülürken yaptığı konuşmasında, son zamanlarda üretimini süratle artan hububatın yabancı memleketlere ihracatında büyük zorluklarla karşılaşıldığını, Ziraat Vekilinin, her sene üretim miktarı biraz daha artan hububatın cinslerinin düzeltilmesi ve vasıflarının iyileştirilmesi, zararlı maddelerden kurtarılması için ne gibi çalışmalar yaptığını, hububatın standardizasyonu için neler yapıldığını, hububat ihracı yapan Toprak Mahsulleri Ofisi ile Ticaret Vekâletinin ne dereceye kadar işbirliği halinde olduğunun açıklanması gerektiğini söylemiştir.¹⁹⁷

İhracatı engelleyen ve dış memleketlere yapılan ihracatın belgelenmesi ile ilgili kararın kaldırılması hakkındaki sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmada özetle şunu söylemiştir: Türkiye'den ihraç edilen her malın nereye ihraç edileceği belgelenerek Ticaret Bakanlığı'na bildirilmektedir. Bu durum ihracatçılarımızı gerçekten sıkıntıya sokmakta ve bir kısım ihracatçı arkadaşımız bu yüzden ihracat yapmaktan kaçınmaktadır. Türk ihracatçısını gereksiz yere zorlayan bu kural, mutlaka Ticaret Bakanlığı tarafından kaldırılması gerekir.¹⁹⁸

¹⁹⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.28, 1 Şubat 1954, Toplantı:5, Birleşim:36, TBMM Basımevi, s.1158.

¹⁹⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.28, 1 Şubat 1954, Toplantı:5, Birleşim:36, TBMM Basımevi, s.1064.

¹⁹⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.28, 1 Şubat 1951, Toplantı:5, Birleşim:38, TBMM Basımevi, s.1035.

¹⁹⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.1, 14 Haziran 1950, Toplantı:1, Birleşim:8, TBMM Basımevi, s.173.

Milli iradenin tam ve hakiki olarak tecelli ettiği 14 Mayıs 1950 tarihinin ebedileştirilmesi için hatıra pulları çıkarılması hakkında Hükümetin bir kararı olup olmadığına dair sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, bu soruya hükümetten Ulaştırma Bakanı Tevfik İleri cevap vermiştir. Buna göre, 14 Mayıs 1950 gününün ufak bir hatırası olarak bir seri pul çıkarılması kararlaştırılmıştır. Bu pulların 30 Ağustos Zafer Bayramı'na kadar yetiştirilmesi için çalışmalara başlanmıştır.¹⁹⁹

Kaplıca (bir cins buğday) ile kuru fasulye ihracının serbest bırakılması için ne düşünüldüğüne dair sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, özetle şunları söylemiştir: takririni verdikten birkaç gün sonra buğday ihracına müsaade edilmiş ancak tamamıyla tatmin edici olmamıştır. Çünkü o zaman için, eldeki buğday mahsulünün üçte ikisi böceklenmiştir. 1948-1949 senesinde, resmi kayıtlara göre elde kalmış fasulye ise 15 bin tondur. 15 bin ton, bugün yükselen fiyatlarla 9 milyon lira eder. Memleketimizin mahsullerinin çürümeye terk edilmesinin üzücü olduğunu vurgulamıştır.²⁰⁰

Tütün ve Müskirattan Alınacak Müdafaa Vergisi hakkındaki 2460 sayılı Kanuna ek kanun teklifinin geçici bir komisyona havalesine dair teklif görüşülürken yaptığı konuşmasında, şarap üreticilerinden tüketim vergisi adında bir verginin yanı sıra Milli Müdafaa Vergisi de alındığını, Milli Müdafaa Vergisi'nin kaldırılmasına dair verdiği tekliften üzüm üreticilerinin de faydalanması sağlanacağını ifade etmiştir.²⁰¹

Askerlik Kanununun Beşinci Maddesinin Değiştirilmesi ve bu kanuna geçici bir madde eklenmesi hakkındaki kanun görüşülürken, askerlik süresini indirme kanununu getirdiğinden dolayı Milli Savunma Bakanı'nı tebrik etmiştir. Ona göre, askerlik süresinin indirilmesinin çok isabetli olduğunu, askerlik süresinin uzun olması, memleketimizde hem üretimi azaltmakta ve hem de üretim sahasında mesai harcayacak vatandaşları tüketici konumuna sokmaktadır. Ülkenin iktisadi açıdan kalkınması, bütçeye yükün fazla olmasının engellenmiş olması yönüyle çok önemli bir kanun olduğu üzerinde durmuştur.²⁰²

¹⁹⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.1, 14 Haziran 1950, Toplantı:1, Birleşim:8, TBMM Basımevi, s.175.

²⁰⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.1, 26 Haziran 1950, Toplantı:2, Birleşim:13, TBMM Basımevi, s.272.

²⁰¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.1, 10 Temmuz 1950, Toplantı:2, Birleşim:19, TBMM Basımevi, s.495.

²⁰² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.1, 11 Temmuz 1950, Toplantı:1, Birleşim:20, TBMM Basımevi, s.522.

3.2.5.2. Kanun Teklifleri

Şükrü Kerimzade, 7.7.1950 tarihinde Tütün ve Müskirattan (alkol gibi sarhoşluk veren şeyler) alınacak Müdafaa Vergisi hakkındaki 2460 sayılı Kanuna ek kanun teklifinde bulunmuştur. Kanun teklifinin gerekçesinde özetle şu hususlara yer verilmiştir:

“Muhterem arkadaşlar; hepinizin bildiği gibi şarap üreticileri ürettikleri şarap miktarında bir istihlak (tüketim) vergisi ve bunun yanı sıra Milli Savunma vergisi ödüyorlardı. Bu vergilerin kaldırılması kanun teklifimi, yalnızca şarap üretenlerini değil ayrıca üzüm üreticilerini de düşündüğüm için verdim. Yakın zamanda üretim mevsimine giriyoruz. Onun için bu kanun teklifimin bir an evvel Geçici Komisyonunda görüşülerek kanun hükmünü kazanması gerektiğini düşünüyorum.”

Teklifin okunmasından sonra TBMM Başkanı, teklifi oya sunmuş ve kabul edilmiştir. Teklif gereği, 3 tane geçici komisyon kurulması TBMM Başkanı tarafından önerilmiş ve bu da kabul edilmiştir. Bu komisyonlar Gümrük ve Tekel, Maliye ve Bütçe Komisyonlarıdır.

Fakat daha sonra Geçici Komisyondaki ek kanun teklifinin devamı *“Bugünkü ahval ve şartlar muvacehesinde gerekli tadilatı yapmak ve münasip zamana talik etmek üzere”* denilip bu kanun teklifi 15 Ocak 1951 tarihinde geri alınmıştır.²⁰³

3.2.5.3. Takrirler

Şükrü Kerimzade'nin, 7.7.1950 tarihinde Tütün ve Müskirattan alınacak Müdafaa Vergisi hakkındaki 2460 sayılı Kanuna ek kanun teklifinin, iade edilmesi ile ilgili takrir 15.1.1951 tarihinde kabul edilmiştir.

3.2.5.4. Sözlü Soru Önergesi

Kastamonu Milletvekili Şükrü Kerimzade, DP Meclis Grubuna, Ticaret Bakanının cevaplamaı için dış ticaret açığı hakkında aşağıdaki sözlü soru önermesini vermiştir:

²⁰³ TBMM Tutanak Dergisi, c.4, 15 Ocak 1951, Toplantı:1, Birleşim:30, TBMM Basımevi, s.192.

“Senelerden beri açık vermekte olan dış ticaret muvazenemiz bu senenin ilk altı ayında aleyhimize neticelenmiş bulunmaktadır.

Binaneleyh:

A- Bu hususta ne düşünüldüğünün

B- İzalesi mümkün görülüyorsa esbabı

C- Tevzinin ve aleyhimize çevrilmesi mümkün olabilecekse mesnetleri ve ne gibi tedbirler alındığı

D- İlan edilmiş olan yeni dış ticaret rejimimizin, dış ticaret muvazenimiz üzerindeki tesirleri ne olabileceği,

Hakkında hükümet görüşünün Sayın Ticaret Bakanı tarafından sözlü olarak izah edilmesini saygılarımla rica ederim.”²⁰⁴

Önergenin DP Meclis Grubunda 09.01.1951 Salı günü Saat: 15:00’te gündemin 9. maddesi olarak görüşülmesine karar verilmiştir.

Şükrü Kerimzade, sözlü soru önergesini bundan önceki hükümet zamanında verdiğini ancak şimdi gündeme alındığını ifade etmiştir. Yeni hükümette Ticaret Bakanlığına yeni bir arkadaşın geldiğini, bu arkadaşımızın konuyu daha etraflıca etüt edip, onunla meşgul olabilmesi için şimdilik bu soru önergesini 18.4.1951 tarihinde geri almayı uygun bulduğunu ifade etmiştir.²⁰⁵

3.2.6. Ziya Termen

3.2.6.1. Sorular ve Cevaplar

Kastamonu Milletvekili Ziya Termen’in, Kastamonu ekonomisini canlandırmak maksadıyla kendir, pirinç ve elma konularında ne gibi teşvik, himaye ve satış tedbirleri alındığına, Azdavay, Cide linyit ve antrasit kömürü ocakları ile Kadim (Küre) bakır madeni ve pirit kaynakları ve Araç demir madenlerinin senelerden beri ne gibi sebeplerle işletmeye açılmadığına dair olan sözlü soru

²⁰⁴ BCA, 30..1.0.0,44.259..1 (Bundan sonraki dipnotlarda Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinin BCA olarak kısaltması kullanılacaktır).

²⁰⁵ TBMM Tutanak Dergisi, c.6, 18 Nisan 1951, Toplantı:1, Birleşim:66, TBMM Basımevi, s.225.

önergelerinin, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı ile İşletmeler Bakanlığı tarafından cevaplandırılması için TBMM Başkanlığına bir dilekçe vermiştir.²⁰⁶

Dilekçesinde iki ayrı Bakanın cevaplamasını istediği sorular şunlardı:

Ekonomi Bakanından:

Senelerden beri talihine terkedilen ve bu yüzden bütün hayati imkânlarını kaybetmiş bulunan tarihî Kastamonu ilimizin, iyi bir konumda olmayan iktisadiyatını canlandırmak maksadıyla kendir, piriç ve elma konularında, Hükümetimiz ne gibi teşvik, himaye ve satış tedbirleri almıştır? Neler düşünmektedir?

İşletmeler Bakanından:

Azdavay ve Cide linyit ve antrasit kömürü ocaklarıyla, Kadîm (Küre) bakır madeni ve pirit kaynakları ve Araç demir madenleri, senelerden beri ne gibi sebep ve endişelerle işletmeye açılmamaktadırlar? Devletçe işletilmesi mali imkânsızlık arz ediyorsa, hususi-teşebbüs, anonim şirketler ve yabancı sermaye vasıtasıyla işletilmesi mümkün değil midir? Sayın Hükümetimizce, iktisadi imkânları tam anlamıyla bilinmeyen Kastamonu'nun maden yataklarının işletilmesi hususunda acil tedbirlere başvurulacak mıdır?

Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhlis Ete'nin sözlü soruya verdiği cevap şu olmuştur:

“Muhterem arkadaşlar, arkadaşım Kastamonu'da yetişen birkaç ürün ve orada bulunan birkaç maden hakkında vekâletin çalışmalarını soruyor.

İlk olarak kendir konusunu sormaktadır. Biliyorsunuz ki Türkiye'de yetişen kendir ülke içinde tüketilmekte olup, pek fazla ihraç edilmemektedir. Vekâlet olarak Kastamonu'daki kendir üreticilerini organize edip, kooperatif kurmak amacındayız. Nitekim Urgan Yapıcı ve Kendir Yapıcılar Kooperatifi geçen yıl kurulmuştur. Önümüzdeki yıl da Kastamonu'da kendircilik kursu açacağız. Bunun dışında Kastamonu'da Sümerbank'ın kendir fabrikası vardır. Ancak bu fabrika, faaliyetini durdurmak zorunda kalmıştır.

Kastamonu'nun ikinci meselesi elma konusudur. Türkiye'nin elma üretimini 125 bin ton kadardır. Kastamonu'da 1950'de 25 bin ton, 1951'de 5 bin ton elma

²⁰⁶ TBMM Tutanak Dergisi, c.15, 14 Mayıs 1952, Toplantı:1, Birleşim:72, TBMM Basımevi, s.225.

üretimiştir. Burada üretilen elmalar Suriye, Filistin ve Mısır'a ihraç edilmektedir. Elmalar dış ticaret rejiminde 3 numaralı listeye alınmış olup, standardize edilmiş ve elma hastalıkları ile de Tarım Bakanlığı ilgilenmektedir. Üçüncü olarak ise, pirinç konusudur. Türkiye'nin yıllık pirinç üretimi 50 - 65 bin ton civarındadır. Ülke içinde pirincin fiyatının yüksek olmasından dolayı dışarıya ihraç edilememektedir. Kaliteli İtalyan pirinci 50 - 60 kuruş iken, ülke içinde pirinç 100 kuruşa satılmaktadır. Bundan dolayı ihraç edilememekte olup, burada vekâletimin yapacağı bir iş yoktur. Yalnız Kastamonu'da üretilen pirinçlerin bir kısmı, millî savunmanın ihtiyacını karşılamak üzere, Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından 105 kuruşa satın alınmaktadır. Bu tarım ürünleri dışında arkadaşım maden hakkında görüşlerimizi soruyor. Kastamonu'daki Azdavay taşkömürü hakkında İşletmeler Bakanı açıklama yapacaktır.

Arkadaşım Kastamonu'nun Küre ilçesindeki bakır madeni hakkında da bir soru sormaktadır. Bu hususta Maden Tetkik ve Arama tetkikini yapmış ve neticesini Bakanlığımıza bildirmiştir. Bakanlığımızın maden dairesi yakında bu madenin işletilmesini ihaleye çıkaracaktır.

Araç'ta bulunan demir madeni hakkında da görüşlerimiz sorulmakta olup, bu demirin, yine Maden Tetkik ve Arama tarafından yapılan tetkikat neticesinde ekonomik bir değeri olmadığı anlaşılmıştır. Ancak demirden faydalanmak isteyen girişimciler, Bakanlığımıza müracaat edebilirler. Bunun dışında Kastamonu ilinin «iktisadi tetkikini» henüz yapmış değiliz. Bunlar yapıldığı takdirde Kastamonu'nun iktisadi bünye ve münasebetleri daha iyi belirmiş olacaktır.”

İşletmeler Bakan Vekili ve Çalışma Bakanı Nuri Özsan'ın verdiği cevap ise şu olmuştur:

“Kastamonu Milletvekili Sayın Ziya Termen arkadaşımın Bakanlığımıza yöneltilen sorularına cevap veriyorum:

1. Azdavay ve Cide kömürleri: Zonguldak kömür havzasının; Cide, Daday ve İnebolu içerilerine kadar devam ettiği 1915 yılından beri bilindiği tahmin edilmektedir. Kastamonu ilinde daha o zamandan itibaren bu tahmin, ciddî etütlere dayanan kömür aramaya ve işletme izni verilmemesi yoluna gidilmiştir.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünün kurulması üzerine 1935, 1936 ve 1949 yıllarında Azdavay ve bölgesi, Enstitüce muhtelif zamanlarda birçok yerli ve yabancı uzmanlara tetkik ettirilmiştir. Halen elimizde bulunan birtakım tahmin ve tavsiyeleri içeren on kadar raporla, Azdavay havzası kömürlerinin gerek nitelikleri ve gerekse rezervleri hakkında kesin bir netice çıkarmaya imkân yoktur. Bu bakımdan belirtilen havzanın ekonomik durumu hakkında bugün için kesin bilgi vermek mümkün değildir. Ancak mevcut bilgilerden elde edilen netice; beklenen rezervlerin ancak derin kuyularla işlenebileceği, damarların bin metreden fazla olmak üzere derinliklerde bulunduğu bilinmektedir. Vaziyet böyle olduğuna göre bu havzanın endüstriyel mahiyette işletilebilmesi için mühim sermaye tahsislerine ve uzun zamana ihtiyaç vardır. Diğer taraftan Azdavay havzasının endüstriyel mahiyette işlemesi gerekli görüldüğü takdirde burada kurulacak işletmenin takriben 115 kilometrelik bir demiryolu ile Zonguldak -Karabük hattına bağlanması gerekmektedir. Bununla beraber stratejik bakımdan Hükümet bu bölgenin ehemmiyetle ele alınması kararındadır. Ancak buranın büyük bir işletme haline getirilebilmesi için derin sondajları gerektiren aramalara ihtiyaç vardır. Bunun için de şimdiye kadar yapılmış olan jeolojik tetkik neticeleri de dikkate alınarak bütün havzanın jeolojik durumunun yeniden gözden geçirilmesi ve yerinde yapılacak etraflı tetkiklerle bunların ikmalî, bu suretle yapılacak jeolojik tetkikatın vereceği neticelere uygun aramalarla mümkündür. Jeolojik etütlerinkesin ve açık bir surette ikmalinden evvel yapılacak her hangi bir aramanın amaca ulaştırmayacağı ve bu suretle ancak şimdiye kadar yapılmış olanlara ilâveten mühim ve füzuli masraflara sebebiyet vereceği neticesine varılmıştır. Bu nedenle Azdavay havzası etütleri bu yıl Maden Tetkik ve Aramanın iş programından çıkarılmıştır.

2. Gerek Küre ilçesindeki tespit edilen bakır madeni ve cürufu gerekse o civarda M. T. A. Enstitüsünce Aşıkköy'deki Pirit madeni üzerinde enstitü incelemesi bitmiştir. Bunlar devlet işletmesini icab ettirecek vasıf ve mahiyette görülmediğinden Etibank'a işletme vazifesi verilmemiş, bunlara ait belgeler Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına ulaştırılmıştır. Bu maden, arzu edenler tarafından bu Bakanlığa müracaat ederek araması ve işletmesi her zaman mümkündür.

3. Araç demir madeni üzerinde 1946 yılında yapılan maden araştırmalarında bunun ekonomik değeri olmayan bir maden olduğu neticesini vermiştir. Bu maden

için de arzu edenlerin Ekonomi ve Ticaret Bakanlığında arama ve işletme izni almaları mümkündür.”

Bu cevaplar üzerine Ziya Termen TBMM kürsüsüne gelerek aşağıdaki konuşmayı yapmıştır:

“Muhterem arkadaşlarım, iyi bir konumda olmayan Kastamonu ekonomisinin Sayın Hükümetimizce düzeltilmesini sağlamak amacıyla, Kastamonu için hayati bir önem taşıyan birkaç konuyu soru yolu ile Yüksek huzurunuzda getirdim. Çünkü uzun yıllardan beri Kastamonu ilimiz kendi talihine terkedilmiştir.

Arkadaşlar, bu sorunun ruhunda Kastamonu ekonomisinde bir hareket ve canlılık oluşturma fikri vardır. Onun için Kastamonu'nun bugünkü ekonomisini incelemeye ihtiyaç duydum. Bunu arzede bilmem için, dünkü Kastamonu ile bugünkü Kastamonu'nun kısa bir panorama halinde, sizlere takdim edilmesi gerekiyor.

Arkadaşlar, 600 küsur yıldan beri vilâyet hayatı yaşayan ve daima merkezlik yapmış bulunan Kastamonu ili, Cumhuriyetin ilânından sonra mutasarrıflıkları mevkiinde olan birtakım arazisi elinden alınmak suretiyle küçültülmüş ve bugün yine 12 kazalı büyük bir il olarak yaşamaktadır.

Kastamonu bugün Ege bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Çukurova gibi geniş ovalara sahip olmasına rağmen, tarım faaliyetleri açısından mahrum kalmış bir beldedir. Arazisinin verimsiz oluşu, bölgenin tamamen ağaçla örtülü ormanlık oluşu, bu bölge halkını yaşam bakımından zorluklara sevk etmiştir.

Arkadaşlar; 12 ilçeli Kastamonu'nun bugün sözlü soru olarak huzurunuzda getirdiğim üç konudur: Elma, kendir, pirinç. Fakat elma, kendir ve pirinç derken 12 kazadan sadece dördünü belirtmiş oluyoruz. Geride kalan sekiz kaza, tamamen bu ürünlerden de mahrumdur. Atasından gördüğü ve bu salonun sathı kadar, meyilli bir toprakta hayvanını ve sabanını yukardaki ahlat ağacına asmak ve bağlamak ve ürettiği mısır ve koçanını değirmende öğütmek suretiyle, iaşesini temin eden, fakir köylerimiz vardır.

Sayın Hükümetimizin Kastamonu'nun bu yoksulluğunu göz önünde bulundurarak elma, kendir, pirinç konusunda, birtakım olumlu işler yapmasını sağlamamak amacıyla bu soruyu tertipledik. Şimdi sizlere bu konuda Hükümetimizin neler yapması gerektiğini arzedeceğim :

Arkadaşlar, öncelikle kendiri ele alacağım. Kendir hepimizin de bildiği gibi, Türkiye’de pek az bölgelerde yetişen bir tarım ürünüdür. Kendir; Türkiye’nin her noktasında maalesef yetişemez. Kendirin kendisine mahsus, atadan kalma usul ve âdetleri vardır. Kastamonu’nun kendiri, aşağı yukarı 700 seneden beri işlediği bir gerçektir. Çünkü tarihî vesikalar, kendir üzerinde Kastamonu’da 700 senelik bir sanat ve tarım şeklinin mevcut olduğunu gösteriyor. İngiltere’de kendir üzerine iş yapan büyük firmalar neşrettikleri bir broşürde, yeryüzünde en iyi vasıflı kendirin Kastamonu kendiri olduğunu söylemektedirler. Bu kendirin kıymeti, renginin asaletinde ve çekme kabiliyetinde olduğu biliniyor. Kastamonu kendiri, İngilizlerin en iyi kendir olarak piyasaya sürdükleri kendirin yarı hacminde bulunmasına rağmen, daha üstün vasıftadır. Bir santimlik İngiliz kendiri yarım santim Kastamonu kendirinin hamulesini ancak çekiyor. Onlar mallarını reklâm etmeyi biliyorlar, biz burnumuzun dibindeki, gelişmiş, halka intibak ve intikal etmiş bir sanayi şeklini, Hükümet olarak, maalesef ihya etmiyoruz, geliştirmiyoruz; Bugün halk, ecdadından gördüğü ne ise onu yapıyor. Kastamonu’da iyi vasıflı kendir, daha da parlamaktadır. Kendir tarımının daha da gelişmesi için farklı çalışmalar yapılsın. Kendirden anlayan bir muallim, sırf kendir konusunda halkı bilgilendirmek amacıyla Kastamonu’ya gönderilmesi gerekir. Sayın Bakanım bu konu üzerinde benden, bu kürsüden şimdi çok şeyler işiteceklerdir. Kendileri tebessüm ediyorlar ama şimdi tebessüm etmeyecekleri kadar mühim konular arzedeceğim. . .

Arkadaşlar, kendir üreticilerinin elinden Hükümetimiz, itiraf etmem gerekir ki, hakikaten iyi şekilde tutmuştur. Öteden beri çiftçimizi tutuyoruz derken, kulağının memesinden tutardık. Demokrat Parti Hükümeti, iftihar etmek gerekir ki, köylümüzü belinden kavramıştır. Kastamonu köylüsüne kredi hususunda, Demokrat Hükümetten çok büyük faydalar sağlandığını burada şükranla ifade ediyorum.

Arkadaşlar, kredi derken sadece tapulu arazisi olan çiftçiye verilen krediyi kastediyorum. Kredi, maalesef, banka mevzuatı çerçevesinde yürüyor. Ziraat Bankası, hissesiz araziye veya hisseli olduğu takdirde diğer hisse sahipleriyle birlikte geldiği takdirde köylüye, kredi vermektedir. Hâlbuki Anadolu’muzun kadastrosu henüz ikmal edilmemiştir, daha bir asır içinde de bu iş bitmeyecektir. Ankara’nın Bağlum nahiyesinde bir küsur seneden beri kadastro yapan bir heyeti henüz

Kastamonu'ya getiremedik. Bir nahiyenin tapu işini bir yılda yapan heyet, elbette bütün Anadolu'nun kadastrasını yapmak için bir asır zamana muhtaçtır.

Bunu niçin anlatıyorum? Demek ki, banka mevzuatımızda değişiklik yapmadığımız takdirde, köylümüz kredi konusunda bir asır sonra tam mânasiyle istifade edebilecektir. Bugün elinde tapusu olmayan köylüye kredi sağlamak için formül bulursa o zamanköylüye büyük iyilik etmiş oluruz. Niçin Kastamonu'da büyük kendir üretimi yapan çiftçiye elinde arazisinin tapusu vardır diye kredi veriliyor da, miras yoluyla elde ettiği araziye tapusuz diye Ziraat Bankası kredi vermemektedir? Bankadan kredi verilmemesi ise, tamamen köylüyü talihsizliğine terketmektir. Ziraat Bankasınınca, mevzuatında küçük bir değişiklik yaparak köylüye kredi verilmesi şarttır.

Arkadaşlar; şimdi kendir konusunda, en mühim konuya temas ediyorum. Köylü, kendiri üretiyor; fakat satmak hususunda büyük zorluk çekiyor. Üç beş tüccar, köylünün elinden ölü pahasına kendirini alıyor ve ambarda bir müddet beklettikten sonra, aynen bir zamanlar Çukurova pamuklarının alınmasında olduğu gibi, kendirler alıcı olan Hükümete yüksek fiyatla satılıyor.”

Oturum başkanının konuşma süresinin bitimine üç dakika kaldığı uyarısı üzerine kalan konuşmasını şöyle sürdürmüştür:

“Kendir, elma, pirinç konusunda, Hükümetimizin köylüyü koruması bakımından, şu tedbiri almalıdır. Banka kredilerinde kolaylıklar, üretilmiş malların Hükümetçe fiyatlandırılması ve tüccarlara kaptırılmadan pirincin bankalarca, para yerine kabulü ve teslim alınmasıdır. Bunlar, Tarım Bakanını ilgilendiren sorunun cevaplarıdır.

Madenlere gelince; Türkiye'nin en zengin maden mıntıkası Kastamonu'dur. 27 senedir yani 1925 senesinden beri, bu mıntıkanın 16 defa etüdü yapılmıştır. Madenlerin işletilmesi hususunda ne zaman Bakanlığa müracaat etsek, derhal, etüt edelim diyorlar. Yapılmış etütle bakanlığın dolapları doludur. Ancak sermaye bulup bu işe başlanması gerekir.

Bakanlığımız, yabancı sermayeyi ülkeye çağırma konusunda ne yapmak gerekirse yapmalıdır. Ancak yabancı sermaye ile bu madenleri işletebileceğiz. Ben Türkiye'nin kalkınması ve yedi milyon işsiz vatandaşın iş bulması için, Ticaret

Bakanlığımızın ve şahsen bu konuda büyük bir haiz bulunan Muhlis Ete'nin faaliyet göstermesini (Almanların vaktiyle Klodyüs, Şaht, Funk gibi birtakım maliyeci ve iktisatçıları gibi) Türkiye'de büyük bir ekonomikharekete geçerek, bir unvan bırakmalarını rica ederim.

Kesinlikle kendi kendimizi aldatmayalım. Gerekli olan çalışmalar yapılmazsa işsizlik devam edip, şikâyetler artacaktır. Konuşma süremi sona ermesinden dolayı sözlerime burada son veriyorum.”

3.2.7. Rıfat Taşkın

3.2.7.1. Meclis Konuşmaları

Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı emrindeki deniz teşkilatının askerleştirilmesi hakkındaki 3015 Sayılı Kanunun 3. maddesinin değiştirilmesine dair kanun görüşülürken özetle şu hususlara yer vermiştir. Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı'na bağlı, kara ve deniz teşkilatı olarak iki tane Muhafaza Teşkilatı vardır. Deniz Teşkilatı'na dair olan 3015 numaralı kanunun 3. maddesi şu şekildedir: *“Deniz muntika komutanları askeri kara muhafaza teşkilatı olan yerlerde alay komutanlarının emrinde ve askeri muhafız teşkilatı olmayan yerlerde doğrudan doğruya Genel Komutanlık emrinde bulunurlar.”* Şimdi öyle durumlar olabiliyor ki bazı yerlerde hem kara hem de deniz teşkilatı bulunuyor. Mesela, İzmir bunun örneğidir. Deniz teşkilatına amir olarak tayin edilen subay, kara teşkilatına bağlı olup, onun emrinde oluyor. Bütün muameleler onun vasıtasıyla olup, o vasıta ile Genel Komutanlıkla iletişim kuruyor. Fakat tayin edilen subaylardan bazen her ikisi de alay komutanı rütbesinde olmakla beraber, bazen de deniz komutanları kıdem itibarıyla daha yüksek mevkide oluyor. Böyle durumlarda, askeri olarak karışıklıklar meydana geliyor. İşte bu karışıklığı önlemek için kanunun bu maddesi değiştirilip, huzurunuzla getirilmiştir. Buna göre artık deniz teşkilatı kara teşkilatı ile birleşse dahi bunlar doğrudan doğruya Genel Muhafaza Komutanlığı ile muhabere edebileceklerdir. Bu suretle askeri açıdan sakıncanın da ortadan kalkacağını vurgulamıştır.²⁰⁷

²⁰⁷ TBMM Tutanak Dergisi, c.4, 10 Ocak 1951, Toplantı:2, Birleşim:28, TBMM Basımevi, s.151.

Milli Savunma Bakanlığı 1951 yılı bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmasında, Vergi Usul Kanunu kapsamı içinde bulunan, Vergi Usul Mahkemeleri ve Maliye Mahkemelerinin kaldırılmamasını, iş ve işçi meseleleri için kurulan iş mahkemelerinin ve aynı zamanda askeri mahkemelerin de kaldırılmamasını talep etmiştir.²⁰⁸

Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, özetle şu hususlara yer vermiştir: Atatürk aleyhinde son zamanlarda yazılan yazılar ve ona karşı yapılan çirkin hareketler sadece ölmüş bir insana karşı değil, milli bünyeye de yöneltilmiş olan bir cinayettir. Bu suçların gizli, sinsice ve sistematik bir şekilde yapılmasındaki amaç, fertler arasında husumetler oluşturup inkılapları yıkmaktır. Kanunun metninde, Atatürk'ün manevi varlığını ve onu temsil eden her şeyi zikretmek zaruridir. Bu kanun, bugünkü dünya şartları karşısında gerek içeriden gerekse dışarıdan gelebilecek toplumsal tehlikeleri önlemek için acil bir ihtiyacın, bir zaruretin ifadesidir. Milli menfaatler namına, bu kanunun kabulü gereklidir.²⁰⁹

Askerlik Mükellefiyeti Kanunu'nun 8. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi görüşülürken özetle şunları söylemiştir: Askerlik vazifesi her Türk vatandaşı için bir sadakat ve Milli Savunma borcudur. Her Türk erkeği bu vazife ile mükelleftir. Bu vazife şahsen ödenerek yerine getirilmesi gerekli olup, bir bedelle veya vekâletle ödenemez, istisna ve imtiyaz da kabul etmez. Milli Savunma Komisyonu ve TBMM bu teklifi kabul etmemelidir.²¹⁰

Erzurum milletvekili Bahadır Dülger'in 2591 ve 4298 Sayılı Kanunlar da zikrolunan eşkıya çatışmalarında “*malul olan*” tabirinin, yorumlanmasına dair önergesi (Milli Savunma, Maliye ve Bütçe komisyonlarında) görüşülürken şu görüşlere yer vermiştir: Bu iki kanun harp malulü tarifine girmeyen fakat eşkıya takibinde malul olanların, harp malulü sayılmalarını öngörür. Böylelikle harp malullerine tanınan bazı ayrıcalıklardan yararlanabilmeleri amaçlanmıştır. Ayrıca eşkıya ile çatışmada donan, organlarından birini kaybedenlere de bu kanunun sağladığı menfaatlerden istifade etmeleri amaçlanmıştır. 2591 nolu kanun, eşkıya ile çatışmada malul olanların, İktisadi Buhran Vergisi'nden muaf olmalarını sağlamakta,

²⁰⁸ TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 23 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:49, TBMM Basımevi, s.566.

²⁰⁹ TBMM Tutanak Dergisi, c.7, 7 Mayıs 1951, Toplantı:2, Birleşim:73, TBMM Basımevi, s.104.

²¹⁰ TBMM Tutanak Dergisi, c.8, 4 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:85, TBMM Basımevi, s.43.

4298 nolu kanunda ise, bu gibi malul konumda olan subaylar, bir hizmet kabul ettikleri takdirde emekli maaşlarını da ayrıca alabileceklerdir.²¹¹

Astsubay Kanunu görüşülürken şunları söylemiştir: Bu kanun gereğince astsubaylıktan teğmenlik ve üst teğmenliğe geçenlerin yaş hadleri 44'tür. Şimdi 36 yaşını geçmiş, sözgelimi 38 yaşındaki bir astsubay 12 sene sonra yaş haddini doldurarak emekliye sevk edilecektir. Halbuki 36 yaşından büyük yaştakiler subay olunca, hemen birkaç yıl geçer geçmez 44 yaşlarında emekliye sevk edileceklerdir. Astsubaylıkta kalacak olurlarsa, Emekli Sandığı Kanunu'na göre başgedikliler 50, denizdekiler 52 yaşında yaş haddine uğrayarak emekliye sevk edileceklerdir. Eğer işlerine gelirse, 36 yaşındakiler 50 yaşına kadar kalabileceklerdir. Teklifimiz tamamen bunların lehinedir. Fakat devlet, vücudu yıpranmış, yaşlanmış olanların orduda bulunmalarını pek arzu etmeyip, mümkün olduğu kadar ordunun gençleştirilmesini arzu etmektedir.²¹²

Kocaeli Milletvekili Mehmet Yılmaz'ın, yedek subay ve yedek askeri memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun 3923 sayılı kanunla değiştirilen 3. maddesine bir fıkra eklenmesine dair olan kanun teklifinin gündeme alınması hakkındaki önergesi görüşülürken şu görüşlere yer vermiştir: Teklif edilen tasarı 1076 sayılı Yedek Subay Kanunu ile ilgili olup, sanat okulu öğrencilerine de yedek subaylık hakkının verilmesi ile ilgilidir. Yapılan inceleme sonucunda komisyonumuzda bulunan Milli Savunma Bakanı, Yedek Subay Kanunu'nun baştan sona yeniden oluşturulduğunu ve Yedek Subay olabilmek için yeterlik ve kalite arandığını belirtmiştir. Bu kanun hükümlerinin kısa bir zamanda değiştirilmesini, komisyonumuz doğru bulmamaktadır.²¹³

Emir Eri ve Seyis Eri hakkında 203 sayılı Kanun'un 1. ve 3. maddelerinin değiştirilmesine dair olan 1600 sayılı kanunda değişiklik yapılması hakkındaki kanun teklifinin gündeme alınmasına dair önerge ile ilgili olarak konuşmuş, bu önergenin hükümetten, Milli Savunma Komisyonu'na geldiğini ve bu komisyonda yapılan görüşmeler sonucunda reddedildiğini belirtmiştir. Ancak bu ret,

²¹¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.8, 6 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:86, TBMM Basımevi, s.77.

²¹² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.8, 29 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:96, TBMM Basımevi, s.452.

²¹³ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.9, 25 Temmuz 1951, Toplantı:1, Birleşim:104, TBMM Basımevi, s.302.

katiyet ifade etmeyip, buna ait raporlar meclise müzakere için geldiği zaman, bu takririn oya sunulacağını söylemiştir.²¹⁴

Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun görüşülürken şu konulara yer vermiştir: 141. maddenin şimdiye kadar ki uygulamasında eski metne göre birçok mahkemelerde tereddütler ortaya çıkmıştır. Bu tereddütleri gidermek için Adalet Komisyonu sözcüsüne bir, iki şey sormak istiyorum. Birinci olarak; 141. maddedeki suç unsurlarıyla 125. ve 146. maddedeki suç unsurları arasında acaba ihtilaf var mıdır? Bir fiil ve hareket her iki maddeye de temas ettiği takdirde, Türk Ceza Kanunu'nun 78. maddesi hükmünün saklı bulunup bulunmadığının açıklanmasını rica ediyorum ki, ileride mahkemelerde bir tereddüt ortaya çıkmasın. Eğer bu fiil 125. ve 146. maddedeki unsurları içeriyorsa, o maddelerdeki hükmün uygulanması, idam cezasının verilmesinin icap ettiğini belirtmiştir. İkinci olarak; yine bu maddedeki matuf kelimesi bir insana, bir şeye atfedilecek şey ancak bir fiil ve harekettir. İsim ve cemiyet atfedilemeyip, bu fıkranın daha fazla açıklanması gereklidir.²¹⁵

Emir ve Seyis Erleri hakkındaki kanun tasarısı görüşülürken ordudan hizmet erlerinin kaldırılmasının faydalı olacağı konusunda, bir kişi, o dönemin milletvekili olan Ahmet Başbüyük'e bir mektup yazıyor ve o mektup okunuyor. Rıfat Taşkın da bu mektubu yazanın yedek subay mı olduğunu soruyor. Ahmet Başbüyük ise onun rütbece daha da büyük bir subay olduğunu söylemiştir.²¹⁶

Askeri Ceza Kanunu'nun 114. Maddesinin değiştirilmesine dair kanun görüşülürken söz alarak yaptığı konuşmasında, Askeri Ceza Kanunu'nda kabul edilen cezalar idam, ağır hapis, hapis ve kısa hapistir. Bundan dolayı para cezalarının Askeri Ceza Kanunu'nda hiçbir yeri yoktur. Askerlikteki suçlar hep disiplin ile ilgili suçlar olup, para cezalarının askeri suçlar için verilemeyeceği üzerinde durmuştur.²¹⁷

Subay ve Askeri Memurların mecburi hizmetleri ve istifaları hakkındaki kanun görüşülürken, Askeri Ceza Kanunu'nun uygulamasında fevkalade haller vardır. Orada fevkalade hal için ayrı bir kanunla tarif de yapılmıştır. Onun için fevkalade hal, artık askeri bir ifade hali olmuştur. Bu da Askeri Ceza Kanunu'nda

²¹⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.12, 7 Ocak 1952, Toplantı:1, Birleşim:23, TBMM Basımevi, s.6.

²¹⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.10, 1 Kasım 1951, Toplantı:1, Birleşim:1, TBMM Basımevi, s.189.

²¹⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.18, 19 Aralık 1952, Toplantı:1, Birleşim:19, TBMM Basımevi, s.323.

²¹⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.19, 28 Ocak 1953, Toplantı:1, Birleşim:33, TBMM Basımevi, s.480.

yerini bulmuştur. Yoksa zaruret hali deyip geçerse daha geniş bir ifade kullanmış oluruz. Bundan dolayı fevkalade hal tabirinin kalmasının önemini vurgulamıştır.²¹⁸

Karayolları Trafik Kanunu ile ilgili olarak, askeri otomobiller bu trafik esaslarına tabi olacaklar mıdır? Onlar hizmet üzerinde işledikleri Trafik Kanunu'na aykırı suçlardan dolayı askeri mahkemeye gidiyorlar. Ehliyetnameleri, tescil kayıtları nasıl olacak, tescil kayıtları yoksa mesul tutulacaklar mıdır? Sorularını gündeme getirmiştir.²¹⁹

Askeri Yargıtay üyeleri ile Savcısının yaş hadlerinin tefsir yoluyla tespiti hakkındaki önergesinin geri verilmesine dair önergesi ile ilgili olarak, Emekli Sandığı Kanunu'nun uygulamasındaki bir tereddüt dolayısıyla bu meselenin yorumlanmasını rica etmiştir. Halbuki komisyondaki tartışmalar neticesinde, tesis etme yoluyla halledilmesi uygun görülmüştür. Kendisi de bu görüşe katılmıştır. Ancak sonrasında, talebini geri aldığını belirtmiştir.²²⁰

Korunma Kanunu'nun kira ile ilgili maddelerinin tadili hakkındaki kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, Milli Korunma Kanunu'nun değiştirilmesi hakkındaki kanunun geçici 2. maddesinin 9. Bendinin değiştirilmesini teklif etmiştir. Değişiklik teklifi, Milli Korunma Kanunu'nun uygulamaya konulduğu tarihten sonra, 1947 tarihine kadar inşa edilmiş olan veya asli heyeti yaymak ve esaslı surette tadil edilmiş olan gayrimenkullerde ikinci maddenin (a) ve (b) bentlerinde yazılı zamlar, Bina Vergisi kanununa göre kesin olarak tespit edilmiş olan gayri safi gelirler üzerine yapılır şeklinde açıklanmıştır.²²¹

Jandarma albaylarının terfilerinde 4273 sayılı Subaylar Heyetine mahsus terfi kanununun 9. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağına tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi ve Milli Savunma ve İçişleri komisyonları raporları ile ilgili olarak Milli Savunma Komisyonu adına konuşan Rıfat Taşkın, bu birleşimde Milli Savunma ve İç İşleri Bakanlarının olmadığını, onların görüşmelerde yer alacağı gelecek birleşime tehir ettiklerini ifade etmiştir.²²²

²¹⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.20, 11 Şubat 1953, Toplantı:2, Birleşim:41, TBMM Basımevi, s.234.

²¹⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.21, 30 Mart 1953, Toplantı:1, Birleşim:60, TBMM Basımevi, s.154.

²²⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.21, 3 Nisan 1953, Toplantı:1, Birleşim:62, TBMM Basımevi, s.194.

²²¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.21, 17 Nisan 1953, Toplantı:1, Birleşim:70, TBMM Basımevi, s.432.

²²² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.21, 29 Nisan 1953, Toplantı:1, Birleşim:74, TBMM Basımevi, s.553.

Ateşli silahlar ve bıçaklar hakkındaki kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, komisyon başkanı olan Rifat Taşkın, ateşli silahların taşınması ve yanında bulundurulmaması için yabancı ülkelerde de aynı kanunların olduğunu ancak iki durumun istisna edildiğini belirtmiştir. Yabancı ülkelerde Ceza Kanunu ile tanınmış olan meşru müdafaa hakkını kullanabilmesi için, evinde ve iş yerinde bir silah bulundurulmasına izin verilmiştir. Bizim kanunumuzda da bu iki istisnaya yer verilmesini teklif ettiği halde komisyonun kabul etmediğini vurgulamıştır.²²³

Yedek Subay ve yedek askeri memurlar kanununa ek kanun görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmasında şunlara yer vermiştir: Yüksek subaylık için aranılan vasıflardan en önemlisi, bunların kültür bakımından yüksek tahsil derecesine sahip olmalarıdır. Bu maksatla 1076 sayılı Yedek Subaylık Kanunu'nun 3. maddesini değiştiren 2923 sayılı kanun, lise ve dengi okullarla, yüksek dereceli meslek ihtisas mekteplerinden ve üniversitelerden mezun olanların yedek subay olabileceklerini tespit etmiştir. Bugün teklif edilen kanunda, bahsedilen sanat enstitüsü, orta mektep üzerine iki sene öğretim yapan ancak kültür bakımından yeterli şartlara sahip olmayan okullardır. Bütçe Komisyonu raporunda, Köy Enstitüleri mezunları ile kıyaslamaktadır. Köy Enstitüsü mezunlarına evvelce yapılan bir yanlılıkla yedek subaylık hakkı verilmiş, daha sonra ise bu düzeltilerek bu hak ellerinde alınmıştır. Ancak sonradan Köy Enstitülerinin talim ve terbiyesi altı seneye çıkarılmış ve Milli Savunma Bakanlığı bunlara da yedek subay olma hakkını tanımıştır. Yedek subay sınıfındaki kalitenin düşürülmemesi gerektiğini belirtmiştir.²²⁴

Kastamonu vilayetine bağlı Kargı kazasının Çorum vilayetine bağlanması hakkındaki kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, bu kanuna Kargılı köylüler tarafından itiraz anlamında müracaatların olması, bu meselenin iyice tetkik edilmediğini gösterdiğini, halkın arzusu ve ihtiyacını dikkate alarak, bu işin İçişleri Komisyonu'na iadesinin gerektiğini söylemiştir.²²⁵

Ordu dahili hizmet kanununun 5501 sayılı kanunla değiştirilen 66. maddesine bir fıkra eklenmesi hakkındaki kanun tasarısına, Milli Savunma Komisyonu olarak

²²³ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.24, 1 Temmuz 1953, Toplantı:1, Birleşim:99, TBMM Basımevi, s.35.

²²⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.24, 10 Temmuz 1953, Toplantı:3, Birleşim:106, TBMM Basımevi, s.516.

²²⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.24, 15 Temmuz 1953, Toplantı:1, Birleşim:109, TBMM Basımevi, s.692.

iştirak ettiklerini belirtmiş, komisyon namına da kanunu kabul ettiklerini dile getirmiştir.²²⁶

Rize Mebusu İzzet Akçal ve 27 arkadaşının, Türk Ceza Kanununun 6123 sayılı kanunla değişen 2. maddesinin son fıkrasının yorumlanması hakkındaki tavrı ve Adliye Encümeni mazbatasına ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, yürürlükte olan kanun, bir cezanın uygulama tarzını değiştirirse bu kanunun yayımlanmasından evvel işlenmiş suçlara uygulanır mı? Yeni kanun, cezanın niteliğini değiştirmişse evvelce işlenmiş olan fiillere uygulanamaz. Bu değiştirmede gerek sanık gerekse mahkûmun en çok lehine olan kaide uygulanır. Eğer yeni kanun yalnız usulünü değiştirip, niteliğine dokunmamışsa sanık ve mahkûmlara yeni kanunun uygulanması gerekir. Böylelikle İzzet Akçal'ın tespitlerini doğru bulduğunu ve kabulünün gerektiğini ifade etmiştir.²²⁷

Korgeneral Zekai Okan'a ait Dilekçe Komisyonu kararı ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında özetle şunları söylemiştir: 152 numaralı kanuna göre aynı rütbede iki kez takdirname alanlar kıdemleri ne olursa olsun terfi ederler. Yüzbaşı rütbesinde iken iki takdirname alması gereken Zekai Okan'ın, Sakarya Muharebesi'ndeki hizmetine ödül olarak verilen birinci taktirnamesi, idarenin hatası yüzünden Meclis'e sevk edilememiştir. Ancak 1923 yılında sevk edilip Meclisçe tasdik edilmiştir. Zekai Paşa'ya verilen takdirname 1921 senesinin herhangi bir ayında eğer tasdik edilmiş olsaydı, 1922 yılında da 30 Ağustos Afyon Muharebesi'ndeki başarılarından dolayı aynı rütbede iki takdirname almış olacak ve 152 numaralı kanundan yararlanacaktı. Aynı rütbede bu taktirnameyi alamaması, idarenin hatasından kaynaklanmıştır. Bu sebeple kendisinin binbaşılığa terfi emsallerinden bir sene geri kalmıştır. Zekai Paşa'nın bu konuda haklı olduğunu ve hakkının verilmesi gerektiğini belirtmiştir.²²⁸

Bazı suç ve cezaların affı hakkındaki kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında özetle şunları söylemiştir: Casusluk suçuyla ilgili olarak Türk Ceza Kanunu'nun 132. ve 136. maddeleri devlet sırlarını ortaya çıkarma suçlarını tanzim etmiştir. Ancak bu iki maddedeki suçlar askeri casusluk kastıyla işlenirse cezası

²²⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.24, 20 Temmuz 1953, Toplantı:1, Birleşim:112, TBMM Basımevi, s.858.

²²⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.27, 22 Ocak 1954, Toplantı:1, Birleşim:32, TBMM Basımevi, s.307.

²²⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.1, 21 Haziran 1950, Toplantı:1, Birleşim:11, TBMM Basımevi, s.222.

artırılmıştır. Bu iki maddenin bazı fıkraları Askeri Ceza Kanunu'nun 55. ve 56. maddelerinde yazılıdır. Siyasi ve askeri casusluk fiilleri eğer seferberlikte ve bilhassa olağanüstü hallerde işlenecek olursa, bu fiili hareketler Türk Ceza Kanunu'nun içinden çıkararak tamamıyla müstakil askeri bir suç yani Milli Müdafaaya hıyanet suçu olur. Bunun da 56. madde ile alakası vardır. Çünkü 56. maddedeki suç unsurları, 131. ve 136. maddelere aittir. Eğer siyasi suç çıkarılacak olursa, 56. maddenin çıkarılması zaruri olur. Bu itibarla her ikisini birleştirerek birlikte çıkarılmasını istemiştir. Askeri Ceza Kanunu'nun 55. ve 56. maddelerinin içerdiği suçları ve yukarıdaki suçların kaldırılmasını teklif etmiştir.²²⁹

3.2.7.2. Kanun Teklifleri

Kastamonu Milletvekili Rifat Taşkın, 1631 sayılı Askerî Muhakeme Usulü Kanunu'nun 52. maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun teklifinde²³⁰ bulunmuş ancak daha sonra bu kanun teklifini 17.12.1952 tarihinde geri almıştır.

3.2.7.3. Takrirler

Kastamonu Milletvekili Rifat Taşkın ve Ordu Milletvekili Feyzi Boztepe'nin, Askerî Yargıtay üyeleriyle Savcısının yaş hadlerinin yorum yoluyla tespiti hakkında bir takrir vermiştir.²³¹

Bu takrir Adalet Komisyonunda görüşülmüş ve varılan sonuçlar 10.12.1952 tarihinde TBMM Başkanlığına sunulmuştur.

Varılan sonuca göre;

“Teklifin, ilk nazarda, Askerî Temyiz Mahkemesi aza ve savcılarının hakkındaki 1455 sayılı Kanuna müteallik olduğu müşahede ediliyorsa da hakikatte işbu teklifin, emeklilik muamelesini ilgilendirdiği ve T.C. Emekli Sandığı hakkındaki 5434 sayılı Kanununun dair-i şümulüne giren ve bu kanunda lâzım ise bir tadili icap ettiren bir mahiyet arz etmektedir.

²²⁹ TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 13 Temmuz 1950, Toplantı:3, Birleşim:22, TBMM Basımevi, s.649.

²³⁰ TBMM Tutanak Dergisi, c.11, 3 Aralık 1951, Toplantı:1, Birleşim:12, TBMM Basımevi, s.3.

²³¹ TBMM Tutanak Dergisi, c.14, 18 Nisan 1952, Toplantı:1, Birleşim:63, TBMM Basımevi, s.439.

Bu itibarla işbu yorum talebinin İçtüzük gereğince T.C. Emekli Sandığı Kanununu görüşen Geçici Komisyonunda müzakeresinin muvafık olacağına oy birliği ile karar verilmiştir.”

TBMM’de bu iş için ayrı bir komisyon oluşturulmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine, 01.04.1953 tarihinde Kastamonu Milletvekili Rıfat Taşkın ve Ordu Milletvekili Feyzi Boztepe Meclis gündeminde bulunan takrirlerini bu hususta bir kanun teklifinde bulunacaklarını belirterek takrirlerini geri çekmişlerdir.

Kastamonu Milletvekili Rıfat Taşkın’ın, Askerî Muhakeme Usulü Kanununun 52. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair takriri kabul edilmiştir.²³²

3.2.8. Muzaffer Ali Mühto

3.2.8.1. Meclis Konuşmaları

Kastamonu milletvekilliğine seçilen Tahsin Coşkan’ın seçim tutanağı hakkında tutanakları inceleme komisyonu raporu görüşülürken yaptığı konuşmasında, yapılan seçimin sonunda, bu oyların torbadan çıkan oylar mı, yoksa numune oylar mı olduğunu sorup merakını bu şekilde dile getirmiştir.²³³

İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı 1951 yılı bütçeleri görüşülürken seçim bölgesi olan Kastamonu Devrekâni’de meydana gelen hayvan hırsızlıklarının, göçebeler tarafından gerçekleştirildiğini, hayvan hırsızlıklarının önüne geçilebilmesi için, göçbeleri o yerin nüfusuna kaydettirmek gerektiğini ve jandarma komutanlarına, hayvan hırsızlığı için takibat yapmak için bir yere gittikleri zaman yolluk verilmesinin şart olduğunu ifade etmiştir.²³⁴

Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri görüşülürken, CHP iktidarının milletimizin dini arzularının kaçınılmaz olduğunu anlayıp, ilkokulların 4. ve 5. sınıflarda din derslerini koyduğunu, fakat bu derslerin

²³²TBMM Tutanak Dergisi, c.18, 17 Aralık 1952, Toplantı:1, Birleşim:18, TBMM Basımevi, s.280.

²³³TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 12 Şubat 1951, Toplantı:2, Birleşim:42, TBMM Basımevi, s.133.

²³⁴TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 24 Şubat 1951, Toplantı:3, Birleşim:50, TBMM Basımevi, s.675.

dini bilgileri öğretmekten ziyade ahlak dersleri mahiyetinde olduğunu belirtmiştir. DP programının 14. maddesinin tatbik edilmesini, din derslerinin esaslı bir şekilde öğretilmesi gerektiğini vurgulamıştır.²³⁵

1951 yılı Gelir Bütçesi görüşülürken, ziraat işlerinde çalışan hayvanların (at, eşek, katır, öküz) vergiden muaf tutulduğunu belirtmiştir. Seçim bölgesinde, köylünün çift hayvanı olarak yararlanan bir de erkek manda olduğunu, bu hayvanın da vergiden muaf tutulması gerektiğini belirtmiştir.²³⁶

Ulaştırma Bakanlığı, Devlet Demiryolları ve Limanları, Devlet Denizyolları ve Limanları, Devlet Havayolları, Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Genel Müdürlükleri 1951 yılı bütçeleri üzerinde görüşlerini ortaya koymuştur. Buna göre; 4379 sayılı kanun ve bunun bazı maddelerini değiştiren 5585 sayılı kanunun 1. maddesi, asli bir vazifeye tayin edildikten sonra, muvazzaf askerlik hizmetini yapmak için silah altına alınanların memuriyetle alakası kesilir hükmü vardır. Bu hüküm gereğince askere alınmaları dolayısıyla PTT Umum Müdürlüğü'nün 745 asil ve 103 ücretli memur olmak üzere 848 memuru açıkta olup, 3 senedir vazifelerine tayin edilmelerini bekleyen kişiler vardır. PTT Umum Müdürlüğünde iş bekleyen memurların bu kadar çok olmasının nedeninin, İstanbul'da 1943 yılında açılan PTT Meslek Okulu'dur. Senede 100'e yakın mezun veren bu okulun mezunları, 5585 sayılı kanun gereğince PTT Umum Müdürlüğünde çalışırken askere gidenlerin memuriyetle ilişkilerinin kesilmesi sonucunda, bu okuldan mezun olanlar işe yerleştirilmiş, PTT idaresinde çalışmış olan ehliyet sahibi kişiler boşta kalmışlardır. Bundan dolayı, PTT Meslek Okuluna gerek olmayıp, bu okulun kapatılması gerektiğini söylemiştir.²³⁷

Temsil Ödeneği hakkındaki Kanuna ek kanun teklifi ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, temsil ödeneğinin ödenmesi ile ilgili memurlar arasında bir ayırım yapmanın doğru olmadığını belirtmiştir. Temsil ödeneği tazminatını bir vali ve kaymakam alırken, bir vali muavininin de bu tazminatı alması gerektiğini, bu şekilde adaletin sağlanması gerektiği üzerinde durmuştur.²³⁸

²³⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 25 Şubat 1951, Toplantı:3, Birleşim:51, TBMM Basımevi, s.785.

²³⁶ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 2 Şubat 1951, Toplantı:1, Birleşim:38, TBMM Basımevi, s.1159.

²³⁷ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 2 Şubat 1951, Toplantı:1, Birleşim:38, TBMM Basımevi, s.1053.

²³⁸ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.18, 1 Aralık 1952, Toplantı:1, Birleşim:11, TBMM Basımevi, s.27.

Milli Korunma Kanununun kira ile ilgili maddelerinin tadili hakkındaki kanun teklifleri görüşülürken şunları dile getirmiştir: Milli Korunma Kanunu'nun 31. maddesini hükümet her nedense uygulayamamıştır. Bu madde eğer uygulanabilmiş olsaydı, ülkemizde bu derece pahalılıklar görülmezdi. Ekonomik şartlar daima değişmekte olduğundan, kurulacak bir heyet ile altı ayda, senede bir kiralar için tespitler yapıp kiralara bu suretle zam yapılacaktı. Ancak, bu kanun ev sahipleri ile kiracıları birbirine düşürmüş, iki sınıf ev sahibi ile iki sınıf kiracı meydana gelirken, bir kısmı kanundan çekinip, kanuna hürmet eden ev sahipleri iken, bir kısmı da kiralarını artıran ev sahipleridir. Diğer taraftan kiralarını gerekli seviyeye çıkaran insafli kiracılar da ortaya çıkmıştır. Ayrıca Milli Korunma Kanunu'nun 30. maddesine düzetme ve ilaveler yapan 5020 sayılı kanun maddesinde esaslı bir adaletsizlik vardır. Bu kanuna göre 1939 senesinde kiraya verilen emlağa %20, %50 gibi cüzi zamlar yapılmış, 1947 senesinden sonra yapılan ve kiraya verilen evler ve apartmanlar ise serbest bırakılmıştır. Bu sistemde de adaletin olmadığından söz etmiştir.²³⁹

Orman Kanunu Layihası görüşülürken söz alarak yaptığı konuşmasında, Orman Kanunu'nun da izlenecek prensiplerin üç esasa dayandığını belirtmiştir. Birinci olarak, orman sevgisini Türk köylüsünde oluşturup, ormanlar için bu benim malımdır bilincini yerleştirmenin esas olduğunu belirtmiştir. İkinci ve üçüncü prensip olarak ise, tapulu malların ve orman korularının eski sahiplerine iade edilmesi gerektiğini, orman sevgisini oluşturmak için koru ormanının köylüye, tapulu ormanı da sahiplerine vermek gerektiğini ifade etmiştir.²⁴⁰

Gündem hakkında söz alarak yaptığı konuşmasında, Rize Milletvekili İzzet Akçal ve 27 arkadaşının Türk Ceza Kanunu'nun 6123 sayılı kanunla değiştirilen 2. maddesinin son fıkrasının yorumlanması hakkındaki teklifinin, bugün için görüşülmesini teklif etmiştir.²⁴¹

Manisa Mebusu Refik Şevket İnce ve Erzurum Mebusu Bahadır Dülger'in Arzuhal Encümeninin 27.2.1953 tarihli haftalık karar cetvelindeki 5398 sayılı kararın umumi heyette görüşülmesine dair tavrı ve arzuhal encümeni mazbatasını görüşülürken yaptığı konuşmasında, Ankara Hukuk Fakültesi öğrencilerinden Kemal

²³⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.20, 2 Şubat 1953, Toplantı:2, Birleşim:36, TBMM Basımevi, s.42.

²⁴⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.27, 4 Ocak 1954, Toplantı:1, Birleşim:24, TBMM Basımevi, s.17.

²⁴¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.28, 3 Şubat 1954, Toplantı:1, Birleşim:37, TBMM Basımevi, s.42.

Özalp ve arkadaşlarına Şubat ayı içerisinde bir imtihan hakkı daha verilmesine dair komisyonca 27.11.1953 gün ve 5398 numaralı karara Manisa Milletvekili Refik Şevket İnce ve Erzurum Milletvekili Bahadır Dülger tarafından itiraz edildiğini, bu yapılan itiraz üzerine dosyayı tekrar inceleyen komisyonun eski kararında ısrar ettiğini belirtmiştir.²⁴²

Köy Kanunu'nun 14. maddesine bir fıkra eklenmesi ve 44. maddesinin 2. Fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki kanun görüşülürken söz alarak yaptığı konuşmasında, bu kanun teklifini getirme sebebi olarak, Kastamonu'nun Devrekâni kazasının Seydiler köyünün elektrik tesisi meselesi olduğunu belirtmiştir. Orada bulunan bir değirmenin pazarlıkla satın alınmasına razı olunmamış, neticesinde Devrekâni kaza idare heyetinin vermiş olduğu karar Şura-yı Devlete giderek Umumi Heyetçe bozulmuştur. Bu itibarla 27 sene evvel çıkmış olan bir Köy Kanunu'nda köylerin elektrik ihtiyacının nazara alınmaması, o zaman makul görülmeyle beraber bugün ise bir ihtiyaç haline geldiğini vurgulamıştır.²⁴³

Türk Ceza Kanunu'nun 526. maddesinin değiştirilmesi hakkındaki kanun görüşülürken söz alarak yaptığı konuşmasında, bu maddenin değiştirilmesi ile ilgili kanunu aynen kabul ettiğini belirtmiş, ayrıca DP'nin Birinci Büyük Kongresi'nde, program üzerinde konuşurken din derslerinin de programa alınmasından bahsetmiştir.²⁴⁴

Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline dair olan kanuna bazı maddeler eklenmesi ve bu kanunun bazı maddelerinin kaldırılması hakkındaki kanun görüşülürken söz alarak yaptığı konuşmasında, önceki CHP iktidarının sandık kurullarında çalışmış olan kişilere ödenek verileceğini bildirdiği halde, yalnızca bitaraf başkanlarla bitaraf üyelere ücret verildiğini belirtmiştir. Şimdi bu kanunda, buna atfedildiğine göre yine bitaraf başkanlara ve bitaraf üyelere mi harcırah verilecek, yoksa kanunun tam tatbiki olarak bu sahada çalışmış olan parti temsilcilerine de harcırah ve gündelik verilecek midir? Bu yönde bir açıklama beklediğini ifade etmiştir.²⁴⁵

²⁴² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.28, 8 Şubat 1954, Toplantı:1, Birleşim:39, TBMM Basımevi, s.114.

²⁴³ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.28, 12 Şubat 1954, Toplantı:2, Birleşim:42, TBMM Basımevi, s.264.

²⁴⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.1, 16 Haziran 1950, Toplantı:1, Birleşim:9, TBMM Basımevi, s.185.

²⁴⁵ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.1, 7 Temmuz 1950, Toplantı:2, Birleşim:18, TBMM Basımevi, s.432.

3.2.8.2. Kanun Teklifleri

Kastamonu Mebusu Muzaffer Ali Mühto ve 4 arkadaşı Köy Kanununun 14. maddesine bir fıkra eklenmesi ve 44. maddesinin 2. fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiştir.²⁴⁶ Buna göre:

“MADDE 1. — 442 sayılı Köy Kanununun 14. maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir:

32 köyde elektrik tesisatı vücuda getirmek.

MADDE 2. — Aynı kanunun 44. maddesinin 2. fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

İhtiyar meclisi bu kanunun 13 ve 14. maddelerinde yazılı mecburi ve ihtiyari işleri yapmak için lüzumu halinde köy sınırı içindeki gayrimenkulleri değer pahasıyla satın alır.

Mal sahibi razı olmazsa köyün bağlı bulunduğu kaza veya vilâyet idare heyeti işi gözden geçirir. İdare heyetinin kararına söz yoktur.”

Kanun teklifini verenlerden Muzaffer Ali Mühto görüşlerini şöyle açıklamıştır:

“Muhterem arkadaşlar, bu kanun teklifini getirmemizin sebebi, Kastamonu'nun Devrekâni kazasının Seydiler köyünün elektrik tesisi meselesi olmuştur. Orada bulunan bir değirmenin pazarlıkla satın almamıza razı olunmamış, binnetice Devrekâni Kaza İdare Heyetinin vermiş olduğu karar Şûrayı Devlete giderek Umumi Heyetçe bozulmuştur.

Pekâlâ, takdir edersiniz ki, eski Köy Kanunu bundan 27 sene evvel meydana getirmiştir, o zaman elektriğin büyük şehirlerde dahi ihtiyaç halinde olacağı düşünülmezken, bugün küçük kasabalarda ve hatta köylerde bile mübrem bir ihtiyaç haline geldiği açık bir hakikattir. Bu itibarla 27 sene evvel çıkmış olan bir Köy Kanununda köylerin elektrik ihtiyacının nazara alınmaması o zaman makul görülmekle beraber bugün bir ihtiyaç haline gelmiştir. Esasen köylerimizin elektriğe

²⁴⁶ Daha önce Muzaffer Ali Mühto'nun da aralarında bulunduğu 4 kişinin, 44. Maddenin 2. Fıkrası ile ilgili olarak 6 Temmuz 1953'te tekliflerini geri çektiklerini belirtmiştik. Bkz. s. 73. Teklif 1954 yılında tekrar sunulmuş ve 29 Şubat 1954'te TBMM'de kabul edilmiştir.

kavuşturulması Hükümetin ve partimizin programında yer almış bulunmaktadır. İşte bizler bu ihtiyacı temin için bu tasarımı buraya getirmiş bulunuyoruz.

Arkadaşlarımızın söylediği gibi, itiraz yolu da kapanmamıştır, bugün isterlerse Şûrayı Devlete gidebileceklerdir. Biz esasen eski kanunda da fazla bir tadilat yapmadık. Bu cihazları Mahmut Güçbilmez ve Kemal Eren arkadaşlarımız izah ettiği için ben fazla üzerinde durmayacağım. Yalnız şunu tebarüz ettireyim ki, tasarı tam mânasiyle yerindedir, teklifimizin aynen kabulünü rica ederim.

Arkadaşlarım; evvelâ Hikmet Fırat arkadaşına arzı cevap edeyim. Kanun yolları kapanmış değildir. Nitekim bir misal de verdim. Devrekâni'nin bu işi Şûrayı Devlete gitmiş, karar iptal edilmiştir.

Ahmet Kemal Varınca arkadaşımız da bir antidemokratiktir tutturmuştur. Bunlar köyün ihtiyacıdır. Niçin geldi, diyorlar. Elbet bunun bir sebebi vardır. Cami yaptırmak, elektrik getirmek fena bir şey midir? Bugün Seydiler'e elli bin lira kıymetinde makineler gelmiştir. Bu kanun çıkmazsa makineler harap olacaktır.

Vaktiyle bu mevzua ait bir teklifimiz vardı. Köy Kanunu geldiği için teklifimizi geri almıştık. Fakat Köy Kanununun müzakeresi geri kaldığı için bu kanunun çıkmasını teklif ediyoruz. Teklifimiz yerindedir. Aynen kabulünü rica ederim.”

Önerilen maddeler üzerinde görüşmeler tamamlandıktan sonra TBMM'de aynen kabul edilmiştir.²⁴⁷

3.2.8.3.Takrirler

Kastamonu Milletvekili Muzaffer Âli Mühto'nun, Dilekçe Komisyonunun 01.11.1952 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 3405 sayılı Kararın TBMM'de görüşülmesine dair takrir vermiş, ancak 01.12.1952 tarihinde takririni geri çekmiştir.²⁴⁸

Bundan başka, Borçlar Kanunu'nun 226. maddesinin tefsiri hakkında ve Arzuhal Encümeninin 17.02.1954 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 7855 sayılı

²⁴⁷ TBMM Tutanak Dergisi, c.28, 29 Şubat 1954, Toplantı:2, Birleşim:42, TBMM Basımevi, s.261-262

²⁴⁸ TBMM Tutanak Dergisi, c.19, 29 Ocak 1953, Toplantı:1, Birleşim:34, TBMM Basımevi, s.489.

kararı hakkında takrirler verilmiş, ancak TBMM Tutanak Dergilerinde, bu verilen takrirlerin sonucuna ulaşılammıştır.²⁴⁹

3.2.9. Hayri Tosunoğlu

3.2.9.1. Meclis Konuşmaları

Kastamonu milletvekilliğine seçilen Tahsin Coşkan'ın, seçim tutanağı hakkında Tutanakları İnceleme Komisyonu raporu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, Kastamonu 14 Mayıs 1950 seçimlerinde on milletvekili çıkarırken dokuz tanesini tartışmasız olarak DP adayları kazanmıştır. Ancak onuncu milletvekilliği için CHP adayı olan Tahsin Coşkan 66326 oy ile kazandırılmıştır. DP adayı olan Hilmi Ayrancı ise 66020 oy almıştır. Fakat DP bu ortaya çıkan sonuca itiraz etmiştir. Bu yapılan itiraza özellikle iki sandık sebep olmuştur. Taşköprü'nün Çetmi köyünde üç yüz seçmen vardır. Bu seçmenlerden iki yüz doksan sekizi seçime iştirak etti gösterilmiş ve kullanılan iki yüz doksan sekiz oyun tamamının Halk Partisi adaylarına verildiği şeklinde tutanak hazırlanmıştır. İkincisi yine Taşköprü'nün Avşar köyünde zarflar ve oy pusulaları yakılmakla beraber tutulan sandık zaptı, tamamıyla Halk Partisi lehine seçimlerin kazanıldığı şeklinde mazbatalar tanzim edilmiştir. Çetmi köyündeki hadiseden dolayı bile Tahsin Coşkan ile Hilmi Ayrancı arasında üç yüz altı oy farkı bulunmaktadır. Çetmi köyündeki haksız bir şekilde CHP tarafına yazılan iki yüz doksan sekiz oyun DP hanesine yazılacağı düşünülürse, seçimi Hilmi Ayrancı'nın kazanabileceğini söylemenin mümkün olacağını belirtmiştir.²⁵⁰

İstatistik Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmada, DP'den önceki CHP iktidarının muvaffak olamayışının en büyük sebeplerinden birisi iş hayatında istatistiğe kıymet vermediğini, istatistik işlerinin Devlet Bakanlığı'na bağlı ve Anayasanın da buna göre ayarlanması için harekete geçilip, istatistik işlerine daha fazla önem verilmesini hükümetten rica edeceğini ifade etmiştir.²⁵¹

²⁴⁹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.29, 12 Mart 1954, Toplantı:1, Birleşim:65, TBMM Basımevi, s.905.

²⁵⁰ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.2, 29 Kasım 1950, Toplantı:1, Birleşim:12, TBMM Basımevi, s.242.

²⁵¹ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 21 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:47, TBMM Basımevi, s.418.

Adalet Bakanlığı 1951 yılı bütçesi görüşülürken yaptığı konuşmasında, bütçede özellikle tüzük hükümlerine göre bütçe görüşmelerini resmi geçit gibi kabul etmenin yanlış olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, Adliye Teftiş Kurulu'ndan bahsetmiş olup, Teftiş Kurulu'na geçen sene 100086 işin geldiğini, hukuk ve ceza işleri olarak ise 76000 işin verildiği görülmektedir. Bu rakamların Adliye Teftiş Kurulu'na gelmiş olması, adliyeden ve hakimlerden ne kadar şikayet edildiğini göstermektedir. Adliye Teftiş Kurulu'nun kırk kişiden ibaret olması ve çıkan işlerin onda birine tekabül etmesine göre Teftiş Kurulu'nda bulunanlar, adam başına senede iki yüz kırk yedi iş yapmışlardır. Bu durumda günde bir işin dahi Teftiş Kurulu'nun elinden çıkmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında Adliye Teftiş Kurulu'nun çalışmadığını söyleyebilmenin doğru olduğunu vurgulamıştır.²⁵²

Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü'nün 1951 yılı bütçesi görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmasında şunları söylemiştir: Devlet Demiryolları bütçesinin birinci bölüm birinci maddesi tetkik edilirse Genel Müdür, Genel Müdür Muavini, Şube Müdürü, İşletme Müdürü gibi fuzuli kadroların olduğu gerçektir. Devlet Demiryolları'nda ayrıca 183 müfettiş vardır. Yine personele ait cetveller incelenirse her dairede bir başkan, iki başkan yardımcısı, müdürler ve müdür yardımcıları gibi fuzuli kadroların olduğu söylenebilir. Bunların bütün giderleri mühim bir yekûn tutmaktadır. Yeni bir teşkilat kanunu ile bu hususlarda mutlaka tasarruf edilmelidir. Ayrıca Devlet Demir Yolları'nda büyük gayretle çalışan işçilerin az olan maaşlarının yükseltilmesi gerekir.²⁵³

Sicil almış jandarma albaylarının terfi ettirilmemesi sebebine ve diğer sınıflardan aynı durumda bulunup Askeri Temyize başvuran albaylara dair sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, Devlet Şurası'nın da mevcut kanuni hükümler karşısında, Jandarma Kanunu'nun albaylar da dahil olmak üzere tuğgeneralliğe kadar terfilerinin Jandarma Kanunu'na tabi olarak İç İşleri Bakanlığı'nın yetkili olduğunu kabul ettiğini söylemiştir.²⁵⁴

İstanbul Üniversitesi binası tesislerine şimdiye kadar sarf edilen para miktarına, proje ve keşiflerinin Bayındırlık Bakanlığının tasdikinden geçirilip geçirilmediğine, inşaat komisyonunun durum ve yetkilerinde, Gureba Hastanesi

²⁵² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 22 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:48, TBMM Basımevi, s.493.

²⁵³ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.5, 2 Şubat 1951, Toplantı:1, Birleşim:38, TBMM Basımevi, s.1060.

²⁵⁴ *TBMM Tutanak Dergisi*, c.11, 3 Aralık1951, Toplantı:1, Birleşim:12, TBMM Basımevi, s.6.

yanında yapılacak klinikler ile anfi için rekabete girenlerden kaç tanesinin jüri tarafından mükâfatlandırıldığına ve bu inşaatta usulsüz sarfiyat yüzünden mesul tutulanlar varsa haklarında ne muamele yapıldığına dair sorusu ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, İstanbul Üniversitesi'nin noksan binalarının bitirilmesi için 55 milyon lira sarf edildiğini, Milli Eğitim Bakanı'nın açıklamalarından bu yapılan inşaatta bazı usulsüzlükler ve fazla ödeme yapıldığını belirtmiştir. Yine şartnamelere ve projelere uygun olmayarak, müteahhitler lehine yapılmış bazı hususların olduğunu, buna sebep olan kimseler hakkında tahkikat yapılarak kanuni yollara başvurulacağından söz etmiştir.²⁵⁵

Köy kanunu Layihası görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmasına göre, yirmi sekiz sene evvel kabul edilmiş olan Köy Kanunu'nun 3. maddesinde, *“Her köyün veya yeniden kurulan ve birleştirilmiş olan köylerin sınırları, köy ihtiyar heyetleri tarafından belirlenmiş olan esaslara göre düzenlenir”* ifadesi yer almaktadır. Bu maddenin başına *“her köyün”* kelimesinden evvel, *“sınırları tespit”* ve *“tesis edilmemiş”* kelimelerinin ilavesinin gerekli olduğunu teklif edip, buna ait bir de önergesinin olduğunu ifade etmiştir.²⁵⁶

Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki kanun tekliflerinin görüşmeleri sırasında yaptığı konuşmasında, Türk Ceza Kanunu'nda müebbet hapsi gerekli olan hallerde dört sene ve idamı gerekli olan hallerde beş sene hapis verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca ilçe merkezlerinde bile belediye ve şirketler aleyhine elektrik hırsızlığı yapılmaktadır. Bu suça verilecek cezalar bakımından mahkemeler tereddüte düşmektedir. Bence 492. maddenin 2. fıkrasında bulunan: *“Kanunen veya hükümetin emriyle resmen mühür altına alınmış şeyler hakkında işlenirse”* tabirinin, *“Kanunen veya amme hizmeti gören daire ve müessesenin karar ve emirleriyle resmen mühür altına alınmış eşya veya menkul güçler hakkında işlenirse”* şeklinde 492. maddenin 2. fıkrasının değiştirilmesini teklif etmiştir.²⁵⁷

Ateşli Silahlar ve Bıçaklar Hakkındaki Kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, özetle şunları belirtmiştir: Ateşli silahlar ve bıçaklar hakkındaki kanunun 15. maddesinde, bıçak taşımının kesin olarak ceza tehdidi altında olduğu

²⁵⁵ TBMM Tutanak Dergisi, c.13, 15 Şubat 1952, Toplantı:1, Birleşim:40, TBMM Basımevi, s.278.

²⁵⁶ TBMM Tutanak Dergisi, c.22, 20 Mayıs 1953, Toplantı:1, Birleşim:85, TBMM Basımevi, s.338.

²⁵⁷ TBMM Tutanak Dergisi, c.23, 22 Haziran 1953, Toplantı:2, Birleşim:95, TBMM Basımevi, s.189.

açıkça görülmektedir. İki fıkradan ibaret olan 15. maddenin birinci fıkrasıyla ikinci fıkrası arasına bir fıkra eklemek suretiyle “*Köylerde, kırlarda, tek evlerde ikamet edenler bu ikametleri müddetince nefsi müdafaa ve köylülük icabı kendisine lazım olan normal bıçaklar, teşhir edilmemek ve şehir ve kasabalara sokulmamak şartıyla taşınması müstesnadır. Bu maksatla bıçak taşıyanların şehir, kasaba ve pazarlara gidiş ve gelişlerinde en yakın zabıta karakoluna müracaatla bıçaklarını derhal makbuz karşılığında teslim ve gidişlerinde geri almak mecburiyetindedirler.*” şeklinde bir nizam içerisinde bu hakkı köylüye vermek gereklidir.²⁵⁸

Eczacılar ve Eczaneler Hakkındaki Kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmaya göre, büyük şehirlerimizdeki hiçbir caddenin eni 20-25 metreden fazla olmadığı gerçektir. Eczacılar ve eczaneler hakkındaki kanunda yer alan bir maddede, hiçbir eczananın karşısına yeni bir eczane açma imkânı olmayacağı gibi, eczaneler arasındaki mesafenin de 200-300 metre olması gerektiği belirtilmektedir. Bu durum kabul edilemeyecek bir özellik olup, bu maddenin kaldırılması gerektiğini belirtmiştir.²⁵⁹

Neşir yoluyla veya Radyo ile İşlenecek Bazı Suçlar Hakkındaki Kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, Adliye Encümeni'nin kabul etmiş olduğu metin kabul edilirse, ileride karışıklığa sebep olacağını belirtmiştir. Bu kanunda yazılı suçlardan dolayı, suçlu hakkında verilecek ağır para cezasının beş mislinin neşreden yayımcıdan da tahsil edilmesine hüküm olunur. İkinci fıkradaki bu para cezası tabiri ile ileride uygulamada yayımcıdan alınması gereken para cezasının da ağır para cezası olarak vasıflandırılması gibi bir durum doğabilir. İkinci nokta da para cezasının tahsiline hüküm vermede mahkemenin bu paranın tahsiline karar vermesini açıklayacak bir durum, encümenin kabul ettiği maddede mevcut değildir. Halbuki hükümetin teklifinde doğrudan doğruya bu para cezasının düzenleyici mahiyette olması açıklanmış olup, tekrara esas olamayacağından, hükümetin teklifinin, Hidayet Aydın'ın düzenlemesiyle kabulünün gerekli olduğunu söylemiştir.²⁶⁰

Bazı Suç ve Cezaların Affı Hakkındaki Kanun ile ilgili olarak yaptığı konuşmasında, takrirler arasında bu maddenin birinci fıkrasının ufak düzenleyici cezaların affa tabi tutulması hakkındaki kayıt diğer büyük düzenleyici cezalara tesir

²⁵⁸ TBMM Tutanak Dergisi, c.24, 9 Temmuz 1953, Toplantı:2, Birleşim:105, TBMM Basımevi, s.452.

²⁵⁹ TBMM Tutanak Dergisi, c.26, 2 Aralık 1953, Toplantı:1, Birleşim:12, TBMM Basımevi, s.19.

²⁶⁰ TBMM Tutanak Dergisi, c.29, 1 Mart 1954, Toplantı:1, Birleşim:54, TBMM Basımevi, s.516.

etmediğini belirtmiştir. Bakan ise, bu hususta cevap vermeyip, komisyonda da izahta bulunmamıştır. Bunlara cevap verilip oya sunulmasını istemiştir.²⁶¹

3.2.9.2. Kanun Teklifleri

Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Kanunu'nun geçici 3. maddesinin (b) fıkrasının kaldırılması hakkında kanun teklifi vermiştir.²⁶² TBMM Tutanak Dergilerinde, bu kanun teklifinin sonucuyla ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Kastamonu Milletvekili Hayri Tosunoğlu, “*Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanununa*” ek 4800 sayılı Kanunun geçici maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifi vermiştir.²⁶³ Bu kanun teklifini 20.4.1951 tarihinde geri almıştır.

“*Emniyet Teşkilât Kanunu'nun 30. ve 55. maddelerinin değiştirilmesi hakkında kanun*” teklifi vermiştir.²⁶⁴ TBMM Tutanak Dergilerinde, bu kanun teklifinin sonucuyla ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

“*5 arkadaşı ile birlikte, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu*”nun geçici 65. maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi vermiştir.²⁶⁵ TBMM Tutanak Dergilerinde, bu kanun teklifinin sonucuyla ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

“*10 arkadaşı ile birlikte, Abana ilçe merkezinin Bozkurt - Pazaryeri Kasabasına Nakli Hakkında Kanun*” teklifi vermiştir.

Bu konuda hazırlanan kanun teklifinin 1. maddesi şudur:

“*Abana Kaza Merkezinin Bozkurt - Pazaryeri kasabasına Nakli hakkında Kanun*

MADDE 1. — 4769 sayılı Kanun'un birinci maddesine bağlı (1) sayılı cetvelde adları yazılan (9) kazadan Kastamonu - Abana Kaza Merkezi, adı geçen kanunun diğer maddelerinde ve cetvellerinde yazılı hak ve şartlarla Pazaryeri - Bozkurt Kasabasına ve (Bozkurt) Kazası adı ile nakledilmiştir.”²⁶⁶

²⁶¹ TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 22 Mayıs 1950, Toplantı:1, Birleşim:22, TBMM Basımevi, s.718.

²⁶² TBMM Tutanak Dergisi, c.20, 4 Şubat 1953, Toplantı:1, Birleşim:37, TBMM Basımevi, s.62.

²⁶³ TBMM Tutanak Dergisi, c.4, 3 Ocak 1951, Toplantı:1, Birleşim:25, TBMM Basımevi, s.3.

²⁶⁴ TBMM Tutanak Dergisi, c.19, 21 Ocak 1953, Toplantı:1, Birleşim:30, TBMM Basımevi, s.301.

²⁶⁵ TBMM Tutanak Dergisi, c.23, 22 Haziran 1953, Toplantı:1, Birleşim:95, TBMM Basımevi, s.167.

²⁶⁶ TBMM Tutanak Dergisi, c.18, 10 Aralık 1952, Toplantı:1, Birleşim:15, TBMM Basımevi, s.171.

Kanun teklifi üzerinde yapılan görüşmelerden sonra teklif TBMM’de kabul edilmiştir.

3.2.9.3. Takrirler

Kastamonu Milletvekili Hayri Tosunoğlu, Tokat Milletvekili Halûk Ökeren ile birlikte, Türkiye Büyük Millet Meclisinin IX. Döneminde çıkacak kanun ve kararlar hakkında takrir vermiş ancak takrir daha sonra geri çekilmiştir.²⁶⁷

Subaylar Heyetine Mahsus Terfi Kanunu’na ek 4800 sayılı Kanun’un geçici maddesinin değiştirilmesine dair olan kanun teklifinin geri çekilmesine dair takrir kabul edilmiştir.²⁶⁸

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 429. maddesinin yorumlanması hakkında takrir vermiş ve takrir Adalet Komisyonuna havale edilmiştir. Daha sonra hazırlanan Adalet Komisyonu raporu mecliste okunmuş ve kabul edilmiştir.²⁶⁹

Hayri Tosunoğlu, Dilekçe Komisyonu’nun 20.01.1954 tarihli Haftalık Karar Cetvelindeki 7754 sayılı kararın Umumi Heyette görüşülmesine dair takrir vermiştir.²⁷⁰ TBMM Tutanak Dergilerinde, bu takririn sonucuyla ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

3.2.9.4. Sorular ve Cevaplar

Kastamonu Milletvekili Hayri Tosunoğlu’nun, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 429. maddesinin tatbik şekline ve mevcutyanlı ş tatbikatın önlenmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair 19.02.1952 tarihli aşağıdaki yazılı soru önergesi, Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Özeti: 1086 sayılı Kanun’un 429. maddesi karşısında nakız kararlarına karşı Yargıtay’ın tashihi karar talebinin tetkike yetkisi bulunmadığının ve mevcut yanlı ş

²⁶⁷ TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 12 Şubat 1951, Toplantı:2, Birleşim:42, TBMM Basımevi, s.105.

²⁶⁸ TBMM Tutanak Dergisi, c.6, 20 Nisan 1951, Toplantı:1, Birleşim:67, TBMM Basımevi, s.246.

²⁶⁹ TBMM Tutanak Dergisi, c.13, 21 Şubat 1952, Toplantı:2, Birleşim:43, TBMM Basımevi, s.448.

²⁷⁰ TBMM Tutanak Dergisi, c.27, 22 Ocak 1954, Toplantı:1, Birleşim:32, TBMM Basımevi, s.285.

tatbikatın önlenmesi için Adalet Bakanlığınca ne düşünüldüğünün yazılı olarak cevaplandırılması:

1927 tarihinde Yüksek Meclisçe kabul duyurulan ve o tarihten beri hukuk dâvalarında usulü muhakemeyi gösteren 1086 sayılı Kanun'un 429. maddesinde beyan edilen usulü hükmün tatbik edilip edilmediğini ve demokrasi iktidarı sırasında mühmel ve aksi tatbikata mâni ve ruhu kanuna muvafık tatbikatın yapılması lâzımgeldiğinin Adalet Bakanlığınca hukuk mahkemelerine tamim edilmiş olup olmadığının anlaşılması için aşağıda yazılı hususların yazılı olarak açıklanmasını saygılarımla rica ederim.

“1. 1086 numaralı Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 1927 tarihinde kabul edilmiş bulunması dolayısıyla 25 seneden beri sabık iktidar zamanında bu kanunun 429. maddesi hükümleri nasıl tatbik edilmiştir.

2. Adı geçen kanunun mezkûr 429. maddesi (Mahkeme-i Temyiz, esbabı kanuniyeden dolayı bir ilâmı nakzederse dâvayı gönderdiği o mahkeme iki tarafı celp ve istima ettikten sonra Mahkeme-i Temyizin nakız kararına ittiba olunup olunamayacağına karar verilmesini ve o mahkeme kararı sabıkta ısrar ederse işbu karar esbabı zaideye istinat etse bile temyizi dâva vukuunda heyeti umumiyece dairei hususiye bozma kararının vacibülittiba olup olmadığı tetkik olunarak vacibülittibaise hükmü veren mahkemenin kararı nakız değilse tasdik edilir. Heyeti umumiyeden sâdır olan karara ittiba mecburidir.) hükmünden anlaşılın usulü muamele nedir?

3. Bu maddenin 2. fıkrasında nakız kararı üzerine mahallî mahkemelerce gün tayinedilmeyerek bozma kararı tebliğ edilmekle; bozmadan müteessir olanlara tashihi karar müracaatı hakkının kanuni mesnedi nedir? Bozma kararı üzerine mahallî mahkemesi gün tayin edilen tebliğ zarflarıyla bozma ilâmını taraflara tebliğ etmekle beraber gösterilen duruşma gününe iki tarafı celp ve istima etmek usulünü neden tatbik etmemektedir?

4. Bu madde hükmüne muhalif olarak temyiz nakzı üzerine ikinci fıkranın tatbik edilmeden nakızdan müteessir olanın tashihi karara müracaat hakkı kanunun hangi hükümlerinden istimbat olunmaktadır?

5. Bu madde gereğince yapılması lâzımgelen usulü muameleye riayet edilmemekle temyiz Hukuk ve Ticaret dairelerinin evvelce verdikleri bozma kararını kaldırarak tasdik kararı vermeye yetkisi var mıdır?

6. Beşinci madde hilâfına reyini naksile bildiren hususi dairenin tashihi karar yoluyla bozmayı kaldırıp tasdik kararı vermekle ilk hükmü veren mahallî mahkemesinin ısrar ve bundan müteessir olan vatandaşın hukuk heyeti umumiyesine temyizi dâva etmek hakkına Yargıtay'ın tecavüz etmek hakkı var mıdır?

7. Adalet Bakanlığı 429. maddenin tatbiki hakkında ne düşünmektedir?

8. Son on sene içinde Yargıtay Ticaret ve Hukuk dairelerinden nakzedilip de (mahallî mahkemelerince ısrar veya ittiba kararı verilmeden) yalnız nakız kararının tebliğini müteakip aynı dairelere kaç adet tashihi karar müracaatı vâki olmuş ve kaç nakız kararı kaldırılarak tasdik kararına çevrilmiştir.”²⁷¹

Soru önergesine Adalet Bakanlığı 13.05.1952 tarihinde yazılı olarak cevap vermiştir. Cevap metni aşağıdadır:

“T.C.

Adalet Bakanlığı

8.III.1952

Hukuk İşleri Umum Müdürlüğü

Sayı özel: 3461

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek

Başkanlığına

Genel Kâtip, Kanunlar Müdürlüğü ifadesiyle alınan 21.II.1952 tarih ve 6/593-3156/6902 sayılı yazılarına karşılıktır: Kastamonu Milletvekili Hayri Tosunoğlu tarafından Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 429. maddesinin tatbik şekline ve mevcut yanlış tatbikatın önlenmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair verilen yazılı sorunun, gerektirdiği ihrai malûmat elde edildikten sonra cevaplandırılacağıın İçtüzüğüün 153. maddesi gereğince önerge sahibine iblâğına müsaadeleri saygı ile arz olunur.

Adalet Bakanı Y.
Müsteşar V.

²⁷¹ TBMM Tutanak Dergisi, c.13, 22 Şubat 1952, Toplantı: 1, Birleşim:44, TBMM Basımevi, s.476.

T. C.
Adalet Bakanlığı
Hukuk İşleri Umum Müdürlüğü
Özel:6742

13.V.1952

B. M. Meclisi Başkanlığına

Genel Kâtip ve Kanunlar Müdürlüğü ifadesiyle alınan 21.II.1952 tarih ve 3156/6902-6-593 sayılı yazıya karşılık ve 8 Mart 1952 tarih ve 3461 sayılı yazıya ektir. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 429. maddesinin tatbik şekline ve mevcut yanlış tatbikatın önlenmesi hususunda ne düşünüldüğüne dair Kastamonu Milletvekili Hayri Tosunoğlu tarafından verilen yazılı soru cevabı aşağıda arzedilmiştir.

1. 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 429. maddesi bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten beri şu suretle tatbik edilmiştir. Yargıtay bir ilâmı naklederek dosyayı mahallî mahkemesine iade edince taraflardan birinin müracaatı üzerine nakız ilâmı her iki tarafa tebliğ olunur. Tebliğ tarihinden itibaren 438.maddenin sondan üçüncü fıkrasında yazılı 15 günlük tashihi karar süresi geçtikten sonra yine taraflardan birinin müracaatı ile gün tayin ve her iki taraf duruşmaya davet olunur. Duruşmada bozma ilâmı okunduktan sonra tarafların mütalâaları dinlenir ve mahkemece bozmaya uyulup uyulmaması hakkında bir karar verilir. Nakza ittiba halinde bozma kararı dairesinde gereken tahkikat icra ve neticesine göre hüküm verilir. Israr halinde ise yine taraflardan birinin temyizi üzerine dosya incelenmek üzere Yargıtay Hukuk Genel Kuruluna gönderilir.

2. 429. maddeyi, değişik 438. madde ile birlikte mütalâa etmek lâzımdır. Filhakika 438. maddeye göre temyiz kararlarına karşı, tefhim veya tebliği tarihinden itibaren 15 gün içinde tashih istenebilir. 438. maddedeki bu hüküm gayet sarihtir ve Temyiz Mahkemesinin yalnız tasdike mütedair olan hüküm ve kararlarını değil bozmaya taallük eden hüküm ve kararları da şümulü içine almıştır. Bu itibarla bundan evvelki bentte izah edilen 429. maddedeki merasimin ifası tashihi karar talebinin reddinden veya tashihi karar süresinin geçmesinden sonra mümkün olabilir.

3. Bu sualin cevabı da yukarda 2 numaralı suale cevap arzederken verilmiş bulunmaktadır. Filhakika 438. madde gereğince bütün Yargıtay kararlarına karşı tashihi karar yolu açık olduğundan alâkalılara evvelâ bu haklarını kullanmak imkânını vermek lâzımdır.

4. Bu bendin cevabı da 2 numaralı bende verilen cevapta ifadesini bulmuştur.

5. Yargıtay'ın nakız kararlarından sonra dahi kanunun metnine göre karar tashihi yoluna gidilmesi mümkün olduğundan eğer hâdisede 440. maddedeki tashih sebeplerinden biri veya birkaçı mevcut ise Yargıtay Hukuk veya Ticaret Dairesi evvelce verdiği bozma kararını kaldırarak mahallî mahkemenin hükmünü tasdik edebilir. Ancak; tashih sebeplerinin hiçbirisi mevcut olmadığı halde nakız ilâmında ileri sürdüğü hukuki nokta-i nazarı değiştirerek ilâmı tasdik etmesi umumi hukuk prensiplerine göre doğru değilse de mer'i kanunumuzun 440. maddesinin 3 numaralı bendi böyle bir yola gidilmesini dahi mümkün kılacak tarzda yazılmıştır.

6. Yukarıda izah edildiği gibi bozma kararından sonra tashihi karar yoluna başvurulmasını Usul Kanunu'nun 438. maddesi kabul etmiştir. Bu vaziyet karşısında Yargıtay'ın bozma kararından sonra yapılan tashihi karar taleplerini tetkik etmesi kanuna uygun bulunduğundan bunda vatandaşların hukukuna bir tecavüz bahis konusu değildir.

7. Bakanlığımız bu mevzudaki düşüncesini sevk ettiği ve halen Büyük Millet Meclisi Adalet Komisyonunda incelenmekte olan Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu tasarısında ifade etmiştir. Buna göre bozmadan sonra karar tashihi yolu ipka edilmiştir. Ancak tashihi karar sebepler üzerinde durularak gerekli değişiklikler yapılmış ve bilhassa tasarıya dercolunan bir hükümle Yargıtay'ın bir mesele üzerinde bir dâva dolayısıyla hukuki nokta-i nazarını ifade ettikten sonra aynı dâvada bu nokta-i nazarı değiştiremeyeceği esası kabul edilmiştir.

8. Son on sene içinde Yargıtay Ticaret ve Hukuk dairelerinden nakzedilip de yalnız nakız kararının tebliğini müteakip aynı dairelerce tashihi karar yolu ile incelenerek tasdik kararına çevrilen karar miktarı aşağıda gösterilmiştir:

a) İcra ve iflâs dairesine son on sene içinde 585 adet tashihi karar talebi vâki olmuş bu miktarda 76'sının bozma kararı kaldırılmak suretiyle onama kararına çevrilmiştir.

b) Ticaret Dairesine son on sene içinde 2607 karar tashihi talebi yapılmış bunlardan 87'si hakkında bozma kararı kaldırılarak onama kararı verilmiştir.

c) Birinci Hukuk Dairesince son iki sene içinde 14 iş hakkında nakız kararı kaldırılarak onama kararı verildiği anlaşılmıştır.

d) İkinci Hukuk Dairesince on sene içinde 52 karar, tashihi karar yolu ile bozma kararları kaldırılmak suretiyle onama kararına çevrilmiştir.

e) Dördüncü Hukuk Dairesinden tashihi karar üzerine 147 dâvaya ait tashihi talebi kabul olunarak tasdik kararına çevrilmiştir.

f) Beşinci Hukuk Dairesince bu dairenin teşekkülünden bugüne kadar 1078 karar tashihi talebinden 34'ü hakkında bozma kararı kaldırılmış ve onama kararına çevrilmiştir.

Keyfiyet üstün saygı ile arz olunur.

Adalet Bakanı

*R. Nasuhioğlu*²⁷²

3.2.10. Milletvekillerinin Meclis Bütçe, Güvenoyu ve Kanun Oylaması Bilgileri

IX. Dönem TBMM Kastamonu milletvekilleri, mecliste beş yasama yılında bulunmuşlar ve başta iki güvenoyu olmak üzere birçok oylamada yer almışlardır. Bütçe, güvenoyu ve kanun oylamalarında milletvekillerinin tutumu genel olarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

²⁷² *TBMM Tutanak Dergisi*, c.15, 14 Mayıs 1952, Toplantı:1, Birleşim:72, TBMM Basımevi, s.241-244. Rükneddin Nasuhioğlu, 1894 İstanbul doğumlu olup, Mülkiye ve Hukuk Fakültesi mezunudur. IX, X, XI. Dönem Edirne milletvekilliği yapmış, İçişleri Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. Evli, bir çocuk babasıdır. 6 Şubat 1973 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. Kaynak: Kazım Öztürk, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü (1920-1973)*, Önder Matbaacılık, Ankara 1973, s. 276.

Tablo 4. Kastamonu Milletvekillerinin Meclisteki Oylama İstatistik Bilgileri²⁷³

IX. Dönem TBMM Kastamonu Milletvekilleri		Tahsin Coşkan	Sait Kantarel	Fahri Keçecioğlu	Galip Deniz	Şükrü Kerimzade	Ziya Termen	Rıfat Taşkın	Muzaffer Ali Müheto	Hayri Tosunoğlu	Ahmet Keskin	Hamdi Türe
I. Yasama Yılı (22/05/1950- 14/07/1950)	Kabul	-	-	-	4	4	-	4	1	3	-	3
	Red	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Çekimser	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Katılmadı	4	4	4	-	-	-	-	3	1	4	1
II. Yasama Yılı (01/11/1950- 10/08/1951)	Kabul	19	57	57	85	50	-	64	65	64	42	46
	Red	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	3
	Çekimser	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
	Katılmadı	6	46	45	18	55	-	38	38	38	61	54
III. Yasama Yılı (01/11/1951- 20/06/1952)	Kabul	-	78	45	80	52	56	19	54	32	29	47
	Red	-	3	3	-	-	1	-	-	2	-	1
	Çekimser	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Katılmadı	-	17	50	18	46	41	79	44	62	69	50
IV. Yasama Yılı (01/11/1952- 23/07/1953)	Kabul	-	113	62	100	39	47	78	56	76	-	69
	Red	-	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-
	Çekimser	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Katılmadı	-	12	65	25	86	80	47	71	49	22	58
V. Yasama Yılı (01/11/1953- 12/03/1954)	Kabul	-	102	100	-	59	58	83	107	92	-	90
	Red	-	2	1	-	-	-	-	-	2	-	1
	Çekimser	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
	Katılmadı	-	17	20	-	64	62	38	14	27	-	30
Hükümete Güvenoyu (DP'li)	19.Hükümet (02.06.1950)	-----	-----	EVET	EVET	EVET	-----	EVET	EVET	-----	EVET	-----
	20.Hükümet (02.04.1951)	-----	EVET	-----	EVET	EVET	-----	EVET	EVET	-----	EVET	-----

²⁷³ Ayrıntılı bilgi için bkz. *TBMM Tutanak Dergisi (22 Mayıs 1950-12 Nisan 1954)*

IX. TBMM'nin ilk yasama yılı yaklaşık bir buçuk ay gibi kısa bir dönem sürmüş ve sadece dört oylama yapılabilmektedir. Tabloda görüldüğü gibi Galip Deniz, Şükrü Kerimzade ve Rifat Taşkın bu oylamaların tamamına katılıp, hepsinde olumlu oy kullanmış, Tahsin Coşkan, Sait Kantarel, Fahri Keçecioğlu ve Ahmet Keskin bu dört oylamanın hiçbirine katılmamışlardır. Muzaffer Ali Mühtö dört oylamanın birine katılıp olumlu oy kullanmış, Hayri Tosunoğlu ise katıldığı üç oylamada olumlu oy kullanmıştır. Meclisin I. Yasama yılındaki oylamalarda, Kastamonu milletvekillerinden olumsuz oy kullanan çıkmamıştır. Buradan CHP'li Tahsin Coşkan'ın ilk Menderes hükümetine güven oylamasında olumsuz oy kullanmamış olduğu sonucu çıkar. Bunun izahı şudur. Tahsin Coşkan güven oylamasına katılmamıştır. Bununla ilgili bilgiler bir sonraki sayfada görülecektir.

II. Yasama yılı, ilk yasama yılıyla kıyaslanamayacak kadar yoğun geçmiş ve Meclis, oldukça verimli bir yasama süreci yaşamıştır. Yine tabloya göre milletvekillerinden Galip Deniz, oylamalardaki en aktif Kastamonu milletvekilidir. 85 oylamada yer alırken, 18 oylamaya katılmamıştır. Muzaffer Ali Mühtö'nün 65 oylamaya katılırken, 38 oylamada bulunmadığı anlaşılmaktadır. Rifat Taşkın ve Hayri Tosunoğlu 64'er oylamaya katılırken, 38'er oylamada yer almamışlardır. Fahri Keçecioğlu 58 oylamada yer alırken, 45 oylamada bulunmadığı görülmektedir. Sait Kantarel, 57 oylamada yer alırken 46 oylamaya katılmamıştır. Şükrü Kerimzade, 51 oylamaya katılırken, 55 oylamaya katılmamıştır. Hamdi Türe 49 oylamaya katılıp, 54 oylamaya katılmamıştır. Ahmet Keskin, 42 oylamaya katılırken, 61 oylamaya katılmamıştır. Ancak Kastamonu milletvekilleri içerisinde oylamalar sırasında en pasif olan CHP milletvekili Tahsin Coşkan'dır. Coşkan 19 oylamaya katılırken, 6 oylamaya katılmamıştır. Zaten, Tahsin Coşkan II. Yasama yılının bitimi olan 10.08.1951'e kadar görevde kalamamış çünkü seçim tutanağı 14.02.1951 tarihinde reddedilmiştir. Ayrıca II. Yasama yılında Kastamonu milletvekillerinden dört tanesi olan Fahri Keçecioğlu, Şükrü Kerimzade, Rifat Taşkın ve Hamdi Türe'nin oylamalarda olumsuz oy kullandıklarını görüyoruz. II. Yasama yılı oylamalarında, Hayri Tosunoğlu ve Hamdi Türe birer kez çekimser kalmışlardır.

Meclis'in III. Yasama yılı da bir önceki yıl gibi yoğun tempoda geçerken, oylamalarda bu defa en aktif Kastamonu milletvekilinin 81 oylamaya katılıp, 17 oylamaya katılmayan Sait Kantarel olduğunu görmekteyiz. İkinci sırada 80

oylamayla Galip Deniz, üçüncü sırada 57 oylamayla Ziya Termen, dördüncü sırada 54 oylamayla Muzaffer Ali Mühto, beşinci sırada 52 oylamayla Şükrü Kerimzade, altıncı sırada 47 oylamayla Hamdi Türe, yedinci sırada 45 oylamayla Fahri Keçecioğlu, sekizinci sırada 32 oylamayla Hayri Tosunoğlu, dokuzuncu sırada 29 oylamayla Ahmet Keskin, onuncu sırada 19 oylamayla Rıfat Taşkın yer almaktadır. Ayrıca Meclis'in III. Yasama yılı oylamalarında, Kastamonu milletvekilleri Sait Kantarel, Fahri Keçecioğlu, Ziya Termen, Hayri Tosunoğlu ve Hamdi Türe'nin olumsuz oy kullandıklarını görüyoruz.III. Yasama yılı oylamalarında, Hayri Tosunoğlu bir kez çekimser kalmıştır.

IX. Dönem TBMM'nin IV. Yasama yılında Sait Kantarel, 115 oylamayla en aktif Kastamonu milletvekili olurken onu 100 oylamayla Galip Deniz izlemiştir. Üçüncü sırada 78 oylamayla Rıfat Taşkın ve Hayri Tosunoğlu, dördüncü sırada 69 oylamayla Hamdi Türe, beşinci sırada 62 oylamayla Fahri Keçecioğlu, altıncı sırada 56 oylamayla Muzaffer Ali Mühto, yedinci sırada 47 oylamayla Ziya Termen, sekizinci sırada 39 oylamayla Şükrü Kerimzade yer almaktadır. Ahmet Keskin 2.12.1952'de vefat ettiği için IV. Yasama yılında (01.11.1952-23.07.1953) hiçbir oylamada yer almamıştır. Meclis'in IV. Yasama yılı oylamalarında, sadece Sait Kantarel ve Hayri Tosunoğlu'nun olumsuz oy kullandıklarını görüyoruz.

Meclis'in son yasama yılında ise 107 oylamayla en aktif milletvekili olarak Muzaffer Ali Mühto'yu görmekteyiz. Onu ikinci sırada 104 oylamayla Sait Kantarel takip ederken, üçüncü sırada ise 101 oylamayla Fahri Keçecioğlu yer almıştır. Dördüncü sırada Hayri Tosunoğlu 94 oylamayla, beşinci sırada 91 oylamayla Hamdi Türe, altıncı sırada 83 oylamayla Rıfat Taşkın, yedinci sırada 59 oylamayla Şükrü Kerimzade, sekizinci sırada ise 58 oylamayla Ziya Termen yer almaktadır. Galip Deniz 6 Ekim 1953'te vefat ettiği için V. Yasama yılında (01.11.1953-12.03.1954) bulunamadığını görüyoruz. V. Yasama yılında Sait Kantarel, Fahri Keçecioğlu, Hayri Tosunoğlu ve Hamdi Türe'nin olumsuz oy kullandıklarını görüyoruz. V.Yasama yılı oylamalarında, Ziya Termen bir kez çekimser kalmıştır.

IX. Dönem TBMM'nin görev yaptığı süre zarfında iki defa hükümet kurulmuş ve Meclis'te güven oylaması yapılmıştır. 19. Hükümet oylamasına Sait Kantarel, Ziya Termen, Hayri Tosunoğlu, Hamdi Türe ve Tahsin Coşkan katılmazken, Fahri Keçecioğlu, Galip Deniz, Şükrü Kerimzade,Rıfat

Taşkın,Muzaffer Ali Mühto ve Ahmet Keskin “Evet” oyu vermişlerdir. 20. Hükümet oylamasına Fahri Keçecioğlu, Ziya Termen,Hayri Tosunoğlu, Hamdi Türe katılmazken, Sait Kantarel, Galip Deniz,Şükrü Kerimzade,Rıfat Taşkın, Muzaffer Ali Mühto ve Ahmet Keskin “Evet” oyu vermişlerdir. CHP’li Tahsin Coşkan’ın 14.02.1951 tarihinde seçim tutanağı reddedilip, milletvekilliği sona erdiği için 02.04.1951 tarihinde yapılan 20. Hükümet’in güven oylamasında yer alamamıştır.

Kısaca özetlemek gerekirse; Türkiye Büyük Millet Meclisi, 14 Mayıs 1950 seçimlerinden sonra çıkardığı kanunlarla ülkedeki sorunlara çözüm getirme yoluna gitmiştir. Bu dönemde Kastamonu milletvekilleri de söz aldıkları konular, kanun teklifleri, takrirler, sorular ve cevaplar ile yasama faaliyetlerine katkıda bulunmuşlardır.

IX. Dönemde Kastamonu milletvekillerinin önemli yasama faaliyetlerine baktığımızda; Şükrü Kerimzade’nin, tütün ve şarap üreticilerininbu ürünleri ürettikleri miktarda ödedikleri tüketim ve milli savunma vergisinin kaldırılması için kanun teklifini sunmuş ancak bu kanun teklifi sonradan iade edilmiştir. Yine Şükrü Kerimzade, DP Meclis Grubu Başkanlığı’na Ticaret Bakanı’nın cevaplamaı için dış ticaret açığı hakkında bir önerge vermiştir.

Ziya Termen’in, Kastamonu ekonomisini canlandırmak amacıyla kendir, pirinç ve elma konularında ne gibi teşvik, himaye ve satış tedbirleri alındığına, Azdavay, Cide linyit ve antrasit kömür ocakları ile Küre bakır madeni ve pirit kaynakları ve Araç demir madenlerinin senelerden beri neden işletmeye açılmadığına dair sözlü soru önergesi Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı ile İşletmeler Bakanlığı’nın cevaplamaı için Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı’na dilekçe verilmiştir.

Muzaffer Ali Mühto ve üç arkadaşı (Galip Deniz, Hayri Tosunoğlu ve Hamdi Türe), Köy Kanunu’nun 14. maddesine bir fıkra eklenmesi ve 44. maddesinin 2. fıkrasının değiştirilmesi hakkında kanun teklifi vermiş ve bu kanun teklifleri Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kabul edilmiştir.

Hayri Tosunoğlu ve 10 arkadaşının Abana kaza merkezinin, Bozkurt-Pazaryeri kasabasına nakli hakkındaki kanun teklifi, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde kabul edilerek kanunlaşmıştır. Yine Hayri Tosunoğlu’nun, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 429. maddesinin yorumlanması hakkında önerge vermiş ve bu önerge Adalet Komisyonu’nda kabul edilmiştir. Bunun yanı sıra, IX. Dönem

TBMM Kastamonu milletvekilleri, mecliste beş yasama yılında bulunmuşlar ve başta iki güvenoyu olmak üzere, birçok oylamada yer almışlardır.

BÖLÜM 4:

TBMM IX. DÖNEM KASTAMONU

MİLLETVEKİLLERİNİN VİLAYETE YAPTIKLARI KATKILAR

14 Mayıs 1950 seçimlerinden bir ay sonra Kastamonu Demokrat Partililerden oluşan kalabalık bir heyet, Ankara Çankaya’da Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından kabul olunmuşlardır. Başbakan ve Millet Meclisi Başkanını ve diğer vekilleri de ziyaret eden heyet üyeleri, Kastamonu’yu ilgilendiren bazı taleplerini dile getirme imkânı bulmuşlardır.

Bunlardan bazıları şunlardır:

- 1- Kastamonu kış mevsiminde yolların karla kapanması yüzünden mahsur kalmaktadır. Halkın bu yüzden çektiği üzüntü çok büyüktür. Bu üzüntüyü gidermek için, yolların kış mevsiminde işler bir hale getirilmesi lazımdır.
- 2- Kastamonu, öteden beri bir irfan merkezidir. Mevcutlarına ilaveten bir yatılı öğretmen okulunun açılması iyi olacaktır.
- 3- Bir zamanlar Türkiye liseleri arasında en ileride yer alan Kastamonu Lisesinin eski şöhretini geri kazanacak bir hale getirilmesi.
- 4- Mevcut imam ve hatip kursunun bir okul haline getirilerek devam imkânının sağlanması.
- 5- Uzunyazı’daki meydanı düzenlenerek uçak seferlerine açılması.
- 6- Kendir ve urgan sanayii ile meşgul olanların durumları ile ilgilenilmesi.
- 7- Dokumacılık ve el tezgâhlarında çalışanlara imkânlar hazırlanması.²⁷⁴

Demokrat Partililerin bu taleplerinden bazılarının 1950’den sonraki yıllarda gerçekleştiğini görüyoruz.

Bu taleplerden bir tanesi Kastamonu’da yatılı öğretmen okulunun açılmasıdır. Kastamonu Kız İlköğretmen Okulu, 6234 sayılı yasaya göre 1956-1957 öğretim yılında açılmıştır. Öğretim süresi üç yıl olan okul, ortaokul mezunlarından sınavla öğrenci almıştır. Okula öğrenciler, Talim Terbiye Kurulunun 7.12.1955 tarih ve 15 sayılı kararı ile kabul edilen “*Öğretmen Okulları İdare, Disiplin ve İmtihan Yönetmeliği*”ne göre seçilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Okulları Genel

²⁷⁴ Doğrusöz, 17 Haziran 1950, nr.1306, s.1.

Müdürlüğü'nün 1965-1966, 1966-1967, 1968-1969 ve 1973-1974 yıllıklarındaki kayıtlara göre, Kastamonu Kız İlköğretmen Okulu açıldığı zaman Türkiye'de toplam 7 kız ilköğretmen okulu ve 10 karma ilköğretmen okulu bulunmaktadır.²⁷⁵

Kastamonu Abdurrahmanpaşa Lisesi'nin tarihsel gelişimi ve buradan yetişen önemli kişiler hakkında bilgiler veren bir çalışmaya göre, Kastamonu Abdurrahmanpaşa Lisesi, Anadolu'da kurulan ilk devlet lisesi olup, 1885 yılında eğitim öğretime başlamıştır. Kastamonu Lisesi'nde çok değerli öğretmenler görev almış, bu öğretmenler canla başla çalışıp, öğrencilerini bilgi alanında olduğu kadar yurt, insanlık ve doğa sevgisi yolunda da yetiştirmişlerdir. Kastamonu Abdurrahmanpaşa Lisesi'nden yetişen 6800 öğrenci arasında çeşitli alanlarda görev almış, yurdumuzun değerli çocuklarını görüyoruz. Okulun kız ve erkek mezunları, bilim, teknik, idarecilik, siyaset, hukuk, eğitim, askerlik ve sanat gibi meslek alanlarında özveriyle çalışmışlar, isim yapmışlardır.

Kastamonu Abdurrahmanpaşa Lisesi'nden hem bütün tarihi boyunca, hem de 1950'lerden sonra da çok sayıda, bilim adamları, parlamenterler ve üst düzey kamu görevlilerinin mezun olduğunu görüyoruz. Bunların örneklerine gelince:

Bilim Adamları: Feridun Gökırmak (tıp), Orhan Çakır (fizik), Ahmet Kaçar (matematik), Turan Yazgan (iktisat), Mustafa Üçüncü (ziraat).

Parlamenterler: Şükrü Esen (1957-1960), Muzaffer Akdoğanlı (1957-1960, 1965-1973), Ali Dikmenli (1961-1965), İsmail Hakkı Yılanlıoğlu (1961-1969), Vecdi İlhan (1973-1980 Orman Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı yaptı).

Üst Düzey Kamu Görevlileri: Ahmet Hamdi Boyacıoğlu (Anayasa Mahkemesi Başkanı), Kazım Akdoğan (Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı), Servet Şamlıoğlu (Sayıştay Başkanı), Aydın Yeğen (Büyükelçi), Hikmet Tavukçuoğlu (Askeri Yargıtay Başkanı).²⁷⁶

²⁷⁵ Selman Tunay Kamer, *Kastamonu Eğitim Fakültesi Tarihi (1956-1992)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.16.

²⁷⁶ Mustafa Eski, *Kastamonu Abdurrahmanpaşa Lisesi Tarihi*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yay., Ankara 2005, s. 158-159.

Mevcut imam ve hatip kursunun bir okul haline getirilmesi konusuna baktığımızda, Kastamonu İmam Hatip Lisesi'nin 1965-1966 öğretim yılında 99 öğrenci ile eğitim-öğretime başladığını görüyoruz.²⁷⁷

Uzunyazı'daki meydanın düzenlenerek uçak seferlerine açılması konusuna geldiğimizde ise, bu isteğin gerçekleşmesinin çok uzun zaman aldığı görülmektedir. Yarım asrı aşan bekleyişin ancak, Kastamonu Havaalanının 5 Temmuz 2013 tarihinde, uçak seferlerine açılması ile sona erdiğini görmekteyiz.²⁷⁸

Kendir ve urgan sanayisi ile uğraşanların durumları ile ilgilenilmesi konusunda, 14.12.1952 - 20.02.1953 tarihleri arasında Kastamonu'da valilik yapan Şevket Özenalp döneminde, urgancılıkla ilgili kooperatiflere tezgâh ve kredi sağlanmıştır.²⁷⁹ 12.07.1972 - 21.05.1975 tarihleri arasında Kastamonu'da valilik yapan Bedri Eser döneminde, Devlet Planlama Teşkilatına, Taşköprü Kendir Fabrikasının genişletilmesi önerisi sunulmuştur.²⁸⁰ 16.08.1988 - 19.02.1990 tarihleri arasında Kastamonu'da valilik yapan İsmail Günindi döneminde, bölgenin kendirini tanıtmak için panel düzenlenmiştir.²⁸¹

Dokumacılık ve el tezgâhlarında çalışanlara imkânlar hazırlanması konusunda, 14.12.1952 - 20.02.1953 tarihleri arasında Kastamonu'da valilik yapan Şevket Özenalp döneminde, dokumacılıkla ilgili kooperatiflere tezgâh ve kredi sağlanmıştır.²⁸²

Dokuzuncu Dönem Kastamonu milletvekillerinin vilayete şu alanlarda katkıları olmuştur:

4.1. Bayındırlık Alanında

Kastamonu Milletvekillerinden Fahri Keçecioğlu, Hamdi Türe, Şükrü Kerimzade, Rıfat Taşkın ve Galip Deniz, Kastamonu'nun ihtiyaçları hakkında Eylül 1950'de Hükümete bir mektup yazmışlardır. Mektubun metnine ulaşamamakla

²⁷⁷ Doğrusöz, 20 Eylül 1965, nr. 5727, s.1.

²⁷⁸ Nasrullah, 6 Temmuz 2013, nr. 8114, s.1.

²⁷⁹ Mustafa Eski, *Kastamonu Valileri (1838-2000)*, Önder Yay., Ankara 2000, s.188.

²⁸⁰ Eski, *a.g.e.*, s. 214.

²⁸¹ Eski, *a.g.e.*, s. 238.

²⁸² Eski, *a.g.e.*, s. 188.

birlikte, Hükümet kanadından ihtiyaç listesi 4 başlık altında ele alınmış ve mevcut imkânlarla verilen cevaplar²⁸³ şöyle sıralanmıştır:

- a) İl ve köy yolları,
- b) Şehir içinden geçen derenin onarımı,
- c) Köy suları,
- d) İmar işleri

a) İl ve Köy Yolları

Bayındırlık Bakanlığı Bütçesinin 761. Bölümüne il ve köy yollarınayardım maksadıyla 7.000.000 lira konulmuştur. Bu paranın illere dağıtımını Bakanlar Kurulu kararıyla yapılmaktadır. Mezkûr meblağ tamamen illere dağıtılmış ve halen bakiye kalmamıştır.

Bu arada Kastamonu iline de 5/4/1950 tarihinde 130.000 lira gönderilmiştir.

Binaenaleyh Kastamonu ilindeki yollar için halen nakdi yardım yapmaya imkân yoktur.

Yalnız Karayolları Genel Müdürlüğü kuruluş ve görevleri hakkındaki 5539 sayılı Kanun'un 17. maddesinin son fıkrasında (Karayolları Genel Müdürlüğü il yollarıyla köy yollarına gerek teknik bakımdan, gerek malzeme vermek suretiyle mümkün olan yardımları yapar) denilmekte olduğundan, yol inşaatı mevzuunda bu hükümden istifade edilmesi mümkündür.

b) Şehir İçindeki Derenin Onarımı

Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin 779. küçük su işleri bölümündeki ödeneğe istinaden derenin onarılması mümkündür. Esasen bu maksatla müsavi iki parti halinde 17/5/1950, 28/8/1950 tarihlerinde 59. 519 lira gönderilmiştir.

Bugünkü ödenek bakiyesi 1.016.000 liradır.

c) Köy Suları

Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin 601. Bölümüne halkın yapacağı su işlerine yardım olmak üzere 1. 300. 000 lira konulmuş ve bugüne kadar 1.269.000 lirası sarf edilerek 31. 000 lira bakiye kalmıştır.

²⁸³ BCA, 30..1.0.0.117.737.3.

Bu arada Kastamonu İline de 4/4/1950 tarihinde 25.000 lira gönderilmiştir. Yukarıda işaret olunan 31.000 liradan tensip edilecek miktarda yardım yapılması mümkündür.

d) İmar İşleri

Muhtelif Bakanlık ve daireleri ilgilendirmekte olduğundan, imardan kastedilen inşaatın nelerden ibaret olduğu sarahaten sayılmadıkça mütalaa serdine imkân görülememektedir.

Ağustos 1951’de, Kastamonu iline hava ulaşımının gelmesi için, İl Demokrat Parti tarafından Başbakanlık Yüksek Makamına yapılmış olan müracaat üzerine, mahalline bir heyet gönderilmek suretiyle meydan durumu incelenmiş ve neticede uçakların iniş kalkışına müsait bir meydan bulunamamıştır.²⁸⁴

Doğrusöz Gazetesinin haberine göre, 1951 yılı için, Kastamonu’daki yol ve köprülere toplam 625.000 lira harcanacaktır. Bu paranın 25 bin lirası Kastamonu-Karabük yolunun tamirine, 30.000 lirası Kastamonu- İnebolu yolunun tamirine, 50.000 lirası Kastamonu-Ankara yolunun tamirine, 20.000 lirası Ilgaz-Tosya yolunun tamirine harcanacaktır.

Köprüler konusuna gelince, Çengeller köprüsünün yeniden yapılması için 75.000 lira, Araç’ın Sarpun köprüsü için 100.000 lira ve Araç’ın Kemet Köprüsü için 80.000 lira, Safranbolu hududu dâhilinde olan Çevrik Köprüsü için 20.000 lira ayrılmıştır.

Ayrıca il yolları için 40.000 lira, köy yolları için de 85.000 lira ayrılmıştır. Bu son iki ödeneği, istediği köy yollarına harcama konusunda vilayet yetkiliydi. Bunun için Vilayet, bunların programını yapıp Vekâlete tasdik ettirip onaylatacaktı.²⁸⁵

Daha sonra, 1951 yılı için, Kastamonu köy yolları ve sularına toplam 275.000 lira daha ayrıldığı görülmektedir. Köy yolları için yeniden 175.000, köy suları için de 100.000 lira ödenek ayrılmıştır.²⁸⁶

Kastamonu’nun ihtiyaçları ile yakından ilgilenen Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu, Araç-Boyalı-Kurşunlu yolunun yapılması için vilayete yardımlarda

²⁸⁴ BCA,30..1.0.0.117.737.5.

²⁸⁵ Doğrusöz, 3 Nisan 1951, nr.1401, s.1.

²⁸⁶ Doğrusöz, 26 Nisan 1951, nr.1411, s.1.

bulunacağını bildirmiştir. Vali ve Kastamonu milletvekilleri ile Küre ve İnebolu ilçelerine giden Bakan Zeytinoğlu, Küre madenlerinin işletilmesi konusunu incelemiş Ecevit- Avlu- Azdavay yolu için vilayete yardımda bulunacağını, Küre'nin elektrik işinin tetkik ettirileceğini ifade etmiştir. İnebolu liman ve Mendirek inşaatıyla da yakından ilgilenen Bakan Zeytinoğlu, bu konuda gerekli emirler vermiş, yol ve su sorunları için yardımlarda bulunacağını beyan eklemiştir.²⁸⁷

Kastamonu'nun önemli sorunlarından biri olan yol meselesi konusunda yapılan çalışmalarla bir yıl sonra yani 1952'de 1178 km yol yapıldığı, bu yolların 692 km'si il, 486 km'si köy yolu olduğu görülmektedir.²⁸⁸

Ocak 1953'te Kastamonu-Mergüze yolu törenle açılmıştır. Törene Kastamonu Valisi Şevket Ozanalp, Bayındırlık, Özel İdare Müdürleri, muhtelif partilere mensup bir kısım Genel Meclis üyeleri ve kalabalık halk kitlesi katılmıştır.²⁸⁹

1953 yılında, Daday-Eflani, Devrekâni-Abana yolları için 659.000 lira harcanacaktı. Daday ile Eflani arasındaki yolun yapılması işi eksiltmeye çıkarılmıştır. 360.000 lira muhammen bedelli olan bu inşaattan başka 299.000 lira muhammen bedelli olan Devrekâni-Abana yolları inşası da eksiltmeye çıkarılmıştı.²⁹⁰

1953 yılında, Kastamonu ve köy yolları için 100.000 lira da tahsis edildiği 1953 yılında tahsis edilen paranın 990.000 lira olduğu anlaşılmaktadır.²⁹¹

21 Nisan 1953 tarihinde, Kastamonu Milletvekillerinden Ziya Termen'le yapılan bir konuşmada 1953 yılında hükümetin Kastamonu'da izleyeceği karayolu politikası sorulmuştur.

Ziya Termen bu konuyla ilgili verdiği cevabında şunları söylemiştir: "*Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da Valiliğimiz emrine bol miktarda tahsisat tefrik olunmuştur. Ayrıca vilayetimiz hudutları içinden geçen Devlet Kara Yolları Bölgesi namı hesabına 1.200.000 liraya yakın bir tahsisat ayrılmıştır.*

²⁸⁷ Doğrusöz, 20 Ağustos 1951, nr.1468, s.1.

²⁸⁸ Doğrusöz, 15 Kasım 1952, nr. 1847, s.1.

²⁸⁹ Doğrusöz, 12 Ocak 1953, nr. 1895, s.1.

²⁹⁰ Doğrusöz, 7 Ağustos 1953, nr. 2067, s.1.

²⁹¹ Doğrusöz, 14 Ekim 1953, nr. 2123, s.1.

*Bu yılki Bayındırlık faaliyetimiz geçen yıl programlaştırılan esaslar çerçevesinde devam edecektir. Devrekâni-Taşköprü, Araç-Boyalı-Kurşunlu, Devrekâni-Abana, Kastamonu-Akkaya ve Devrekâni-Evrenye yolları ikmal olunacak ayrıca Daday-Eflani ve Azdavay-Ulus yol etütleri yapılacaktır.”*²⁹²

1954 yılında, Kastamonu yollarının yapılması için yaklaşık 1.000.000 lira tahsis edildiği anlaşılmaktadır. Bayındırlık Bakanlığı, Kastamonu karayolları için bütçeye 750.000 liralık bir ödenek koyarken, köy yolları için de 300.000 liralık bir ödeme emri vermiştir.²⁹³

Demokrat Parti'nin karayolu politikasına uygun olarak, Kastamonu'da da karayollarına önem verildiği ve bu alanda önemli sayılabilecek yatırımlar yapıldığı söylenebilir.²⁹⁴

1951 yılında, Bayındırlık işleri hakkında geniş bilgi veren Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu İnebolu limanından da bahsetmiş ve gelecek yıl sonunda tamamlanacağını söylemiştir.²⁹⁵

1953 yılında, Türkiye'deki limanlar için 300.000.000 lira harcanacaktı. İnebolu Limanının yapımı için 8.000.000 lira ayrılmıştı. Cide iskelesi de yapılacaktı. TBMM Bütçe Komisyonu yurdun liman, iskele ve barınak ihtiyacını karşılayacak hükümet programını onaylamış, Bayındırlık Bakanlığı da gelecek yılları kapsamak üzere 300.000.000 liralık bir ödenek ayırmıştır. Bu ödenekten 8.000.000 lirası İnebolu'ya tahsis edilmiştir.

Ayrıca 300.000.000liralık ödenekten, 30.000.000 lira ile de Cide iskelesinin yapılacağı belirtilmişti.²⁹⁶

21 Nisan 1953 tarihinde, Kastamonu milletvekillerimizden Ziya Termen'le yapılan bir konuşmada, 1953 yılındahükümetin Kastamonu'da liman ve iskeleler konusundaki yapacağı faaliyetler sorulmuştur.

Ziya Termen bu konuyla ilgili verdiği cevabında şunları söylemiştir: “*İnebolu liman inşaatının hitam bulunan tahsisat ve faaliyetinin natamam olduğunu*

²⁹² Doğrusöz, 21 Nisan 1953, nr.1977, s. 2.

²⁹³ Doğrusöz, 13 Nisan 1954, nr.2275, s.1.

²⁹⁴ Geniş bilgi için bkz. Zeki Erdoğan, *1950-1960 Dönemi'nde Türkiye'de izlenen iktisat politikalarının analizi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s.98-99.

²⁹⁵ Doğrusöz, 3 Temmuz1951, nr.1440, s.1.

²⁹⁶ Doğrusöz, 31 Aralık 1953, nr. 2189, s.1.

Bayındırlık Bakanlığına kabul ettirmiş ve yeni bir kanun teklifi ile bu inşaatın devamı hususunda bakanlık ikna olunmuştur.

Ayrıca Cide iskele konusu iki yıllık plan dahiline aldırılmıştır.

İlişi koyunda 125.000 liralık keşif bedelli küçük bir barınak tesisi mahalli halkın 30.000 liralık teklifinin üstünde olarak esaslı bir şekilde yapılmasına karar verilmiştir. Bu miktar senelere taksimli olarak bu yıldan başlamak üzere Bayındırlık Bakanlığınca programa alınmıştır.”²⁹⁷

4.2. Sağlık Alanında

1951 yılında, Kastamonu Milletvekillerinden Doktor Fahri Keçecioğlu Kastamonu Verem Hastanesi'nin yetersiz olan kadrosunun tamamlanmamasının sebebini Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na sözlü olarak sormuştur. Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Dr. Ekrem Hayri Üstündağ bunun üzerine Kastamonu Verem Hastanesi'nin kadrosunun yakında tamamlanacağını ve bu konuda hazırlanmış olan bir tasarıyı da yakında TBMM'ye sevk edeceklerini söylemiştir.²⁹⁸

1952 yılında,Tosya Hastanesi'ne 5 yatak ilave edileceği, Devlet hastanesine röntgen uzmanı, il emrine 1 ebe, 1 sağlık memuru gönderileceği haberini görmekteyiz.²⁹⁹

21 Nisan 1953 tarihinde,Kastamonu milletvekillerinden Ziya Termen'le yapılan bir konuşmada,1953 yılında hükümetin Kastamonu'da izleyeceği sağlık politikası sorulmuştur.

Ziya Termen bu konuyla ilgili verdiği cevabında şunları söylemiştir: *“Devrekâni Sağlık Merkezinin temelini dün attık, Araç, Taşköprü ve Cide hastanelerimiz ikmal olmuşlardır. Abana, Küre ve Azdavay ilçelerimiz hariç 9 ilçemiz sağlık müessesesine kavuşmuş olmaktadır. 1955 yılına kadar devam edecek plana göre bu üç ilçemizde de sağlık merkezi kurulacaktır.*

Küre, Daday ve Azdavay ilçelerimizin hükümet tabipleri çeşitli zati sebeplerle vazifelerinden ayrıldılar. Bakanlık mecburi hizmete tabi genç doktorları geçen yıl

²⁹⁷ Doğrusöz, 21 Nisan 1953, nr. 1977, s.2.

²⁹⁸ Doğrusöz, 5 Temmuz 1951, nr.1441, s.1.

²⁹⁹ Doğrusöz, 21 Mayıs 1952, nr. 1700, s.1.

TBMM tarafından kabul edilen bir kanun gereğince şarka tayin etmekte ve münhallere hükümetten vazife isteyen genç doktor tayini imkânsızlaşıyor. Şarkta vazifesini bitirmiş doktorların daha ziyade Anadolu kasabalarına gençlerin rağbet göstermemeleri sebebiyle, bütün milletvekili arkadaşlarımızla teşebbüslerde bulunmamıza rağmen üç doktor tedarik edip de bu ilçelerimizin ihtiyaçlarını gideremedik.”³⁰⁰

4.3. Ekonomik Alanda

Elyakut'ta bulunan Hidroelektrik Santrali, 17 Eylül 1950 tarihinden itibaren şehre elektrik vermeye başlayacaktır.³⁰¹

21 Nisan 1953 tarihinde, Kastamonu milletvekillerinden Ziya Termen'le yapılan bir konuşmada, 1953 yılında hükümetin Azdavay, Cide ve Küre madenleri konusunda ne gibi çalışmalar yapılacağı sorulmuştur.

Ziya Termen bu konuyla ilgili verdiği cevabında şunları söylemiştir: *“Azdavay ve Cide kömür madenleri hakkında bu bölge halkımızı sevindirecek mahiyette haberlerimiz vardır. Bu yıl ki bütçeye surf bu bölgede Etibank ve yabancı maden mühendisleri tarafından esaslı bir arama ve işletme projeleri yapılmak üzere 800.000 liralık bir tahsisat koydurtmaya muvaffak olduk. Emniyetle söyleyebiliriz ki 2 yıl sonra bu bölge madenleri fiilen işletmeye açılacaktır. Küre bakır madenlerinin rantabl (verimli) olarak işletilmesinin imkânsız bulunduğu fennen tespit olunmuştur. Takdir etmek lazımdır ki 7 rapordan 7 si de bu Küre bakır madenlerimiz hakkında menfi mütalaada bulunması işletmeye salih bulunmadığını göstermiştir. Fakat kıymetli Küreli hemşehrilerimizin bu mevzuu üzerinde ısrarla durmaktadırlar. Hükümetimiz katiyen gayri iktisadi bir manzara gösteren bu bakır madenleri mevzuu yanında prit sevkiyatını kendine esaslı bir mevzu edinmiş ve bu zengin stokların İzmit ve Garp pazarlarına ihale yoluyla sevk imkânlarını araştırmakta bulunmuştur”.*³⁰²

³⁰⁰ Doğrusöz, 21 Nisan 1953, nr.1977, s.2.

³⁰¹ Doğrusöz, 16 Eylül 1950, nr. 1332, s.1.

³⁰² Doğrusöz, 21 Nisan 1953, nr. 1977, s.2.

21 Nisan 1953 tarihinde, Kastamonu milletvekillerinden Ziya Termen'le yapılan bir konuşmada, Kastamonu ile de ilgisi olan Orman Kanunu'nun ne zaman çıkacağı sorulmuştur.

Ziya Termen bu konuyla ilgili verdiği cevabında şunları söylemiştir: "*Yeni orman kanunu tasarısı uzun tetkik ve münakaşalardan sonra son şeklini almıştır. Bütçe komisyonu ve diğer birçok komisyonlarda incelenen tasarıyı bir kaç gün evvel tetkikinden geçirmiş ve meclis riyasetine hemen görüşülmek dileğiyle sevk etmiştir. Meclisin 1953 yaz tatilinden evvel görüşülüp kanunlaşacağı tabiidir.*"³⁰³

21 Nisan 1953 tarihinde, Kastamonu milletvekillerinden Ziya Termen'le yapılan bir konuşmada, Kastamonu ile ilgisi olan diğer bir konu Çeltik kanunu tasarısının ne durumda olduğu sorulmuştur.

Ziya Termen bu konuyla ilgili verdiği cevabında şunları söylemiştir: "*Çeltik kanunu tasarısı bir hafta evvel umumi heyete sevk olunmuştur.*"³⁰⁴

21 Nisan 1953 tarihinde, Kastamonu milletvekillerinden Ziya Termen'le yapılan bir konuşmada, 1953 bütçesiyle ilgili olarak Kastamonu'ya ait ne gibi haberleri olduğu sorulmuştur.

Ziya Termen bu konuyla ilgili verdiği cevabında şunları söylemiştir: "*1953 Bütçemiz bütün Kastamonu hemşehrilerimizin bildiği gibi geçen yılki devlet bütçesinden daha yüksek bir rakama vasil olmuştur.*

Elbetteki geçen yıl vilayetimize çeşitli amme hizmetleri konusunda tefrik ve tahsis olunan miktardan bu sene daha fazlasını ilimize temin etmiş vaziyetteyiz."³⁰⁵

1954 yılında, İş Bankası'nın Kastamonu Şubesi merasimle açılmıştır. Eski Bankalar caddesindeki binada gerçekleşen açılışa, Kastamonu Valisi, Mülki ve Askeri memurlar, partililer, tüccar ve esnaf katılmıştır.³⁰⁶

4.4. Sosyal ve Eğitim Alanda

Ağustos 1951'de, gerek vilayet ve gerek Kastamonu milletvekili Hayri Tosunoğlu ve 7 arkadaşı tarafından, Kastamonu merkez ilçesiyle, Devrekâni ve

³⁰³ Doğrusöz, 21 Nisan 1953, nr.1977, s.2.

³⁰⁴ Doğrusöz, 21 Nisan 1953, nr.1977, s.2.

³⁰⁵ Doğrusöz, 21 Nisan 1953, nr. 1977, s.2.

³⁰⁶ Doğrusöz, 2 Mart 1954, nr. 2239, s.1.

Taşköprü ilçelerindeki öldürme vakalarının, kan gütme yüzünden meydana geldiği anlaşıldığından, bu ilçelere de, hükümetten, Kan Gütme Kanunu'nun tatbik edilmesi hususu istenmiştir. Milletvekillerinin teklifi üzerine, keyfiyetin incelenmesi Kastamonu Valiliği'ne yazılmıştır.³⁰⁷

DP İnebolu İlçe İdare Kurulunun düzenlediği sünnet düğünü, 22 Ağustos 1950 tarihinde yapılmıştır. 160 çocuğun sünnet edildiği düğün çok güzel olmuştur. Sabahleyin başlayan düğünde 160 çocuk sünnet edilmiş ve çocuklara çeşitli hediyeler dağıtılmıştır. Akşam üzeri ise Boyranaltı Gazinosunda toplanan büyük bir davetli kitlesi, gecenin geç saatine kadar DP'nin çok güzel tertip ettiği çeşitli eğlencelerle vakit geçirmişlerdir. Kastamonu'dan, Daday'dan ve farklı ilçelerden gelen misafirler de çok güzel bir gece geçirmişler ve toplantıya ayrı bir renk katmışlardır.

Kastamonu milletvekillerinden Doktor Fahri Keçecioğlu ve Hayri Tosunoğlu'nun sünnet edilen çocuklara yakın ilgi göstermeleri, İnebolu halkı tarafından da çok iyi karşılanmıştır.³⁰⁸

1950 yılında, Kastamonu'ya İmam ve Hatip Okulu açılacağı belirtilmişti. Demokrat Parti iş başına geldikten sonra, Kastamonu Demokrat Partilileri, Cumhurbaşkanı, Başbakan ve diğer bakanları da ziyaret etmişler, bazı dileklerde bulunmuşlardı. Bu dilekler arasında İmam ve Hatip Okulunun da açılması vardı.

Milli Eğitim Bakanlığı, 1950 yılında Kastamonu'da İmam ve Hatip Okulunun açılmasına karar vermiş olup, bu durum Demokrat Parti'nin Kastamonu'ya yaptığı iyi bir hizmet olarak görülmektedir.³⁰⁹

30 Ekim 1950 tarihinde, yıllardan beri hazırlığı yapılan ve eski Kastamonu vilayetini (Bugünkü Kastamonu, Sinop, Çankırı, Zonguldak, Bolu vilayetleri) içine alan geniş arazideki arkeolojik eserleri, sosyal hayatı ve sanat ürünlerini kapsayan eserleri bünyesinde toplayan müze, Kastamonu Milletvekillerinden Hayri Tosunoğlu ve Kastamonu Valisi Nureddin Aynuksa'nın da hazır bulunduğu bir törenle açılmıştır.³¹⁰

³⁰⁷ BCA, 30..1.0.0.117.737.5.

³⁰⁸ Doğrusöz, 23 Ağustos 1950, nr.1325, s.1.

³⁰⁹ Doğrusöz, 26 Eylül 1950, nr.1334, s.1.

³¹⁰ Doğrusöz, 1 Kasım 1950, nr.1344, s.1.

1951 yılında, Kastamonu’da eğitim alanında çalışmalar yapılmış olup, Araç, Cide ortaokulları açılmış, ayrıca Abana, Azdavay, Araç, İnebolu, Cide ve Tosya’daki sekiz köyde ilkokul faaliyete geçmiştir.³¹¹

1953 yılında, Kastamonu’da 10 ilkokul daha yapılacaktı. Bunun için 200 bin lira ödenek ayrılmıştı. Kastamonu’da okulsuz köy bırakmamak için hazırlanan plan kapsamındayapılacak okullar, Kastamonu Halaçlı ve Orta İnebolu’nun Zavarta, İbras, Cide’nin Mutara, Küre’nin Alınveren, Abana’nın Aya, Kargı’nın Vahşili, Devrekâni’nin Çayırcık, Azdavay’ın Göcen, Maksutlu köyleridir.³¹²

15 Ekim 1953 tarihinde, Araç Orman Muhafaza Okulu açılmıştır. 1952 yılında Düzce’de bulunan Orman Muhafaza Okulu, 1953 yılında Araç’a nakledilmiştir. Okul yeni ders yılına başlarken yapılan törene, Kastamonu Valisi Niyazi Akı, DP Müfettişi, Ordu Milletvekili Feyzi Boztepe ve Kastamonu milletvekilleri ile kalabalık bir halk kitlesi katılmıştır.³¹³

21 Nisan 1953 tarihinde, Kastamonu milletvekillerinden Ziya Termen’le yapılan bir konuşmada, Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün Kastamonu’da ne gibi çalışmalar yürüteceği sorulmuştur.

Ziya Termen buna cevaben şunları söylemiştir: “*Kastamonu milletvekilleri olarak 9 arkadaş Evkaf Umum Müdürü Sayın Orhan Çapcı ile Vilayetimizin cami ve evkaf eserlerinin tamirleri hususunda muhtelif temaslarda bulunduk. Bu yıl tarih ve sanat kıymeti yüksek olan il çapındaki 3 eserimiz tamir ve ihyasını programa aldırдық. Yakup ağa, Atabeygazi camileri ile meşhur Nasrullah şadırvanımızın esaslı şekilde onarılmaları kararlaştırılmıştır. Ayrıca Araç ve Devrekâni’de yanan iki cami yeniden yaptırılacaktır.*”³¹⁴

Kastamonu ilinin, Abana kazasının merkezinin Pazaryeri’ne nakline ait kanun tasarısı, TBMM iç işleri komisyonundan gelen 3 milletvekilinden oluşan tahkik komisyonunun raporu üzerine durumu incelenmiş ve kanun teklifini oya koymuştur. Neticede komisyon 15 lehte, 6 aleyhte olmak üzere ekseriyetle kaza merkezinin

³¹¹ Doğrusöz, 20 Ağustos 1951, nr.1468, s.1.

³¹² Doğrusöz, 9 Haziran 1953, nr. 2018, s.1.

³¹³ Doğrusöz, 16 Ekim 1953, nr. 2125, s.1.

³¹⁴ Doğrusöz, 21 Nisan 1953, nr.1977, s.2.

Pazaryeri'ne nakline karar vermiştir. Kanun teklifinin yakında TBMM'ye arzedileceği belirtilmişti.³¹⁵

21 Aralık 1953 tarihinde, TBMM'de Kastamonu ilinin Abana kazası, Pazaryeri'ne nakledilmiştir. Yeni kazanın ismi Bozkurt olmuştur.³¹⁶

20 Kasım 1953'e kadar Kastamonu'nun 140 köyüne su getirilmişti. (Yakın zamana kadar) 100 köyüne daha su getirileceği ifade edilmiştir.³¹⁷

21 Nisan 1953 tarihinde, Kastamonu milletvekillerinden Ziya Termen'le yapılan bir konuşmada, Kastamonu'da köy içme suları inşaatının devam edip etmeyeceği sorulmuştur.

Ziya Termen buna cevaben şunları söylemiştir: *“Evet geçen yıl tespit olup da ikmal olunamayanlarla suya ihtiyaçları olan diğer köylerimiz bu yaz devresinde suya kavuşacaklardır.”*³¹⁸

Kısaca özetlemek gerekirse; IX. Dönem Kastamonu milletvekillerinin, Kastamonu iline bayındırlık, sağlık, ekonomik, sosyal ve eğitim alanda katkıları olmuştur. Bu milletvekillerinden Ziya Termen'in oldukça aktif bir politikacı olduğunu söyleyebiliriz. Demokrat Parti'nin Kastamonu'da da karayollarına önem vererek, bu alanda önemli sayılabilecek yatırımlar yaptığı söylenebilir.

Eylül 1950 tarihinde, Kastamonu milletvekillerinden Fahri Keçecioğlu, Hamdi Türe, Şükrü Kerimzade ve Galip Deniz Kastamonu vilayetinin bazı ihtiyaçları için hükümete mektup yazmışlardır. Mektubun metnine ulaşılammakla birlikte, hükümet de mevcut imkânlarla, il ve köy yolları, şehir içindeki derenin onarımı, köy suları ve imar işleri konularında cevap yazmıştır.

14 Mayıs 1950 seçimlerinden bir ay sonra Kastamonu Demokrat Partililerden oluşan bir heyet, Başbakan, TBMM Başkanı ve diğer vekilleri ziyaret ederek Kastamonu'yu ilgilendiren bazı taleplerde bulunmuşlardır. Bu taleplerden bazılarının 1950'lerden sonra gerçekleştirme durumuna baktığımızda, Kastamonu'da mevcutlarına ilaveten yatılı bir öğretmen okulunun açılması istenmiş ve bu okul 1956-1957 eğitim-öğretim yılında Kız İlköğretmen Okulu olarak açılmıştır. Kastamonu Lisesi olarak

³¹⁵ Doğrusöz, 8 Temmuz 1953, nr. 2041, s.1.

³¹⁶ Doğrusöz, 22 Aralık 1953, nr. 2181, s.1.

³¹⁷ Doğrusöz, 20 Kasım 1953, nr. 2154, s.1.

³¹⁸ Doğrusöz, 21 Nisan 1953, nr.1977, s.2.

bilinen Abdurrahmanpaşa Lisesi, 1950'lerden sonra eski şöhretini geri kazanarak, bu liseden mezun olan öğrencilerden çok sayıda bilim adamı, parlamenter ve üst düzey kamu görevlisinin yetiştiğini görüyoruz. Feridun Gökırmak (bilim adamı), Vecdi İlhan (parlamenter), Ahmet Hamdi Boyacıoğlu (üst düzey kamu görevlisi) örnek olarak verilebilir. Kastamonu İmam Hatip Lisesi 1965-1966 eğitim-öğretim yılında 99 öğrenciyle açılmıştır. Uzunyazı'daki meydanın uçak seferlerine açılması, çok uzun zaman dilimi sonucunda gerçekleşmiş, Kastamonu Havaalanı'nda 5 Temmuz 2013 tarihinde uçak seferleri başlamıştır.

SONUÇ

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimleri Demokrat Parti, ezici bir çoğunlukla kazanmıştır. Demokrat Parti 416 milletvekili ile mecliste temsil edilirken, Cumhuriyet Halk Partisi 69 milletvekili, Millet Partisi 1 milletvekili ile temsil edilmiştir. Ülkede seçimlerin tamamlanmasının ardından 22 Mayıs 1950'de yeni hükümet kurularak Demokrat Parti dönemi başladı.

Bu seçimlerde Kastamonu ilinde de Türkiye'nin genelinden farklı bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Demokrat Parti Kastamonu için öngörülen on milletvekilliğinden dokuz tanesini kazanmış, bir tanesini ise CHP almıştı. Bu seçimlerle birlikte Galip Deniz, Ahmet Keskin, Sait Kanterel, Rıfat Taşkın, Fahri Keçecioğlu, Şükrü Kerimzade, Hayri Tosunoğlu, Hamdi Türe ve Muzaffer Ali Mühto Demokrat Partiden, Tahsin Coşkan CHP'den meclise girmiştir. Ancak, Tahsin Coşkan'ın TBMM'de 14.02.1951 tarihli 43. birleşimde seçim tutanağı reddedildi. 16 Eylül 1951 tarihinde yapılan ara seçimlerde, Kastamonu'da Tahsin Coşkan (CHP) ile Ziya Termen (DP) arasındaki yapılan seçim yarışını Ziya Termen kazandı. Böylece 16 Eylül 1951 tarihinden itibaren Kastamonu, TBMM'de tamamı DP milletvekilleriyle temsil edilmiş ve CHP temsilcisi TBMM dışına itilmiştir.

TBMM'de, Dokuzuncu dönem Kastamonu milletvekillerinin önemli siyasi faaliyetlerde bulduklarını görmekteyiz. Şükrü Kerimzade'nin DP Meclis Grubuna, Ticaret Bakanının cevaplama için dış ticaret açığı hakkında verdiği sözlü soru önergesi önemlidir. Ziya Termen'in Kastamonu ilinin ekonomisini canlandırmak amacıyla kendir, pirinç ve elma konularında ne gibi teşvik, himaye ve satış tedbirleri alındığına, Azdavay, Cide linyit ve antrasit kömürü ocakları ile bakır madeni ve pirit kaynakları ve Araç demir madenlerinin senelerden beri ne gibi sebeplerle işletmeye açılmadığına dair sözlü sorusu büyük önem taşımaktadır. Muzaffer Ali Mühto ve 4 arkadaşının, Köy Kanunu'nun 14. maddesine bir fıkra eklenmesi ve 44. maddesinin 2. fıkrasının değiştirilmesi hakkındaki kanun teklifi TBMM'de kabul edilerek kanunlaşmıştır. Hayri Tosunoğlu ve 10 arkadaşının, Abana kaza merkezinin Bozkurt-Pazaryeri kasabasına nakli hakkındaki kanun teklifi de kabul edilerek kanunlaşmıştır.

Hayri Tosunoğlu'nun Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 429. maddesinin tatbik şekline ve mevcut yanlış tatbikatın önlenmesi hususunda ne düşünöldüğüne dair soru önergesi vardır. Kastamonu milletvekillerinden Fahri Keçecioğlu, Hamdi Türe, Şükrü Kerimzade, Rıfat Taşkın ve Galip Deniz'in Kastamonu ilinin bazı ihtiyaçlarının halli için Bayındırlık Bakanlığına yazı yazmaları neticesinde, bakanlıktan mevcut imkânlar belirtilerek cevap verilmiştir. IX. Dönem Kastamonu milletvekilleri, mecliste beş yasama yılında bulunmuşlar ve başta iki güvenoyu olmak üzere, bütçe ve kanun oylamalarında yer almışlardır. Bunun yanı sıra, IX. Dönem Kastamonu milletvekillerinin bayındırlık, sağlık, ekonomik ve sosyal alanda Kastamonu iline katkıları olmuştur.

Son olarak IX. Dönem içerisinde Kastamonu milletvekillerinin üzerlerine düşen görevleri ellerinden geldiğince yaptıklarını görüyoruz. Türkiye Büyük Millet Meclisine Kastamonu'dan katılan milletvekillerinin, Türkiye'nin ve özelde ise Kastamonu'nun kalkınması, sorunların gündeme getirilmesi, elden geldiğı kadar takip etmeleri dikkate değer görölmektedir.

KAYNAKÇA

A) ARŞİVLER

TBMM ARŞİVİ

Ahmet Keskin

1741 Numaralı Sicil Dosyası
17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası
Tercüme-i Hal Kâğıdı

Fahri Keçecioğlu

1739 Numaralı Sicil Dosyası
17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası
Tercüme-i Hal Kâğıdı

Galip Deniz

1737 Numaralı Sicil Dosyası
17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası
Tercüme-i Hal Kâğıdı

Hamdi Türe

1745 Numaralı Sicil Dosyası
17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası
Tercüme-i Hal Kâğıdı

Hayri Tosunoğlu

1744 Numaralı Sicil Dosyası
17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası
Tercüme-i Hal Kâğıdı

Muzaffer Ali Mühto

1742 Numaralı Sicil Dosyası
17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası
Tercüme-i Hal Kâğıdı

Rıfat Taşkın	1743 Numaralı Sicil Dosyası 17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası Tercüme-i Hal Kâğıdı
Sait Kantarel	1738 Numaralı Sicil Dosyası 17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası Tercüme-i Hal Kâğıdı
Şükrü Kerimzade	1740 Numaralı Sicil Dosyası 17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası Tercüme-i Hal Kâğıdı
Tahsin Coşkan	762 Numaralı Sicil Dosyası 17 Mayıs 1950 tarihli mazbatası Tercüme-i Hal Kâğıdı
Ziya Termen	1934 Numaralı Sicil Dosyası 21 Eylül 1951 tarihli mazbatası Tercüme-i Hal Kâğıdı

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

30..1.0.0, 10.60..6.

30..18.1.2, 136.65..1.

30..1.0.0, 117.737..3.

30..1.0.0, 44.259..1.

30..1.0.0.117.737.5.

B) TBMM TUTANAKLARI

TBMM Tutanak Dergisi, c.28, 1 Nisan 1923, Toplantı:1, Birleşim:15, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.20, 1 Kasım 1945, Toplantı:3, Birleşim:1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 22 Mayıs 1950, Toplantı:1, Birleşim:22, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 22 Mayıs 1950, Toplantı:1, Birleşim:1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 5 Haziran 1950, Toplantı:1, Birleşim:6, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 14 Haziran 1950, Toplantı:1, Birleşim:8, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 16 Haziran 1950, Toplantı:1, Birleşim:9, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 21 Haziran 1950, Toplantı:1, Birleşim:11, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 26 Haziran 1950, Toplantı:2, Birleşim:13, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 7 Temmuz 1950, Toplantı:2, Birleşim:18, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 10 Temmuz 1950, Toplantı:1, Birleşim:19, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 11 Temmuz 1950, Toplantı:1, Birleşim:20, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.1, 13 Temmuz 1950, Toplantı:3, Birleşim:22, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.2, 13 Kasım 1950, Toplantı:2, Birleşim:5, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.2, 29 Kasım 1950, Toplantı:1, Birleşim:12, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.4, 3 Ocak 1951, Toplantı:1, Birleşim:25, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.4, 10 Ocak 1951, Toplantı:2, Birleşim:28, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.4, 15 Ocak 1951, Toplantı:1, Birleşim:30, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 2 Şubat 1951, Toplantı:1, Birleşim:38, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 12 Şubat 1951, Toplantı:2, Birleşim:42, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 14 Şubat 1951, Toplantı:1, Birleşim:43, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 21 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:47, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 22 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:48, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 23 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:49, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 23 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:51, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 24 Şubat 1951, Toplantı:3, Birleşim:50, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 25 Şubat 1951, Toplantı:3, Birleşim:51, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 25 Şubat 1951, Toplantı:5, Birleşim:51, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 26 Şubat 1951, Toplantı:4, Birleşim:52, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.5, 26 Şubat 1951, Toplantı:3, Birleşim:52, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.6, 2 Nisan 1951, Toplantı:1, Birleşim:59, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.6, 18 Nisan 1951, Toplantı:1, Birleşim:66, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.6, 20 Nisan 1951, Toplantı:1, Birleşim:67, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.6, 25 Nisan 1951, Toplantı:1, Birleşim:68, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.7, 7 Mayıs 1951, Toplantı:2, Birleşim:73, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.7, 25 Mayıs 1951, Toplantı:1, Birleşim:81, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.8, 1 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:84, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.8, 4 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:85, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.8, 6 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:86, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.8, 25 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:94, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.8, 29 Haziran 1951, Toplantı:1, Birleşim:96, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.9, 25 Temmuz 1951, Toplantı:1, Birleşim:104, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.9, 27 Temmuz 1951, Toplantı:2, Birleşim:105, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.9, 1 Ağustos 1951, Toplantı:1, Birleşim:107, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.9, 3 Ağustos 1951, Toplantı:1, Birleşim:108, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.9, 10 Ağustos 1951, Toplantı:1, Birleşim:113, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.10, 1 Kasım 1951, Toplantı:1, Birleşim:1, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.11, 3 Aralık1951, Toplantı:1, Birleşim:12, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.12, 7 Ocak 1952, Toplantı:1, Birleşim:23, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.13, 1 Şubat 1952, Toplantı:2, Birleşim:34, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.13, 1 Şubat 1952, Toplantı:5, Birleşim:34, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.13, 15 Şubat 1952, Toplantı:1, Birleşim:40, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.13, 21 Şubat 1952, Toplantı:2, Birleşim:43, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.13, 22 Şubat 1952, Toplantı:1, Birleşim:44, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.14, 18 Nisan 1952, Toplantı:1, Birleşim:63, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.15, 14 Mayıs 1952, Toplantı:1, Birleşim:72, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.18, 1 Aralık 1952, Toplantı:1, Birleşim:11, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.18, 3 Aralık 1952, Toplantı:1, Birleşim:12, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.18, 10 Aralık 1952, Toplantı:1, Birleşim:15, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.18, 17 Aralık 1952, Toplantı:1, Birleşim:18, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.18, 19 Aralık 1952, Toplantı:1, Birleşim:19, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.19, 21 Ocak 1953, Toplantı:1, Birleşim:30, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.19, 28 Ocak 1953, Toplantı:1, Birleşim:33, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.19, 29 Ocak 1953, Toplantı:1, Birleşim:34, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.20, 2 Şubat 1953, Toplantı:2, Birleşim:36, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.20, 4 Şubat 1953, Toplantı:1, Birleşim:37, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.20, 11 Şubat 1953, Toplantı:2, Birleşim:41, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.20, 22 Şubat 1953, Toplantı:1, Birleşim:50, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.21, 30 Mart 1953, Toplantı:1, Birleşim:60, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.21, 3 Nisan 1953, Toplantı:1, Birleşim:62, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.21, 17 Nisan 1953, Toplantı:1, Birleşim:70, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.21, 29 Nisan 1953, Toplantı:1, Birleşim:74, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.21, 30 Nisan 1953, Toplantı:1, Birleşim:75, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.22, 20 Mayıs 1953, Toplantı:1, Birleşim:85, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.22, 22 Mayıs 1953, Toplantı:1, Birleşim:86, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.23, 22 Haziran 1953, Toplantı:1, Birleşim:95, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.23, 22 Haziran 1953, Toplantı:2, Birleşim:95, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.24, 1 Temmuz 1953, Toplantı:1, Birleşim:99, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.24, 6 Temmuz 1953, Toplantı:1, Birleşim:102, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.24, 9 Temmuz 1953, Toplantı:2, Birleşim:105, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.24, 10 Temmuz 1953, Toplantı:3, Birleşim:106, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.24, 15 Temmuz 1953, Toplantı:1, Birleşim:109, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.24, 20 Temmuz 1953, Toplantı:1, Birleşim:112, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.26, 2 Aralık 1953, Toplantı:1, Birleşim:12, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.26, 11 Aralık 1953, Toplantı:1, Birleşim:16, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.26, 16 Aralık 1953, Toplantı:1, Birleşim:18, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.27, 4 Ocak 1954, Toplantı:1, Birleşim:24, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.27, 15 Ocak 1954, Toplantı:1, Birleşim:29, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.27, 22 Ocak 1954, Toplantı:1, Birleşim:32, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.28, 1 Şubat 1954, Toplantı:1, Birleşim:36, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.28, 3 Şubat 1954, Toplantı:1, Birleşim:37, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.28, 8 Şubat 1954, Toplantı:1, Birleşim:39, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.28, 12 Şubat 1954, Toplantı:2, Birleşim:42, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.28, 29 Şubat 1954, Toplantı:2, Birleşim:42, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.29, 1 Mart 1954, Toplantı:1, Birleşim:54, TBMM Basımevi.

TBMM Tutanak Dergisi, c.29, 12 Mart 1954, Toplantı:1, Birleşim:65, TBMM Basımevi.

C) GAZETELER

Doğrusöz Gazetesi, 8 Nisan 1950, nr. 1288.

Doğrusöz Gazetesi, 13 Nisan 1950, nr.1289.

Doğrusöz Gazetesi, 21 Nisan 1950, nr.1290.

Doğrusöz Gazetesi, 27 Nisan 1950, nr.1292.

Doğrusöz Gazetesi, 1 Mayıs 1950, nr.1293.

Doğrusöz Gazetesi, 8 Mayıs 1950, nr.1294.

Doğrusöz Gazetesi, 17 Mayıs 1950, nr.1297.

Doğrusöz Gazetesi, 19 Mayıs 1950, nr.1298.

Doğrusöz Gazetesi, 25 Mayıs 1950, nr.1299.

Doğrusöz Gazetesi, 17 Haziran 1950, nr.1306.

Doğrusöz Gazetesi, 23 Ağustos 1950, nr.1325.

Doğrusöz Gazetesi, 16 Eylül 1950, nr.1332.

Doğrusöz Gazetesi, 26 Eylül 1950, nr.1334.

Doğrusöz Gazetesi, 1 Kasım 1950, nr.1344.

Doğrusöz Gazetesi, 3 Nisan 1951, nr.1401.

Doğrusöz Gazetesi, 26 Nisan 1951, nr.1411.

Doğrusöz Gazetesi, 3 Temmuz 1951, nr.1440.

Doğrusöz Gazetesi, 5 Temmuz 1951, nr.1441.

Doğrusöz Gazetesi, 20 Ağustos 1951, nr.1468.

Doğrusöz Gazetesi, 22 Şubat 1952, nr.1625.

Doğrusöz, Gazetesi 21 Mayıs 1952, nr. 1700.

Doğrusöz Gazetesi, 30 Haziran 1952, nr. 1731.

Doğrusöz Gazetesi, 15 Kasım 1952, nr. 1847.

Doğrusöz Gazetesi, 12 Ocak 1953, nr. 1895.

Doğrusöz Gazetesi, 21 Nisan 1953, nr.1977.

Doğrusöz Gazetesi, 9 Haziran 1953, nr. 2018.
Doğrusöz Gazetesi, 8 Temmuz 1953, nr. 2041.
Doğrusöz Gazetesi, 7 Ağustos 1953, nr. 2067.
Doğrusöz Gazetesi, 14 Ekim 1953, nr. 2123.
Doğrusöz Gazetesi, 16 Ekim 1953, nr. 2125.
Doğrusöz Gazetesi, 20 Kasım 1953, nr. 2154.
Doğrusöz Gazetesi, 22 Aralık 1953, nr. 2181.
Doğrusöz Gazetesi, 31 Aralık 1953, nr. 2189.
Doğrusöz Gazetesi, 2 Mart 1954, nr. 2239.
Doğrusöz Gazetesi, 13 Nisan 1954, nr.2275.
Doğrusöz Gazetesi, 20 Eylül 1965, nr.5727.
Kastamonu Gazetesi, 4 Mayıs 1950, nr.384.
Milliyet Gazetesi, 4 Mayıs 1950,s. 1, 7.
Milliyet Gazetesi, 9 Mayıs 1950, s. 1.
Milliyet Gazetesi, 15 Mayıs 1950, s.1.
Milliyet Gazetesi, 16 Mayıs 1950, s.1.
Milliyet Gazetesi, 17 Mayıs 1950, s.1.
Mücadele, 9 Mart 1950, nr. 116.
Mücadele, 1 Mayıs 1950, nr. 131.
Mücadele, 15 Mayıs 1950, nr. 135.
Mücadele, 18 Mayıs 1950, nr. 136.
Nasrullah Gazetesi, 6 Temmuz 2013, nr. 8114.

D) MAKALELER

ARSLAN Ali, “1950’den 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesine, Genel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, C.4, Sayı: 1, Sakarya 2007, ss. 1-29.

AYSAL Necdet, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Giyim ve Kuşamda Çağdaşlaşma Hareketleri”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.10, Sayı:22, İzmir 2011, ss. 3-32.

BAYCAN Nusret, “Fevzi Çakmak”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.6, Sayı: 16, Ankara 1989, ss. 177-206.

DEMİREL Tanel, “Demokrat Parti”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul 2005, ss. 480-529.

İNAN Süleyman, “Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C.2, ss. 117-145.

ORAL Mustafa, “Türkiye’de Çok Partili Siyasal Hayata Geçiş Koşulları”, *İleri Dergisi*, Sayı: 24, İstanbul 2005, ss. 262-271.

TURAN Refik, “Milli Mücadele’de İnebolu-Kastamonu-Ankara Hattı”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.15, Sayı: 44, Ankara 1999, ss. 693-701.

UCA Alaattin, “Hikmet Bayur’un Hayatı, Fikirleri ve Eserleri”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı:9, Erzurum 1998, ss. 211-227.

E) KİTAPLAR

AHMAD Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)*, Hil Yay., İstanbul 2010.

ALBAYRAK Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti(1946-1960)*, Phoenix Yay., Ankara 2004.

ARMAOĞLU Fahir, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayıncılık, İstanbul 1998.

BERKES Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2013.

ÇAVDAR Tefvik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839-1950)*, İmge Yay., Ankara 2008.

ÇİFTÇİ Fazıl, *Mahalli Basın Işığında Milli Mücadele'de Kastamonu ve Çevresi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., Kastamonu 2006.

ÇUFALI Mustafa, *Türk Parlamento Tarihi, TBMM VIII. Dönem (1946-1950)*, C.3, Ankara 2012.

ERDOĞAN Mustafa, *Türkiye'de Anayasalar ve Siyaset*, Liberte Yayınları, Ankara 2012.

EROĞUL Cem, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Yay., Ankara 2003.

ESKİ Mustafa, *Kastamonu Abdurrahmanpaşa Lisesi Tarihi*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Yay., Ankara 2005.

ESKİ Mustafa, *Kastamonu Valileri (1838-2000)*, Önder Yay., Ankara 2000.

ESKİ Mustafa, *Kastamonu Basınında Milli Mücadelenin Yankıları*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1995.

İHSANOĞLU Ekmeleddin, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, C. 1, Yıldız Yayıncılık, İstanbul 1994.

KARPAT Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yay., İstanbul 2010.

KOCABAŞ Süleyman, *Menderes Dönemi Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs 1960 Darbesine Giden Yol(1950-1960)*, Bayrak Yay., İstanbul 2011.

LEWIS Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2010.

ORTAYLI İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

ÖZTÜRK Kazım, *Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü (1920-1973)*, Önder Matbaacılık, Ankara 1973.

ÖZTÜRK Kazım, *Türk Parlamento Tarihi IX. Dönem*, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1994.

TBMM Albümü (1920-2010), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yay., Ankara 2010.

TUNCER Erol, *1950 Seçimleri*, Tesav Yayınları, Ankara 2010.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara 2012.

UYAR Hakkı, *Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*, Boyut Yay., İstanbul 2012.

ÜNAL Hüseyin, *Ulusal Kurtuluş Savaşı 'nda Kastamonulular ve Atatürk ile İlgili Anılarım*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

YÜCEL Mustafa Serhan, *Demokrat Parti*, Ülke Yay., İstanbul 2001.

F) TEZLER

BÜYÜKTOLU Recep, *IX. Dönem TBMM Çankırı Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2013.

ERDOĞAN Zeki, *1950-1960 Dönemi 'nde Türkiye 'de İzlenen İktisat Politikalarının Analizi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.

İNAN Süleyman, *Muhalefette Adnan Menderes (1945-1950)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Isparta 2002.

KAMER Selman Tunay, *Kastamonu Eğitim Fakültesi Tarihi (1956-1992)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008.

ÖZTÜRK Fatih, *Hasan Saka (1885-1960)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006.

TOKAT Ömer, *IX. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.

EKLER

EK-1 14 Mayıs 1950 milletvekili seçimlerinde CHP ve DP'nin kullandıkları seçim afişleri (Dünden Bugüne Türkiye'de Seçim Afişleri, dosyalar.hurriyet.com.tr/afis).

DOĞRU SÖZ

SAHİBİ
Ziya Demircioğlu
Yazı işleri i fillen idare eden
Aziz Demircioğlu
Telefon No. 12
Sayısı : 5 Kuruş

Yıl: 14 Sayı: 1297

Haftada iki defa çıkar Siyasi Gazete

17 Mayıs 1950

BÜYÜK BİR ÇOĞUNLUKLA Seçimleri Demokrat Parti kazandı

Seçim bütün yurttasükünetle Demokrat Parti lehine tecelli etti

C. H. P. büyük bir mağlûbiyete uğradı

Büyük imti- han

Türk Milleti 14 Mayıs 1950 seçimleriyle bütün dünyaya, demokratik hayata intibak ettiğini pek asil bir olgunlukla isbat etmiştir. Yeni seçim kanununun hiç bir vatandaşın kalbinde şüphe bırakmayacak şekilde tatbik edileceğini temin eden B. Şemseddin Günaltayın bu teminatının memleketin mukadderatındaki rolü bu gün bütün vuzuhıyla gözlerimize önündedir.

Bu bakımdan B. Şemseddin Günaltayın Türk Demokrasi Tarihi daima şerefle yadedecektir.

14 Mayıs seçimlerini büyük ve parlak bir ekseriyetle D. P. nin kazanması bütün dünyaya sürpriz tesiri yapmıştır.

Vakıa bu seçimi D. P. kazanma şansı kuvvetli görülmekle beraber bu kadar ezici bir ekseriyet sağlayacağını D. P. nin ileri gelenleri dahi tahmin etmiyorlardı.

Demokratik bir seçim kanunu ve bunun tesir ve baskılardan azade bir tatbikati memlekette muhalefetin ne büyük bir kudret halini aldığını göstermesi bakımından uzun-uzun düşünülmesi icap eden bir mevzudur.

Zira 946 seçimleri

Pazar günü yapılan Milletvekili seçimi bütün yurttasükünetle Demokrat Partinin büyük bir çoğunlukla kazanmasıyla neticelenmiştir.

Sen haberlere göre, Demokrat Parti 357 Milletvekilliği kazanmıştır. Bunun 400 e çıkması ümit edilmektedir.

İllerin tasnifi bugün sona erecektir. Kat'i neticeler şu illerde alınmıştır.

Anasya D. P. 4 C.H.P.	
Bilecik » 4	
Bitlis » 2	
Burdur » 3	
Isparta » 5	
Denizli » 8	
Tokat » 8	
Sinop » 5	

Tekirdağ » 3
İstanbul » 27
İzmir » 17

D. P. Genel Başkanı C. Bayar

Hava Şehitleri İhtifali

Pazartesi günü Cumhuriyet meydanında Hava Şehitlerini anma Töreni yapılmış ve Lise Müdürü B. Talat Mumtaz Yaman çok veciz bir hitabede bulunmuştur.

19 MAYIS Gençlik Bayramı

19 Mayıs Gençlik Bayramı Cuma günü Gazi Stadında törenle kutlanacaktır.

sonunda D. P. n'in seçimlere hile ve fesat karıştırıldığı baskı yapıldığı yolundaki ithamları, bu günki neticelerden sonra düşünülürse kuru bir iftiradan ibaret olmadığını göstermesi bakımından da dikkate değer.

Bugün artık muhalefet iktidar partisi ile yerlerini değiştirmişlerdir. Ve bu değişiklik halkın büyük çoğunluğunun arzusuyla olmuştur.

İktidara geçen D. P. büyük müşkilatlarla karşı karşıyadır. Ve bunları yenmek içinde azami mesai sarf etmektedir. (Devamı 2. ci yüzde)

İlimiz Milletvekilleri

Pazar günü yapılan seçimde İlimiz Milletvekillerini bütün tahminlerin hilafına olarak D. P. Adayları olan General Rifat Taşkın Avukat As. yarıgtay eski Başsavcısı Y. Or. Mühendisi, Mütahhidi Emevli general Emekli generali Yarıgtay üyesi Serbest Hekim Avukat Tüccar Avukat Dava Vekili Çiftçi Kazanmışlardır. Yeni Milletvekillerimizi tebrik ederiz. millete hayırlı olmalarını temenni ederiz.

Millet Partisi hezimete uğradı

Pazar günü yapılan seçimin diğer bir sürprizi de 22 ilde aday gösteren Millet Partisinin büyük bir hezimete uğrayarak hiç bir milletvekilliği kazanamamasıdır. Bu hezimet her tarafta büyük bir hayret uyandırmıştır.

EK-3 IX. DÖNEM KASTAMONU MİLLETVEKİLLERİ

KASTAMONU

Tahsin COŞKAN (Yasin Tahsin COŞKAN)
CHP

1890 yılında Çemişgezek'te doğdu. Babasının adı Mehmet, annesinin adı Esm'e'dir. Halkalı Yüksek Ziraat Okulu mezunudur. Kastamonu Ziraat Okulu Müdür Yardımcılığı, Kastamonu Çiftlik Okulu Müdürlüğü, Kastamonu Ziraat Müdürlüğü, Ankara Ziraat Müdürlüğü, Ankara Numune Çiftliği Genel Müdürlüğü, Ziraat Müfettişliği, 16. Hükümette Tarım Bakanlığı görevlerinde bulunmuştur. Tahsin Coşkan, III. Dönemde Yozgat, IV. dönemden VIII.

dönemin sonuna kadar Kastamonu milletvekili olarak TBMM'de bulundu. IX. Dönemde CHP'den Kastamonu milletvekili seçilmesine rağmen, seçim tutanağı Genel Kurulun 14 Şubat 1951 tarihli 43. Birleşiminde reddedildi. Evli ve üç çocuk sahibidir. 13 Mart 1952 tarihinde öldü.

KASTAMONU

Sait KANTAREL
(Mehmet Sait KANTAROĞLU)

DP
1912 yılında Erzurum'da doğdu. Babasının adı Fehim, annesinin adı Kamile'dir. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi mezunudur. Sankı, Oltu, İnegöl'de orman mühendisliği ve Orman Genel Müdürlüğü Müfettişliği görevlerinde bulunmuştur. IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmış olup, evli ve iki çocuk sahibidir. 18 Mart 1985 tarihinde öldü.

KASTAMONU

Fahri KEÇEÇİOĞLU
(Mehmet Fahri KEÇEÇİOĞLU)

DP
1920 yılında İnebolu'da doğdu. Babasının adı Akif, annesinin adı Şahver'dir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunudur. Taşköprü'de Belediye Tabipliğine serbest tabiplik yapmıştır. IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmış olup, evli ve iki çocuk sahibidir. Ölüm tarihi ile ilgili bir bilgiye ulaşılamamıştır.

KASTAMONU

Galip DENİZ (Mustafa Galip DENİZ)

DP
1881 yılında İnebolu'da doğdu. Babasının adı Mehmet Arif, annesinin adı Huriye'dir. Harp Akademisi mezunu olup, Korgeneraliğe kadar yükselmiştir. Manasır Askeri Harp Okulu Matematik Öğretmenliği, 8. Tümen Tuğay Komutanlığı, Milli Savunma Bakanlığı İnşaat Dairesi Müdürlüğü, 1. Kolordu Kurmay Başkanlığı, 1. ve 9. Tümen Komutanlığı, Genel Kurmay Talim Terbiye Başkan Yardımcılığı, Milli Savunma Bakanlığı

Müşterarlığı görevlerinde bulunmuştur. IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmış olup, evli ve dört çocuk sahibidir. 6 Ekim 1953 tarihinde vefat etti.

KASTAMONU

Şükrü KERİMZADE
(Ahmet Şükrü KERİMZADE)

DP
1902 yılında Bursa'da doğdu. Babasının adı Ahmet, annesinin adı Selime'dir. İstanbul Yüksek Ticaret Okulu mezunudur. İthalat ve ihracat işleriyle uğraşmıştır. IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmış olup, evli ve bir çocuk sahibidir. 9 Eylül 1957 tarihinde vefat etti.

KASTAMONU

Ziya TERMEN

DP
1917 yılında Çerkeş'te doğdu. Babasının adı Hüseyin, annesinin adı Fatma'dır. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü mezunudur. Kastamonu Merkez İsfendiyarbey ve Cumhuriyet İlkokulu, Tosya Aşağıkapı, Daday Merkez, Tarsus Ortaokulu, Rize Pazar Ortaokulu'nda Türkçe öğretmenliği yapmış, Basın ve Yayın Turizm Genel Müdürlüğü Müdür Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. IX. Dönem ara seçimlerinde Kastamonu milletvekilliği seçilmiş olup, evli ve üç çocuk sahibidir. 22 Aralık 1979 tarihinde vefat etti.

KASTAMONU

Rifat TAŞKIN
(Mehmet Rifat KOCATAŞKIN)

DP

1883 yılında İstanbul'da doğdu. Babasının adı Hafız Şerif, annesinin adı Ayşe Sıdika'dır. İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur. Serbest avukatlık, Hakimlik, Bab-ı Al-i Evrak Odası Memurluğu Hukuk İşleri Kalemi Müdür Yardımcılığı, Harbiye Nezareti Hukuk Müşavirliği, Askeri Temyiz Mahkemesi Üyeliği, Askeri Yargıtay Başsavcılığı, Yedek Subay ve Harp Okulları Hukuk Dersleri

hocalığı, Türk Hukuk Kurumu Bilim Kurulu Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmış olup, evli ve iki çocuk sahibidir. 20 Mart 1960 tarihinde öldü.

KASTAMONU

Muzaffer Ali MÜHTO

DP

1914 yılında Devrekânı'da doğdu. Babasının adı Mehmet, annesinin adı Nebiye'dir. Ankara Hukuk Fakültesi mezunudur. Sayıştay Murakıp Yardımcılığı, serbest avukatlık yapmış olup, bir dönem çiftçilikle uğraşmıştır. IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmış olup, evli ve üç çocuk sahibidir. 15 Eylül 1955 tarihinde vefat etti.

KASTAMONU

Hayri TOSUNOĞLU

DP

1904 yılında Zığtovi'de doğdu. Babasının adı Hakkı, annesinin adı Havva'dır. İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur. Araç Ceza Hakimliği, Bergama Hukuk Hakimliği, Kastamonu'da PTTavukatlığı, Zonguldak Belediyesi avukatlığı görevlerinde bulunmuştur. IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmış olup, evli ve iki çocuk sahibidir. 8 Nisan 1979 tarihinde öldü.

KASTAMONU

Ahmet KESKİN (Ahmet Ehrar KESKİN)

DP

1909 yılında Daday'da doğdu. Babasının adı Yusuf Nabi, annesinin adı Hafize Hacer'dir. Ortaokul mezunu olup, çiftçilikle uğraşmıştır. IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmış olup, evli ve iki çocuk sahibidir. 2 Aralık 1952 tarihinde öldü.

KASTAMONU

Hamdi TÜRE (Ahmet Hamdi TÜRE)

DP

1894 yılında İstanbul'da doğdu. Babasının adı Mustafa, annesinin adı Hanife'dir. İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur. Kastamonu Bidayet Mahkemesi Üyeliği, Yargıtay Üyeliği, Kastamonu Bidayet Hukuk Hakim Muaviniği, Adapazarı Hakim Yardımcılığı, Küre Bidayet Hakimliği, Gerze Asliye Mahkemesi Başkanlığı, Hatay Hukuk Hakimliği, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Müdür Yardımcılığı, Adliye Müfettişliği, İstanbul

Hakimliği görevlerinde bulunmuştur. IX. Dönem Kastamonu milletvekilliği yapmış olup, evli ve üç çocuk sahibidir. 10 Haziran 1958 tarihinde vefat etti.

EK-4

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No. : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Diğilnceler
			Rakamla	Yazı ile				
Ahmed Keskin	Kastamonu 1325	Çiftçi	69329	altmış dokuz bin üç yüz yirmi dokuz	19014	171496	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (69329) oy ile Ahmed Keskin ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 17 / 5 / 95 0

Başkan Saffet Ağabeyoğlu <i>S. Ağabeyoğlu</i>	Üye Ediz Altıoğlu <i>E. Altıoğlu</i>	Üye Baha Altıoğlu <i>B. Altıoğlu</i>	Üye Şevki Egemek <i>Ş. Egemek</i>	Üye Ali Güleriyüz <i>A. Güleriyüz</i>	Üye İhsan Kanır <i>I. Kanır</i>
Üye Ahmed Karal <i>A. Karal</i>	Üye İhsan Nazlı <i>I. Nazlı</i>	Üye Mustafa Temel <i>M. Temel</i>	Üye	Üye	Üye

Kastamonu 5.VI.1950 tarihli altın Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edebilecekleri yerlerin üstüne aynı ayri ayri adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Ahmet KESKİN'in Milletvekili Tutanağı

EK-5

Olumluk (Kısaca)

Başvuru No - 1741
Defter No - 368/1941
Doğum No - 35
KASTAMONU-AHMET KESKİN

1741
9. Dönem

Seçim çevresi	Kastamonu	İlim rütbesi	
Adı	Ahmet Keskin	Menleği ve işi gücü	Çiftçi
Soyadı	Keskin	Evlili olup olmama- ğı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Evlili iki çocuğu
Bakamam ve anamam adı	Yusuuf Naki - Hacer	Seçmeden evvelki son mesleğuna	
Doğulgu yeri	Bastamonu	Meslek değılme se- çimden evvel son durumu	Çiftçi
Doğum tarihi	1325	Kıvımlı döemler- de Milletvekili se- çiminde son seçim yerleri	
Öğrenim	Orta	Seçim tutanağının tarihi	17.5.1950
Bililği diller		Kısaca yazı Millet vekili seçililği	69329
Nede numari değılme		Tutanakın Kastamonu onanması tarihi	5.6.1950
Başvuru tarihi		Medeni hatılama tarihi	22.5.1950

Ahmet KESKİN'in Tercüme-i Hal Kâğıdı

EK-6

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Fahri Keçecioglu	İnebolu 7 Mayıs 1336	Serbest bekim	69870	altmış dokuz bin sekiz yüz yetmiş	19044	171496	Açaylığına itiraz olunmuştur.	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (69870) oy ile Fahri Keçecioglu ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulunuz tarafından kendisine verildi.

Başkan Safiye A. Gabeyoğlu
Üye Kâsım Altıoğlu
Üye Baha A. Taçoğlu
Üye Şevki Eşemen
Üye Ali Güler Yusuf
Üye İhsan Kaner

Üye Ahmed Kızıl
Üye İhsan Ezeli
Üye Mustafa Temel

Kamutayın 21.6.1950 tarihi Onbirinci Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Fahri KEÇECİOĞLU'nun Milletvekili Tutanağı

EK-7

1739
9. Dönem

Olumluk (Kısaca)

Doğum : 7 Mayıs 1336
Tahvil durumu : Güçsüz
1944 yılında İ.Ü. Üniversitesi İ.İ. Fakültesinden mezun olarak aynı yıl 22. Sınıfı bitiren Fakülte As. Fahri Keçecioglu ve 23. Nisan 1945'te Kilo Kurumunu geçerek 947 amirli Mat. ayı jübilemanında tahvil olmuştur. 947 yıl Temmuz ayından itibaren aynı kadere bu ay Türkiye Beldiyeler Birliğinde çalışarak kendi isteğiyle istifa ederek ayrılmış aynı yıl D.P. Hukuk Fakültesi Çanakkale sınıflarına aynı sınıfa kaydedilmiştir. Aynı yıl Kurumunda Kilo istihale kurumu işyerine ve aynı yıl Kilo istihale kurumu başkanlığı kurulmuştur.

Seçim çevresi	Kastamonu	İlim vatanı	Partiyen beklem
Adı	Fahri	Mesleği ve işi	İneboluda serbest bekim
Soyadı	Keçecioglu	Evli olup olmadığı ve kaç çocuklu	Evli iki çocuğu
Başvuru ve atanma adı	Akif Sakar	Seçimden önceki son mesleği	Yok
Doğduğu yer	İnebolu	Mesure dağılımı seçimin önceki son durumu	Selâh Hakkı ve Mustafa D.P. 22. Sınıf 83k.
Doğum tarihi	7 Mayıs 1336	Erceğiz idaresinde Milletvekili seçilmiş bu seçim yurtdışı	
Öğrenimi	İ.Ü. Üniversitesi Tıp Fakültesi	Seçim tutanağının tarihi	17.5.1950
İmtihân dileri	Rumca	Kaç ayda Milletvekili seçilmiş	1950
Nöbet urunmuş olduğu		Tutanakların Kamutayın onanma tarihi	21.6.1950
Becerisi		Medeni hatimata tarihi	22.5.1950

Fahri KEÇECİOĞLU'nun Tercüme-i Hal Kâğıdı

EK-8

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No: VI
Mad. 68-B 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Dâğınceler
			Rakama	Yazı ile				
Galip Deniz	İzmir 1498	Emekli Korgeneral, Milli D. Başkanlığı ve Çi. Day. Meclis üyesi	74870	Yetmiş iki bin üç yüz yetmiş üç	19044	171496	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (74873) oy ile Galip Deniz ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulunuz tarafından kendisine verildi. 17 / 5 / 95 C

Başkan **Üye** **Üye** **Üye** **Üye** **Üye**

Süleyman A. Başoğlu İsmail Altınel İsmail A. Taşoğlu Şevki Ağemen Ali Süleyman İhsan Kaner

Üye **Üye** **Üye** **Üye** **Üye**

Abdül Kadir İrfan Başlı Mustafa Kemal Öye Öye Öye

Kamuya 5.VI.1990 tarihli altmış birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğru Matbaası - Ankara

Galip DENİZ'in Milletvekili Tutanağı

EK-9

Olumluk (Kısaca)

1737
9. Ocak

Seçim görevi	Kastamonu	İlim rütbesi	Korgeneral
Adı	MUSTAFA GALİP	Mesleği veya işi	Emekli
Soyadı	Deniz	Enli olup olmadığı ve kaç gencin tutanağına	Enli: birinci sınıf gencine verildi
Babasının ve annesinin adı	Abdülhamit Akif Hürriye	Seçimden evvelki son müracaatı	Emekli olan
Dâğılı yeri	İzmir	Mevzuat dâğılı acıklan evvel son durumu	/
Dâğılı tarihi	12.97	Evvelki dönemlerde Milletvekili acıklan ile seçim yeri	/
Öğrendi	Kur. subay	Seçim tutanağının tarihi	17.5.1950
Bâğılı diler	Fransızca Almanca	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	72573
Nüde zamanlığı olduğu	gözetimden çıkarıldı	Yürürlükte olduğu tarihi	5.6.1950
Neçeri	Yürürlükte olduğu tarihi	Neçeri tarihi	22. Ocak. 1950

Galip DENİZ'in Tercüme-i Hal Kâğıdı

EK-10

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No. : VI
Mad. 66-8 117/son. EK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçim hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Hamdi Türe	Küre 1303	Yargıtay Üyelerinden	71588	Yetmiş bir bin beş yüz seksen sekiz	19014	171496	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (71588) oy ile Hamdi Türe ilimiz Milletvekilğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurumumuz tarafından kendisine verildi. 17 / 5 / 95 0

Başkan Üye Üye Üye Üye Üye

Saffet Ağabeyoğlu Kazım Altıoğlu Baha Ataoğlu Nevki Bıçemen Ali Güler Yusuf İnsan Kaner

Üye Üye Üye Üye Üye

Ahmed Kiral İnsan Nazlı Mustafa Temel

Kamuya 5.VI.1950 tarihli altın Birleşiminde onanmıştır.

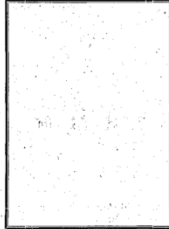
NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin altına ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Hamdi TÜRE'nin Milletvekili Tutanağı

EK-11

DENEMEK
SİGEL NO: 21945
DEFTER NO: 3-632
BAŞKANLIK
KURUMU
HAMDI TÜRE

1745
3. Dönem

Özlümlük (Kısaca)

Özle tabiiatını [kabatas] idadında yaptım. 1327 yılında (Milletvekili) a girmek 1335 yılında (Türki) dava ile meşum olan Hakkı sunumunda ihtiyat zabiti olarak mahkemeli kılaldada bulundu. 108 adli me'mur sıfatıyla, Ağustos 1336 da il başkanı ve Çarşafın. c. sar. kılıdında. Bundan sonra lajın edildim. Kastamonu İhtiyat mahkemesinde ara. Mar. Ağustos 1337 de sızan adına alınarak (Çayır) me'mur sıfatında. Çayır Karanahında. Divan hazretleri Baidin ada adli me'mur sıfatında hizmet ettikten sonra 1339 yılının gün Ağustos ayında terhis edildim. Bunu lajın 1339 dan itibaren me'mur (Kure) hakimliğinde (Saklık) savcılığında (Çayır) adli me'mur sıfatında. (Taday) Hukukçularında, (Kure) savcılığında, Adli me'mur Çayır ilinin me'mur sıfatında (Çayır) İhtiyat mahkemeleri savcılığında, Adli me'mur sıfatında, (İstanbul) terhis edildim. Bunu lajın 1945 yılında Yargıtay Üyeliğine terhis ve bu vazifede idam (Kastamonu) Milletvekiliğine seçildim.

Seçim çevresi	Kastamonu	İlim rütbesi	
Adı	Hamdi	Mesleği ve işi	Yargıtay üyesi
Soyadı	Türe	Fatih olup olmadı-ğı ve kaç günde bulunduğ	Evlüğün üç tarafından
Bahamun ve anamun adı	Mutafa Hanife	Seçimden önceki son mesleği	Yargıtay üyesi
Doğduğu yer	İstanbul	Memur değilse seçimin önceki son durumu	*
Doğum tarihi	1310	Evlüğü döneminde Milletvekili seçilene kadar seçimi tarihi	*
Öğrenimi	İhtiyat - Hukuk	Seçim tutanağının tarihi	17.5.1950
Bildiği diller	Rusya Fransızca	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	71588
Nedenle ummanlıp olduğu	Hakkında	Tutanağın Kastamonu onanması tarihi	5.6.1950
Becereleri	Yoktur	Mevkiye katma tarihi	22-5-950

Hamdi TÜRE'nin Tercüme-i Hal Kâğıdı

EK-12

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No : VI
Mad. 66-S 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Hayri Tosunoğlu	Ligöve 1320	Avukat	70978	Yetmiş bin dokuz yüz yetmiş sekiz	19014	17196	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (70978) oy ile Hayri Tosunoğlu ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu göstermiş bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi.

Başkan: Saifet A. Güneşoğlu
 Üye: Kısım Altıoğlu
 Üye: Mustafa Çelebi
 Üye: İsmail İsmailoğlu
 Üye: Ali Güneşoğlu
 Üye: İnan Karer

ANUS KAZAL
 İnan Karer
 Mustafa Çelebi
 İsmail İsmailoğlu

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğru Matbaası - Ankara

Hayri TOSUNOĞLU'nun Milletvekili Tutanağı

EK-13

Olumluk (Kısaca)

1744
9. Dönem

1320 de Ligövede doğdum
ilk, orta, lise tahsilimi Kastamonu'da, hukuk tahsilimi İstanbul hukuk fakültesinde yaptım.
29-3-1950 de fakülte sınavıyla mezun olarak mezun oldum. 4. Kurumun müfettişi olarak
seçildiğimde, Aralık 1950 tarihinde, Akademiğe
girdim ve 1951 yılında mezun oldum. 1951 yılında
Bergama hukuk fakültesinde
bulunarak Eylül 1953 de istifa ederek a talebe
ihtisarı seçildim. Kadim Kastamonu da
Hukuk Müfettişi yaptım ve yapmaktam
iken Kastamonudan Milletvekili seçildim
askerlik durum ve vazifelerimi buna ait fişlerde
bildirdim

Seçim çevresi	Kastamonu	İm. rütbesi	1
Adı	Hayri	Mesleği ve işi	Avukat
Soyadı	Tosunoğlu	Evlilik durumu ve kaç çocuğu bulunduğuna	Evli - iki çocuğu
Babasının ve annesinin adı	Hakkı Hayriye	Seçimden önceki son mesleği	
Doğduğu yer	Ligöve	Memur olduğu son görevi	Kastamonu'da Hukuk Müfettişi
Doğum tarihi	1320	Erveki ödemelerinde Milletvekili seçilmiş ise seçim yerleri	
Öğrenimi	Hukuk - Hukuk	Seçim tutanağının tarihi	19.5.1950
Bildiği diller	1	Kaç oyla Milletvekili seçildiği	70978
Nere tutanağı olduğu	1	Tutanağın Komutanın emriyle tarihi	5.6.1950
Esirliği	1	Mesleki katman tarihi	22.5.1950

Hayri TOSUNOĞLU'nun Tercüme-i Hal Kâğıdı

EK-16

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No : VI
Mad. 66-8 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Rifat Taşkın	Trküp 1300	Askeri yargıtay eski Baş Savcısı, Avukat	71194	Yetmiş bir bin yüz doksan dört	19044	171496	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (71194) oy ile Rifat Taşkın ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurumumuz tarafından kendisine verildi. 17 / 5 / 95 0

Başkan **Üye** **Üye** **Üye** **Üye** **Üye**

Baffet Ağabeyoğlu Edizim Altıoğlu Baha A Taoğuz Şevki Egemen Ali Güleriyüz İhsan Kaner

Ahmed Karal İhsan Nazlı Mustafa Temel

Kamutayın 5.VI.1950 tarihli altıncı Birleşiminde onanmıştır.

NOT : Başkan ve Üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğru Matbaası - Ankara

Rifat TAŞKIN'ın Milletvekili Tutanağı

EK-17

DEĞERLENDİRME
SERİ NO: 1743
DİŞİTEL NO: 3-630
ŞAHSİ NO: 35
KASTAMONU
RIFAT GÖSCİN

1743
9. Dönem

Ölümük (Kısaca)

Istanbul hukuk mektebinden 323 senesinde doktoru ile mezun oldum. Mülga umumî idaresinde açılan müsabaka imtihanına kazanarak 324 senesi nispetinde Cumhuriyetliye idaresi unvanı hukukta gubeyine müvellihtik ile emsal oldum. Tezrihen yükselerek bu gubeyin müdür müvellihtine tayin oldum. Neşriye müvellihtine ilâhını müvellihtik müdürlüğü Harbiye nezaretinde müdî olan takdir üzerine Harbiye Nezareti - Hukuk Müvellihtine tayin edildim. - Birinci Çıhan Harbini müvellihtik askerî tayin mahkemeli kâmilim, ve Cumhuriyetin ilânından sonra 331 senesinde Askerî yargıtay Baş savcılığına tayin edildim. - Bu mevzide 18 sene kalarak Kolordu komutanı muvini askerî hakim rütbesine kadar yükseldim. 1943 senesinde yas haddi ile emsaliye ayrıldım. ve bu tarihten beri Ankara'da avukatlık yapmaktayım.

Resuriyet hayatında birlikte 206 senesindeberi yüksek levazım gıhtıredük subay , ve Harp okullarında 26 sene hukuk dersli öğretmenliğinde bulunduğum ve 1950 sene hıdayetinde öğretmenlikten ayrıldım.

336 Senesinde Almanya giderek Alman Harbiye ve adliye bakanlıklarında ve askerî mahkemelerinde bir sene staj yaptım.

Türk Hukuk kurumunun tepekdöğütönderberi ve halende bu kurumun ilim hayati üyelerindenim.

Seçim çevresi	Kastamonu	İlim rütbedi	Yüksek
Adı	Rifat	Mevlî ve lîgî gıhtı	Avukat
Soyadı	Taşkın	Evlî olup olmağın ve kaç oğulduğın bilindiğidir.	Evlî, iki erkek çocuk babası
Babasının ve annesinin adı	Şerif Taşkın , Südzika Taşkın	Seçilmeden evvelki senelerinde	Askerî yargıtay Baş savcısı
Doğduğu yer	Istanbul	Meslek değışiminden evvel senelerinde	Avukat
Doğum tarihi	1883	Evvelki ilânlarında Milletvekili seçilmeğe hak kazanmış ve seçilmiştir.	Seçilmiştir
Öğrenim tarihi	Hukuk	Seçim tutanağının tarihi	12.5.1950
Bildiği diller	Fransızca ve Almanca	Kaç yıl Milletvekili seçildiği	1111
Nele ünvanları aldığı	Millî Savunma Hukuku, Ceza Hukuku	Tutanakların kaçıncı sayıldığı	5.6.1950
Emrettiler	Telif ve tercüme suretiler i. Askerî ceza kurumu, askerî mahkemeye vurulu kurumu gıhtıredükleri ve bu kurumlarda 12.5.1950 tarihli	Seçim tutanağının tarihi	22.5.1950

gıhtıredükleri ceza mahkemeleri usulu, Alman ceza mahkemeleri usulu, kurumlarının müraseli gıhtıredükleri tarihinde zabt ve müsadeze hukukunu

Rifat TAŞKIN'ın Tercüme-i Hal Kâğıdı

EK-20

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No. : VI
Mad. 66-B 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Şükrü Kerimzade	Bursa 1902	Tüccar	70295	Yetmiş bin iki yüz doksan beş	19044	171496	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda (70295) oy ile Şükrü Kerimzade ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurumunuz tarafından kendisine verildi. 17 / 5 / 95 C

Başkan Saffet Aşgıbeyoğlu **Üye** Kâzım Altıoğlu **Üye** Baha Ataçoğlu **Üye** Şevki Eşemen **Üye** Ali Güleriyas **Üye** İnsan Kaner

Üye Ahmed Kural **Üye** İnsan Nazlı **Üye** Mustafa Temel **Üye**

Kasım 5.VI.1950 tarihli altıncı Birleşiminde onanmıştır.

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır.

Doğuş Matbaası - Ankara

Şükrü KERİMZADE'nin Milletvekili Tutanağı

EK-21

Önemli 30/1/190-1740
Doküman 3-627
Dosya no-35
KAYITLI MİLLETVEKİLİ
- KERİMZADE

1940
9. Ağustos

Özlük (Kısaca)

Bursa'da İpek Koyacı ve Tokimisi yetiştirilen ve İpek Fabrikatörü olan (Hacı) Ahmet'in oğluyum. İlk tahvilimi Bursa'da Whangazi mektebinde yaptım. Bursa Sultanmünde orta tahvilimi yaparken asilce İstanbul'a nakledildim. İstanbul'da Akıyan idadisinde tahvilime devam etdim. Lisan bilgimi tahvil için bir sene Fransız (St. Joseph) mektebine devam ederken sonra Fransa'ya giderek Paris'te İktisat mektebine girdim. Tahvilimle beraber öğrencilerden ihmal edenlerden arzetdim ve İstanbul'da Ticaret Mektebi'ni bitiren sınıftan geçerek 1917'de mezun oldum.

Evvelce پدرimden birliktelik İthalat ticaret yaparken onun vefatı üzerine müstakillen şahitlik ticaret ve tesis ettim. İktisat Kurumunun başkanlığı olarak İthalat ve hasiatın ihraçat ticaretiyle işteyile başladım ve elyon bu işe devam etmekteyim. 22.5.1950

Seçim çevresi	Kastamonu	İlim eğitimi	
Adı	Şükrü	Mesleği ve işi	Tüccar, İthalatçı
Soyadı	Kerimzade	Evli olup olmadığı ve kaç çocuklu bulunduğuna	Evli 5 çocuk
Babasının ve annesinin adı	Ahmet - Selime	Başvurduğu en son mektebi	/
Doğduğu yer	Bursa	Meslek değişikliği olup olmadığı	Tüccar
Doğum tarihi	1902	Evvelce milletvekili seçildiği yer ve tarih	Konya
Okulunu	Lise	Seçim tutanağının tarihi	17.5.1950
Okuduğu okul	Fransızca	İki yıl milletvekili seçildiği	1915
Made ummanlığı olduğu	İktisat Kurumunun başkanlığı	Seçim tutanağının tarihi	5.6.1950
İhtisarı	/	Mesleki kadimliği tarihi	22.5.1950

Şükrü KERİMZADE'nin Tercüme-i Hal Kâğıdı

EK-22

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Tahsin Coşkan	Çemişgezek 1890	8. ci devre Kastamonu Millet vekili	66326	Atmış altı bin üç yüz yirmi altı	190414	171496	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince İlimizde yapılan seçim sonunda (66326) oy ile Tahsin Coşkan İlimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verildi. 17/3/95/95

Başkan Üye Üye Üye Üye Üye
Saffet Ağabeyoğlu Kâsım Altıoğlu Baha Ataoğlu Şevki Kâşem Ali Güleriyus İhsan Kaner
Saffet Ağabeyoğlu *Kâsım Altıoğlu* *Baha Ataoğlu* *Şevki Kâşem* *Ali Güleriyus* *İhsan Kaner*
Üye Üye Üye Üye Üye
Ahmed İrfal İnsan Nazlı Mustafa Temel
Ahmed İrfal *İnsan Nazlı* *Mustafa Temel*
Red edilmiştir
Kamutayın, 14.2.1951 tarihli 43 nolu
Birleşiminde

NOT: Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin başına ayrı ayrı adlarıyla soyadları yazılacaktır

Doğuş Mahasan - Ankara

Tahsin COŞKAN'ın Milletvekili Tutanağı

EK-23

T. B. M. M.		
lyelerine mahsus		Ü
n IX		Doner
Zarf No	Sizel No	Defter No
35	767	3-623
Kastamonu Milletvekili	Tahsin Coşkan	
Tutanağı Red		
11/1/51		
11/1/51		

Tahsin COŞKAN'ın Tercüme-i Hal Kâğıdı

EK-24

**Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK**

Örnek No. : VI
Mad. 66-B 117/son. FK

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya San'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Ziya Termen	Ortaş 1333	Başm. öğretmen Ortaş M. H. H. Lütfü Turhan M. H. H. m. M. H. H.	62780	Altmış iki bin yedi yüz sekiz	196782	118,489	Olunmadığı	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda ^{altmış iki bin yedi yüz sekiz} oyları ile ^{Ziya Termen} ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulunuz tarafından kendisine verildi. 21/4/1951

Başkan: *Arif Günöğül* Üye: *İzzet Baydar* Üye: *Osman Çelbi* Üye: *Salih Ömeroğlu* Üye: *Şaban Er* Üye: *Ömer Öz kendici*

Üye: *Nuri Pala* Üye: *Osman Topkan* Üye: *Remzi Alici* Üye: *Hilmi İnal* Üye: *Kadir Yılmaz*

Kamutay'ın 14.XI.1951 tarihli Birinci Birleşiminde onanmıştır.

Doğuş Mathbası - Ankara

Ziya TERMEN'in Milletvekili Tutanağı

EK-25

DEĞERLİ DOKÜMAN
SERİ NO 251234
ZARF NO 535
KASTAMONU
Ziya TERMEN

1934
9. Ocak

Özlük (Kısaca)

16 Birinci sınıfın 1333 de Çankırı'da doğdum. Babam Çankırı'da öğretmenlik ve Kastamonu'da rejî müdürlüğü yapmış olan, ÖM Hüseyin Efendi'dir. İlk tahsilimi Çankırı'da bitirdim. Orta tahsilimi Balıkesir öğretmen okulunda ve Yüksek tahsilimi de Ankara Gazi Terbiye Enstitüsünde tamamladım. Branşım, Türkçe-Şehiriyattır.

937 yılındanberi, öğretmenlik ve devlet memurluğu yapmaktayım. 1 ç. kız çocuğum vardır, eşim de öğretmenidir.

Politika ile ilgime 1943 yılında başladım. Demokrat Parti'nin benimsenmesi bulduğum 1943 ve 1944 yıllarında, (Kastamonu'daki öğretmenlik görevime rağmen) mahalli gazetelerle, millet ve memleket meseleleri üzerinde ki duygu ve görüşlerimi cesaretle neşre teğebbis ettim.

Demokrat Parti'nin kurulması, memleketimin geleceğini düşünen her Türk çocuğu gibi, benim de medâra istinat ve irtifakım oldu. Parti'nin Kastamonu'da müteğabbis Kurul halinde tutunması için fiilen hizmet ve mücadele ettim. 1946 seçimlerinde, o devir için pek ileri bir cesaretimle mahalli mevkiinde bulunan (Demokrat Parti seçim beyannameleleri) ni kazane aldım.

"Hüsvet, harezaklık, iltimas ve angarya devralmasında memleketimizi yıllardanberi boğan, C.H.F. denilen siyasi çetenin yıkılmasına istiyoruz....." cümleleriyle bağlayan bu beyannamelelerinden ötürü, (Ulusal saygıya tevrik ve hükümeti devirince teğebbis suçlarından, Kastamonu A.E.R. Ceza Mahkemesine ve ayrıca, C.H.F. Genel Sekreterliği tarafından da, (yüz bin) liralık bir manevi tazminat davasına muhatap tutuldum.

1946 seçimleri Kastamonu Demokrat Parti listesine, yaşımın kırk - çuklülükünden itibaren 1950 seçimleri için bütün kuvvetimle çalıştım. Bir sırada, (14 Mayıs seçimlerinden bir ay önce), Halk Partisi milletvekilleri den. özet kişilik bir grubun, Millî Eğitim Bakanına yaptıkları müteaddit siyasetlerin neticesi olarak, Kastamonu İktisadî ve Öğretmenlik görevinden hizmetin Pazar kazası Orta okul müdürlüğüne atıldım.

Seçim görevi	Kastamonu	İlim öbeği	
Adı	Ziya Termen	Mesleği ve işi	Öğretmen - Terim İhtisas
Soyadı	Termen	İki olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğuna	Evlî - 3 Kız Çocuğu
Babasının ve annesinin adı	Hüseyin - Fatma Fakice	Seçimden önceki son mesleği	Başm. öğretmen - Terim genel müdürlüğü - M. H. H. m.
Doğduğu yer	Çankırı	Mesneği değişip değişmediği ve son durumu	
Doğum tarihi	1333 - 1917	Önceki dönemlerde Milletvekili seçilmiş ise seçimi tarihi	
Öğrenimi	Yüksek - Öğretmenlik	Seçim tutanağının tarihi	27. 9. 1951
İhtisâs dileri	Türkçe	Kap. oyları Milletvekili seçimi	(62.780)
Nezde umutlaştığı olduğu	Edebiyat - Türkçe	Tutanakların Kastamonu onanması tarihi	14. XI. 1951
Notları	Gürültülü Şehirci (ünvan)	Mesneği kazandı tarihi	27. IX. 1951

1934

Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Müdür Muaviniliği görevine, 27.10.1950 tarihinde, Başbakan Yardımcısı Sayın Samet İfaoğlu tarafından atandım. Bu görevde onbir ay kaldım.

16 Eylül 1951 ara seçimlerine, bütün Kastamonulu benzeşirlerinin ısrarı üzerine, son gün tel ile adaylığımı koyarak katıldım. Parti teşkilatımız candan bir vefa göstererek dokuz ilçede ismini desteklemek suretiyle beni aday seçti. İçte ve dışta güveni çok olan bir adamın, 30 gün süren sıkı ve yoğun bir çalışma sonunda, 14 belediyeden 13 üni elde eden, 1300 muhtarlıktan 800 kişurunu elinde bulandıran ve genel meclis ekseriyetine sahip bulunan C.H.P. teşkilatını ve muhitçe çok tutulan aday Tahsin Coşkan'ı, 25 bin 600 farkla yakmaza muvaffak oldum.

Halk Partisi'nin mutlak kazanacağını kabul eden muhtelif toplulukların etkilerine rağmen, bu neticeyi seçimlerden 25 gün önce vead ve ilân etmiş durumumu bihassa belirtmek isterim. Giriştiğim mücadele, ara seçimlerimizi en parlak neticesini vermiştir.

Hayatına ve bütün istikbâlini ilk gündenberi D.P. ve hast ve tahsis etmiş öz bir partili. Bu ifrademin sıhhat derecesini, istikbâl gösterecektir.

31.12.1951

(Signature)

OTURDUGU YER	
ANKARA'DA :	DIŞARIDA :
Dişkapa, Tavşanlı Apr. Daire No.7	Kastamonu Teferiz Tepesinde

T. B. M. M.

OLUMLUK KAGIDI

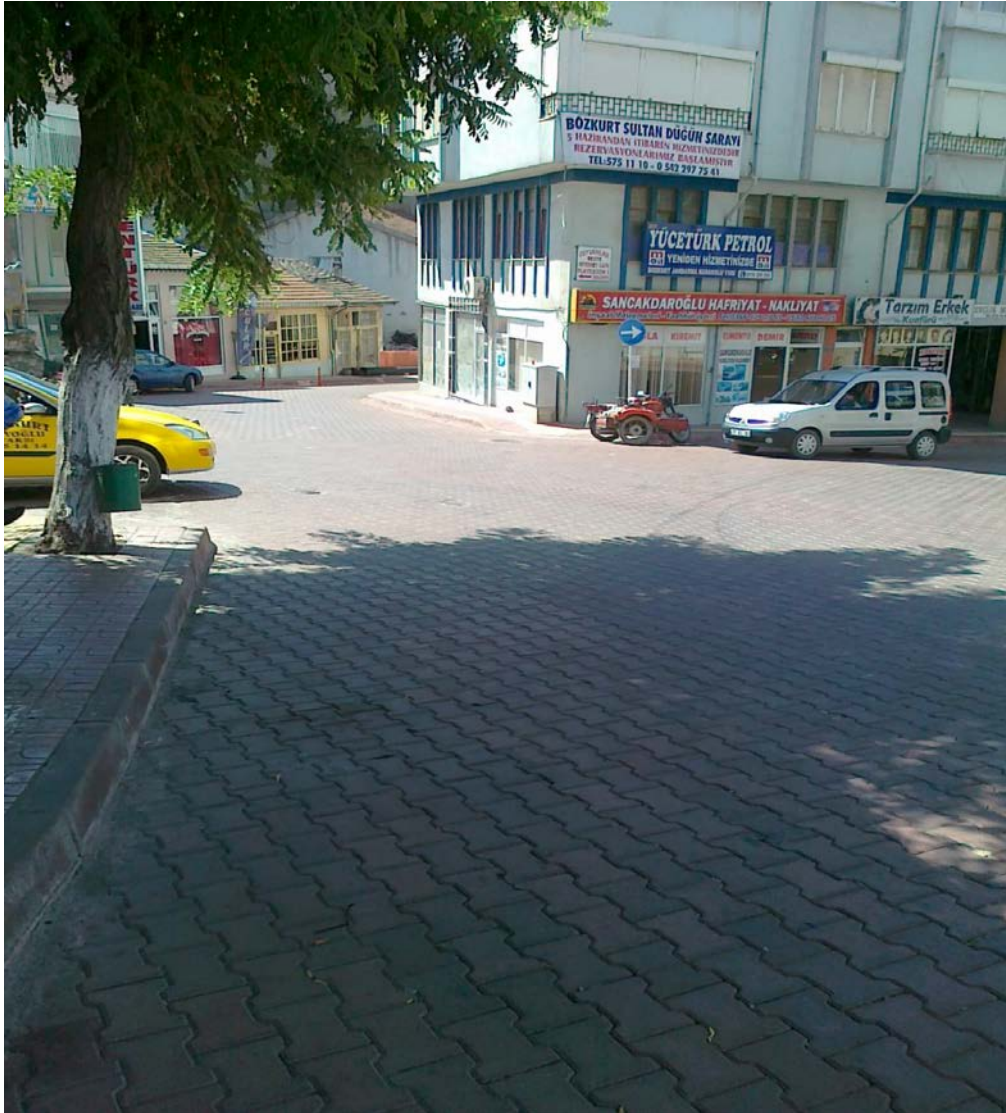
Dönem IX

Kastamonu Milletvekili *Ziya Termen*

5 X 6.5 ebadında 6 tane resim

Ziya TERMEN'in Tercüme-i Hal Kâğıdı

EK-26 Kastamonu-Bozkurt Belediyesi tarafından Ziya Termen adının verildiği caddeyi gösteren tabela (2014).

EK-27 Muzaffer Ali Mhto ailesinin gemiŖte yaŖamıŖ olduğu ve bugün de yaŖanılan Devrekâni'nin Kurukavak Köyü Çamlıca Mhto iftliğindeki evi.

EK-28 Muzaffer Ali Müheto'nun oğlu Tekin Müheto'nun fotoğrafı. *Tekin Müheto'nun özel arşivinden alınmıştır.*

EK-29 Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 1950'lerde Kastamonu'yu ziyaretini gösteren bir fotoğraf (Sağdan itibaren ön taraftakiler Sait Kantarel, Muzaffer Ali Mühto, Hayri Tosunoğlu, Celal Bayar). *Tekin Mühto'nun özel arşivinden alınmıştır.*

EK-30 Muzaffer Ali Mühto'nun ailesiyle birlikte bir fotoğrafı (Sağdan itibaren, kendisi, oğlu Tekin Mühto, annesi Nebiye Mühto, kızı Gülen Mühto Özoğul, eşi Hatice Mühto). *Tekin Mühto'nun özel arşivinden alınmıştır.*

EK-31 Muzaffer Ali Müheto'nun Tarsus Amerikan Koleji'nde öğrenci iken bir fotoğrafı (En önde okulun flamasını tutuyor). Tekin Müheto'nun özel arşivinden alınmıştır.

EK-32 Muzaffer Ali Mühto'nun, babası eski milletvekili Mehmet Fuat Bey ve oğlu Tekin Mühto ile birlikte fotoğrafı. *Tekin Mühto'nun özel arşivinden alınmıştır.*

EK-33 Muzaffer Ali Müheto'nun, askerlik görevini yürütürken bir fotoğrafı (Sağda Muzaffer Ali Müheto bulunmaktadır.) Tekin Müheto'nun özel arşivinden alınmıştır.

EK-34 Atatürk'ün Şapka İnkılabı için geldiği Kastamonu'da, Devrekâni ilçesini de 28 Ağustos 1925 tarihinde ziyaret ettiği fotoğrafı.

EK-35 Atatürk'ün, 28 Ağustos 1925 tarihinde ziyaret ettiği Devrekâni'de, Muzaffer Ali Mühto'nun Kurukavak Köyü Çamlıca Mühto Çiftliğinde bir akşam konakladığı ev.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Yücel ÖZDEMİR
Doğum Yeri	Kastamonu
Doğum Tarihi	17.05.1977

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Fakülte	Fen- Edebiyat
Bölüm	Tarih

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (.....) ÜDS (....) TOEFL (....) EILTS (....)
...	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Kuzeykent Ortaokulu
Görevi/Pozisyonu	Öğretmen/ Sosyal Bilgiler Öğretmeni
Tecrübe Süresi	14 Yıl

KATILDIĞI

Kurslar	
Projeler	

İLETİŞİM

Adres	Kuzeykent Mah. Kazım Karabekir Cad. Akademi Sitesi C Blok Daire:7 KASTAMONU
E-mail	yucelozdemir37@hotmail.com

